

F
13

Bársony I.

ERDŐN
MEZÓN

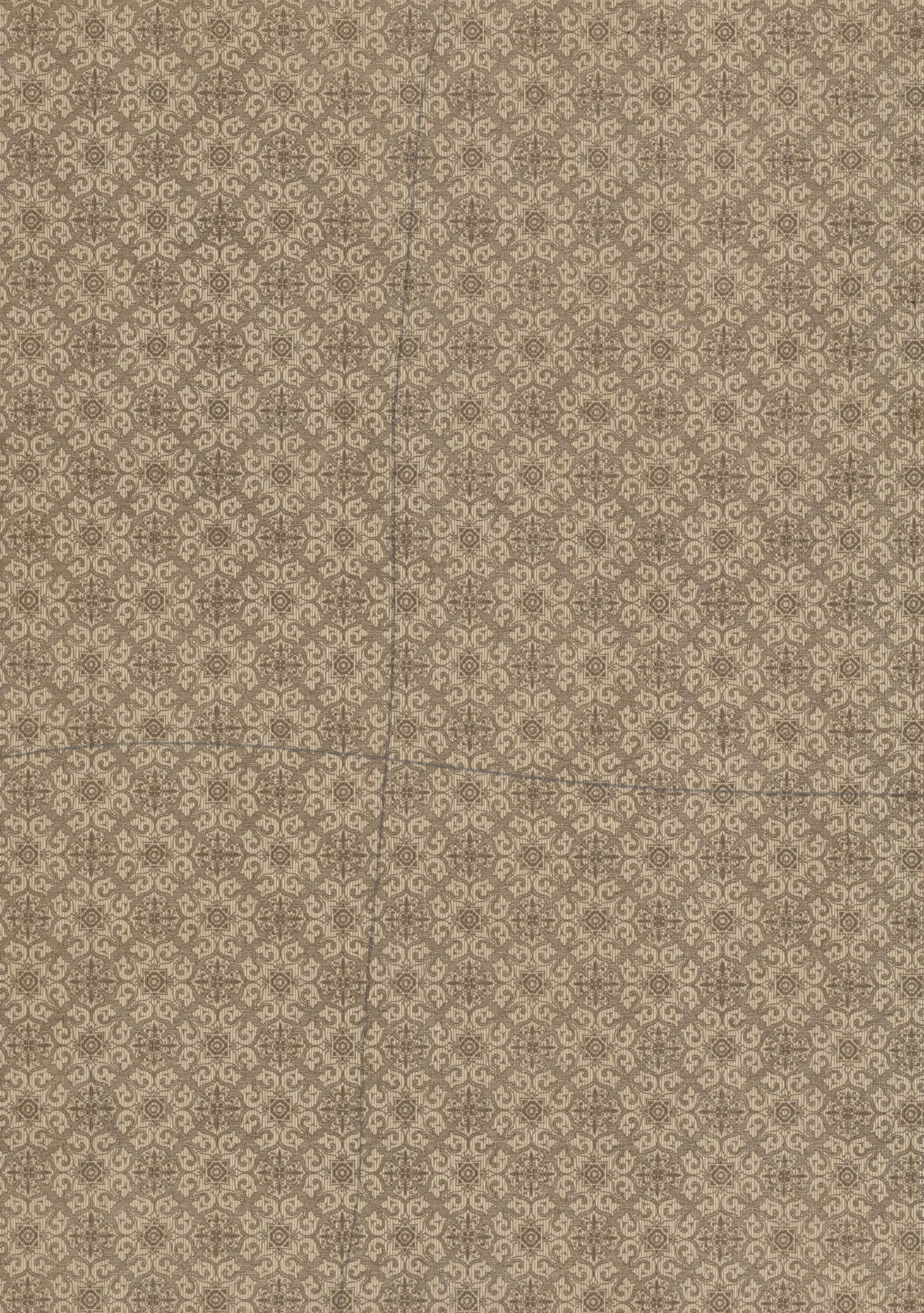
BÁRSONY ISTVÁN

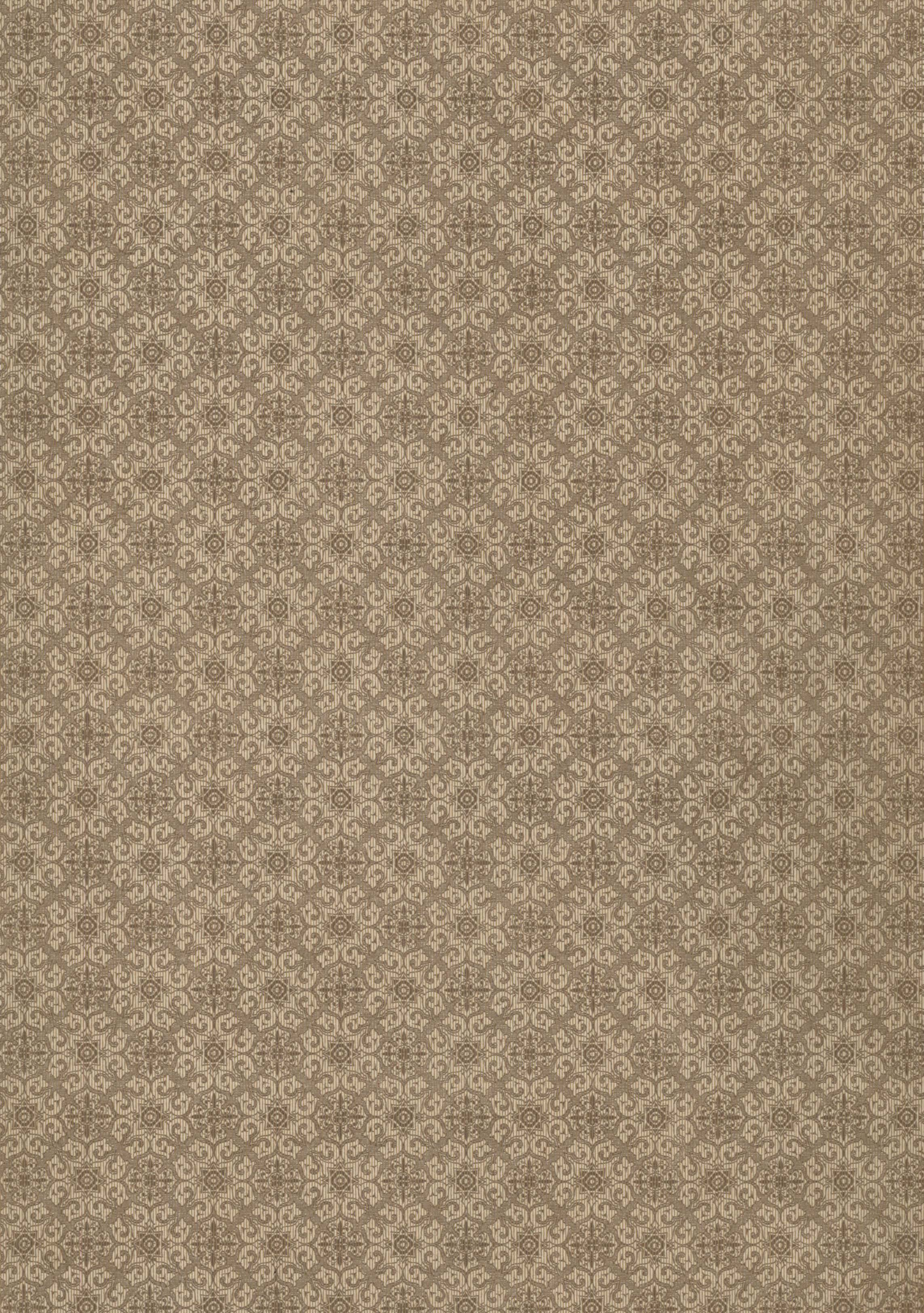
ERDŐN

MEZÖN

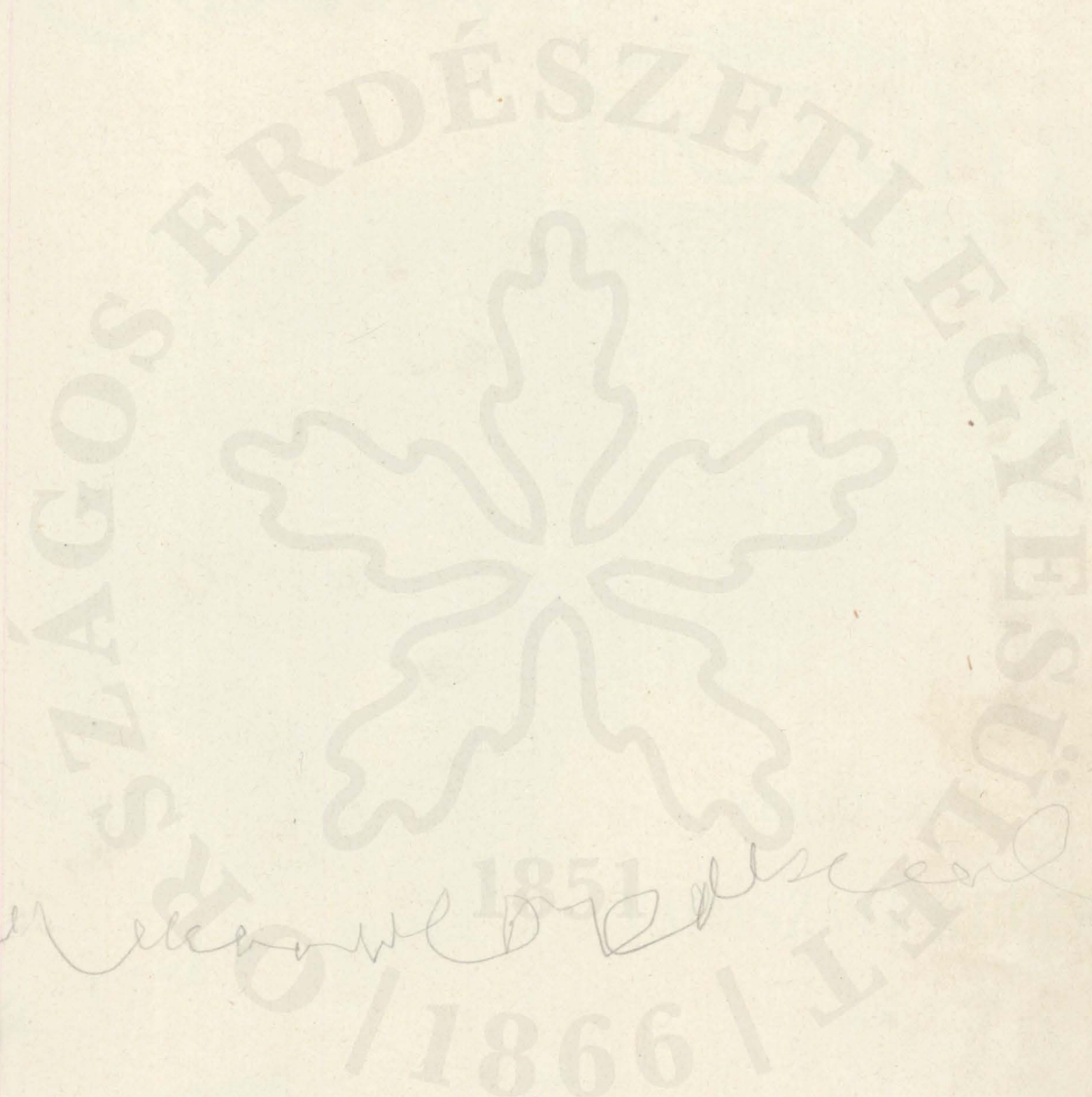
AZ ATHENÆUM R.T. KIADÁSA.

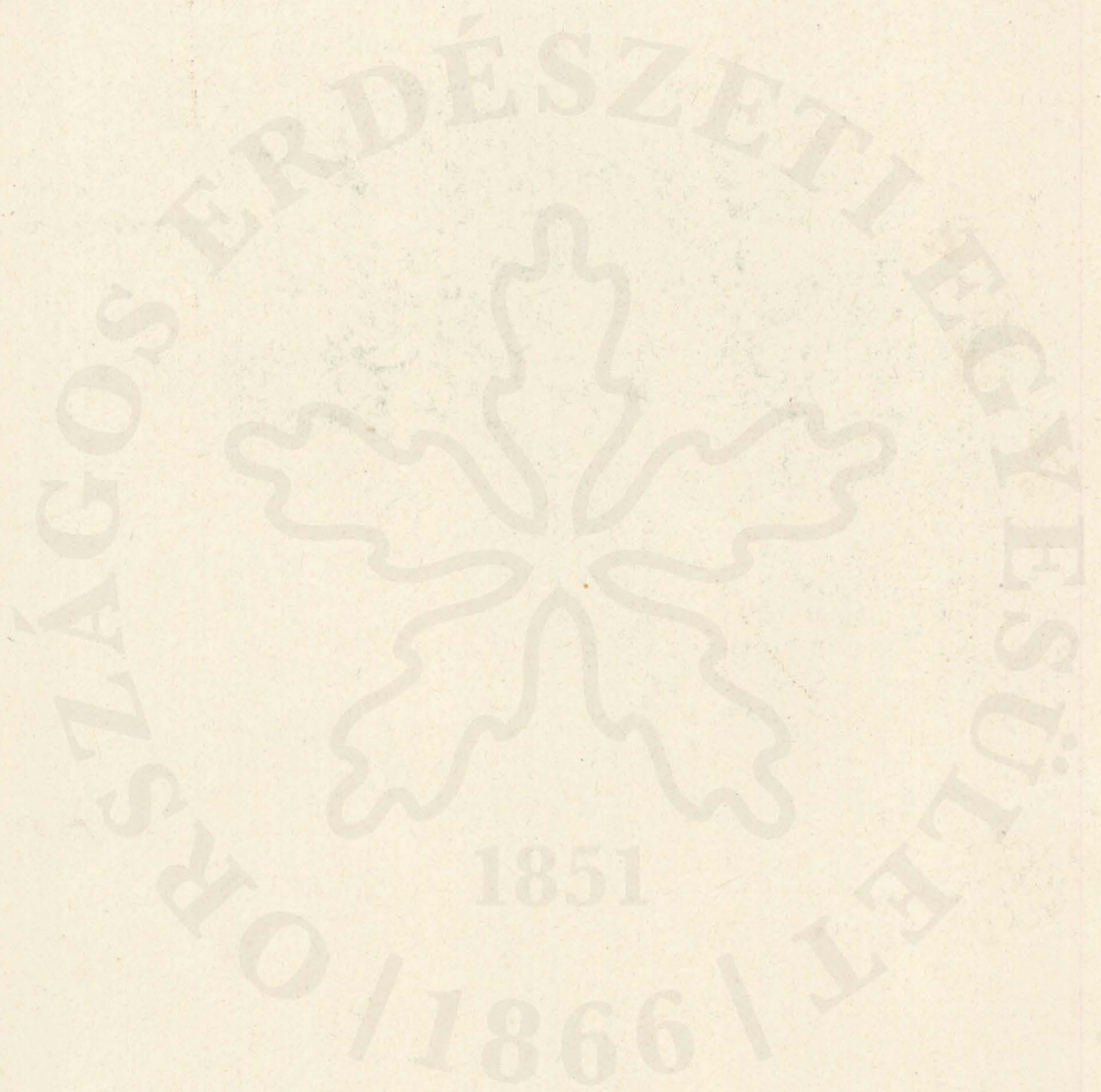

B/210

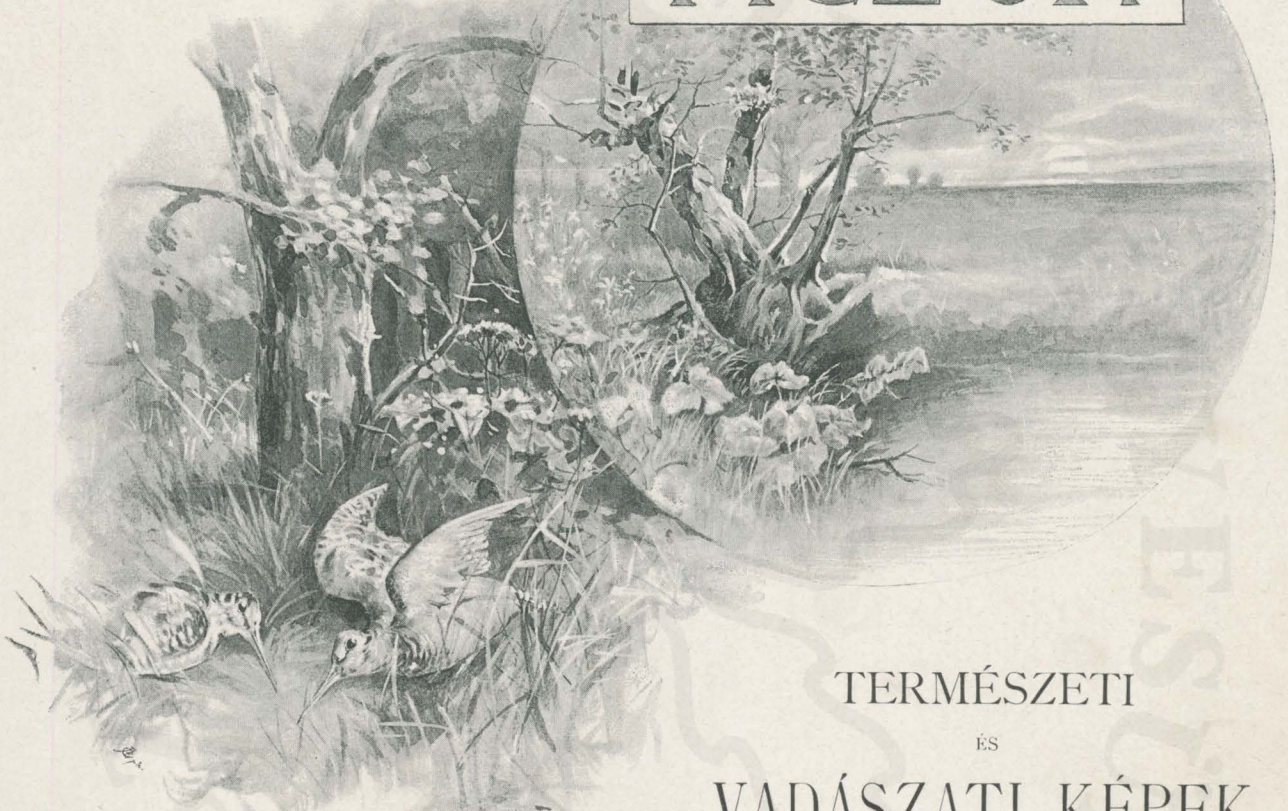
Handwritten signature in cursive script, possibly reading 'Wagner Károly'.

ERDŐN,

B/210.

MEZON

TERMÉSZETI
ÉS
VADÁSZATI KÉPEK.

IRTA

BÁRSONY ISTVÁN.

Spányi Béla, Pataky László, Mesterházy Kálmán, Ujváry Ignác, Csoró Sajos
és más művészek eredeti rajzaival.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT KIADÁSA.

1894.

Árk: 4246 M.
ORSZÁGOS ÉRDÉSZETI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA
V/14.
T.

AZ OLVASÓHOZ.

RAJONGÁSOMNAK egyetlen olyan tárgya volt minden időben, amelyhez egy pillanatra se voltam hűtelen s amelynek a szakadatlan csodálásában évek és évtizedek mulhattak el fölöttem, anélkül, hogy ideálom szépséges arcának a látásával beteltem volna.

Ideálom a felséges természet.

A síkság s a hegyvidék egyaránt; a náddal susogó láp, a pacsirtát nevelő mezőség, az árnyékot szülő erdők homálya.

Azok, akik hisznek, a templomba csak áhitatos szívök érzelmeinek a társaságában vágnak belépni, minden egyéb kíséret nélkül. Én is a magányt kerestem mindig az én templomomban, a nagy természetben.

A természetimádás módot adott folyvást, hogy kivegyem részemet a férfias szórakozások legváltozatosabb fajtájából, a vadászatból; a vadászat szenvedélye pedig egyre odavonzott az istenségem oltára elé, ahol csak megerősödhetett, de soha meg nem fogyatkozhatott a természet iránt érzett igaz szerelmem.

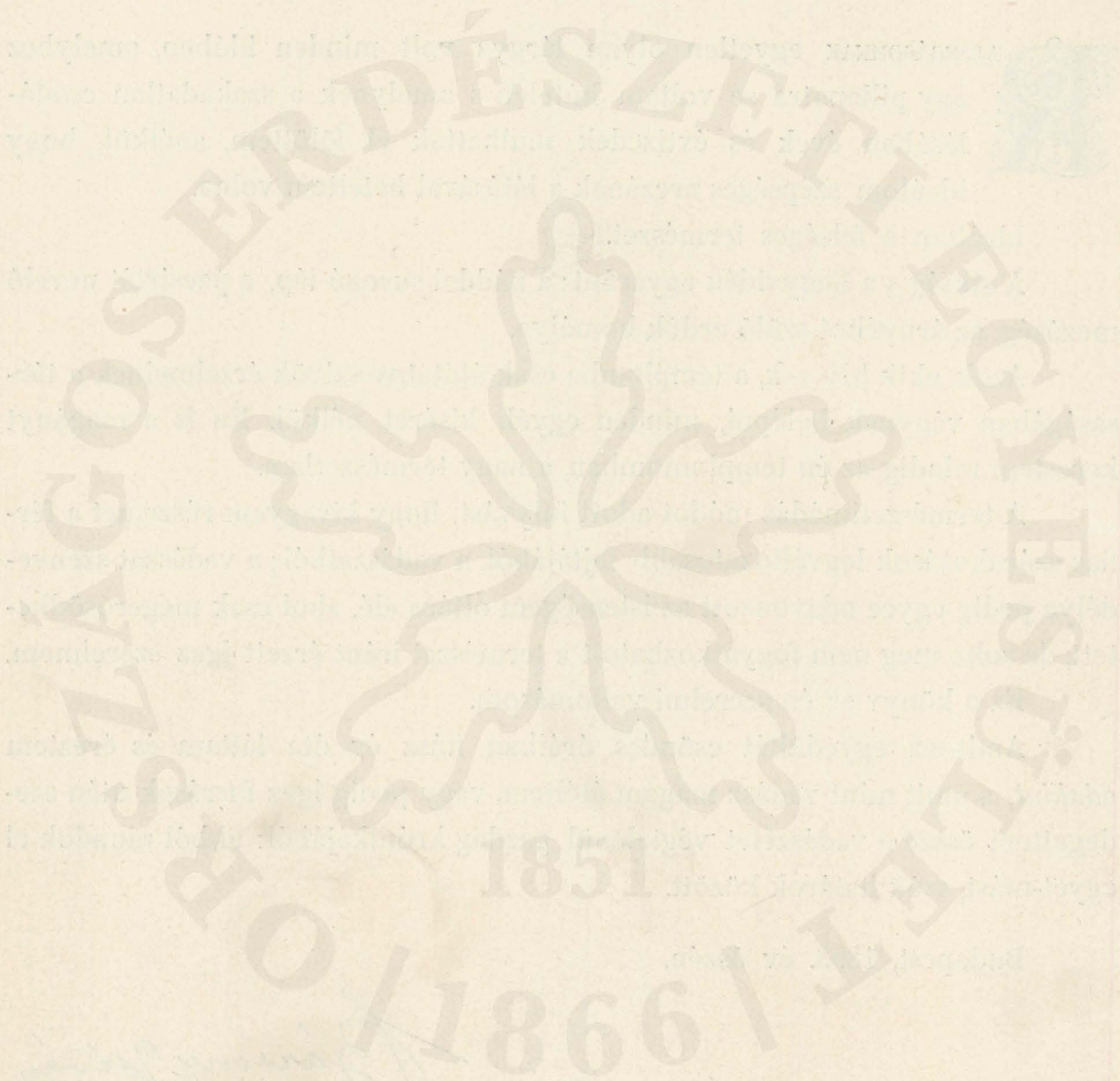
Ez a könyv az én szerelmi vallomásom.

Amit az egyedüllét csendes óráiban húsz év óta láttam és éreztem *odakint*, s amit mint vadász magam átéltem, vagy pedig igaz források után szedgettem össze a vadászélet végtelenül gazdag krónikájából: abból mondok el egyet-mást, szűk határok között.

Budapest, 1893. év őszén.

Bárony István

AN OLIVASZON

Arasznyi világ.

A tér és az idő végetlenségének a gondolata kínoz.

Szétnézek és egy karikában elfutó nagy térséget látok magam körül; tekintetem megakad az ég aljára rajzolt sötét vonalon, mely alatt hegyek ködös gerince

hajlik le a síkságra, a tarka növény szőnyeggel borított lapályra; fölöttem egy óriási kék bura kivájt öble gömbölyödik, hol ragyogó fényesen, hol kihímezve gomolygó felhők árnyképalakjaival.

Ez az én világom.

A nagy mindenség határt nem ismerő messzeségéből mindössze ebben van részem, amit gyarló látásom tudomásul vesz. Ami ezen túl van, eltakarva a föld emeltebb részei által, elrejtve a kaczagó kékségű égbolt mögött: az már énnekem semmi; rám nézve nincs, nem látom, nem élvezem, nem jut el hozzám szépségéből, jóságából egy morzsányi sem.

Hát még az idő! . . . A tovatűnő percek, a melyek haladását még az isteni hatalom sem állíthatja meg; a percekből nővő órák, az órákból összerakott napok, esztendők! . . .

Mikor az első ember meglátta a világot, azt a parányit, amely az ő szemhatárai közé volt ékelve, s mikor az utolsó ember le fogja hunyni a szemét örökre a kihülő földön: a mindenség életében ez az egész időbeli távolság nem ér fel a cikázó villám egy pislantásának az időtartamával. És én mégis beszélek hosszú életről, nagy emlékekkel gazdag multról és régmultról; reményekkel telve várom a jövőt; számítok rá, hogy ha meghalok, az unokáim megemlegetnek; örülök a reménységeknek; egy örökkévalóságnak tartom az oly óra eljövetelét, amely valami boldogságot ígér; és ha már nagyon sokat éltem, ha dúslakodtam minden örömben, ami iránt fogékony az emberi lélek, akkor még arra is ráérek, hogy megunjam magamat, megeléglek az életet, kívánjam a legnagyobb nyugalmat, a sírban való örök pihenést.

A tér és az idő végetlensége a közönséges életben mind a mellett megszűnik számomra, s minthogy nem tudok oda emelkedni, ahol a látás sugara beszabadul a határokat nem ismerő űrbe: a magam kicsinységéhez kényszeritem a legnagyobbat, a megfoghatatlant; véges eszem mértékét alkalmazom mindenre, amihez közöm van; nem törődöm egyébvel, mint amit az érzékeimmel elérhetek; testet akarok adni mindennek, hogy ne legyen tőlem olyan messzire, hogy testi érzékeimmel megérthessem, felfoghassam, magyarázhassam.

Jól esik ez az önámítás, ami nélkül örökké azt kellene, hogy érezzem, amit az álmodó érez, mikor valami rettentő magasságról esik lefelé, egyre esik és a növekvő, rohanó sebességben a menekvés reménye nélkül várja, hogy mikor zúzza magát össze valami sziklán, vagy mikor nyeli el a tengerek örvénye, ahol már lesik a tátott toroku éhes szörnyetegek.

Szükségem van rá, hogy néha erőszakkal is megfeledkezzem mindenről, amibe bele nem kapaszkodhatik a látásom, ami túl van az előttem terülő panorámán; mert ha magányos szobám négy fala közt eszembe jut, hogy minden pillanattal a földi szépségek milliói pusztulnak el odakint, amiben nekem sohasem volt részem; hogy a világ haladása meg nem áll, a madárénekek elhangzik, a virágillat semmivé lesz, az örömek minden forrása egyre apad, anélkül, hogy én is segiteném fogyasztani: akkor feltámad bennem a rút önzés és megátkozom a sorsot, amely kényszerít rá, hogy ablakomon kinézve, megelégedjem a világból azzal a darabka kék éggel, amiből egy futamodásnyi hosszúságot látok mindössze; ezenkívül nincs is más előttem, mint szürke, kormos háztetők, avult, mohosodó cseréppel, komor, visszataszító kéményekkel.

Én istenem! mintha volna abban igazi különbség.

Mintha nem csakugyan mindegy lenne az, ha egyszerre egy nagy tiszta lappá egyenesednék ki a mi csillagunk tüzes keblét borító földréteg, amelynek minden gyönyörűségét szemünk elé ránthatnók egy nagy tökéletességű messzelátóval! Hisz' akkor még mindig kívülünk maradna a világűr kiszámíthatatlan térsége, amelynek utai és rejtélyességei már csupán a szellem előtt lehetnek nyitva, a testi érzékek előtt soha. A telhetetlen vágyak serege akkor felkiváncokoznék belőlem a csillagokhoz s azt okozná, hogy boldogtalannak érezném magamat, mert nem ábrándozhatom a hold lakatlan mészhegyein, nem érezhetem a Vénusz forrását, a Mars hűvösségét.

S ha már ez a sajtó úgy sem mulhatik el a szivemből, ha már úgy vagyok alkotva, hogy csupa mohó kívánság lakik bennem élvezni szemmel, füllel, tapintással és értelemmel: akkor legalább iparkodom megkönnyíteni a betegségemet; keresek egy világot, a melyik előttem jóformán egyenlő a semmivel, pedig alapjában véve nincs számottevőleg mögötte annak a másik, valamivel tágasabb világnak, a melyet én a magamének vallok, s amint tapasztalom, hogy mint olvad össze szememben a két világ közt képzelt különbség: csillapodik a lázam, valami csendes megnyugvást érzek, nem esik többet olyan nehezemre a tér és idő végetlenségének a gondolata, mert érzem, hogy minél messzebbre látnék, annál több lenne, amit nem értenék meg s annál határozatlanabbnak tűnnék fel előttem ez a két fogalom, aminek egész nagyságában lakik a mindent betöltő egység, az őserő, az isten.

* * *

Két könyökre támaszkodva, fekszem a fűben.

A gyönyörű szép földnek mindössze egy akkora darabja van előttem, a mennyit a két tenyeremmel betakarhatok; egy arasznyi térség az egész, széltében, hosszában, még fölfelé is a szememig.

Arasznyi világ, a melynek megvannak a maga határai, mint az enyémnek, a nagy kék bura alatt; megvannak a szépségei és a csodálatosságai, észlelhetők mind az öt érzékkel; hemzsegnek rajta a lakók, akiknek eleven társadalma nem szünő mozgással emésztí, töri magát, hogy minél hívebben kövesse ösztöne parancsait.

Nem látok egyebet az egész nagy mindenségből, csak ezt a csöppnyi földet, a melyre éjszaka borul, ha ráteszem a kalapomat, melynek a karimája így is árnyékba borítja, a mint följe hajlik az arczom. Az óriás napot, melynek százezer mértföldnyi hosszúságu tüzkévéi robbannak el a föld felé: én, a parány, elfogom a még gyarlóbb, még kisebb paránytól. Csak a hátam érzi a nyári nap hevét, a mellemet már a földréteg hűvössége éri; sóhajtásom jókora szelet támaszt az arasznyi világban; megmozdul rá a sűrű pázsitfű, nagyot bólint egy törpe páfrány magános ága, a cziczkoró levele rezeg, megakad a hangyavándorlás egy pillanatra, várja az apró, fekete sereg, míg elmulik fölötte a váratlan vihar.

Egy kis mélyedése az a sík mezőnek, ami véletlenül elém került, mikor lefeküdtem a fűre, arczozal a földnek. Az arasznyi világ itt hasonlít a völgyhöz, melynek a fenekéről már nem látni tovább, mint a meddig a dombos emelkedés éle vonul. Azontúl a csöppecske völgy lakóit is csak ugyanannak a nagy kék burának a hajlása fűdi be, a melyik engem, az én nagynak képzelt, szépségekben gazdag világgal együtt.

Belemélyedek az arasznyi világ titkaiba; elnyom a mérhetetlen nagyság és az immár nem érzékelhető kicsiség összehasonlítása; a nagy némaságban, amit csak a természet hangjai szakítanak meg, mintha valami örökös, nagy zúgás elmosódó egyformasága üledednék agyamra; mintha millió és millió mértföldről hallanám a világűrben tovaördülő föld bömbölését, aminek a hangja, hozzám érve, alig ér fel a szunyogzummogással.

Szemem kétszeres fogékonyságúvá finomodik, annyira, hogy meglátom a sűrű fű tövén kutató mákszemnyi bogarat; hallásom élesebb mint a szarvasé, tisztán kiveszem azt a képzeletfinomságu hangot, a mit a dongó légy korcsolyázása okoz az arasznyi világban egy száraz levelen. Megelevenedik előttem minden; sürgés-forgás, munkakedv és versengő szorgalom keveredik össze egymással; s a béke áldásos nyugalma mellett ott pusztít a harcz öldöklő démona, épp oly kegyetlenül s éppen úgy rombolva, dűlva az életet, mintha közülök való volna az, a ki feltalálta egykor a puskaport.

A fű alján, a porhanyó fekete földön, pöttyös »katica« szerelmeskedik a párjával; megriad közülök az egyik s gyors iramodással rugtat fel egy réti szegfű hajlós szárára. Fürgelábu futrinka-bogár okozta a nagy ijedelmet; amint hirtelen lecsapott közéjük, a váratlan találkozástól mintha maga is megrémült volna. Kerül, fordul egyet, majd megsejti a lapulevelen élődő zöld hernyót, vérengző dűhvel rohan neki s rágójával kettémetszi az élhetetlent.

Elcsap fölöttem egy rabló légy; zúgása betölti egy pillanatra az arasznyi világot; megriad a fű közt apraja-nagyja a bogárseregnek. Az ágyudörgés iszonyu hangját fel nem fogja az alsóbbrendű állat fejletlen érzéke, de a maga korlátoltságához mért hangot jól hallja és megijed tőle. A kis kék pille, melyet nem zavar meg a székfűvirágon való csapongásában a fejem mozgása: sietve felkap a levegőbe, amint a rabló légy kísérteti alakja levágódik mellette egy nűnikére, amely a halálos szűrés alatt vergődve sárgászöld nedvet ereszt magából.

Jó is menekülni a lepkének, mert könnyen elérheti a szomorú sors őt is. A rovarok ez apró tigrise nem ismer semmi könyörületet.

Az arasznyi világ erdőségebe titkos utak, alig látható ösvények vezetnek szanaszét. Az egyikken óvatos tapogatással siklik el valami hernyó; majd kígyózva kapaszkodik fel az utjába eső kóróra, keresi a neki való leveles növényt, ami ellátja táplálékkal. Útközben jól vigyáz, hogy, amennyire lehet, rejtve maradjon a levelek alatt, mert nemesak a nap-

világ az, amitől húzódik, de nagyobb veszedelme a pacsirta, melynek édes szavu énekét hallom, amint leüzenget a magasból párjának.

Aki uttalan utakon kutat a maga zsákmánya után s téli elemózsiát gyűjt seregestől, az a piczi hangya. Tele van ezzel a munkás parasztnépséggel minden külön arasznyi világa a mezőnek; az a néhány vándor, amelyik itt kószál körülöttem, ki tudja, melyik zombikból való, ahol megtelepedett a bolyban az óriási család? Nagy harcra kerül a dolguk nemsokára, amint ráakadnak a lapulevél alatt egy temetőbogárra, mely komor magányában ás el a föld alá egy holt gyíkot. A temetőbogárnak csakhamar megjön a segítése; néhány gyászvitéz mászik elő a harasztból; a hangyanépségnek pusztulnia kell. A sötét lovagok neki látnak hivatásuknak; körülveszik a gyík tetemét, aláfurakodnak, a porhanyó föld meglazul ásó karmaik alatt, lassan, de kérlelhetetlenül sülyed a mélységbe az enyészetnek átadandó holttest. Mikor a nagy munka kész, a temetőbogár feljön a sírból a napvilágra. Az imént öten voltak, most négyet látok csak; egy odalent maradt a sír fenekén, magános légyottja van a halottal; gondoskodik fajának fenntartásáról s belerakja petéit a jövő legifjabb nemzedék táplálékába.

Minél lejjebb hajtom a fejemet, annál inkább érzem a fű párolgásának éretlen szagát. Az arasznyi világ finom, dohos gőzfelhőt ereszt a nedves földből, melyet a hajnali eső után még nem szikkasztott ki a nyári hőség. Épp' úgy lehetne ezt a párázatot illatnak nevezni, mint a korhadás szagának. Van benne egy gondolatnyi hasonlatosság a lápok környékén termett széna szagához. A virág ott is illatos, ahol erjedés veszi körül, de viszont a pusztulás hatalmát sem bénítja meg az, hogy élet tengődik a halál mellett. A hervadó virág, a száradó fű már mind a pusztulásé, s az arasznyi világban együtt találom mindakettőt.

Ugyanazok a jelei, ugyanazok a feltételei vannak az életnek itt is, mint az én nagynak tetsző szépséges világomban. Napsugár nélkül egyikben se teremhetne soha vidámság; a mindenképen szűkre szabott határokon túl egyiknek a lakója se élvezheti a végtelen világ többi szépségét.

A tér és az idő fogalma egyforma törpévé kicsinyíti a kettőt s érzem, hogy a kicsinyek között is a legkisebb én vagyok, aki nem érem be azzal, hogy boldog legyek a magam világa határai közt, pedig példát vehetnék az arasznyi világ lakóitól, akik nem kíváncsiak addig másfelé, míg igazi otthonuk van a kakukfüves, lóherés mezők egy tenyérnyi darabján.

Szerencse még, hogy a tér és idő felöleli az egész mindenséget, úgy amint van: multjával, jövőjével, prózájával és eszményeivel. Így benne látom magamat én is és nem kell tartanom tőle, hogy boszujában kidobhat magából, s akkor elveszek valami képtelen semmiségben, amelynek nincs neve, mert kívül esik minden térségeken és minden időkön.

S ha valami, akkor az arasznyi világ szemlélése tanít meg rá, hogy ne tegyek különbséget a tér és idő határai közt, mert amit érzékelhetek, az akár mint nyujtsam is, csak egy porszemnyire lehet egymástól.

Hisz' a tér és idő az ő igazi magasztosságában el nem érhető és fel nem fogható, mert a kettő egyesülése az örökkévalóság: maga az isten.

Pihenő. (Nyár végén.)

Görö L. eredeti rajsa.

A haldokló halál.

Közvetlenül a természet ébredésének az időszaka előtt még átölelve tartja egymást a föld, meg a halál.

De ez az ölelés nem a mozdulatlan nyugalom többé, hanem a megfeszített izmok birkozása; a föld küzd a halállal, mely jeges csókjával hónapok óta dermedést lehelt rá.

* * *

A novemberi szelek a halál közeledésének a hírhozóik voltak; át- meg átjárták a nyár lángjától megfonnyadt földet; a hálátlan föld elfeledte, hogy a nap szerelme szülte minden báját s duzzogva, finnyásan fordult félre tőle; akkor pedig síkságok és hegyek ellankadtak, elálmosodtak az őszi szél egyhangú jajgató dallamától.

A havasfejú halál ott leskelődött a pirosra fujt égen; egy-egy hűvös éjszakán előbbre csúszott s kibontogatta szürke zászlaját, mely hamvas szemfedőként terül el a menny ragyogó síkján; a föld teste didergett, fázott alatta s szörnyű bénaság terjedt el összezsugorodott izmaiban.

Egyre dúdolt a szél, egyre lassabban vert a föld szive; a halál meglibbentette szárnyait s fagyos fuvalmat árasztott szerteszét.

Vastag ködök közt bús kísértetarcz meredt le az égről a néma világra: a nyári nap paródiája volt az. Egy könyben úszó nagy szem; ... oly fénytelen, olyan hideg!

S egyszer csak jött a téli fergeteg, gyászindulót harsogva utain. A téli dalt a halál maga fujta, a halál leszállt a földre s ráborult.

Aludt a föld s a halál sugta álmát.

A föld szívében megfagyott a vér, nem volt folyó, nem volt patak, melynek a medrét meg ne feküdte volna a halál. Ez a pusztulás diadala volt, reménytelen s kietlen egyaránt; a megsemmisülés fejedelme elbizakodva ölelhetett magához mindent a földön.

A föld lelke hiába vergődött, nem volt erő és nem volt hatalom, mely megoldja a kihalt világra rakott lánczokat. A nagy mélységek látatengere, izzó zsarátnoka folyvást fogyóban, onnan segítség nem érkeztetett; az őstüzek magok is örök birkozásban vannak a halállal, a teljes kihüléssel. Bátran elnyújtózhatott idefent a halál, puha hóvánkösát nem kellett féltenie az elolvadástól.

* * *

Mi lenne a szegény világból, ha az a könnyben úszó nagy szem odafent nem látná szenvedését?! . . . Él még a nap lankadó sugara, tüzes fulánkká válik újra, amint eloszlanak a földről a ködök! A nap, melyhez a föld síró lelke segélyért fordult, meghallja a panaszt s elküldi a tüzes fulánkok milliárdját, hogy felvegyék a harcot a halállal.

Először a sűrű ködökre esnek a sugarak s rostává furják nyilaikkal a halál páncélját. Apró, hegyes lándzsák megszakgatja a hamvas szemfedőt s széjjelmorzsolja a hópolyheket. A föld még nem tud arról semmit, halálos álma tart tovább . . . tovább.

S a sugarak, áttörve a páratelt levegőn, csendben belopják az alvó halált. Végigrepülnek a fehér pusztaságon, eloszlanak az erdő fái közt; ellepnek minden parányi pontot, a melyet védtelenül hagyott a győzhetetlen árnyék. S akkor megkezdik nagy munkájukat.

Nekitámaszkodnak a halál vánkösának, elkezdik tépni, hasogatni; langyos lehelet árad belőlök, melynek parányi lángja kis katlanokat vág a hóba s ott elkezd fűteni. A hóvánkös pelyhe egyre fogy, mindig jobban tűnik, meg-megroppan a csillogó jégmező; a tavakon csengő hangokat hallat a rianás.

Az elbízott halál sokáig nem érzi, hogy horpad össze minden, amit a megsemmisülés kedvéért alkotott; a hosszú zsarnokság, mely sehol sem talált ellenállásra, vakká teszi; mintha örökké tartó volna a »Semmi« diadala.

Pedig a boszuló istenség ott van már fölötte; az olvadás egyszer csak körülöleli, megsimogatja; a halál ijedten kap akkor az éledő föld után, mely megmozdult alatta.

S most már a néma ölekezésből a kétségbeesés birkozása válik.

A hosszú pihenés, a nagy álm, magához térítette a kimerült földet, szabadulásért eseng a por, napot kíván a jégbe hűtött növény. Rongyos hóvánkösán a megriadt halálnak mindig nagyobbodó foltok verődnek ki: a belső láva ott tán vékonyabb rétegen át küldi fel tüzét.

A fű, a fa megrezdül a sugár csiklandozására s a csöpp meleg, melyet a fejlődő növény mozgása támaszt, segít olvasztani havat, jeget.

A rónaságot gyorsan megostromolja a sugár-ármádia, pusztulni kell előle a mozduatlanságnak; fogcsikorgatva szökik a halál, de még titokban visszatér egy-egy éjszakán s elhinti újra a dermedést.

Hiába az! a millió tüzzsilánk, mely olvadt aranyként hull a napból, hatalmasabb a jégnél; a föld is elkezd már lélekzeni, a honnan a hó eltakarodott, mohón indul meg ott a párolgás. A rónaságon meg nem él a halál, bujlik az erdős hegyek közé, ahol a hó még szűzfehéren csillog s a szakadékok árnya megvédi a telet a nap ellen.

Itt az idő, a föld ébredésének ideje!

A tél fagyos fogai kezdenek már kitöredezni; egy kis ereje van már a napnak, s az új élet lelkendezését hirdeti a tavasziasra hajló mezőség. Az ég sem az a szürke köpönyeg többé, ami volt; a felhő rajta esővel terhes, nem havat rejt. Még egy kicsit ha tart a nap ostroma, akkor itt a tavasz, a téli dermedés felszabadítója, a nagy természetet lenyűgöző halál megölője.

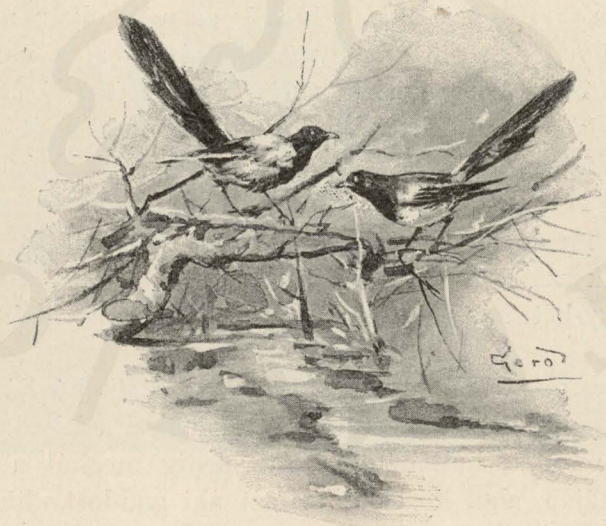
Csak az erdők magányos sűrűje őrzi még egy darabig a telet. Ott bujkál még egy ideig a megvert, a kicsúfolt halál; lomhán vonszolja széttört fegyverét, s ha felsikkant egy madár, az élet hangjától összerezzen a megsemmisülés komor szelleme.

Az erdő fái közt, a szirtek ormain, kietlen tél van még, — hó, hó, mindenfelé; a fákat ellepi a zuzmara, melytől egy éjen át fehér lomb terem minden ágon. A haldokló halál játéka ez. Hátha bolonddá lehetne tenni a napot, hogy a hóból s jégből formált csillagleveleket tavasz fehér virágának tartsa s békét hagyjon a kivirult erdőnek, a melynek úgy sincs szüksége napsugárra?!... Pedig ott nem nyílt meg a patak szive; a mély hegyoldalok közt, a hófúvások utvesztőjében, még a medrét is alig sejteni. Ott még a maga birtokában nézhet szét a halál; a jeges sziklafal, a megfagyott erdő, ma még mind az övé.

De jön már a tavasz!

A napsugárból toborzott ezredek elvágatnak az erdő fölött s megráznak benne minden ágat; a csinált hóvirág összeroppanva fordul le a galyról s idomtalan, nagy darabokban hull a mélybe, sziklafalat ha ér, meg sem állva gördül tovább s meghízik utközben a hozzátapadt hótól. Pedig ha a csupasz fák közé is befurakodnak a tüzes nyilak, akkor ott sem lesz többet a halálnak maradása.

Haldoklik a halál; — csak még egy kis ereje legyen a birkozó földnek, a ragyogó napnak, s az újjászületés le fogja győzni a megsemmisülést!

III.

Kis inségesek.

Ha sokáig tart a tél s kemény jégfoga közül nem ereszt ki a földet, amíg csak egy csöpp joga van hozzá: az nem olyan nagy baj.

Mert ilyenkor a pihenő természet egészen alkalmazkodik a hatalmas zsarnokhoz s csöndes dermedésben várja, míg az éles jégfogak egyenkint kitörnek, elvásznak. A hódunna alatt jól ki lehet állani a vihar tombolását; a szél korbácsa hiába csattog a havon, nem fáj az a földnek, az alvó növénynek. Még a mozgó állati élet is elég egykedvűen tűri a tél makaességát, úgy se tehetne ellene semmit; azok a szabad teremtmények, melyek megbíznak erejükben s szívóosságukban és a kietlenség hónapjaiban is hívek maradnak szülőföldjükhöz: hozzá vannak szokva a szenvedéshez, megedzte őket a nyomoruság, egy-két héttel hosszabb vagy rövidebb ideig tart a keserves bőjt, mindegy az őnekik.

A varju, ha látja, hogy bizony több kettőnél s a sík hóvilágban egyetlen falathoz se juthat: beköltözik az emberi tanyákra. Seregestől lepi el a falvak s kis városok udvarait, melyeket megtisztogat minden hulladéktól; este pedig meghál a templomok keresztjén, a zúgó jegenyefa koronáján, ahol közelebb éri azt, aki gondoskodik az ég madarairól.

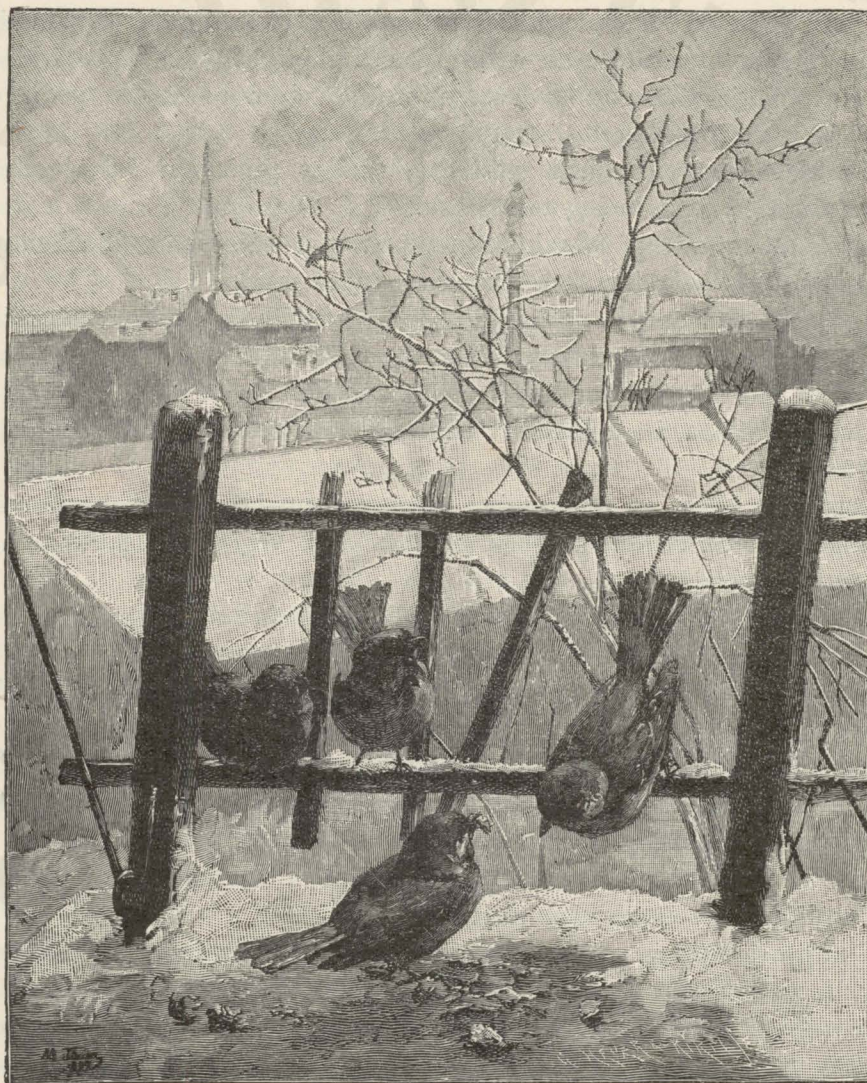
A sármány felborzolja citromszínű begyét s czirpelve szedi szét a szemétdomb tetejét; pihenőre a sövények vesszeje vagy szalmája közé tűnik el.

Ökörszem villámlik itt-ott a tüske közt, egy pillanatra megmutatja magát, mint egy bujósokát játszó pajkos kobold, azután huss! nem látni sehoh, csak rekedt csettegeése hallatszik szakgatottan.

Vörösbegyü pirók mélabúsan sipol a bogáncs közt; egyhangu, unalmas szózata mintha Pán isten valamelyik félbenmaradt nótája volna.

Aki csak itt maradt, apraja-nagyja, az mind oda iparkodik, ahol kéményfüst száll az égre; az ember közelében nem olyan elhagyatott, nem olyan üres nekik sem a világ; még a ragadozó ölyv is ott vonul meg ilyenkor a kertek aljában, ahonnan hirtelenében kilóheti magát a galambok közé s a gyanutlan tyukokra.

De ha a tél ravasz és sunyi mosolylyal lazítja meg februárius vaskarmainak a szorítását, az baj. Mert ilyenkor a hitegetett természet ébredzik, kidörzsöli szeméből a hosszú téli álmot, s amint az édes szép nap behinti verőfényvel, attól nyomban kibontakozik minden a meleg bundából.

Pedig februárius vége s márczius eleje sokszor csupán kegyetlenül tréfál. Napsugarat kergető csipős szél, szépítő vizet kínáló havazás úgy is járuléka, de még a muló telet is visszacsalja néha, mely búcsuzásában deczemberi szigorral mutatja meg még egyszer Medusa-arczát.

Milyen csapás az ilyen csalódás, éppen akkor, amikor ismét kezd a külső világ valamit érni! A tavaszt ígérő langyosságban porrá szikkad a sár; kinyitjuk ablakunkat a bekérezkedő napsugárnak, s a szép asszonyok, akik sajnálják formátlan téli felöltöbe

rejtteni termetöket: megmutogatják déli sétájokon, hogy milyen lesz a divat. Úgy örülünk, olyan nagyon boldogok vagyunk! . . . De még boldogabb a veréb, mert öneki már itt van a fürdőszézonja, amikor beletestelhet az utakon a bokáig érő porbarázdába. Keressük az utcát, a levegőt; elhisszük, hogy itt van a kikelet; az égről mosolyog ránk; érezzük azt a mennyországból jövő lehetetet, amely milliárd parányra oszolva szórja szét a földön a feltámadó élet csiráját.

Nagy gyönyörűség az, ilyenkor nekifeküdni a kezdődő tavasz csiklandozó levegőhullámának.

Még egy kicsit hűvös, de nem hideg; illata s ize van ennek a levegőnek; a füvek halvány zöldjéből terem az illat s a nyitott ajk mohó lélekezése adja meg neki a képzelt ízt.

A házak tetején megfoltosodik a tűnő hó, keskeny barázdákat támasztanak benne az olvadás apró patakjai; csurog az eresz, mintha záporosó esnék, pedig egy tenyérnyi felhő sincs az égen: ragyog, kaczag a nap.

Egy nap alatt száraz az árok gerince, ráül a pipiske s kiterjesztett szárnyával hasal neki, odatartva hátát a meleg tavasznak.

Egy nap alatt eltűnik a falvakból a pirók s a sármány; a kikelet igazi oltárát mégis csak a szabadabb helyeken keresik mindnyájan.

S egy nap alatt elröpül a megifjodó föld üzenete a messze idegenbe, túl a nagy hegyeken, túl a tengereken; a tavaszdal végig zeng mindenütt, ahol a gyöngye vándorok, a mi telünket nem álló költöző madarak meghúzódtak.

»Csak vissza, vissza, itt a kikelet! az ég szerelme meglelte a földet, nem úr már rajta a szörnyű tél!

Csak erre-erre, itt az új boldogság! amerre szem lát, éledni kezd már a rónaság!

Nem zúg vihar az erdőn, langyos szél lopózik végig a völgyeken; a tölgyes várja már a vadgalamb bűgását!

Vetések szőnyegében otthonra lel a vándorpacsírta; a szántóföldön sűrű zöld szakállt ereszt az őszi búza s fészket kínál a puszták dalnokának!

Vizek partját már nem borítja hó, teljes mindenütt a tavaszi kép; csak vissza-vissza apró vándorok!»

A sunyi tél hallja az ujjongást s nem állja útját a reménységgel terhes üzenetnek. Éjente megfeszíti kissé izmait: igaz-e hát, hogy nincs bennök erő? való-e hát, hogy néhány napsugár megörölte a jégkirály csontjait?!

S amint kinyújtja karját, jelentkezik megint a dermedés; az éji fagy még a tél uralmának a hirdetője, de erről nem tud a déli nap.

A déli nap s a déli ég megcsalja az egész világot; a tengeren túl czihelődni kezd a felbujtott had, gyors szárnyával verődik csapatokba; szemök a hontalanok Mekkáját keresi; szivök vágya szárnyok röpülését megelőzve, a régi fészek környékére száll.

S egyszer csak itthon, a kopár mezők fölött, ropogó surranással siklik el valami. A puszták fia felkapja fejét: mi háborgatta meg a nagy csöndességet? Egy csapat seregély tűnik el a kéklő levegőben; szárnyok rezgése fáradt, lassan ereszkednek a föld felé; a hímek sötét, zománczos begye csillog a rá eső napsugártól.

Megérkeztek az első vándorok. Szívós legények ők; enyhébb telet kibírnak vándorlás nélkül is; a késő ősz mogorvasága meg nem ijeszti a seregélyt, hajló, ringó nádsűrűségben éjszakázván, gulyák s nyájak útját járja nappal. Gulyát s nyáját egyszer csak nem hajtanak ki többet a mezőre; akkor a seregély is menekül a hidegtől s a koplalás elől.

Szálerdő magányában miféle esattogás kél a fák fölött? . . . A szajkó megriad rá s ijedten búvik ág mögé a harkály. Egy pár vadgalamb az új láрма mestere. Kékesszürke

uti köpenyegök jól illik a kopár környezethez; lángol már a himben az udvarlás vágya, pezsgésbe hozza vérét a jó meleg idő, s amint jérezze fölött méri a sik eget, nehézkes kéjes mozdulattal veri össze szárnyát. Attól van a csattogó tapsolás.

Hát még a rónák széles vidéke hogy megtelt egyszerre az érkező vándorok üdvözlétével!

Nap nap után jönnek a visszakivánczók; fáradtan hullanak le az alig fölengedt hideg göröngyre; daluk még nincs is, csak egy-egy pittyegéssel, egy czippanással köszöntik a rég nem látott otthont.

S mikor az első vándorsereg, nem bírva honvágyával, siet megülni a tavasz csillámában párolgó földeken, a sunyi tél örömében elkezd kajánul dorombolni, mint a játszó macska, mely kis madarat fogott; dagadó melléből hirtelenében kiereszt egy félmaroknyi vihart. A fagyos szél végig csördít a föld nyiladozó keblén s a kicsúfolt tél egyszerre megmutatja, hogy korán volt örülni, tavaszdalt zengeni; csak ő itt az úr még. Ki tudja, meddig?

A csalóka tavasz csak egy délibábot küldött maga helyett, ő maga újra a másik oldalára fordult s édesden szunyad a föld mélyében, az ég magasságában. A napsugár igazán csak kegyetlen tréfa volt, csak olyan kísérlet, mint Ikarus szárnypróbálgatása.

S a föld felült neki! Vakon hitt az imádott eszmény mosolyának; valónak vette, ami még csak kívánság lehetett. Egy csalfa sugár csókját a teremtő nap forró öleléseként fogadta, s az ég bolyongó felhőiből langyos esőt remélt ezentúl.

Langyos eső helyett most hull a hó.

Kezdhetjük majd az egészet előlről; hisz' az eddig mutogatott szépség csak ingerkedése volt a tavasznak. A gyöngé napsugár, mely leröppent hozzánk, csak ígéret számba mehetett; s mi elhagytuk magunkat ámitani, mert nagy az ereje az ilyen biztatásnak; felujong tőle a szívünk s úgy érezzük, mintha egy élenytengerben fürödnék a tüdők. Azt hiszszük, hogy az isten ajka csókolta meg a földet s ettől a csóktól megfogamzik az öröklétnék a holt anyagba rejtett csirája; muló földi élet születik a két véglet érintkezéséből.

Csalódtunk, de mily kicsiség a mi csalódásunk a szegény kis szárnyas vándoréhoz képest! Mily sors vár most a korlátlan szabadság gyermekeire odakint, a kietlen síkságon, a hallgatag erdőben, ahol télen-nyáron laknak?!

A kaczer tavasz hivogatta őket. Csodás ösztönükkel megéreztek egy másik világ-részben, hogy régi hazájok, édes szülőföldjök kezd már kibontakozni a tél öleléséből; hogy kezd a levegő megtelni langyos áramlattal, amely egyre erősbödve, legyüri nemsokára a természet nyügét.

S a kicsi szívek erre a sejtésre gyorsabban dobogtak.

Az örök nyár világából, ahol ki nem fogytak a gyönyörűségből, visszavágytak a mi térségeinkre, amely nélkülök csupa holt üresség. Az ideges szárnyaeszkáknak nem volt többé nyugodalmok a paradicsomban, fölkerelkedtek, elindultak haza, ahol szülőik fészke fölött vadvirág illata szálldosott valaha s ahol ők magok is családot alapitnának majd a mezők fűében.

A korai verőfény mindent ígért nekik; alig pihentek nagy utjokban, nem nyughattak, amig egy hajnalon újra meg nem látták az ismert vidék eget; ők voltak első és legszebb ékszerai az új kikeletnek.

S ekkor a rónaságot egy éjen át megint elborítja a szemfedő; a zúgó szél halálharangot kondit meg a korán érkezett vándorok fölött, akik eljöttek ide meghalni, elpusztulni, amiért annyira ~~szórták~~ a régi fészek táját. Eljöttek bűnhődni, vezekelni, mert oly ösztönt követtek, ami legfőbb erényök az embereknek. Mintha a honszerelemért megérdemelt bűnhődés lehetne a halál!...

Alig ereszkedtek le fáradtan a puszta területre, melynek még nem volt más tarkasága, mint a naposabb partokon kicseperedő fű: visszafordult rájuk a csúnya tél s hóviharba öltözve, elbúgta nekik a halál rekviemét.

Szomoru az, mikor az ilyen tehetetlen, kimerült kis jószág egyszerre érzi, hogy mily nagyot tévedett; hogy a gyarapodó tavasz helyett a tél világába sodorta végzete. Az ég, amelyet ragyogónak sejtett, egy szürke síkság, melyet fagyos szél boronálgat végig; hóvirág helyett hópehely terem csak, tömzsi hócsillagok szállingóznak, egymásba csomózva, összekapaszkodva.

És semmi módja a menekülésnek!

Az elcsigázott szárnyak alig jők már arra, hogy néhány száz lépésnyire megbirják a könnyü madártestet; legfelebb egy bokorig elég a megeszappant izomerő, egy csupasz bozótig, amelynek az alját nem védi most levél. A vékony vesszők között oda is belibeg a hó kérlelhetetlenül.

Meg kell itt most halni!

Ha volna is egy-egy védettebb pontja a síkságnak, ahova szél nem ér, amit hó nem takar: ott kísért a végső reménytelenség: az éhhalál. Hát még a fagy, a kővé vált gyötrelem?!... A toll felborzolódik tőle, alig dobog a szív, a vér lassacskán megalszik, azzal együtt jár a nyilaló fájdalom, az elzsibbadás és végül az érzéketlenség, az örök némaság. A láthatatlan, a tetetlen fagy bekúszik mindenüvé, ölni, fojtogatni.

Az a pacsirta, amelyiket itt ér a márcziusra maradt zimankó, aligha fog dalolni többet a kék levegőben.

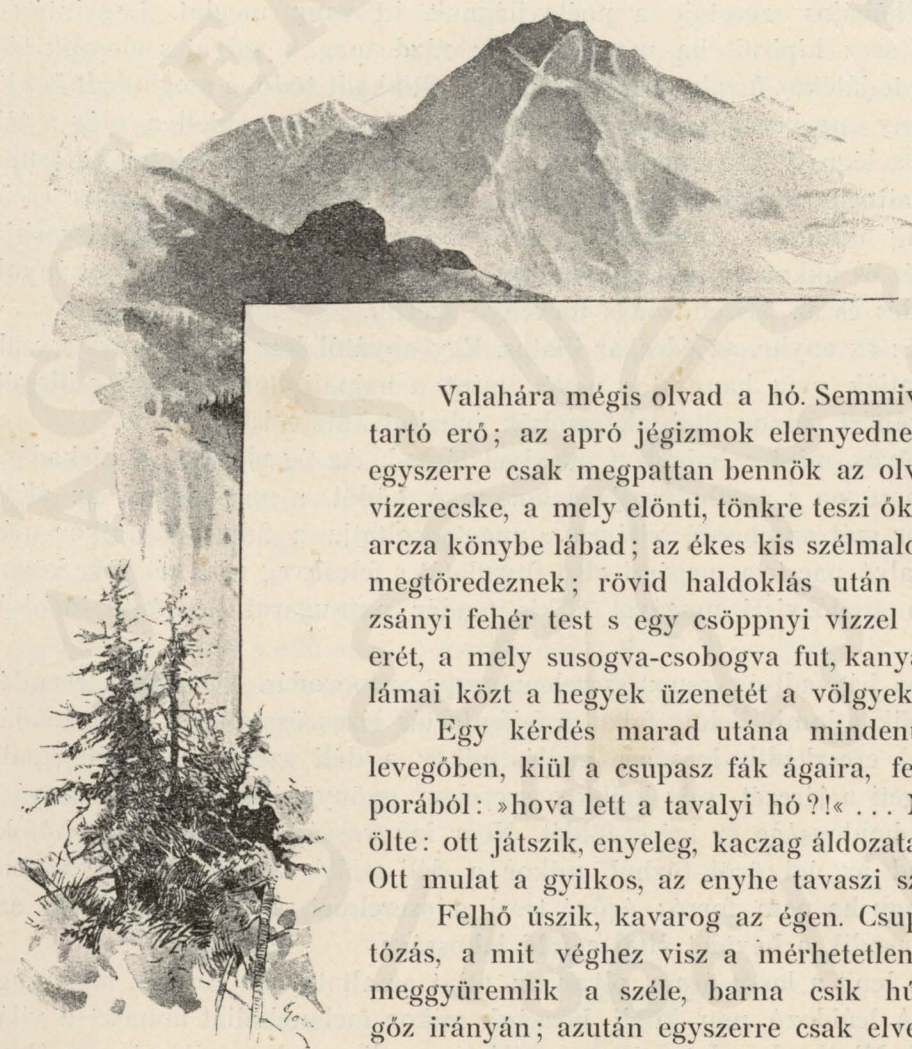
A vadgalambnak sincs más menekvése, mint hogy a fagyöngy havas boglárját csipegeti.

A nyomorban lévő embert megvédi könyörületes embertársa, de az inséges állatot nem védi meg semmi, annak pusztulás a sorsa.

Pedig mégis az a legborzasztóbb inség, amely halállal végződik.

Tavaszi szellő.

Valahára mégis olvad a hó. Semmivé válik benne az összetartó erő; az apró jégizmok elernyednek, összezsugorodnak és egyszerre csak megpattan bennök az olvadás folyamatában egy vízerecske, a mely előnti, tönkre teszi őket. A hópohely csillagos arca könybe lábad; az ékes kis szélmalomszárnyak behajlanak, megtöredeznek; rövid haldoklás után elmulik örökre a morszányi fehér test s egy csöppnyi vízzel szaporítja meg a patak erét, a mely susogva-csobogva fut, kanyarog s viszi fodros hullámai közt a hegyek üzenetét a völgyeknek.

Egy kérdés marad utána mindenütt, a mi benne van a levegőben, kiül a csupasz fák ágaira, feltámad a föld szikkadó porából: »hova lett a tavalyi hó?!« ... Nines! nines! Aki megölte: ott játszik, enyeleg, kaczag áldozata nyirkos nyoma fölött. Ott mulat a gyilkos, az enyhe tavaszi szellő.

Felhő úszik, kavargó az égen. Csupa kéj az az édes nyújtózás, a mit véghez visz a mérhetetlen kék mezőségen; megmeggyüremlik a széle, barna csik húzódik benne a sűrűbb gőz irányán; azután egyszerre csak elveti magát, a mint neki-támaszkodik a nap sugára s lesz belőle átlátszó pára, a mely fehér fátyollal vonja be a magas mennyország egy kaczer darabját. A ki begyűri a felhő szélét, aki pajkos famulusa a napsugárnak és segít neki ezeralakuvá tenni az égi mezőségek pára-tengerét: ő az megint, a tavaszi szellő.

Hótakarójától megszabadult földre langyos eső hull; megerjeszti benne a csirát kicsalja a füvek selyemhaju apró tündérét; rügyet pattant a bokor vesszeje, bimbó fakad a zöld levél nyomán, csupa szépség az egész világ. De mikor a bimbó megreped és ontja magából az isten lelkének a lehetét: egyszerre megjő újra az a csodálatos kobold, a mely

sehol sincs és ott van mindenütt. Belemarkol a bimbó szűzies kelyhébe, szétfeszegeti bársonyköntösét, úgy dúslakodik az illatban, a melyet tele marokkal szór szét a világ minden tájéka felé. Akárcsak egy gazdátlan kincset, a melyhez annak van joga, a ki megtalálta. Az ember, ha hozzájut véletlenül egy elszórt atomhoz, észre se veszi magát a kincset, csak a rabló koboldot dicséri kéjelegve, ekkép sóhajtván: »édes, illatos tavaszi szellő!«

Szellő itt, szellő ott; az égen, a földön, a haldoklás és az ujjászületés csodálatosságai mellett.

Honnan támadsz, te részegítő sóhajtása minden kikeletnek?! Merről jösz, hogy utóléred mindig az új tavaszt?! Utadon a reménység mosolya támad; a föld arczulata megifjodik érintésedre. Benned van a változatosság, te csiklandod ki a természetből az élet kaczagását, belőled árad szét a pihegő, dagadó keblekbe a szerelem vágya!

Tavaszi szellő, búbajos szeretője a poétavilágnak, itt vagy megint. Legyintésed megpezsdti a vért; az arcz kipirul, ha megcsókolod; rázd meg a galyat s eloszlik téli álma; utánad bomlik, a te játékos fuvalmad után eseng az eltikkadt tüdő, a megfűlledt fasejt.

Mikor a verőfény megkezd pajzán tánczát a fagyos földön: kietlen még a táj, nincs életre keltő ereje a légnak. A gyenge napsugár végig szalad a tó jégfelületén: csupa zengés, alig hallható pattogás, czimbalom-pendülés, a mi kíséri az utján. A sugár ereje egyre növekszik, a míg milliónyi társával együtt hatalommá tömörülve átlangyosítja a levegőég széles rétegét és akkor egyszerre megindul a lassu áramlás, a levegőparányok vándorlása, a terjeszkedés és az összehúzódnás törvénye szerint.

Születik a szellő: az enyhe, az édes, az illatos. Egy anyától lesz valamennyi s csak a körülmények változtatják meg hangzatos nevét, mint a hajnali, meg az esti csillagét. Hozza magával a megváltást valamennyi, akármelyik éghajlat küldje is felénk.

Kelet szellője hűvös, mint a hajnal, a melylyel támad. Az ég elejének a pirkadása felől özönlik szét a rónaságon s megbolygatja a borzongó ködöt, a mely ellepi az aljat, a rétet. Vidámságot szór szét az ébredő világra s megtapsoltatja a falevelet, mikor már lombosodik a galy. Az alvó pacsirta megérzi első fuvallatát s felcsirreg rá a rét füve közül. Egy pillanat, s a futó szellő viszi magával a kis madár napsugarat köszöntő imádságos dalát.

Déli szellő csupa bágyadtság, csupa szerelem, csupa szaporodás. Vele jár a teremtés szelleme; tőle bokrosodik a lomb, belőle fakad a fajfentartás lázas ösztöne. A dalos madár lankadt szárnylibegéssel ereszkedik le párja mellé, mikor a déli szellőt megérzi a galy közt s addig csipi, kergeti a jérczét, míg hajlik a szerelem gyönyörűséggel teljes szavára s építeni kezdi fészket, boldogsága ez ígérlet-földét. Nem langyosság már annak a hófoknak a neve, a mi leárad az égi örök-tüzből, mikor a déli szellő születik belőle, hanem hév. Akkor is gyújt, hogy ha nem forró; égővé teszi a szerelmet, s szent lángjával azt cselekszi, hogy megsokasodik a hevület által a föld lakossága.

Nyugat felől ha leng a lassu áram, olyan az, mint az altató dal. Enyhít, megnyugtat, kibékít egyszerre. A leáldozó nap küldi hozzánk mikor melancholiát támaszt a világosság lassu fogyásával. Mintha borulat szállna a világra, pedig csak a pihenés, az álom lép jogába. Az utolsó sugár régen eltűnt, mikor az alkonyodás tájéka felől még mindig száll a szellő.

Észak egének lehelete mostoha-gyermek. Északi szellőről nem tud a poézis; ha el nem kerülheti, hogy beszéljen róla: szélnek nevezi. Mintha benne már nem is lehetne meg az a gyöngédség, ami a többiben. Pedig a nyári éjszakáknak legnagyobb enyhülése abban a levegőmozgásban lakozik, a mely e mostoha-gyermek hazája felől árad át a fűlledt tájékba.

Tavaszi teljességében nincs, ami jobban izgassa az életkedvet. A természet eleven-sége nyilatkozik a levegő gyöngéd hullámában, a melynek szellő a neve; tőle kapja ringó mozgását a fűszál, belőle terjed át a galyra az összesimulás, az ölelkezés vágya. Láthatatlanul suhan tova titkos utain: nincs teste, de azért halk kaczagás visszhangzik utján a levegőben, a hova tova lebben. Jön, megy; ki tudja, honnan, ki tudja, merre? Fent az égen a felhő fodrának a terjedési iránya mutatja pályáját; lent a földön szanaszét űzi bohó játékát, a melyben nincs rendszer. Kikél a bokorból, feltámad a füvek piczi szálkás erdeje közül, csapong jobbra-balra, s ha szemközt kapja egymást: összeolvadva semmisül meg a két egyforma erő ölelkezésében.

Amíg a mozdulatlanság csendje borul a tájakra: hiányos addig a természet gyönyörűsége. Szellő hozza meg bele a lelket; a tetszhalál szoborszerűségét elfujja róla s az ébredő szűz tiszta mosolygására tanítja. Még a virágillat édességét is tisztesen érzi a felizgatott ideg azzal, hogy nem folytonos, de megszakított a hatás, melyet a röpke szellő támaszt s gyorsan tovavisz magával. A világűrt betöltő leb finomságára oszlik meg általa az illat; kívánatos fűszerként szóródik el a levegőben: csak épen annyit érezni belőle, amennyi kell, hogy megnövekedjék a rajongás iránta. Mire megtelt volna gyönyörével az agy, akkorra a szellő már régóta messze jár a zsibbasztó atommal. A mit az új szellővel újra érezünk: új illatparány az.

Nyár forrósága se tikkaszt úgy, őszi hervadás se búsít annyira, ha feltámad benne a játszó szellő vigasztalása.

Letörli az arc verejtékét, megemeli a kedélyre nehezülő szomorúság sulyát: könnyit a testen, a lelken egyaránt.

A rét szellője tarka virágot himbál s incselkedik a pillangóval, a mely elől félre-rántja a nektárt-termő kelyhet; az erdő fuvalma szárnyára veszi a hímvirág porát s ráhajtja a termékenyülni vágyó magesirára. Fű, fa beszéde csak a szellő hangja; az avar zizegése, a fenyő csendes, egyhangú zúgása mind a szellőből keletkezik, százféle hanggal, százféle hangulattal.

A bánatos szív sírni hallja a szellő mozdulását; az ujjongó kedvnek csupa kaczagásként tetszik a szellő után összecsapódó galy megzörrenése; ha sűrűségben támad, akkor »titokszerű«; ha romok közt születik, akkor »regél«.

De azért egyformán kedves, enyhülést adó; öröme kelti a szívet, eloszlatja benne a borongást. Csoda-e hát, ha az egész világ bolondul utána?! . . .

Szerelem a síkon s a berekben.

Szellő!... tavaszi szellő!... hozzád fohász-
kodnak a síkságok és berkek szárnyas lakói!...

*

Csikorgó tél kell a farkasnak, hogy pikáns
kalandokra indítsa a szerelem vágya s egy dulcinea
körüli véres párbajt vívjon vetélytársaival, havas,
derengő éjszakán. A kisebb gonosztevők is mind-
annyian leginkább februáriust választják nászuk
idejéül; a hasznos négylábu vad közül a szegény
ostoba nyúl nálunk az egyetlen, mely halálos ellen-
ségeivel majdnem egy időben kóstolgat bele a kis
Ámor színig telt kelyhébe.

Milyen gyönyörűség az a vadászembernek,
mikor csöndes, tavaszra hajló februáriusi meg már-
cziusi estéken ellesi, hogy mint kergeti egymást a
pásztoróra vágyó tapsifüles. Nyúlásszony hogy
lapul meg s hogy illegeti magát mellette a fürge
nyúl-szeládon. Két lábra áll, körültekint, majd neki-
iramodik a homálynak, csakúgy villog futása irá-

nyában messze fehérülő tükre. Egyszerre kisül, hogy mi okozta a nagy fölgerjedést. Idegen
hódító tolakodott a harem területére, azzal kezd vitát a méltatlankodó nyúlbasza, nagyokat
topogva inas hátuljával s csinos pofonokat váltogatva a lovagjátékok folyamán.

Hanem mindez csak prózája még a szabad szerelemnek.

A költemény, az igazi dal, akkor csendül végig a világon, mikor a madárszivek
is megmozdulnak; mikor a levegő szárnyas kalandorainak is lánggá válik a vérök s nem
törődnek mással, csakhogy megtalálják a párjokat, családi örömeik biztosítóját s egyszer-
smind részesét.

Ez az idő a tavaszi szellők időszaka.

A márcziusi hó elhallgattatja a madárszivekben a vér vágyait s elfojtja a szerelem
ösztönét. Meleg sugár és fakadó rügy zöldje kell ahhoz, hogy megrészegüljön a belső
izgalomtól a pusztaságok szárnyas lakója. Tavasz nélkül néma a levegő, párzó élet hangjai
nem csendülnek benne; a lép is hallgatag, csak a közös nyomoruság sodorja ott falkába
a vizi vad ezreit, anélkül, hogy a találkozás véletlenében a fészkelés vágyának legkisebb
része volna.

De ha egyszer megcsendül az ébredő természet s a füvek párájának éretlen illatát hordozza a szellő: akkor elkezdenek dobogni a madárszívek. Akkor itt az idő, amelyben a hím madár minden hangja és minden mozdulata megannyi széptevés, költői esengés a jérce kegyéért.

A négy lábú hadnál jóformán csak a nyers erő játszik szerepet a házasságkötésnél. A hímek megbirkóznak s aki bírja marja. Bizonyos lehet »hölgye« vonzalmáról, amelyik diadallal marad a küzdőtéren. Mit bánja azt az így meghódított nő, hogy immár vénecske, sőt talán vedlett külsejű a gavallérja? Az nyerte meg csupán, hogy az »öreg ur«-nak még jó kemény az izma s nyers erővel felülmulja a ficsurak fiatal táborát; a nap hőse ő, övé hát a babér.

Mily másképp támadnak az égi összeköttetések a madárvilágban! mennyivel szabadabban választhatja párját az udvarlótól körülvevett jérce! . . . A szárnyasok közt a nyers erő még nem biztos diadal; a jérce válogatós és sokszor ő dönti el, hogy az érte epedő hímek csapatából melyik legméltóbb arra, hogy egy új ivadéknak legyen édes apja.

Közös átok a háboru mindenütt, ahol a versengés elkerülhetetlen, vannak hát harczok a levegőben is. A szárnyas ragadozók családja remek csatákat rendez a fellegek közt, a himsasok felséges légi harczát nem mulja felül izgalmasságban semmiféle látvány; — de a nagy többségnek más eszközei vannak a hódításra.

A hiúság és a dal a legnagyobb fegyverek.

Hiúk és érzelmesek az asszonyok mindenütt; hajlók a külső csillogásra s a szívhez szóló dal meghallgatására. Elkáprázik a madárjérce is, látván a hímek pompás diszköntösét, meghatja szívét a hizelgő törekvés, melylyel udvarlója neki minden áron tetszeni akar; gyönyörködik a belső hévtől pezsgő mozdulatok furesaságaiban, melyekkel tele van némely hím szerelmet valló tánca; és végkép elkábul a dalban elzengett szerelemtől, mely sokszor egész sereg rajongó férj-jelölt torkából cseng feléje.

Mindez inkább az erkölcsi diadalért való küzdést jelenti, amelynek nincs szüksége a nyers erőre. Hisz a jérce úgyszólván a végletekig védi azt a jogát, hogy ő válasszon a hímek közül s egy jobb torku vagy egy diszesebb ifju gavallérért gyakran csellel is a faképnél hagyja az erőszakoskodó vén bolondot. De sikerrel vagy siker nélkül, udvarol a madár mindhalálig. A hímnek zsenge korában is természetében van ez a hajlandóság s oly fiatalon kezd kurizálni, amikor még csak éretlen kamasznak nézheti a »madame«. Ezek a lánglelkű ifjú Rómeók egyébiránt eléggé nagyravagyók. Alig vetnek ügyet a hozzájuk illő szárnyas kisasszonykákra s csupán az idősebb hölgyek kegyéért élnek-halnak.

Magától értetik, hogy kísérletök a legtöbb esetben dugába dől, s hogy kosárral kell visszavonulniok, de ez legkevésbé sem csüggeszti el a jóvérű legénykéket, a balsiker csak egy okkal több nekik, hogy annál kitartóbban üssék a vasat, ahol lehet. Kiolthatatlan szívőkben a remény, hogy végre mégis csak házasság lesz a jutalma a makacs udvarlásnak. De biz' a reménykedésnek többnyire az a vége, hogy a fiatal tetszelgők hoppon maradnak, mert még az első báljokat élvező dámacskák is, — akiknek melleleg mondván, jobban hizeleg a kifejtett férfiak kedveskedése, — eljegyzik magokat lassankint az erős leventékkel s mire az urficskák eszökre térnek, már csak a késő bánat övék az üres tánczteremben.

Ne higgye senki, hogy ez a mellőzés tisztán azért van, mintha a madármenyecskek minden áron tapasztalt férjek védőszárnyai alá kíváncsoznának. A természet alaptörvénye magyarázza meg ezt a jelenséget. A hímek tudniillik csak hosszabb idő múlva jutnak el képességeik magaslatára, amikor fajuk szerint vagy a művészi ének tökéletességében, vagy testi szépségeikben s szin pompában vagy más valami érdekességben messze fölülmulják a

tacskókat. Az ugrifüles fiatal népség egyáltalában nem állhatja ki a bajnok-versenyt, mert az idős hímek minden téren könnyű szerrel lepipálják őket.

Kivált a ragadozóknál tart hosszú ideig, míg a fejlődés csúcspontját elérik. A sasok csak tíz éven túl kapják meg teljes tolldiszöket. Minthogy pedig a madarak közt általában sokkal több a hím, mint a tojó, el lehet képzelni, hogy milyen zárdai életre van kárhoz-tatva az erősebb nem serdült ifjúsága, amely közül a finnyás madárhölgyek a szebb és kiválóbb daliák mellett jóformán soh'se választanak férjet.

Van is sürgés-forgás, ha egy jércze véletlenül elveszti a párját. Seregestől támad körülötte nyomban az udvarló, az isten tudja honnan. A jércze nem tarthat attól sohasem,

hogy pár nélkül marad; csak a hím tölt el sokszor éveket is bús özvegy-ségében. Hogyne járnának hát kedvökben a bájos jérczikéknek a madár gavallérok?!... Hogyne követnének el mindent, hogy meghódítsák azt a szabad szívet, mely a rideg agglégénységtől van hivatva megmen-teni őket?!

Látni kell azt, hogy mit művel egy ilyen szerelmes szeládon, hogy a párosodásra hajlandó dámácska figyelmét magára vonja. Se éjjele, se nappala, se álma, se étvágya. — Egyetlen iparkodása tetszeni, szívért szívet kapni.

Ha dalt kíván a jércze, a hím elzengi neki legszebb ábrándjait; ha kecses tánczban leli örömét, a hím készen van arra is; ha mesés pom-pával reményli meghódítani szíve hölgységét, megmutogatja neki fantasztikusan gazdag tolldiszét, kitarja széles kormánytollait, megcsillogtatja ragyogó begyét, bólintva rázza ékes bóbitáját, kiki aszerint, ahogy a természet megáldotta valami külön tehetséggel.

Nagyszerű az, mikor az epedő, énekes hímcskék túlcattogni iparkodnak egymást a dalukkal.

Hogy olvadoznak a nagy hevületben, hogy feszül az édes áriáktól kicsiny szívek!... Nincs művészi ihlet, amely utólérné a koloratura e magaslatát; nincs az érzésnek olyan hangfestése, amelyet meg ne találánk a csudás andanték piánoiban s a csattogó dalok hévtől hullámozó trilláiban.

A kenderke alacsony fák vagy túske-sövények tetejére száll, igénytelen gyöngéd kis termetét rábizza egy vékonyka száraz galyra, s onnan kezdi meg lágy melódiáját. Szívéből halkán szállnak szét a hangok, mintha álmodó virágok tündérkéi marasztanak a piros alkonyatot.

A tarka tengelicz csengő zenéje, erős és tiszta hangja, úgy metszi át a levegőt, mintha a tavaszi szellő üdvözlétére, a szerelmi vágyak hangba öntésére az ő merészen csapongó dala lenne csak hivatva minden madárdal közt.

Sűrű lomb közé rejtőzik a csíz, amint teheti. Mig lombja nincs a fának, mig nagyon is korai a tavasz: félénken megbúvik a csupasz ágak között, ahol csicsergő, egyszerű dalával csak kiválasztottjának okoz szelid örömeket.

A dalba öntött érzelmek felséges hangjait csattogja, zengi, fuvolázza ilyenkor minden szerelmes kis madár. Látszólag a legnagyobb közönnyel hallgatja őket az »imádott« jérczike, pedig igazában komoly érdeklődéssel figyel az ének minden fordulatára. Jól tudja ő, hogy melyik versengőnek van szebb, csengőbb, hajlékonyabb hangja, s épp úgy megremeg kis szive a kéjtől, mint egy szép asszonyé, aki vágyó férfiakról nagy, benső indulat sóhajtását hallja.

Hányszor megesik ily versengésben, hogy egy kis trubadúr halálra dalolja magát! Megpattan egy ér túlfeszült szívében s a szegény madárka holtan, szélütötten hull le a galyról, a melyről pillanatokkal előbb még meghallgattatásért sóvárgott és szerelmet esküdött! . . .

Más ház, más szokások!

Mivel hódítsanak azok a szárnyasok, amelyeknek nem adatott meg a tökéletesség, hogy énekművészettel vonják magokra a csudálatot? Ahol a búbajos dal hiányzik, ott sokszor meglepő a nászöltözet dísze, vagy a páratlan ügyesség a légi tornászatban. Utólérhetetlen bohóc a könnyűszárnyu bibicz; bukfenczei, merész ívei, amint oldalt csap és háttal fordul a földnek: szinte kápráztatók. A szerelmi mámor reménykedése önkívületbe hozza a galambot, turbékoló szava hova tovább zürzavaros gurgulyázássá változik; jobbra-balra forog, s megfeszült kormánytollaival a port söpörve kelleti magát jérczéje előtt, mig meghallgattatásra nem talál.

Hát még a tánczosok! a tyukfélék, a fadjok!

Egy-egy ballet-művész valamennyi. Terpsichore csudás talentummal ruházta fel őket, hogy kecsessé tegyék mozdulataikat. Mikor a páva majdnem ráborítja jérczéjére smaragd-, topáz- és azureszillogásu legyezőjét s ott perczeg, pöfög körülötte: mindenki megérti, hogy udvarlása ez a madár-Adónisznak. Mikor a pulyka majd kipukkad hevületében s dobba fuvódva kattog, tüsszöl és rázza lelógó csördiszét: mi más az, mint a beléje nem férő szerelem?! . . . Pedig egyikben sincs a szabadságtól elválaszthatatlan költészet szépsége, ami oly érdekessé teszi a sűrűség lakóit: a menuettet lejtő fáczánt s a pattogó fadjokat. A fáczánnak van egy fajtája Ázsiában, amelynél bájosabban a rococo-világ illentana szerint sem lehetne szerelmet vallani. Kis bőrzacsó emelkedik a szemé fölött ennek a fáczánnak, a zacskó a mámoros izgalmak idejében két részre osztva léggel telik meg. Két ördögszarv támad attól a fáczán homlokán, s ezzel a furcsa szimbolummal indul a szép madár hódító útjára. Alig hogy jérczéjét megpillantja, mohón szalad neki s növekvő gyorsasággal fut-fut körülötte. De ahányszor csak elibe kerül, mindannyiszor megáll egy pillanatra, szemközt fordul vele s negédesen meghajtja magát, mintha tánczra kérné. Azután fut tovább, mindig csak körben, mindig hajlongva a kellő pillanatban. Kis sarva ezalatt hegyesen meredez az égnek, hús-szakállá pedig a beléje tódult vértől majd kicsattan.

Sikon s berekben nincs daliásabb tánczos a siketfajdnál, mely óriás testét másfél méternyire is feldobja néha, mikor kurizál. A csöndes erdők magányában meglesni ezt a titkos ömlengést, egyetlen hang és mozdulat nélkül várni végét a metamorfózisnak, mely Auróra templomát Vénusz istennő kéjtanyájává változtatja át a fenyvesek közt: örök vágya és feledhetetlen öröme kell hogy legyen minden vadásznak és természetbúvárnak.

Ily emlék mellett alig jöhet számba a hosszulábu darvak, a bajnokbibiczek s a szalonkák egynémely fajának a bohó násztáncza.

Az apró párbajok itt is, ott is napirenden vannak, de épp' oly ritkán végződnek halállal, mint a vízi harcok. Hévvél, keményen csap össze a sima víz tükrén vágytársával a féltékeny gácsér s néha a gunár is. Le-lebuktatja tolakodó ellenfelét a mélybe, míg a gyöngébb megsokalja az önkénytelen bűvárgyakorlatot s a víz alatt odább áll. A győztes legény ilyenkor megcsapkodja szárnyát s nagy gágogással, hápogással dicsekszi el a közelben úszkáló tojónak a párbaj eredményét. — A gácsérharcok s szerelmi párbajok e koratavaszi szezójában ott leselkedik a villámló halál a vizek partjain.

Szalmakunyhót állít a gaz közé a ravasz vadász s oda várja a párzó tóke-réczét maga elé. Mikor javában veszekszik a gácsér a tojója körül: eldördül a lövés. A sik vizet megzurbolja a haldokló madár vergődése, azután ott úszik a zöldfejű szépség mozdulatlanul, arrább-arrább tolják a sima tükrön a gyöngé hullámok. Felette pedig kékesen oszlik el a messzeségbe szálló lőporfüst.

Dalnak, táncznak, küzdésnek, ugyanegy a célja! A jércze kegyéért való versengést jelenti mindegyik. Hosszú, kitartó udvarlás után, ha megnyílik egyszer a szárnyas menyecske szive: elmúlik a közöny belőle s egyszerre gyöngéddé és ragaszkodóvá változik a válogatós madár.

Attól fogva a férj az úr a házban. Csupán a ragadozóknál marad érvényben a papucs; ott a tojók aránytalanul nagyobb testi ereje s fejlettsége örök időkre lehetetlenné tette a férfinépnek a világalalmat.

Tavaszi szellő langyosságában kezdődik azután a fészekrakás, a családalapítás, mely a házastársi hűség örökkévalóságának annyi megható példájával van összekötve a madarak között.

Hisz' vannak özvegységre jutott madarak, amelyek örökké búsulnak párjok után s gyászuk napjától kezdve egész életökben magányos remeték maradnak.

De persze ezek nem a csapodár tyúkfélék háremeiből szoktak kikerülni.

Olyan egyhangú volt az erdő, míg a szalonka még nem érkezett. Most ez a félénk vadász a természetben az érdekes vadort mindenütt s hol-
 gy a természetben az érdekes vadort mindenütt s hol-
 gy a természetben az érdekes vadort mindenütt s hol-

VI.

Itt vannak.

A szárnyas világ szerelmi kalandjainak a kezdődő időszakában, a mézes-heteket ígérő tavasz elején, egyszer csak egy várva-várt üzenet fut végig a vadászok táborán.

»Itt vannak valahára!«

Itt vannak azok a ritka, érdekes vendégek, »a kikről« csak úgy szoktunk beszélni, mint az inkognitóban utazó felségekről. Nem is említjük őket a nevökön, mégis mindnyájan tudjuk, hogy kiket kell értenünk a misztikus harmadik személy alatt, akikről szó vagyon.

Itt vannak valahára!

Érkezésük hírére csakúgy feszül a rendez-vousra vágyó vadászkebel; egyszerre mintha megszépült volna általok a világ, mintha elmúlt volna egészen a holt szezón unalma.

Amint a tél folyamán elkövetkezik a februárius, vége a fris hó vonzó erejének; láttára nem ragyog már szemünk az örömtől, hisz' úgyszólván hiába lelkesednénk. A puha fehér hótakaróba lerakott nyomvonalak nem ingerelnek többé, hogy lépésről-lépésre kövessük a haladás irányát; inkább gúnyolnak, boszontanak, kötekednek velünk. A merre a sikon megfordulunk, szemünkbe ötlük mindenütt a nagy bál jele. Tele a hó kullogó róka egyenes nyomával, ficzánkoló nyúl bakugrásaival; a falkába szorult fogoly előlünk rebben, előttünk fut, alig respektálva bennünket.

Mintha tudnák, hogy a holt szezón tilalma megvédi őket. Egyszerre megszaporodik az erdőségek meg a síkságok lakossága, mindenfelé ékeskednek az egymást kergető, egymásba folyó vad-nyomok. Azt hinné a tapasztalatlan vadász, hogy téli álmodt aludt a nyúl is, mint a morgó, hogy olyan jól eldugta magát a nagy fagyok alatt, míg az enyhülő februárius egyszerre tuczatjával cziczáztatja őket a réten s a repezeföld tábláin. Pedig csak onnan van a látszólagos megsokasodás, hogy az első langyos sugár vágyakat gyűjt a nyúl-szívekben is és túrhetetlen epedésében egyre száguldoz attól kezdve a csábító nyúl-dandy, tele rajzolván kalandozásai színterét csonka-keresztalaku nyomaival.

Ily erdők mellett alig jöhet számba a hosszalábú farkas, a hátrahagyottak s a szalonkák egymástól fájának a bohó csapások, s a vadakat pukkanthatunk agyon. De a ucn...

Az erdei szalonkák hirtelen fölold a keserves lidércz-nyomás alól. Napról-napra türelmetlenebbül várunk valamit; tudjuk, hogy kedves vendégek vannak utban felénk s a langyos fuvalmak minden perczen ide lendíthetik a várt vendégek »szálláscsinálóit«.

Ah, mily érdekes látogatás ez!

A szálláscsinálók egy-két tagja is elég, hogy kicsalogasson bennünket az erdő-ségbe, a kopasz fák közé, ahol még hófoltok vannak a völgyekben mindenütt s a mohokon kívül alig lehetne valami zöldet találni.

Milyen öröm, mikor hű vizslánk először jelzi, hogy előtte van egy a szépek szépe közül. Alig hogy elkészülünk az üdvözlő lövésre, fölszáll a vendég a túskebokorból, egy-két szárnyvillanás és már eltűnt. Félénk nagyon, nem könnyen ösmerkedik; csak egy pillanatra mutatja meg rozsdás csuháját, alig van időnk észrevenni, hogy nem a bagolyfejű nemzedékből való.

Az erdei szalonkák futárja, egy kis kéklábu szálláscsináló csapott el előttünk.

Most már bizonyosak lehetünk benne, hogy érkezőben vannak a többiek is, a nagyok, a sárgalábuak, a bagolyfejűek. Rózsás reménység fakad szivünkben az iránt, hogy jó szalonkázó szezónunk lesz. Hogyne! mikor ily korán itt vannak már a kéklábu futárok, a nyugtalan hírvivők, melyek csodálatosképen mindig korábban érkeznek hozzánk a nagyoknál, pedig a természetrajzban tudós férfiak egy fajnak vallják valamennyit. Annyi bizonyos, hogy alig van madár, mely oly csodálatos változatosságot mutatna fel az alapjában véve hasonló tollazat tarkaságában, mint az erdei szalonka s így érthető a laikusok nézeteltérése.

Valami nagy gyönyörűség az, a tavaszi szalonkázás idején bujni az erdőt.

Meleg még nincs; ami verőfény megbizsergeti tagjainkban a vért, az nem hogy terhünkre lenne, de inkább kívánatos, mint öreg embernek a kenetet. Az ujjászületés jótékony nemtője elkezdte munkáját; érezzük már a tavasz balzsamát; minden kis szellő tele van ígérettel, a minek a beváltásában bizonyosak vagyunk; itt-ott látni egy kis folt füvet, csak afféle sárgazöld elevenség az, nagyon fiatal még; pölyhös libának a színéhez lehetne tán hasonlítani.

Minél mélyebben vagyunk a sűrűségben, annál ritkább nyoma van előttünk az ébredésnek; szunnyad a természet, de már nyughatatlan; még nincs nyitva a szép tündér szeme, de már hall mindent, amit róla mondunk, s elmosolyodik rá. A rügyfakadás kora érkezett; a korai eserjében piczi rügybimbók nőnek, hasadoznak; ibolya kaczerkodik velünk a melegebb, szélvédett pontokon.

Ez az időszak rendszerint a java a kedves vendégek itt mulatásának.

Az erdei szalonkák ezek a mi kedves vendégeink, ezek a szeszélyes, finnyás vándorszárnyasok, a melyek csak tavasszal meg ősszel mutatják nálunk magokat. Tavasszal amikor nászutra indulnak s azután messze tőlünk, a kék hegyek közt családot alapítanak, — s ősszel, mikor a házastársak a felnőtt fiókkal egy időtájt visszaveznek a közelgő tél elől oda, ahol nincs zord vihar s fagyos szél; ahol terített asztal mindig a porhanyó talaj.

Itt vannak! — útban vannak a nász paradicsoma felé. Ez az ő idejük, mikor az őszi vetések fölött már szól a pacsirta, s ha csak a hideg tavaszi szél vissza nem nyomja, fölemelkedik a magasba, keresi az utat a felhők felé, a hova majd akkor látogat el igazán, ha a májusi ragyogás új pompával teszi ékessé az eget s ha a búza közt fészkelő párját akarja onnan fölülről mulattatni.

Olyan egyhangu volt az erdő, míg a szalonka meg nem érkezett. Most ez a félénk kis madár meghozta bele a változatosságot. Keressük az érdekes vándort mindenütt s boldogok vagyunk, ha találkozunk vele, ha ritka véletlenből megleshetjük, mikor gyanutlanul pihen vagy csemegézik.

Magányos utaiiban meg-megkeresi a föld nedvesebb pontjait, ahol elég laza a

húmusz, hogy beleszúrhatja hosszú csőrét. Ott elkezd forogni a saját csőre körül, egyhangu, doromboló ümmögést hallat hozzá, két szárnya hegyét lecsüneti, rövid farktollait meg-megbillenti, néha megáll, aztán újra kezdi ezt a mulatságot. Aki látja és nem érti, hogy mi az, azt hihetné, hogy valami tőr fogta meg a szegény madarat, vagy mintha egy kicsit beszszelt volna s attól lenne olyan bolond kedve. Pedig nagy fifika az, amit ilyenkor a szalonka véghez visz. Ez tudniillik az ő kenyérkeresete. Gilisztát, földi kukacot kutat

Bársony : Erdőn, mezőn.

a nedves földben; a megriadt féreg nyugtalankodik s elő is mászik a doromboló moszatolásra s egy pillanattal később a szalonkának isten kegyelméből való csemegéje leszén.

De alkonyatkor vége van ennek a prózai foglalkozásnak. A tavaszi naplemente egyszerre poétikus hangulatot kelt a szalonka szívében. Fölötte elröppent egy tüzesvérű társa s elvartyogta magát. Messziről mintha éles czirpegés lett volna rá a válasz.

Egy bájos jércze szólott ott, talán egy még le nem foglalt szalonka-istennő!

Megberzenkedik ott lent a kis kakas és surrogva röppen föl. Ki, az ágak között a fák fölé! Elbódulásában ringva-ingva hintázza magát a levegőben; csupa forró vágy, csupa édes kivánság dagasztja csöpp szívét; egyszerre nyakát megtekerve, beleczipant ő is az alkonyat csöndjébe, mintha kiáltó szózáttal hívná fájának eladó szúzeit: »jertek erre, jertek! itt vár, itt repdes hű lovagotok!«

A dombtetőn elhal a czippanás, de visszakérezkedik a visszhanggal egy másik jeladás, egy másik hímszalonka »kroj« szava, melyből egyaránt kiérzik a vetélytárs iránt érzett gyűlölet s a szerelmi hevület.

Megtelik ezekkel a hangokkal az esti levegő. Kis szárnyas árnyékok libegik végig a völgyeket, elsiklanak a domb fölött, betekintenek a szomszéd hajlásokba s e közben folyvást hallani hívó szavokat jobbról, balról, fönt és alant: czpp! czpp!... kroj! kroj! kroj!

A szálláscesinálók, a félnék futárnépek, mintha kevésbé értenének ehhez a pompás mulatsághoz. Ők mintha izgatottabbak, idegesebbek és vadabbak lennének, mint később érkező kollegáik, a bagolyfejűek, akik pedig talán testvéreik.

Ezek a bagolyfejűek a szalonkatársadalom elitje, arisztokráciája; ők a legszebbek s a vadászember előtt a legkivánatosabbak. Langyos tavasszal lomhán, nehézkesen szel-delik a szellős régiókat, nagy gömbölyű fejük galy végén levő bütyökhöz hasonlít, szűrületkor már alig látni vékony, keskeny csőrüket; az egész madár, úgy amint fölöttünk nesz nélkül elsuhan, valami misztikus.

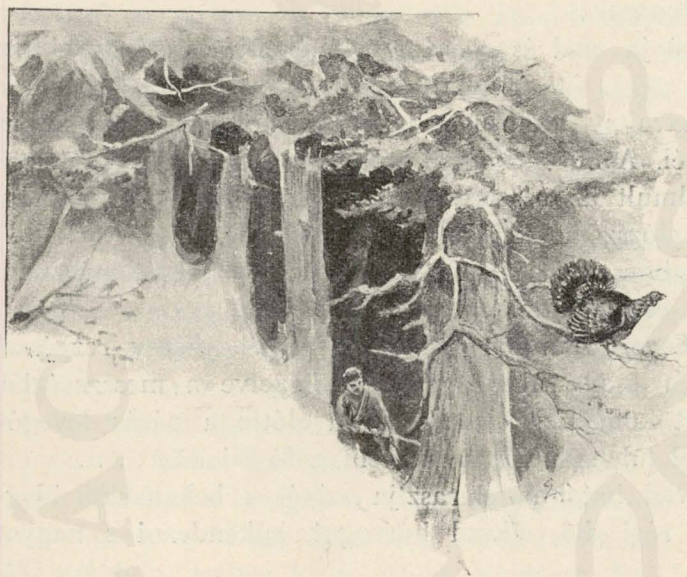
Húznak, egyre húznak, amíg az éj megülni kényszeríti őket valami bokorban. Nemsokára kisüt a holdvilág; a néma meleg éjben újra fölkerelkedik egyik-másik pihenő szalonka, most már nem kirándulás az, a mire készül, hanem utazás. Folytatja vándorlását a messze cél felé. — Csak az éjszaka alkalmas az ilyen nagy utra; föl kell a gyöngye madárnak a jó időt, s a jó alkalmat használnia arra, hogy közeledjék a kék hegyek felé.

Így apad a számuk éjről-éjre. Az újra érkezők mindig kevésbé pótolják az elbúcsuzottak tömegét, míg egyszer csak, mintha a szél fújta volna el valamennyit, mintha a nap-sugár fölszitta volna mindet: eltűnik erdeinkből az utolsó bagolyfejű is.

Akkor megint csöndes és egyhangu odakint a világ, lesipuskás durrogatása nem zavarja az alkonyati mélaságot, a kizöldült bokrok közt szajkó meg fekete rigó csinálja a legnagyobb lármát, zenebonát.

Szárnyas Don Juanok.

A csöndes erdőségben megszólalt a szerelem szava, csudás dal kél a fenyvesek között! . . .

A nemrég hideg világnak langyos sugara van már; nappá növekszik attól a reménység szikrája, mely forróságot áraszt a szivekre. A lomb közt a megifjodás szelleme lakik, elhinti minden bokorra az új élet szépségét, abból a szépségből támad a szerelem.

A völgyekben már csupa tavasz minden. Régen szól a rigó s a vörösbegy, a sűrűségben elkezdik rakni fészkeiket: lágyan csat-

tojják epedő dalukat a galy közt; boldogok, mert nem ismerik a lemondás keservét. Nem fáj nekik, hogy már elvirágzott az első ibolya, hisz' útban a kárpótlás: nemsokára fehér gyöngyvirág csöngetyűit himbálhatja a szél.

De a hegyek sűrűségeit még nem tudta igazi életre kelteni a verőfény csókja; a bérczi régióban alszik még a bokor, nem nyílik a virág.

Ott csöndes a világ s kemény, kérges hó takarja sok helyen a fenyvesek alját.

De azért a szerelem melódiáját hordja szét ott is a hajnali szél!

Nem az a meleg, déli levegőáramlás, a melytől szinte megrázkódnak a dombok s lepörgetik magokról a márcziusi havat: hanem csipős, fagyos sóhajtása a sziklafaloknak amely aligha kergeti az elevenség színét a föld arczulatára.

Az ormok még fehérek s e szűzi tiszta gyász csak itt-ott fakul; lejebb, a hegyek derekán, zúgó habos patakokat sírnak a szakadékok s leküldik omló könyeiket az aljba, a hol pongyola-szépségében sarjadzik az erdő, meg a síkság.

A síkság lakói javában élvezik már a családalapítás első örömeit; a rónaságon egy mosolygás a föld, nem csuda, ha ott gyorsabban is dobognak a szivek. De fent, ezer méteren túl a didergő hajnal hazájában, honnan kél most a szerelem akkordja?!

Lankás bozótoké, ligetes völgyeké az andalító dal. Lány zenéjü szerenádöt alig ismer a fenyves országa, csak mélabúja van a rengetegnek. A szakadékok sűrűjéhez nem illenék a lírai ömlengés; a panaszkodás regélő dallamát szivesebben zengi el a völgyben

a fül'mile. Követelő s mégis félénken megbúvó szenvedély felsikkantása az, mely a vihar-termő hegyoldalakon fel szokta kelteni a misztikus visszhangot.

A »nagy kakas« dörög s a visszhang válaszol rá!

A csöndes erdőségben, ahol hegygyé puffad a domb, s bércz tar koponyája nyúlik fel havas hálósipkájával a hegy mögül: ott van hazája a nagy kakasnak.

Amor nyíla közéje suhant a bokrok rejtekének s ott megtalált és átjárt minden szívet; a nagy kakas szíve már csupa seb.

Csudálatos madár a siket fajt! . . . Jelképe a komoly méltóságnak és erőnek. A véneket remetehajlamuk néma területek magányába vonzza, ahol alig van tanuja szenvedélyök kitöréseinek. Sötét tollazatuk folyvást ünnepi diszt mutat, olyan jól illik zöldes-fekete szalonruhájok a fenyvesek árnyához, amely nekik nyugalmas otthonuk.

De vége van most már a nyugalomnak!

A nagy kakas a fenyves Don Juanja, vad és szerelmes, féltékeny és szívügyekben osztozni nem tudó.

Ha elkezd olvadni a fenyves hava s a napsugár jelenti a tavaszt: a fajdkakas szívében egy éjen át a vágyak légiója kél. A bús magány, melybe a téli hónapokra elvult, sivár, kietlen álmom már előtte; elmúlt az asszony nélkül való vezeklés kora, meg-
rázza hatalmas szárnyát s körültekint, kalózszemekkel keresve háremét.

Egy nap, két nap telik az öntudatlan várás izgalmában; a nagy kakast már nem érdekli az áfonya-bokor, belső tűz égeti, étvágytalan.

Elönti olykor a pezsdülő vér heve, szétnyitja széles legyezőjét, merev rezgéssel ereszkedik le válla, nyakát lehajtja s a magasságról úgy néz figyelve a messzeségbe. Mintha a mult tavasz kalandjaiból szőtt ködképek tolonganának előtte a párás levegőben! . . . Mintha szerelmi-kettős zúgna el fülehallatára a túlevelű erdő fái közt! . . .

Az emlék mámora, az ösztön vad hatalma elárasztja szívet s belemarkol ideg-zetébe; egyszerre megvillan agyában a régi dal, elkezd kurrogni, lelkendezni s nagyot sikog rá, püsszegve, köszörülve.

Az erdő poézise elérte zenitjét: a nagy kakas dörög!

*

Előttünk egy darab őserdő.

Nem ugyan a tropikus égöv mintája szerint, de azért bátran beválik rengetegnek.

Az elején, a széléhez közel, még csak van út, van régi szekérnyom. A tavalyi fahordásban kitipródott a szálfaterdő közt a kerék nyoma, egy darabra bevezet az az erdő mélyébe. Hanem egyszerre csak elkezd fogyni a párhuzamos vonal, mely keskeny szalagként futott eddig kaeskarings irányán; a bokrok sűrűsödnek, a fű bujább, a csend növekszik. Itt-ott, a hol egy kis sík területet mutat a vágás, még látni a nyomból valami keveset; de azután eltűnik, elmarad, elvész lassankint az is. Nincs körülöttünk más, mint a zöld szín ezernyi ékes változata, tarkítva a magas fák kérgének a barnaságával; a sűrűben vége az Ariadne-fonálnak, e helyett rejtelmes, cikczakkos, egymást keresztező vad-csapás csalogat s zavar meg bennünket. Aki arra rátér, az belekerül a labirintba, melyből csak nagy tájékozói képesség vezet ki, a mi hatodik érzéke az igazi vadásznak.

Minél tovább megyünk előre, annál hullámosabb úttalan utunk. Előttünk hegy emelkedik, mögöttünk völgy mélysége hallgat. A merre eddig jártunk, sík területek erdőségének a képe köszöntött bennünket; szálas tölgy, sátoros bükk, árnyéktermő jávor susogott mellettünk. Most lassankint megritkul a világosabb zöldszín s közé ékelve látszik egy-két sötétkoronájú fenyves. A dombok tarkán emelkednek ki a hajlásból, sötét foltokat mutatva

a fenyőcsoportokban. Látni, mint sziklásodik el a terület fokunkint; hallani, mint surran el kavicsos medrében a patak; halk czitera-szónak tetszik az a nesz, a mi támad, mikor megcsapkodja hulláma az utjába eső köveket.

Fentebb, a hegy derekán, széles szalagban húzódik el a túlevelű erdő, az öreg fenyves, a mely már nem túri meg arisztokratikus légkörében a demokratikusabb elemet, s a mely maga uralja a kemény sziklát, szétnyujtván gyökerét a borító hümuszban.

Az ott már a hallgatag világ, a nagy kakas királyi rezidenciája, a hova ő maga is csak ünnepelni vagy pihenni jár, vagy elbujni a téli vihar elől.

Bent vagyunk az erdő szívében.

Észre se vesszük, hogy' marad el lassankint mögöttünk a zajos élet; pedig minél inkább fogy a madárdal, minél némább a magány, annál közelebb szomszédságába jutottunk már a várva vártak, a keresettnek. Tulajdonképen rég ott barangolunk már azon a területen, a hol nem véletlen, ha találkozunk vele. A sűrű bozót, mely nagy messzeségben környez bennünket s melyből egy-egy hatalmas szálfá emeli ki zúgó koronáját, kedves otthona a mi gyönyörű madarunknak; csakhogy most elbujt, szétterjesztett szárnyakkal fürdik valahol a páfránytermő domboldalon a porban; vagy csipegeti a hangát s kapar a fű közt, mint a házi tyúk.

Ilyenkor bizony nagyon nehéz a közelébe jutni. A legkisebb zaj, a mit a bokrok zörgése támaszt, felriasztja nyugodalmából; gyanakvó szemmel tekint körül, megnyujtja nyakát s felemeli fejét. Egy pillanatig élesen figyel s egyszerre megindul. De nem röpül, hanem fut. Nehéz testét a verőfényben nem szívesen emeli szárnyra; csak szívós, edzett lábszáraira bizza magát, melyek kitartása bámulatos. A mig hegynek veheti a szökés irányát, nem is változtatja taktikáját a menekülésben, csak mikor valami váratlan eset völgynek kényszeríti, akkor kél szárnyra, ledobja magát a mélybe s villámgyorsan, hihetetlen ügyességgel lódul el a levegőben, a fák galyszövevénye közt, a menekülés tájéka felé.

Csak hadd repüljön. Nem ilyen találkozás az, a mikor arra vágyik a vadász, hogy zöld ravatalra terítse ki a remek madarat. Kell, hogy a vadász-élvezetnek a végtelékig való fokozása előzze meg azt a pillanatot, melyben a gyilkolás gourmandja neki fordítja a gyanutlan elítéltnek puskája csövét. — A szerelem legmámorosabb percei döntik végveszélybe; s a lövés, a melynek akkor nem hallja dörrenését, nem látja villanását: a legnagyobb gyönyör érzése közben állítja meg szíve dobogását.

Hát lehet már szebb halált képzelni ennél?! . . .

Megsemmisülni a nagy szenvedélyek árja közt, mikor boldog órák után, boldogabb percek küszöbén vagyunk! Elmulni akkor, ha tele van bensőnk a szerelem legmámoritóbb remegésével! . . . pedig ezt a remegést, ezt az önkívületet nem érzi senki úgy, mint a nagy kakas.

Mert a mikor az ő széles, zománczos keblét megszállja az ömlengés vágya, mikor eszébe jut a boldog pásztoróra, a mit félénk tyúkjá ígért neki a hanga-bokor közt: mindent elfelejt a világon s csak annak az egy gondolatnak, annak az egy reménységnek él, a melynek beteljesülése üdvösség számára.

Oh, a vén fajdkakas, ez a nagy Don Juan, érti azt, hogy milyen gyönyör van a puszta ábrándban is, mely a nász örömeit, megelőzi. A hosszú télen át magányosan töltötte napjait, nem kellett neki semmi társaság. Csak hadd maradjanak együtt a fiatal leventék, a kik bajban, veszélyben, egymás közelségéből tán erőt merítenek. A nagy kakasnak, a vaslovagnak, nincs szüksége arra.

Miatta zúgthat a vihar, hullhat a hó, ha egyszer meglapult a vastag ág tövéhez. Nincs gondja semmire, mig ki nem süt a nap, mig el nem jön a tavasz, magával hozva a

fuvalmat, a langyos napsugarat, a hóolvadást, az erdei föld nyirkosságából támadó párát, a melynek izgató, ingerlő, ideget gyöttrő illata van

Akkor nincs nyoma többé az egykedvűségnek. A nagy kakas vére felpezsdül, keblében megdagad az eltemetett, agyonpihentetett érzések tömlője; valami homályos sejtés fogja körül, a mely a szivárványos mult örömeit hívja vissza emlékezetébe; minden porczikája csupa vágy, csupa inger. Megszállja a férfias elszántság, az alkut nem ösmerő önzés: szeretni akar! — és szeret!

A vén hős, ki multjának elhervadt szerelmi emlékei közül nagy bölcsen egyetlen-egyet sem őrizett meg: uj harcra kész, uj diadalokért eseng. Jól tudja ő, hogy madáréknál az előrehaladt kor csak előny és biztosítéka a sikernek. Az íromba jérczikék sokkalta inkább vonzódnak a kifejtett hatalmas hímekhez, a tolldiszszel tetszelgő vénnekhez, mint a fiatal dandykhez, a kik talán többet kurizálnak ékes szóval és diszes mozdulattal, mint a mennyit igaz szerelmők bizonyítására tenni képesek. Pedig a jérce-szív nem sokat ad a frázisokra; az imponál neki igazán, a ki mindenképen férfi.

A nagy kakasra im' rájön a vágy, a szerelmi hóbort, a mondhatatlan izgalmak kora. Meghozza ezt a kort a tavasz kezdete s bezárja a május. Majd három hónapja van az egész évből arra, hogy magaválasztotta háremében élvezze a hetedik ég minden gyönyörét. Bizony elég idő a boldogságra.

A ki vadászember, az tudja jól, hogy milyen szerfelett nagy az ő boldogsága.

Megsiketül és megvakul bele a szép madár; ki nem tér a közelgő veszélynek; nem kerüli a leselkedő halált, mert sejtelve sincs róla. Mikor elkövetkezik a szerelmi vallomás ideje: vége a siketfajd önuralmának. Akkor már csak az udvarlás vágya tölti be egész lényét; feleség kell neki, a ki megosztja vele szenvedélyét. A hajnali órák csendjében azután egyszer csak megszólal az első hívogató, az első szerelemvallás

*

Fel, fel, vadászok! Egy óra mulhatik még, és ott lesz az ég alján a halványrózsaszínű csik, a melyből kiemelkedik majd lassan a nap! . . .

Ki, a bércezaljába, a hol a hajnal hűvös szele süvít s nincs élet, nincs hang, a mi megzavarná a sűrűség csöndjét! . . .

Vállra a puskát, zsebbe a kis kulacsot, azután előre! a tolvajlámpás gyér világossága elvezet a bokrok kövei közt. Csak gyorsan előre! . . .

Odakint még fekete minden: az ég és a föld. A fák közt nincs egy ősvény, a mely járt úttal könnyitené meg a haladást. A tolvajlámpa csöpp világossága csak olyan, mintha valami nagyobbacska szentjánosbogár bolyongna előttünk. Lassan botorkálunk a sziklán, a letört, pattogó galyak közt. Minden lépés után megnyisszan az avar; a hegynek haladó ember melléből el-elröppen egy szélesebb lélekzet. Annak a sóhajtó hangja belevegyül a hajnali szélbe.

Az égen felhó úszik, a lombosodó fákat fátyolosan borítja a levél. Megkezdődik az éjszaka s a hajnal birkozása. Mintha megpattanna a nagy feketeség: szürkévé változik a levegő. Valamit sejtteni már az előttünk álló faóriásokból; azután mindig jobban megreped a homály s mire a fenyves szélén vagyunk átfut az égen a világosodás első üzenete.

A lámpát már el lehet oltani. Még hallgathatjuk egy ideig a süvítő szelet, a fák galyainak az egymáshoz verődését, a lehulló vízcsepp pötyögését, a mi a meggyúlt párából rakodott le a levélre, mint a harmat.

Na most! . . .

Mi ez? . . . csendes kalapálás előttünk, a hegyoldal szélső fenyői közt: »tak-tak!« . . . azután megint: »tak-tak-tak!« . . . A fajdkakas jó reggelt kíván a szürkületnek.

A hajnal közeledése már felébresztette; tele van szíve a szerelem álmával; eleinte lassan, azután mindig hangosabban hallatja szavát, végre erőt vesz rajta egészen a gyönyör, mely tyúkot képzelget vele maga mellé s arra neki feszíti kiterjesztett farktollait, leereszti a szárnyát s meghajtott nyakkal elkezd köszörülni, sikogni, mint mikor a kaszához dörzsöli az arató paraszt a köszörűkövet.

A fenyves Don Juánja szétküldi hívó szózatát a rengetegbe; a sűrűségek beszívják magokba a szerelem himnuszát s elszórják mindenütt a pásztorórát ígérő dallamot. Iromba fajdtyúkok pattannak fel e hangra az avarról, előre nyújtózva hallgatnak, figyelnek, az ösmerős hang átjárja minden izöket s édes méregként bódítja el felgerjedt szivöket.

S száll, száll a boldogító válasz a nagy kakas felé: »tak-tak! . . . mi sem vagyunk kóból; . . . kot-kot! . . . a hol te vagy, mi mindjárt ott leszünk!«

Megzörren a bokor, nagyot tapsol evezőjével a fajdmenyecske s elsurran mint a villám, a hívó hang felé.

A félelemnek vége, — a vágyak lángja kipörzsöli az aggodást belőlök; bátorrá és nagy lélekzetűvé válik a lakodalmi díszben pompázó kakas, kíváncsivá s csábító szóra hajlóvá a jérce.

A szerelmi dal egyszersmind harci riadó is: a fenyves Don Juánja se jobb a dudásnál, a ki másodmagával nem fér egy csárdában; hanem dalának csak az idegen kakasra van fenyegetése, a jérce az udvarló szó ékes frázisait érti meg belőle.

Mily remek frázisok! a szenvedély mily örült vergődése érzik ki az esdő sikogásból! . . . Belévakul, megsiketül tőle a feketezománczos madár-gavallér s a mig az érzés hangja ömlik ki torkán: se lát, se hall.

Nagy pillanat ez.

A vadász még nem látja egyetlen tollát sem a büszke madárnak, csak úgy sejt a tájékat, a hol a lombok közt meglapult. Ott van egy százados tölgy, melynek a tetején sátort mutat az összehajló korona; hátha abban rejtőzik a királyi szárnyas? Vagy feljebb, egy fenyő sötét ágai takarják talán el?

Mindegy, még úgyis messze van, közel kell jutni hozzá. De hogyan? hisz' a remek vad óvatos és éber, a magasból könnyen észrevesz minden mozdulatot; elég egy rosszkor tett fejfordulat, egy eltört galy megroppanása, hogy elbúcsuzzék aznapra tőlünk.

Ekkor ismét segítségére jön a türelmetlen vadásznak a szerelem istenasszonya. A vén kakas újra dörögni kezd; elkalapálja, végigsikogja nász dalát s mig ezt a csudás hangzavart hallja a puskás: futva-futhat a jelzés felé, nincs oka félni, hogy elriasztja a pompás zsákmányt. A fajdkakas vak és siket abban az időben; egész lényét betölti az érzés; nem hallja a puska durranását, nem látja a felszálló füstöt a lövés után . . .

Lent a bokrok közt besurran egy tyúk a sűrűbe, a kakas észrevette, az önfeledt szerelem nyomban lerántja a fenyő tetejéről a földön guggoló jércek közé; ott berzenkedik azután tipegve, himbáló mozdulattal s nagyokat dobbantva, fel-fellökve magát a levegőbe.

A tyúk tetszelgő közönnyel nézi és bólint néha hozzá, mintha csak mondaná: »Ah, milyen pompás dalia! . . . és mily kellemmel járja a toborzót!«

Az iromba jérce tudja jól, hogy neki szól a dürgő don Juan széptevése, minden mozdulata, s gyönyörrel hallgatja a csábító dallamot, mely könnyen megejtí most már.

Az áprilisi hajnal szürkése elég a fajdkakasnak, hogy felrázza éji nyugalmából; az apró szárnyasok bohóczhada még esőndben szunynyadoz, mikor a fenyves kalandorá-

ban nagyot dobban a szív s ömlengő dalra pedzi torkát az érzés, melynek a rohamában őrvjögve fuldokol, majd megszakad.

Valami gyönyörűség azt látni, hallani!

Az erdő köröskörül még csöndes, abban a régióban úgy sincs valami nagy zaj soha. Egy harkály, egy rigó, vagy az aljban egy szajkó rikkant néha; a lángbagoly megnyújtott sírása, mely kísértetiesen hangzik az éjben, már elnémult; a nappali élet hangja kél elszórtan helyette.

A távolban egy fiatal kakas dürgése neszel hozzánk; az isten tudja, hogy mert a legényke ide vetődni a vén despota birodalmába. Fiatalságát sejteni a kevésbé gyorsan következő köszörülésből. Azt a virtuozitást a dallam felosztásában, a mire a vén kakas képes, sohasem utánozhatja a fiatal.

Csitt! . . . egy uj tyúk bakog a völgyben; arra egészen megvadul a vén hárembása, felkap egy fenyőre, ott dobol, kelepel, trilláz, csattog, mintha meg volna háborodva, azután megint kisistereg torkából az éles, sziszegő »siki-siki!« a köszörülés ez, a teljes öntudatlanságnak, a megbénult látó- és halló-érzékek rabságának az időszaka. Akkor csak a szerelem belső világát látja, csak vágyak ellenállhatatlanságának a paradicsomát érzi a fajdkakas.

A vén fenyőfa lombja közt megül valahol egy kiálló vastag ágon, mely elbirja nehéz tömött testét s ott rákezdí saját szívének a hőskölteményét.

Az ember látja s nem győz betelni nézésével; ily önkívületben nem vall szerelmet senki más.

A zúgó szél széttolja útjából az ágakat s meghimbálja a magas galyat, melyen a nagy kakasnak pihenője van; a sötét madár együtt leng az ággal s folytatja nászdalát melynek szava zizegve hangzik ki a fák sóhajtsáéból.

S a szomszéd hegyoldal nyögve veri vissza az epedést; vagy nem is visszhang, talán egy másik kérője az a félénk tyúkseregnek.

Versenyre hívja hirtelen a régi vőlegény; egymást keresve süvítnek át a völgyön s ádáz tusákat vívnek nőikért. Csattogó szárnynyal ütve egymást, éles csőrrel szabdalja ellenét egyik úgy mint a másik, s a tyúk előtt hőskként küzdenek. Nincs irgalom, a mig a gyöngébb megverve el nem hagyja a tért; a győztesé aztán a szerelem joga, övé a dicsőség, övé az asszony is

Hogy mit áll ki a vadász, mig a madár érzekei bénaságának a védelme alatt lépésről lépésre, bozótban, túske közt, szétmálló kövekre ugorva s lélekzet nélkül megközelíti a dürgés helyét: azt csak a magasságbeli hatalmak tudhatják. Egy remegés az egész hadicsel, hogy tán hiába minden; hátha korán gyanut fog a felséges állat, mielőtt egy jól célzott lövés leterithetné. Pedig mily kevés elég arra, hogy a nagy kakas abbanhagyja a nászéneket s elsuhanjon a galy közt előlünk mindenkorra.

Hisz' a tapasztalt vénék úgy ügyelnek, úgy figyelnek minden dürgés után, hogy vadász legyen, aki az ő érzekeiknek is észrevétlenül tud megmaradni a mozdulatlanságban a következő nászdal kezdetéig.

Akkor felfordul ismét a nagy madár szemhéja, a dürgés erőfeszítése megszükiti füle hangjاراتát s bekövetkezik az önkívület bűvös pillanata, amelyben megremeg a test minden kis idege.

Egy ily pillanatban ha eldördül a lövés: a holtra vált madár a mennyországból zuhan le a megsemmisülésbe.

A völgyben megriad a szajkó s élesen felsivít, czinkék raja csap szét a bokrok közt, nagyot szökve menekül a veszedelmes lárma környékéről a mokus.

A gyönyörű szép madár pedig ott fekszik a földön, a fenyőfa tövében; széles szárnyai kifeszítvék, izmos teste örökre mozdulatlan.

Nincs a szívében érzés, nincs szerelem, csak néma halál.

*

A nagy kakas szerelméhez képest a nyírfajdék csak tánczos paródia, harcias bohózat.

A nagy kakas dalában wagneri opera zenéje van, míg a nyírfajdék a szerelmes kék-szakáll operette-áriáit zengi.

Dombos, szelid vidékeken sohasem hallani amazt; ott csak a nyírfajdók párbaját látja s élvezi a vadász.

Május.

Mi az, mikor az ébredésre megjön az öntudat, mikor a ködöt feliszsza a sugár, a sugarat erőtlenné teszi az árnyék, az árnyékban testnek-léleknek üdülése támad s ruganyossá vált izmaink, felizgatott idegeink kizaklatnak bennünket újra meg újra a napos ég alá, a szellős halmokra, fák közé s vizek partjára, a hol az ujjá teremtő hatalmat imádja minden?! . . .

Mi az, mikor bokrétává változik a föld; az égboltozat csupa derű, csupa mosolygás; nem marad más a téli gyászból, csak az emlékezet, a mely megszüli az összehasonlítást s annál szebbnek látszik általa mindaz, aminek úgy sincs más neve, mint: gyönyörű?« . . .

Mi az, mikor valósággá válik a sejtés; békét lehel a puszták levegője; csak játszik az égen a felhő s fehér fodrának nincs villáma? Ha összefonódik két gőzbokréta: nem viadal az, csak epedés, csak ölelés. A tarka földön nincs már hóvirág; gyöngye szívét megrepesztette, patyolat arcát elhervasztotta a nem neki való hév, a mi a levegő-tenger végtelenségéből áradt le rá. Fent a fehér felhőben milliószor nagyított képe látszik, mintha az égi mezőségnek is teremne hóvirága.

Mikor az erdőségben összeborul valahára a lomb, a mely megőrzi a völgyek aljának a nedvességét: mi az?! . . . A langyos levegő ránehezedik a feltörő párára s visszanyomja; szellő nincs, a mi oszlassa a nyirkot, megerjed a földre hullott galy, meg a kidólt fa gyökere, abból kicseperedik a földi penész, megülekszik rajta a mohcsira s puha, dohos, zöld bársonnyal terit be mindent a föld színén; abba azután belesüpped az ember, az állat. Néhol arasznyi magasra emelkedik a sűrű moh, halotti csöndben nyujtogatva szét ágbogait.

Olyan az, mint egy elátkozott parányivá törpült őserdő, a melynek smaragdszínű, csodás alakzatu világából kihaltak a lakók. . . .

Ugyanekkor a szikla vékonyka földereből kievickél a páfrány hajlós ága; majd elkezd küszni a kövek fölött a hegyi moh; az elszórt korpafü. Lándzsa alaku apró levelének meg nem árt a hajnali hűvösség, a déli forróság: viszontagságra születik, abban él. S a hegytetőn, a völgy sötét ölében titkos mozgás, örök nesz változó elhaló zenéje kél: mi az?! . . .

A rét fölött, a zöld alapra színes bokréta képe rajzolódik. Sárga sugár, fehér sugár rakja le a legtöbb virágra a színét, mintha a nap meg a hold vetekednék a földi szépségek tulajdonáért. A növényország előőrsei: a békafü, az írisz, helyet adnak az új szépségeknek, hosszú kocsányán hervadozva virít az elkésett primula. Illatát kezdi kínálni a fűszeres kakukfű, amely ezer virágu telepén kitárt keblére várja hű lovagját; liláspiros ajka örökké csókra áll s a méztől, melyet róla összelopkod: megrészegül a méhlovag.

Pitypang virága nem volt olyan ízes; különben is vége már az arany színű kontynak, a mit ingó szára végében kigömbölyített; fehérpelyhes bóbíta fejlődik belőle, azt szét szórja a szellő, repül vele a messzeségbe, mintha piczi molypille szállana százezrével a léghen.

A dombok árnyas oldalában szagos müge fehér morzsa-virága szórja szerte kincsét; alatta, a hol jobban süt a nap: levendula és menta keveri össze keble illatát. A zöld mezőn, az árnyas bozótban, sárga virág, fehér virág a túlnyomó. A farkasalma szívlevelei közt sárga-virág bimbója feslik; sárga fűrtvirágot ereszt a galaj, a rét szerény leánya; a fényesarcu mezei szíronták mind sárga, még a fecskéfű is. S az átmenet a fehérek köztársaságához ott van a szikfűben, mely sárga gomb köré növeszti hősínű szirmaiát. Földieper fehér virágát megtéveszti vele az avatatlan, míg ki nem segíti zavarából a szikfűvirág különös illata.

A kökény kora tavasszal levelet sem ereszt még, mikor a galya csupa napsugár után epedő hóval, sűrű fehér virággal van borítva. Fehéren mutatja be magát a fagyal vesszeje s a galagonya bokra. A berki kököresin, a korai hunyor, a bürök ernyője s a juhok csemegéje: a cickóró, mind fehér virágu. A kutyapetrezselyem nehézsza gu bokrétája mellett az ártatlanság színében fénylik a mérgek édesanyja, a gyilkos csomorika, meg a pukkantó-virágu csalmatok. . . . Honnan jöttek, miből lesznek? . . . Merre van a hatalom, a mely elevenséget támaszt a piczi sejtek nedvességében, hogy attól elkezd a növény terjedni, nyujtózni, levelesedni, azután kiereszti magából minden szépségét a cifra alaku levelekben, a színes selyemből szótt virágokban, a melyekből ugyanaz a napsugár, ugyanaz az esőcsepp százféle illatot fakaszt? . . .

Akit átjár egyszer a delejes erő, mely megnyitja lelki képességeit a testi érzék határain túl is, az hallja a képzelet meséjét, melyet minden virágnak elmond a fuvalom; annak a szemében az élet diadalával van tele a világ, s derült a föld; egy szép jövőben teljesedő remény tölti be a szívét. És ez nincs máskor, csak most, ebben a minden szépséggel telített, minden jószágot ígérő levegőben, mely a megváltás gyönyörét árasztja s oly üde, oly tiszta, hogy meghal benne a homályt kedvelő kártékony spóra, a titokban fejlődő bűnös ösztön.

Mi ez a nagy átalakulás, ami ékességekkel gazdag trónt emel a földön a szépség istenasszonyának?

Hajnalban, alkonyatkor, az éjféli csendes órájában szól a csalogány; csattog, dalol, hogy majd meghasad bele a szíve. Jércéje némán ül a fészken s álmodva hallgatja a búbajos hangokat; nincs más nesz ott, mint a visszhang szava, a sűrűségek sóhajtása.

Hajnalban, alkonyatkor, versenyre kél a mesterrel a barát-fülemüle, trillája édes futamában kaczer könnyűség van, de semmi láz, amelynek a lángja átszállana a hallgatóra. Rózsabokor, orgonafa, egyképen csalogatja: a harmatos virág szíven fényes zöld bogár teszi kíváncsivá, hogy oda szálljon, ott folytassa dalát. És mindez csak most, a teljes pompa gyorsan muló napjai alatt.

Megtölti az érzés a föld elevenségét; elöntik a vágyak az állatot is, hát még az embert!

Az alkotás hatalma nyilatkozik az öntudatlan erőben, mikor látszólag magoktól fakadnak ki mindenütt, a hová az a napsugár süt, a mely felolvasztja az emberben a közönyösség jegét s parázsszal tölti meg ereit, hogy fellobogjon egész lényében hivatásának érzete s a minden nemesért való rajongás tüze.

Hivatus!... Nemesért való rajongás!... Nagy szavak, a melyek súlyát el nem bírja a könnyűvérűség. Egy világ boldogsága s boldogulása van letéve bennök; nem csoda, ha kevesen vannak a választottak, a kik megértik. De azért már az is valami, ha feltámad a gondolat, a mely foglalozik velök; ha megizmosodik a rokonszenv, a mely folyvást visszaidézi az eszmét, mindaddig, a míg megérik és legalább elszórva, gyümölcsöt is hoz. És nagy érdeme annak, a ki életre kelti a szívek fenekén rejtőző poézist, a melyből kisarjadzik a lelkesedés és égi mannat terem általa a tetterő.

Miben találok ezt a poézist, ezt a lángot, ezt a példátlan tetterőt? Mi ez, a miből tengere buzog a földi szépségeknek? Mi ad virágot a mezőnek, árnyékot a fának? bárányfelhőt mi csal az égre?...

Megfelel rá ujjongva a szívem, a lelkem: a május ez, az isteni, a virágos május!...

*

Mulandó szépség ideálja, földi gyönyörűség örök forrása a virág.

Szép a világ, a hogy az isten megalkotta s a hogy a nap tüze, csillag ragyogása ezer színváltozatban bemutatja bűvös alakját. Népes területek lármája és pusztasivatagok hallgatása, zöld árnyékban hűsölő völgyek és tüzesre pörkölt sziklaormok, tengerek mélysége és felhők magassága mind olyan ellentét, a mi együttesen templommá teszi földünket, melyben külön oltára van a szépnek, a jónak, az eszményinek, de az áldozat dicsősége az oltárok mindegyikéről csak a teremtő szellemet illeti meg.

Csakhogy a teremtés ura, a ki az ellentéteket az örök rend harmonikus formájába gyúrta, még ezenkívül is minden szépet, minden jót és minden eszményt egy jelben, egy kivonatban akart oltárain látni s mikor összekapcsolta ezt a háromságot: virág lett belőle.

Virággal pedig tele szórta a földet, hogy szebbé tegye rajta a szépet. A muló virág szépsége helyén a gyümölcs képében kifakad a jóság, míg az »eszményi« az illat parányai-ban száll szét a szírmokról. Az örök tél hazájában, dermesztő fagyok jeges országában, a hol csak csenevész moha képviseli a növényi életet: ezernyi apró virágból sűrűsödik össze a moha bokrétája; a tenger fenekén, a hol nincs a napra vágyó növény számára levegő: korallak alakulnak soha nem változó virágteleppé; a sírok dohos üregeiben titkon bújjik elő a kriptogam növény s virágossá fodrosodik rajta a penész is; téli ablakokra jégvirágot rajzol a hideg, a hova meg nap süt és eső esik a televényre, ott színes pompával kívánczik elő az igazi virág: ártatlan szívek öröme, bűnbánó lelkek vigasztalása.

S az ember, a ki nem talált a virágnál méltóbb ékességet, ezzel díszíti fel vallása oltárát; hálát ad vele az istennek, megvallja általa szerelmét; elteszi boldogságos, vagy fájó pillanatok emlékeül: bele képzel, vele jelképez minden poézist.

A tavasz ékessége az, a mi lüktető életet hirdet a virágban. Az eleven színek szívár-ványa szinte csengő kaczagással fogadja lelkünk üdvözlését, melylyel hozsannát kiáltunk

a természet e gyönyörű gyermekeinek. Az, hogy mulandó a virágok szépsége, csak annál nagyobb ragaszkodásra hangol irántok s azt okozza, hogy nehezebben válunk el tőlök, mert tudjuk, hogy alig van reménye a viszontlátásnak. Nehány nap, sokszor néhány óra s a gyöngye szírom lelte rövidke életét; a következő hajtás már más virágot fakaszt, a hervadást legyőzi az ujjászületés. De azért csak gyönyörűség forrása marad a leveles szár, mely kineveli az új virág bimbaját.

A szabadban születő virág poézisát nem érheti utól az üvegházban nyíló rabvirágok szépsége sohasem. Thuják és abiesek sokfélesége alkotja ott a pompás növények körül a zöld dekorációt; tarka díszlevelek szegik a pedans rendbe rakott táblákat s egy-egy kis erdő virul helyenkint az egyfajta virágok csomóiból. Az azalea fehér és piros szirma nemzeti szint játszik a saját levelével; a párduczpettyes papucsvirág csudálatos tarkasággal vakít s a clerodendron fehér pukkantós csészéje vérpirosan csucsoritja ki a közepét. Egész ármádiája bokrosodik a nagy, laptarózsaszerű hortenziának, a fehér virágok bokrétáját halvány-zöld színnel árnyalja be a még nyílásban levő éretlen bimbósereg. Közte el van hintve az akácvirágéhoz hasonló fürtű sárga cytisus, ez a kis arany rojtja a színekben gazdag telepítvénynek. A cineráriák kék és lilaszín tarkasággal változva díszlenek, a sűrű csoportból kiválik egy-egy szűzkeblű példány, mely csak a szirma szélén mutat egy kevéske kaczer pirulatot. — Tigris-tarka, behajtott szélű virágszirmokon akad meg mellettök a szemünk. Mintha fodrászvas kanyarította volna be a furcsa kis virágot. Élénksárga alapszínén apró sötétvörös pettyekkel díszlik a természet szeszélyes cifrázata rajta, akárha a bambuszerdőt lakó ragadozók pompás bőréről mintázta volna művészi kéz. Ezek a kis calceolariák. — Az utolérhetetlenül tökéletes színjáték izgatja szemünket. Mily sokasága a változatosságnak s mégis mennyi összhang! A cyclamenek liliputi hada hogy meghúzó-dott a mesés lombozatu páfrányok közt, melyek mosolygó zöldje szinte elfolyni látszik az egymásra hajló csipkés levelek közt. — Színes, dúsvirágu pelargoniák s előtte egy sereg szűzies Margitka gazdagítja a szomszédságban a képet; az egyik a pompa felé hajló teljeség, a másik a mezők szikfűvirágára emlékeztető egyszerűség. S mégis olyan jól összeillenek,

Itt illatos méregből készül a levegő. Mindenütt érezni a jáczint illatát; a legerősebb parfüm tölti be ezektől a viaszarczu szépségektől az egész területet. Bóditóbb ez a szag a jázmin erős leheleténél, édesebb mint a liliom szívének illata, de mérgesebb is, mint az a kettő együttvéve. A jáczint-csoport körül úgy kavargog a nehéz párázat, hogy gyöngye idegzet ki nem állja soká az agyrendszerre ható erős nyomását.

Csak a rózsa az, a minek az üde lehelete meg nem árt. Egy-egy fényes pongyola valamennyi rózsa, poetikus rendetlenségben repedezik szét s ha van is szabálya a bimbó megpattanásának, nem hasonlítható az a többi virágéhoz, melyek mindannyian kaligrafikus rajzalakok. A fuxia piros csengetyűje, a verbéna apró csillagos bokrétája, a jáczint szabályos csőrendszere, a szalmavirág kirakott mozaikja, a tulipán s a liliom serlege, a gyöngyvirág bodorkája, mindmegannyian egy teljes toillel diszelegnek; a rózsának nincsen egyebe, csak egy kitért keble, mely a kuszált szirmok felséges pongyolája közé csalogatja a mohó ajkakat.

Tropikus hazájából seregestől került ide az exotikus országok pompás növényzete. Vakító szépség egyik-másik, kényszerít rá, hogy visszaképzeld igaz honába a pálmák meg a kaktuszok közé. Forró napsugár szívja ott ki belőle a bimbót, az égi tűz heve nem pörzsöli el, csak felizgatja; sötétvörösre húsosodik legtöbbjük virága s fantasztikusan nyúlik belőle a hosszú, fulánkös poroda.

Az anthurium közepéből is ilyen kigyófulánk nő ki s pazar játéka a természetnek, hogy a piros virágnak fehér színű, a fehérnek pedig piros színű ez a különös nyúlványa.

Az egyik alocasia óriás levelének a hosszú kákaszára olyan tarka, mint a zebra bőre; egy csomó sás közül mintha piros tojás volna egy fészekben, úgy kandikál ki a kurtanyaku diszes bromelia. Csupa káprázat ez, de illat nem fakad belőle. A növényország rikoltó papagája mindegyik: csillog a szem előtt, de hidegen hagy. A kinek szíve van, az előtt többet ér egy szál szelid rezedá, mint a laeliák minden cifrasága.

Hisz' a virágország e finnyás szalonját csak a locsoló vize éri, míg a rezedát égi harmatsöppek fürdetik meg.

Esik eső.

A míg csak annyi az egész, hogy a nap elkezd langyosan verőfényezni s port szikkaszt a téli sárból; a míg a sugár mindössze a hegyek havát olvasztja meg s a hűvös éjszakák daczára is kicsalja a cserjéből a rügyet: addig kötve hiszünk még a tavasznak.

De ha egyszer a kék mezőt olyan hozzáálló kékesszürke felhő fogja át odafent, a minek a párázatából lassan elomló ködoszlopok borulnak a hegyek ormaira s az így támadó sötét páratömegek elég sűrűk arra, hogy fészket rakhasson bennök a mennydörgés és kiköltse a cikázó villámot; ha egyszer az égi vizek összetömörülő harmata közt meg tud ívesedni a szívárvány; ha a megérett felhő langyos esőben permetezik szét a lomb fölött: akkor bátran feléledhet a legfélénkebb, legparányibb rügy is; akkor nincs már dere az éjszakának; meleg eső táplálja, fürösztli, izmosítja a természetet; akkor bátran bízhatunk az újjászületés korszakában.

Esik eső karikára! . . .

Milyen gyönyörűség van ebben tavasszal.

A nyár esője csak a tikkadásban való megenyhülés; több a jósága, mint a szépsége. Tiszta levegőre szomjazó tudónk szinte dobzódik a kéjben mikor egy olyan igazi kánikulában végig hasgatják a kövér csöppek a megtüzesedett levegőt. Az eltompulásban való boldogság megnyugtató érzését kelti egy istenigazában szakadó nyári zápor, a mit olyan felséges mulatság megbámolni a zölddel befuttatott veranda alól, vagy a nyitott ablak mögül De tavaszszal, mikor nem kívánja még megfogyatkozott nedvességének pótlását a langyos levegő, mikor csak olyan kötekedő húsvéti locsolódásnak tetszik az a kis víz, a mi apránként fényesre potyolja az utcát: egészen más, sokkalta kedvesebb érzés, önzetlenebb öröm az, a mi a felhő keblének a megrepedéséből születik; hisz' ilyenkor egy-egy drága paránya az élet fogamzási erejének van felolvasztva minden esőszemben, a mit mohón kap el a gyöngé falevél s a serkedő fű.

A szerelem lopózik be azzal a csöpp vízzel a növény ereibe; a finom rostok, a gyöngéd sejtek mintha mind tele szívnák magokat belőle a tovább fejlődés, a megszaprodás vagy legalább a meggyarapodás képességével. Mindezt a tavaszi eső teszi, a mely langyos, mint a könyecsepp és sűrű, mint a hajnali harmat. Lekívánja ezt az esőt a magas égről minden, a mi idelent van, a felhő pedig szívesen enged a kívánságnak s alig érinti keblét egy gyöngé légáramlat, már lehullik megkúszált toiletté-jének egy-egy permeteggé változott foszlánya.

A kövegetet síkossá simítja, megcsúsznak rajta a magassarkú czipócskék; felföccsen a féltett harisnyára a morzsányi harmat; kacagni lehetne attól, olyan jól esik a csiklandós borzongás. A kicsi czipók tulajdonosa még keresi is loppal a kövek rovátkái közt futó patakot, hogy bele tapicskoljon, ahol észrevétlenül teheti.

Hallani, a mint a gesztenyefa szélesedő levelére rákoppán a cseppfolyós gyémánt; látni, mikor összefut a víz a sok vékony éren s leszalad rajta a levél csücskéig, mintha fogadása tartaná, hogy mielőbb leérjen az eltikkadt földre. Fecskemadár suhan el szorosan a fű szálai fölött, tudja a kis falánk, hogy a mi rovar ilyenkor előbújik a védettebb szögletből: leveri az eső, ott akadni rá leginkább az alacsony fű között.

Ha közben-közben kisüt egy perczre a nap, aranytengernek látszik a világ. A csendes eső megtisztít, megmosogat, ünnepi színbe hoz mindent; por nincs a levegőben; a hány szemet felhajsolt a szél a magasba, megannyi esőcsepp kelt vele birokra; lenyomta, visszapaskolta a földre, átváltoztatta ólomnehézségű sárrá. Hiába telt meg a levegő párával, a nagy tisztaság átlátszóvá teszi; olyan szép és olyan üde minden; tele torokkal dalol a madár, csöpp szívében csaknem megpattannak az erek; ez már a hivalkodás, a tetszelgés, a melylyel a párját hódítgatja, vele jár azután a meghallgatott szerelmi vallomás boldogsága, a mire nincs elég ékes dicsőítő himnusz még egy fülemüle kebelében sem.

A meleg esőre lassankint előbújnak a földben lakó kis szörnyállatok is; kicsalja őket a sötétségből, a penészből a legfrissebb keletű nyirkosság; vágnak a napra, a mi tulajdonképen nem nekik való örömek forrása; de azért ők is tudják élvezni a nem számukra termelt világ külső szépségeit.

E közben pedig a párosodás istene mindenféle édes ingerekkel szórja tele a földet, hogy a ki bárhova, bármerre fordul, látója lehet a gerjedelemnek.

Esik eső, langyos eső

Egyik-másik felhő mintha nem is lenne igazi, csak úgy oda volna rajzolva az égre. Olyan világos a széle, olyan puffadó a közepe; jobban hasonlít egy nagy foszlósbélű kalács-hoz, mint holmi mennyei víztartós hombárhoz, pedig ha egy kicsikét oldalt billen: rögtön kicsordul valamicske a tartalmából. A milyen könnyen megered, olyan hirtelen el is áll megint.

Tavaszi derűjében-borujában csupa játéka van ennek az incselkedő harmathullásnak. Pásztásan locsolódik s széles utakat hagy helyenkint szárazon, a merre elvonúl. A suhanó fecske úgy elvillan közte, hogy alig egy-két rézsutosan hulló esőszem éri fekete toilettjét.

Mintha valóságos szentelt víz volna, a melynek áldással terhes minden csöppje!

Kizöldel az élőhalott növény, a mint megérinti ez a legtisztább szépítőszere a természetnek; gyökérré izmosodik a szunnyadó csira, befürtösödik tőle zöld lombbal a galyak környéke. Odafent a magasban pedig csak össze-összefut a vizek párává ritkult tömege; a megtorlódás pontján kisajtolódik belőle egy kis harmat; mire az lehull a földre, már szét is kergeti egymástól a birkozó felhőket a szél meg a nap s egy gondolatnyi idő elteltével fel is szikkad a meleg sugártól a határ, a meddig a szem lát.

A langyos esőcseppek egy részét beiszsza a föld, elszopogatja a zsenge növény; más része lefut a kocsányon a pálhák fészkébe, a hol gyűszűnyi zöld tóvá növekszik. Félelmes mélységű tenger az a levelész-bogárnak, mely nem tud segíteni magán, ha egyszer valami véletlen fuvalom belesodorja az örvénybe. A mi vízcseppet azután se föld, se növény el nem fogyaszt, a mit már fölöslegesen szórt le a kékesszürke felhő: azt összegyűjtögeti, felcsipegeti megint a napsugár, közösgben a májusi szellővel, a mely rögtön felsöpri a szállongó párát s viszi vissza a levegőtenger nagy birodalmába, a hol még sok millió olyan kis vízcsepp vár tömörülésre, új felhővé való alkulásra, — lehullásra.

Esik eső . . . mannahullás az most!

Nedves április olyan kívánatos ajándék a gazdaembernek, a mire, ha még mérsékeltesen hűvös májust is kap: reménységgel nézhet eléje az év fizető szakának.

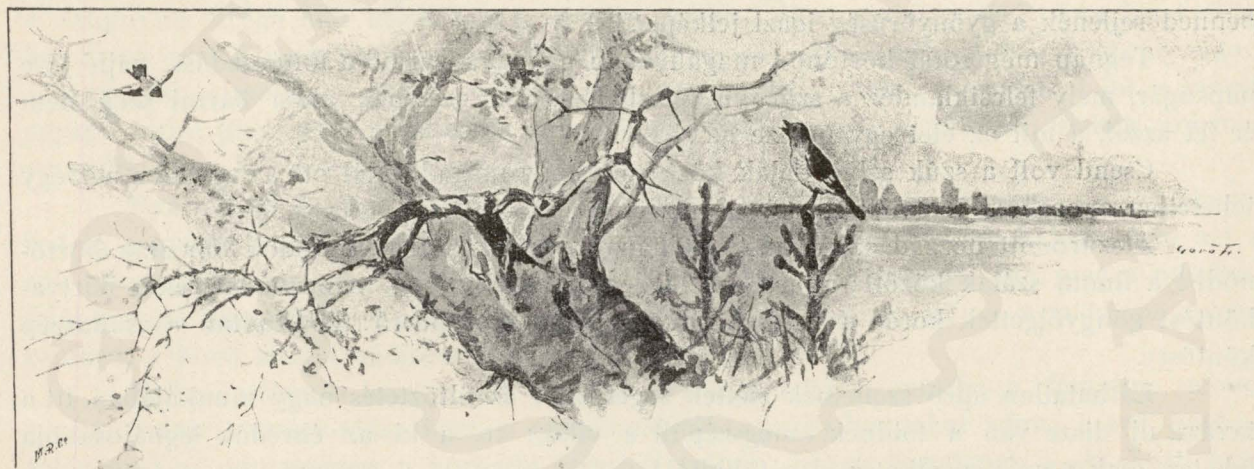
A jó meleg napsugár úgy sem hagy el bennünket sohasem. Annak a lángja melegíti meg a szíveket, abból a melegből terem az erő meg a kedv, a mely fészket épít; annak a sugárnak a fénye csalja ki a pillangót bábkontósából.

Pedig a míg a szívekben megterem a kedv és megedzódik a karokban az erő, a mely fészket rakni akar: addig akármilyen nehéz is az élet, sok boldogságot fog adni azoknak, akik egy kis otthonnal beérik.

IX.

Pillangó.

Amint az első pacsirta megcsirren a kopár mezőségen: érezzük, hogy vége a télnek s úgy köszöntjük a felhőkbe szálló szürke madárkát, mint egy édes reményt, a mely jóval megelőzte a várt örömet. Dalában az élni vágyás esengése van; megcsendül rá a rónaság visszhangja, felüti szunynyadó fejét a rét füve s kicserepedik a pázsit, a rügy. Apró bogár feléled, megfúrja lassan földalatti utját s kíváncsian kandit ki a szikkadó por közül, fel az égre, fel a felhőhöz, a merről a meleg áramlat gyöngéden meglegyinti. Pacsirta dalát nem hallja, lebegését nem látja korlátolt érzékeivel az árva, de benne van az ösztön, a mely épp' úgy ura neki, mint a messze földről jött vándormadárnak. A föltámadást, a föld ujjászületését hirdetik mindaketten.

Mikor kimelegszik lassankint a déli-nap sütötte levegő s zöld tüllanglé finom hártája borul a külső világra, a minek a fejlődése egyszerre visszacsalogatja régi honába az első fecskét: tudjuk, hogy tavasz van, s a zürzavaros bohókás csevegésből, a mit elkövet az istenek e kedvelt madara, sejtjük a nagy diadal okából való ujjongást, a mivel az életnek a halál fölött kivivott győzedelmét dicsóiti minden hú gyermeke a természetnek. Pezsdül buzdul a vágy a szívben; forrong az érzés; nincs többé gyönyörúsége a nyugalomnak; láz hajtja a vért az erekben s a földből, a levegőből izgató párák szállnak, emelkednek, a melyek kavargásában elkábúl az agy, megfeszülnek az idegek s csak egy kívánság, egy epedés tölti be a világot, a minek mintha hangot adna minden mozdulat s a millió irányból jövő érthetetlen szózat ez egyetlen szóban olvadna össze: szerelem.

És mikor megcsillan a rezgő levegőben az első pillangó aranyos szárnya, kaczer libegéssel csapkodva, felriasztva a napsugarat: oh, akkor látjuk is immár a föld szépségét,

a mit az új levelek díszé, a korai virág tarkasága rak rá s a mi után a folyvást szaporodó ékszerek csak változatosabbá, de nem igazibbá tehetik báját, mert sem a nyárnak, sem az ősznek nincs olyan kendőző bűvésze, a mivel jobban remekeljen, mint a tavasz tökéletessége. S ha az ezerféle ízlés közül egyik-másik inkább megtalálja is a neki valót amazokban: lelketvidítő üdeség dolgában nem állja ki az összehasonlítást a tavasszal egyik sem.

Pillangó, te csodaszép ékszere az élettől duzzadó világnak, a kit megszül a tavasz teljessége, a ki végig élvezed a nyár lángoló szenvedélyeit s a ki az őszi hervadásban is egyforma vígan, egyforma kacérsággal teregeted szét himporos szárnyaidat a száradó virágon, mindenütt, a hol élvezetet sejtessz, a hol egy kis veróvényt érzesz: honnan veszed azt az ékességet, a mi előmlik rajtad; azt a negédességet, a mi a föld minden hivalkodásának a mesterévé tesz s a mik együttvéve dalnokaiddá avatják fel a poétákat, mintha benned rejlenék a gyönyörűség igazi jelképe?!

Tegnap még sötét börtönöd magányában aggódva vártad a föltámadást: vajh' jó-e napsugár, mely felcsiklandoz a szörnyű tetszhalálból, a melynek álma bármi szép, nem ér fel azzal, a mit az élet egy percze ad?! . . .

Csend volt a szűk selyemfalak közt, minthogy magad valál ott az egyetlen élő, egy tehetetlen, mozgásra is csak alig képes idomtalan báb.

Atszűrődött hozzád az ébredő élet hangja, melege; fényes ködök lopóztak börtönödbe a finom szálak között; átjárták kebledet, szétrepesztették rabruhádat, ékes hártya-köntöst göngyölgettek köréd s megszilárdulva gyémántos porrá: lerakodtak a csodaszép köntösre.

Láthatatlan apró szellemek siettek segélyökre az öltöztetés nagy munkájában. Itt a tavasz, új díszé van a földnek, megszépült a világ; te, a ki az ébredők legbájosabbja lehetsz, csak nem maradhatsz el a többitől!

A tündérek, a kik öltöztetnek, gyorsan, csodásan végzik munkájukat. Egyik befűz, hogy karsu légy és hajlós, mint a fűszál; a másik hosszú, tetszetős csápokot növeszt homlokodra, hogy büszkélkedjél vele; a harmadik finom pehelylyel szórja be testedet, megfésül, végigsimogat s formássá teszi tagjaidat; a negyedik, az ötödik, a tizedik mind talál rajtad igazítani valót, mialatt te átvágod magadat a rommá vált börtönön s egyszerre kint vagy a fényes világon, a hol a nap süt, a hol illat árad s a hol te vagy a legszebb, a legléhább.

Hurrah világ! Ez a sok szépség, ez a sok jószág, a mit itt látsz, azt hiszed, mind a tied csupán: te furcsa, cifra állat!

Megemeled, szárítgatod gyöngé szárnyadat, mely olyan, mintha most tette volna rajta a művész az utolsó vonást; körülfordulsz egy helyben, hogy meglásd új hazádat, mely épp oly végtelen, a minő hitvány csöppség volt az összeomlott viskó, ott, a lábad alatt.

A merre látsz, falomb zöldje mutat árnyékot, nyíló virág keble kínál édességet; beláthatatlan kékség sejtetné veled a végtelenséget, ha eszed volna hozzá.

Mi közöd neked a végtelenséghez, te mulandó gyönyörök rövidéletű vadásza, te?! Rázd meg még egyszer szárnyadat, azután libbenj le a vén fa derekáról, a hol születted s a hova tán soh'sem fogsz többé visszatérni, mert kopár és kietlen tanya az, pedig te csak vidám honra vágyol, a melyben élni tudsz, de érte meghalni nem.

Egy mozdulat még s te fent járod tétova tánczodat a légben, a melynek csapongó cifra bohócza vagy, te se bogár, se madár! . . . Hurrah világ! . . .

Nap kell neked és fényes tiszta ég. A szellő ellenséged, mert nem bírsz vele; az árnyék betegséged, mert elveszi játékos kedvedet; a nedvességből csak a harmatot tűröd,

a mi elöl valahogy elbujhatsz, míg a felhő vize megöl, ha érint, letörli szárnyad gyöngyeit, megposhasztja hajszálfinomságu izmaidat, oda lesz tőle ruganyosságod s ezzel életed is.

A napsugár a te istened; tűzimádó mivoltodnak egyetlen érzése van s ez a szerelem. Ha fent csapongsz az égen, a hol olyan vagy, mint a világosság idejének egy parányi csillaga: lehúz a földre a szerelem; ha méztermő virágot szopogat ajkad: otthagysz a terített asztalt, a mint az ösztönök vágyát felkelti benned közeledő párod. Egymást úzve kergetve bohóskodjátok át a napot, az életet s egyszerre eltűntök, mintha sohasem is lettetek volna. Jön helyettetek másik pillangó, nincs oka a virágnak, hogy bánkódjék; új udvarló csipegeti, lopkodja mézét.

Pille-szokás: nagyúri szokás. Felkelni későn, mikor a nap tüzes golyója már jó magasan lánghat az égen. A hajnal pirkadása nem gyönyörűség a pillangónak, megfázik tőle s didergő szárnyakkal szelni keresztül-kasul a szellő útját: neki nem mulatság. Mikor a délignyitó virága már kezdi begyűrögetni a szélét: akkor van itt a légi táncz igazi ideje. Sövények sűrű fonata közül, széles, szellőfugó levelek alól kiszáll a pille; köszönti vígan a ragyogást, a melyben sietve megfürdeti szárnyát. Régen dalol a madár s jól is lakott egyszer, mire pillangóra vadászhat; olyan korán csak a kis morzsapille lilakék szárnya vergődik alatt, a lóhere-virág gubója fölött.

Nyáron, ha a nagy forróságban ellankadva, kábult észszel, elpuhult testtel leheveredem a gyümölcsösben valami árnyasabb fa alá, nagy gyönyörűséggel hallgatom azt a sok mindenféle neszt, zúgást, a mivel a messziről odahangzó emberi szón, meg a mindenfelől csengő madárdalon kívül is tele van a fű, a föld, a levegő, az ág, a fa kérge, szóval minden, a hova tétova nézésesem elér, még a sásas tó vize is.

Hallani vélem a hangyaboly nyüzsgését; úgy tetszik, mintha a fűszálon mászó piczike bogár kapaszkodása közben czérnaszál-vékonyágu hangokat adna; a szű hallhatólag örül az odu mélyén, a korhadó farostok szálain; békák ünnegetnek a sás közt, belebuggyannak a vízbe; a levegőben méh döng, bogár zúg, szitakötő zörög.

Minden hangot ad, a mi megmozdul, csak ő, a pillangó jön loppal, titokban: sejtteni se lehet az útját, semmi nesz el nem árulja közeledését, elsurran fülem mellett és meg nem érzem azt a végtelenül gyöngye áramlatot, a mit szárnyaival támaszt a levegőben.

Elmerülök a sárgarigó fuvola-fütytyében, a mi a diófa lombja közül szól ki; hallom a seregély veszekedését, a mint a bodzabogyóért töri magát, ott, a sövény körül; egy feleség nélkül maradt pittypalattynak eszébe jut a mezőn, hogy a rég elmúlt párzasi idő daczára is verjen s mindez belehoz abba a hangulatba, a melyben meggyarapszik előttünk, a mi kellemes és jó s a melyben nagy fogékonyságunk van az öröm érzetere, pedig minden érzékünk úgy összevissza van kuszálva, hogy griffmadárnak nézzük a repülő szunyogot, muzsikaszónak halljuk a kasza pengését, és selyem párnák közt gondoljuk magunkat a jó puha fűvön.

Ha tarka pillangó száll el fölöttem, kiterjedt nagyotlátással remek törökkenőnek látom a szárnyait, a mikkel mesziről integet felém valami képzeleti alak. A fehér pillét fehér hattyunak hiszem, s mintha egy búcsuzó lélek emelkednék az égbe földi szárnyakon: úgy rémlik előttem. Az a nesztelenség, a mivel a pillangó tova lebben, egészen megigéz s könnyüvé teszi, hogy álmodozásomat a látás meg ne zavarja. Egyszerre csak lekanyarodik a tarka törökkenő, meg a fehér hattyu az égi magasságból s összekapaszkodva bukdácsolnak le együtt, mintha egy láthatatlan lajtorja fokain tennék meg a döcögős utat a földszinéig, a hol letiport fű közt hullott szilva mézszaga csalogat.

Megpihen egy napsütötte ponton a két vetélytárs és csakhamar elfeledi egymást. Előbb való a maga öröme mindegyiknek s nem töri magát versengéssel, ha egyformán

kiveheti részét a gyönyörből. Szétteregeti biboros szárnyát az egyik, utána csinálja a mókát a másik; beleszopogatnak a sárgahúsu édes gyümölcsbe, elnyujtóznak rajta, szinte látszik a mint szárnyaik csücskét lefeszítik a földre: hogy mennyire kéjelegnek a pompás melegben, a mi kánikulában sem pörköli az ő könnyű testöket. Idegen mozgás közeledésére hirtelen felcsapódik a lefeszített szárny, s huss! . . . fent libeg ismét a minden parvenük királya az elérhetetlen messzeségben.

*

Egyszer csak jön az ősz, múlik, apad a nap melege, megbetegszik a hűvös levegőben a pillangók utolsó mohikánja is.

Vége a nagy mohóságnak, a mivel rövid életét átélvezte; fenéig üritve immár a szerelem kelyhe: se illat, se verőfény nem adja rá többet az eltűnt ifjúságot. Pedig szerelem nélkül, pedig ifjúság nélkül nincs igazi élet.

Haldoklik a pille. Lerakja apró tojásait a galy köré, a levél tövéhez. Azok elmaradnak ott szépen tavaszig s akkor megszületik belőlök a hernyó. Báb lesz a hernyóból, egynémelyik finom selyemszövetű hálóba gubózza magát s mikor a napsugár melegét nem tudja a szűk börtönben tovább kiállani: felébred és hívja a tündérújjakat, a melyek pazar pompába öltöztetik.

És kibujik megint a gubóból a pille, éppen olyan, mint a tavalyi volt.

1851

/ 1866 /

A róna titkaiból.

A titkszerűség legigazibb temploma az erdő.

Van valami félelmet gerjesztő a sűrű völgyek mélységes csöndjében azokra nézve, akik meg nem szokták; — még aki megszokta is, könnyen összeressen a váratlan hangra, mikor magányosan bolyong a keskeny ösvényeken, melyek fölött sok helyt összehajlik a bozót ernyője. Az idegen mozgás neszére visszafojtjuk lélekzetünket, úgy hallgatózunk: vajjon mi az?

Még a ligetnek is vannak apró rejtélyei.

A hajlongó lombok közt megelevenedik az árnyék s körül táncolja a fa alját; minél tovább nézzük, annál jobban elkáprázik tőle a szemünk; úgy tetszik, mintha öntudatos mozgása lenne a galynak, mintha egymásnak integetnének az összehajló ágak. Az egyik fa tán mesél, a többi bólint, tapsol hozzá, halkán kaczag és sajnálkozva sóhajt, nekünk érthetetlen túlvilági nyelven.

A fáról-fára röppenő zöld harkály kopogása szinte kizökent ájtatos hangulatunkból, melylyel elmerülünk a néma világ szemlélésébe. Csakugyan templom ez itt, amelynek a megszentelt levegőjébe nem illik bele a profán lárma; itt csak az imádság hangjának szokott harmonikus viszhangja lenni.

A róna nem ilyen

Szabad világ az, ahol fényben és világosságban fürdik minden; nincsenek elrejtetni való különösségei, amelyek misztikussá tegyék; még az esti árnyék is csenevészén bujdosik törpe flórája alatt, a füvek között; a vetés hulláma nem takar semmi félelmetest, otthon van benne mindenütt a fészkelő madár.

Őszinte, vidám képe van a rónaságnak; nyílt, mint egy tiszta szív, amelyben bűnös vágy nem vert tanyát. A zöld szín világosabb árnyalatai tarkán borítják be, s az egész térséget egy pillantással is átfutja a szemünk. A halvány rozs magasra törve emelkedik ki a sötétebb búza táblája fölött; a rétek szelíd hajlásai minden virágjokat nekünk kínál-

ják, dúló utak s csillogó vizü erek kigyóvonalai húzodnak előttünk a messzeségbe; nincs itt eldugva semmi, csak a rög, amelyre gyöngéd növényzet zöldje borul.

És mégis vannak titkai ennek az átlátszó világnak, ennek a kitért keblü egyszerűségnek.

*

Mikor a májusi zöld utólérhetetlen pompája elterül a mezőn, nincs ott olyankor semmi legkisebb nyoma se a fakó bágyadásnak. Június tüze kell ahhoz, hogy meghalványodjék a kalász s érésnek induljon a mag; a halványodás első jele pedig intés már arra, hogy mulik lassankint az esztendő; a lekaszált rétek fonnyadt virágai sejtetik is már haldoklásukat a széna szaga által.

A májusi csöndben még teljes békesség lakik a mezőn, még csak gyönyörködni jár ki a gazda a susogó gabona környékére, a hova mi is kívánczunk.

Mosolygó nap hinti melegét a réti növényre s a tiszta levegőben lepke evez negédes libegéssel.

Pacsirta furja be magát a kék mennyországba s mikor dalának vége: lebukik megint a vetés közé, a hol a párja várja.

Egyszer csak jól ösmert, kedves hang üti meg fülünket.

»Pittypalatty! pittypalatty!« — szól valahonnan messziről, a sűrű búza közül. A csattogó-pattogó hangot el-elkapja a szél s egy fordulással vissza kanyarítja megint felénk.

Fúrj ver a búza közt.

A termésében gyönyörködő gazda csak úgy hallgatja, mint minden egyéb neszt a szűkszavu pusztának. Megszokta már az egyhangu dallamot, mely nélkül épp úgy hiányos lenne a rónaság, mint a vidáman trillázó pacsirta nélkül. Eszébe se jut, hogy megháborgassa a kis trubadurt, a ki most próbálgatja nászdalát. S a pittypalatty szól tovább, mindig egyforma introdukcióval, mindig ugyanazzal a fináléval.

Nem lehet azt megunni sohasem. Mintha öröm, vágy és panasz pendülne ki a három szótagból, van benne egy csöpp ujjongás és egy piczi mélabú; ez az egyformaság a változatlan érzés himnusza lehetne, pedig egy porczikája se való állandóságra a csapodár, érzéki pittypalattynak.

Érzéki! . . . ez a puhatestű kis búzapusztító?! . . . De még milyen! mint minden tyukféle, ő is szerelmes természetű s a puhasága csak arra jó, hogy annál kevésbé tudjon ellentállni a megkisértetésnek.

A kísértés most is itt van a zsebünkben, egy furcsa kis szerszám alakjában, melyről, hogy mire jó, soha se találná ki, a kinek meg nem magyarázzuk a hasznát.

Egy kis bőrzacskó ez, melybe csontsípocska van szorosán beillesztve; a zacskó félig duzzadt; ha ügyes, gyakorlott ujj gyöngén érinti oldalát, a tücsök halk trityegéséhez hasonlatos hang surran ki a sípocska nyitva hagyott száján.

Minden vadászember jól ösméri a tojófúrj hangját utánzó fúrjhívót.

Lombos rekettyefűz kínálkozik búvóhelynek a vizes árok partján, ott meglapulunk a térdig érő fűben s kétszer-háromszor megszólaltatjuk a csalogatót. Aztán hallgatózunk.

A messzeségben nyomban el kezd verni a kis kakas, gyorsabban mint az imént s erősebben; még távolabbról egy másik pittypalatty is válaszol, csudásan éles érzékével az is megneszelte a kalandra hívó fúrjkisasszonyt.

Illő időközökben folyvást hallatjuk a fűzbokor alól a csalogatót s eközben csakhamar feltáruul előttünk a róna egyik titkának a magyarázó lapja: végig élvezhetjük a rendez-vous reménylő fúrjkakas fokozatos elvakulásának minden érdekes részletét.

Mintha errébb szólna a pittypalatty. Alkalmasint futva közeledik. Szemünk a zöld vetés sikságát kutatja s megbillegetjük újra a fűrjhivót.

Ni, ott! a búzatábla közepén egy barna pont rezeg; csak jó szem veszi még ki annyiról, hogy mozgása felénk tart; most újra eltűnik, lehullott megint a zöld közé.

Az volt a fűrjkakas; röpülve jött, de izgalma máris elbágyasztotta, fáradtan hanyatlott össze evezője s most gyors futással méri meg az utat rejtőző helyünkig.

A vetélytársak hangja hova tovább jobban összevegyül, már tisztán hallani a »pittypalatty« előtt a bevezető »va-vau«-t.

A fűrjsip trityegése gyöngül, — hadd higye a türelmetlen, felizgatott kakas, hogy még messze van a céltól. Felröppen amott mind a kettő, alig egy puska lövésnyire vannak már egymástól, közlőrlől már látnók, hogyan borzolódik a tolluk vágytól remegő testökön; de így is sejtjük tétova, akadozó röpülésekéből, hogy mennyire elfult már a mellök, a kapkodó léleketvételtől.

S egyszer csak egészen a közelünkben hallik a búzatábla szélén: »va-vau, va-vau, — pittypalatty!«

Még a féltékeny erőlködést is ki lehet érezni belőle, melylyel el akarja nyomni a szomszéd fűrjgavallér sűrűn ismétlődő üdvözetét; szinte remeg és rekedten fuladozik a szerelmi láztól a »va-vau«, mely után tele torokkal, kihívóan és hódító büszkeséggel pattog a »pittypalatty«.

Egy pillanat még s az egyik fűrjkakas kifutott a poros dűlőre; ott kiegyenesedik, akár egy bajvivó, körülnéz és jobbra-balra forog, keresi az irányt, a merre a jérece meglapulhatott, látni már tokája feketeségét is, tisztára észreveszszük, hogyan tántja ki csőrét s hogyan bugyog ki torkából a szerelmet ígérő va-vau után a harcziás pittypalatty.

Leereszti a szárnyát s elkezd futni, végig az uton, ott, a hol a puszta földön nem kell kitérnie egyetlen fűszál előtt sem. Maj meghal már az érzeki kivánság fojtogatásától, mikor — hopp! — mellette terem a másik órjöngő, a gyűlölt vetélytárs.

Mint csapnak össze egy szempillantás alatt, akárcsak két ellenkező irányból jövő gyűszűnyi vihar!

Tépik, cibálják egymás tollát, az egyik tarkón csipi az ügytelenebbet s úgy megforgatja, mintha czirkuszi akrobaták virtuskodását utánozná.

Csak nem nézhetjük, hogy egy fantomért végkép tönkre tegyék egymást a kis hóbortosok, gyorsan kiugrunk a fűbokor alól. Attól megriad a két párbajozó s félig kábultan a tömérdék izgalomtól a vetés sűrűjébe rebben.

Ám ha van lelkünk tovább folytatni velök a kegyetlen játékot: a jérczehangok halatára megint elvesztik rögtön a fejöket s pár percz mulva oda bolondulnak elibénk, hogy újra csalódjanak.

A jérczék nem ösmerik a vágyak ily mohóságát, de nincs is miatta háboruságuk. Az ó hivatásuk csak a kis család védelme s az apró fúrjesibékről való gondoskodás. Ha anyai feladatuk teljesítése közben valami kevésbé veszélyes ellenség kerül utjokba; úgy megberzenkednek, mintha ártatlan haragjoknak csakugyan lehetne félelmissége. S hogy mily csudát művelhet a maga helyén az energia, arra nézve tanuságot tehetnének a mezei poczkok s hörösögök, melyeket nem egyszer riaszt meg s hoz zavarba bátorságával a fúrj-mama, ha nagyon is közelébe tolakodnak a röpülni még nem igen tudó apróságnak.

*

Május végén, hajnalpirkadáskor, jó meleg reggeli időben érdekes dolgot lát néha a türelmes vadász, a ki a vén fogolykakas cserregő hívását kihallgatva, csöndesen megül a fészkes fogolypár otthona közelében.

A magas rozs közül kifut a patkóshasu kakas az utra s daliás tartásban figyelve vár egy kis ideig. Azután csirrent egyet s erre a biztató hívásra megjelenik a párja, a fogolytyuk, nyomában egy sereg pacsirtanagyságu aprósággal.

A csöpp lurkóknak most kezd nőni az evezőjök, hátok és begyök csupa pehely még, szó sincs róla, hogy röpülni tudnának, de futnak a helyett, mint megannyi gyors-lábu mezei egér. Elszélednek a gaz közt, ügyes, fúrge mozdulatokkal kapkodják le a fúról az apró rovar s egy pillanat alatt eltemetik pölyhös begyök mélységeibe.

Mama odaszólítja magához egyiket-másikat s letesz elibe valami delikát vékonyka zöld hernyót. Az ám a finom komedencia! Apa egy pillanatra se hagyja figyelem nélkül a környéket, egyszerre elkurrogja magát, az azt jelenti, hogy baj van, ragadozó állat közeledik. A csirkék eltűnnek, mintha a föld nyelte volna el valamennyit; ki a vakondtúrás göröngye közé, ki az utilapu levele mögé; egy-kettő, a ki közelebb érte az anyját, annak a szárnya alá, de biz' mama is úgy meglapul, hogy szem legyen, amelyik kivájja a sűrű fű közül. Apa nagyobb biztosság okáért még halálveszélynek is kiteszi magát; nehézkes, ügyetlennek tetsző röpüléssel vergődik a föld színe fölött, hogy magára vonja az ellenség figyelmét, de azért van esze, hogy ne vigye a hősködést túlságba; csak a négylábu veszedelem előtt kemédiázik így, a sólyom elől vakon menekül vissza a ragadozónak járhatatlan rozsvetés közé.

Amint eltűnt a rettegés oka, megint siet a csirkéihez, hogy óvja s vezesse őket, míg eljön a várva várt idő, a mikor szárnyra kelhet az egész csapat s esti és reggeli gyülekezéskor megcsirrennek a gaz közt a fiatalok is.

Addig jó, gondos nevelő apjok, azontúl okos vezetőjök a vén fogoly kakas, ez az egyetlen tyukféle nálunk, mely kifogástalan és egész életre szóló monogamiájával tiszteltreméltó kivétel háreméletet kedvelő kollégái között.

Hisz még a fúrjnek, a mi legkisebb tyukocskánknak a himje is rosszhírű kalandor, a ki ha teheti, idegen feleségeknak csapja a levét.

Ha megsejt valahol egy eladó jérczét a fúrjkakas, rögtön készen van a polgári házasság ajánlatával s ma, holnap és holnapután, mindig más asszonykának tudná szellemittasan elzengeni: »va-vau, va-vau — pittypalatty! pittypalatty!

A róna titka.

Szegény Pupák.

Eltünődöm a multon, ezen a szép mesén, a melynek megvan az a csodálatossága, hogy minél inkább távolodik tőlünk, annál szebben elsimulnak képeről a borongó

árnyak, a durvább vonások s utóljára nem marad egyéb képzeletünk előtt, mint fény, csillogás és szivárványszínekkel tündöklő köd, a mik körülveszik az emlékezet jelenségeit s beleöltöztetik Álomország alakjainak a ragyogó köntösébe.

Szegény Pupák! Ő is ilyen jelensége az én emlékezetemnek: arra való, hogy szaporítsa szomorúságomat, valahányszor eszembe jut, hogy a mi volt, az most már nincs többé; de arra is való, hogy visszakivánkozzam hozzá addig az időig, a mikor néha napján ketten tettünk ki egy egészet, egymásra lévén utalva a négy szemközt való elhagyatottságban.

Vagy talán ez az indulat is csak a messzetűnt mult hagyományos szépítésének az eredménye, a mi átszáll az apákról a fiúkra és megszólal a fiúkban, mire apák lesznek?!... Mindegy. Pupák iránt jogom van elfogultnak lenni; s ha most magam elé képzelem sárgásbarna avultas ködmönét, meg elragadó nyugalmát, a mint órahosszat tudott egy helyben állani mozdulatlan egykedvűséggel s belemerült a világ szemlélésébe, mint egy élő szobor: szinte elfog a vágy, hogy verset írjak hozzá.

*

Soha sem láttam többet olyan pompás, olyan nagyfülű uhut, mint a milyen ő volt; ez az én társam és barátom a zsenge fiatalság vadászati iskolájában, a ki vetekedett észbeli tökéletesség dolgában Simon Gyorgyéval, az oláh kerülővel.

A jó Pupák! Mintha most is látnám, hogy gubbaszkodik a sörtésképű Simon Gyorgye vállán, a ki húséges paripája vala neki az uhu-kunyhóig, meg onnan hazáig.

És szinte látom, hogyan mered rá nagy sárga szemével az öreg Hektorra, a ki eljutván a kutyai életkor legvégső határáig, félig vakon és földsiketen élte nyomorúságos világát a küszöb mellett való örökös alvásban; csupán a szaglálódásra lévén utalva járás-

kelésében s lemondva örök időkre az erdők csendjének a megzaklatásáról, amihez pedig úgy értett régente, mikor még az ifjuság tűzvére lángolt ereiben.

Pupák búskomor volt, de ez a hangulat nagyszerűen illett filozófus arczatához. Néma büszkeséggel túrta rabélete megaláztatását, sirba vivén magával a szabadság után való olthatatlan vágyat. Tömzsi termete, széles válla, zömök tagjai mind a komoly megfontolásnak voltak kifejező külsőségei, a mik nem kis mértékben váltak diszére Minerva e bölcs madarának. Ki vette volna rossz néven nagy mélaságát, mikor hazát, szabadságot s talán hitvest és gyermekeket egyszerre veszítve: hitvány konczon kellett sínylődnie, mások kegyétől függve teljesen?!

Értettem őt, a boldogtalant s ha megállva ketrecze előtt, benyultam hozzá, hogy megvakargassam borzas fejét: elvonult előttem egész multja, melyet tele képzeltem hősieséggel és titokszerűséggel.

Ime az éj komor lovagja! Úr volt egykoron; büszke, féktelen; erdő homálya volt az otthona, sötét ködök közt járta légi útját, a melyben nem volt semmi vetélytársa.

Most egy darab fakóvörös máj van a csorra közt, a melyet megvetéssel szakgat szerteszét s unottan habzsolja be, mert hisz élni kell. Fél lába görcsösen markol egy tengeri-csutkát, a mit úgy dobtak be hozzá a gyermekek. Ez a csutka most minden mulatósága; meggörgeti, arrább taszítja, majd nézi-nézi, hosszasan; aztán egyszerre elfogja az álmot, pislog, bóbiskol, a két tollpamacs lesimul fejére, s ő álmodik a szent szabadság holdfényben úszó éjjeléről

*

Azt álmodja, hogy alszik a föld; elhallgatott az erdón a madárdal, s ő kiül a vára sötét ablakába, a mély odu szélére, úgy köszönti a szürkület óráját.

Nyugalom éjszakája betakarta az egész világot; holdvilág fényes ívet vont a hegy fölé; a fa megrezdült az erdei fuvalomra, nincs semmi lárma, csöndes a tájék.

A lombok között apró kísértet-árnyak suhannak el, kergetve egymást nesztelen rohammal; egy-egy sötét villámlás az egész jelenség, a mi az eltűnő fekete pont útját leírja. Szárnyasegerek szunyogkergető játéka az.

A hegyszakadék sűrű ölében megrázza szárnyát, ő, a nagy bagoly. Indul légi kirándulásra; puha selymes tolla meg nem csapja áruló zajjal a szellős ürességet; széles evezői a lehelet gyöngédségével metszik át az alaktalan nagy pusztaságot. Előtte jár zöldfényű szemének villanása, mögötte marad a riadás, mely páni rettegéssel terjed el nyomán, az éj kóborló vándorai közt.

Kihalt, elcsöndesült a nappali élet; a mi nesz az erdőben támad, rejtelmes az. Halk moszatolás zörög a bokorban, ki tudja, egér-e, bogár-e, vagy csak az éji szél?

Most a bagoly az úr, a többi szolgálhad; most élni kell, mulatni kell!

Ha jó a hajnal, eloszlik a kísértetektől való félelem: sietni kell!

A merre ő jár, ott ijedten csapja be magát a lomb közé a játszó szárnyas egér; a vadász-menyét kigyóként lapul meg s elnyult testtel várja, míg átvonul rajta a nagy halálmadár. A magas égen szürke gém száll lomha szárnycsapással: riogva félrecesap a mint alatta elhúz az óriás bagoly; vágatva pusztul előle a lóhere-táblán legelésző nyúlfi s aggódó sipolással bujik az ózgida az anyja tőgye alá.

Merev szemében csak ilyenkor van igazi tűz, igazi élet. A sárga karikák megvilannak a holdsugarban, sötét bokor alját, magas fa koronáját kutatják át.

Mint egy szélüzte bárányfelhő, siklik el birodalma határa fölött; szívdobogást kap puha szárnycsapásától a lomb közt alvó madár.

A hatalom s az erő, mind az övé most; gyilkolva élvez, aztán megül s kémszemlét tart a sűrűség vidékén. A csillag neki ragyog, lángra gyúl szive az égi pislá fénytől, szeretni is tud a vén füles ilyenkor.

Az éjszakában nincs senki, semmi, ami útját állná; alusznak a sasok s ha a nagy bagoly körülropködi fészkeket, nem fogadják el hadüzenetét. Hisz' a nap fia vak a sötétségben, ördögfiúknak való az éji harc.

Az éj kísértete eltűnik; mohos kőszikla ürege csalogatja, ellátogat a százados fák odvas derekába; félelmet kelt a földön, a légben; még a róka is szűkölve kapkod, csattog, ha közel érzi vörös bundájához a macskaszemű szörnyeteg karmait.

Az erdő mélyén felsír a lángbagoly; hosszú, vontatott jajgatása szomorú, borzalmas, mint a temetési ének. Korhadó faágról hallgatja udvari zenésztét, ó, a nagy bagoly. Kaczagó, vihogó apródja megül fölötte egy csupasz galyon, úgy válaszol a bús danára: »csuvik! kuvik! csuvik!«

Egérke zörgött a száraz haraszt közt, most ijedten búvik be lyukába; a pihenő kigyó szorosabbra fonja sikos testét a bokor töve köré: nem jó ilyenkor a nagy hányivettség, a kísérteteké most a világ.

De nem marad az! . . . Fel, fel Pupák! hisz mindez csupa álom! Hisz süt a nap, lombosodnak a fák s megmutogatják új köntösük színét. Itt az új tavasz, a boldog ébredés! Az apró bokrok galyát sűrű levél földi, langyos esővel terhes felhő kötekedik velünk, megered néha a permeteg belőle, ha csak annyi is, hogy az utána siető napsugár rögtön felihassa.

Fel, fel Pupák! — Jöszte velem, a szellők hazájába, az erdő tövébe! Simon Györgye, hű ápolód s szolgád, felvesz a vállára, úgy megyünk együtt örülni a szabadság panorámájának, a melynek napsugárhoz szokott lakói oly ellenségeid teneked.

Ne félj, jó madaram! iszonyú arcod nemcsak haragot, de rémületet is kelt a napali szárnyasok szívében; meg vannak ígézve, amint rád esik a szemök, a düh hipnózisa elfogja őket s vakon szabdalnak feléd az első indulat rohama alatt, egyszerre visszatolul szívökről a vér az ereikbe, agyuk kitisztúl, idegeik megcsillapodnak s lankadtan a kimerüléstől, fáradtan a kiállott izgalomtól vonódnak odább, nem nézve vissza többé rémületes Meduza-fejedre.

Régen volt az, te derék Pupák, amikor mi együtt csináltuk végig ezt a mulatságot. Ennek az emlékére támad fel bennem a múlt idők iránt érzett vágyakozás; ebben az időben haltál te meg dicső halállal, a legszebbel, a mi egy hőslélkü füles baglyot valaha érhet.

*

Négy karó volt a földbe szúrva, fölé akasztva egy kilyukgatott gyékény, a karók körül gaz és bogáncs, a gyékény alatt reves fatörzsök.

Jól ösmerted te ezt a palotát, a romlásnak indult régi uhu-kunyhót. Ott volt a helyed, egy puska lövésnyire tőle, erdő tövében, szép zöld síkon, a honnan messzire ellátzott zömök alakod. Feletted az ég tisztasága, körüléd a föld szépülése, benned a megadás nagy bölcsesége. És tőled ötven lépésnyire, az uhu-kunyhóban, az elrejtett halál.

Sütött a nap, megborzongott tested a melegtől, selymes csuhádon ráztál néha egyet, két nagy füled kajlára állt, rest voltál kihúzni, megegyengetni pohos termetedet.

Aranylegyek röpködtek melletted, aranyszabadságról zúgtak-dongtak neked, a fogoly-nak. Katiczabogár meg nünüke mázskált előtted a homokos gyp között, ahova nagy bambán lebámultál. Észre se vetted a kicsi lényeket, bámulásod nem jelentett nézést és figyelmet. Csak éltél, mert muszáj volt, és untad magadat, mert nem volt módod benne, hogy

kedved szerint töltsd az időt. Másforma szépségére vágytál a világnak; nem a derű kellett neked, hanem a derengés; nem a kelő nap ragyogását kívántad, hanem a borongó alkonyat homályát.

Vékony aczelláncz tartott rabigában, czölöp volt leverve a fű közé, annak a foglya

voltál. Mozdulatlanságod sejtette a vágyat, hogy bárcsak békében maradtál s hogy a nyugalom minden a mit kívánsz.

A csendes erdő minden kis hangja ijesztés volt neked, mert tudtad azt, hogy a nappali élet halálos ellenséged s hogy a rémet, a kisértetet látja és üldözi benned mind a többi szárnyas.

A fecske felsírt, ha melletted elsuhant, újra fordult s jajgatva megkerült; az apró madársereg izgatott csoportba verődött a bokron, úgy szidott. Mit bántad azt? A pusztának nincsen éles karma.

A varjak s véresék kicsinyek arra, hogy komoly elleneid lehessenek, de azért mégis kinzásodra voltak ám, mert ők a szóvivők, a híradók. Éles sikoltó hangjok a kürt harsonája a fák között. Megérti azt a vészkiáltást az erdő minden szárnyasa. Végigszalad a sűrűsége a tárogató makacs hívása; százszor lecsap, százszor fölsír a támadó varju, vándor bibicz kerül az erdőséli síkra, az isten tudja hon-

nan, s a jajgatás, az izgalom csak egyre több és egyre lázasabb. Mintha minden hang ezt kiáltaná:

»Jertek ide! Itt a vén intrikus, a ki az éj palástjának az oltalma alatt űzi gazságait! ránk vetette csúf vaksi szemét, kiszedte ivadékainkat a fészekből is, leemelte s megfojtotta galyon alvó békés társainkat. Vért ivott, vérben fürdött, s mi gyámoltalanok még

védekezni sem tudtunk ellene. Most itt van, most fogoly! kitölthetjük rajta a boszunkat, csípjuk, tépjük, vágjuk! . . . hívjuk ide a sólymot, mely villámgyorsan veri majd pofon; jöjjön ide a sas és erőt tegyen szembe a gonosz erővel; vérét akarjuk látni, a hogyan ő látta a mi ártatlan vérünket . . . óh, édes most a boszu!»

S te, »vén intrikus«, csak ültél elszántan, mint a siralomház rabja, a kin még csak a kegyelem segíthet.

Az aprósággal nem törődte, a lármázó hadat megvetted, ezek nem félelmesek te neked.

Meg-megfordítád nagy fejedet s utána néztél a kis pimasznak, mely diadallal tépett ki egy tollat a hátadból s azzal lármázta tele a világot.

Azután jött a mérgeőbb mulatság rendezője, egy hegyesszárnyu, botfarku sólyom, mely gyors, mint a villám s dühében üt, vág, meg nem riadva semmi veszélytől. Mint egy darab kő, úgy vágódott le hozzád összekapott szárnynyal; egy pillanat s megkaptad a pofont a hirtelen kicsapott hegyes szárny csúcsától; a második pof a másik oldalról ért, mielőtt lanyhaságodból felocsudtál volna. A sólyom másféle jószág, mint a bába-szarka; meglátszott rajtad, hogy ez a tapasztalás szegény fejednek több, mint kellemetlen. De megdörrent az uhu-kunyhóban az elrejtett halál s vérszomjas hóhérodát megalázva láttad a fűben.

Czinkék és sármányok raja kavargott körülötted a bokrokon, de az apró jószág közül meg nem közelített már egyik sem; sziesztád volt, hallgathattad a fű növést, az elzúgó bogár röpülése neszt. A nyires környéke összefolyó délibábot tánczoltatott a széles róna felé; most még csak aféle árnyéktáncz volt az; az igazit a nyári nap heve buzditja majd fel.

Puff! most elbámultál s kaptál egy jókorát. A szürke varju, a mely hátba csapott, kalamajkát jár örömeben; megrészegül a diadaltól s újra lecsap, ezuttal vakmerőbben. Csak egyet vágsz feléje, de az elég. Éles csorrod végig hasítja a varju hónalját s a szürke tollat rögtön vér borítja. Elvakult kinzód a fűre hull, ott pusztul el; épp' úgy nem látod azt se többé, mint a Katiczabogarat, meg a nünükét.

Meghökkenés száll egy pillanatra a madárszivekbe. De csak annál nagyobb aztán a düh, a boszuvágy.

Egyszerre lármáz, sir valamennyi; a kicsinyek a bokrok vesszőin berzenkednek, egy cinke tart nekik pergő szónoklatot; a varjak egymást szidják s rohamra biztatja társát mindenik; de rögtön változik a hangjok, aggódás és lázas öröm egyformán cseng ki belőle, mintha félve, de mégis ujjongva hirdetnék. Jön már, jön! Közeledik a valóságos boszu.

S a hány madár-torok, az mind felsikoltott vandal örömmel; »beh jó! beh jó!«

Aggódva forgatod fejedet, vaskos derekad egyszerre kinyúlik, szárnyad szorosan simul a testedhez: te félsz! . . .

Az uhu-kunyhó alól még nem látni a veszélyt, de hogy itt van, hogy egyre nagyobbodik, azt mutatja már páni rettegésed. Szemed mintha kiülne üregéből, csorrod félig nyitva, tollad egyszerre borzassá változik. Az uhu-kunyhó fölött egy nagy fekete árnyék hajlik át, kemény suhogás lengeti meg a léget, csak azt látom, hogy te, az erős, a hatalmas állat, hanyatt vágódol, mintha a szél ütött volna, azután éles körmeidet kifeszítve, előre nyujtod lábadat. A következő perczen nagy barna tömeg bukik le rád; hallik, amint éles karmaitok egymás testébe csapódnak, látszik, a mint a seb helyéről szerte száll a kihasított toll: az égi puszták királyi madara, a büszke sas vívja veled halálos párbaját! . . .

Az elrejtett halál neki fordul az egymásba kapaszkodó tömegnek, de abban a perczen egy fél pillanatra te kerülsz felül: lóni nem szabad.

A veszély nagy, te csüggedsz, nincs mit válogatni az eszközökben. Feléd rohanok s e perczen a sas szárnyra kél. Kétszer küldi utána üzenetét a dörgőszavu halál; hiába, az izgatottság gyámoltalanná tette a vezető kezét, a sas fönt úszik a felhők között, a hol földi harag már el nem éri.

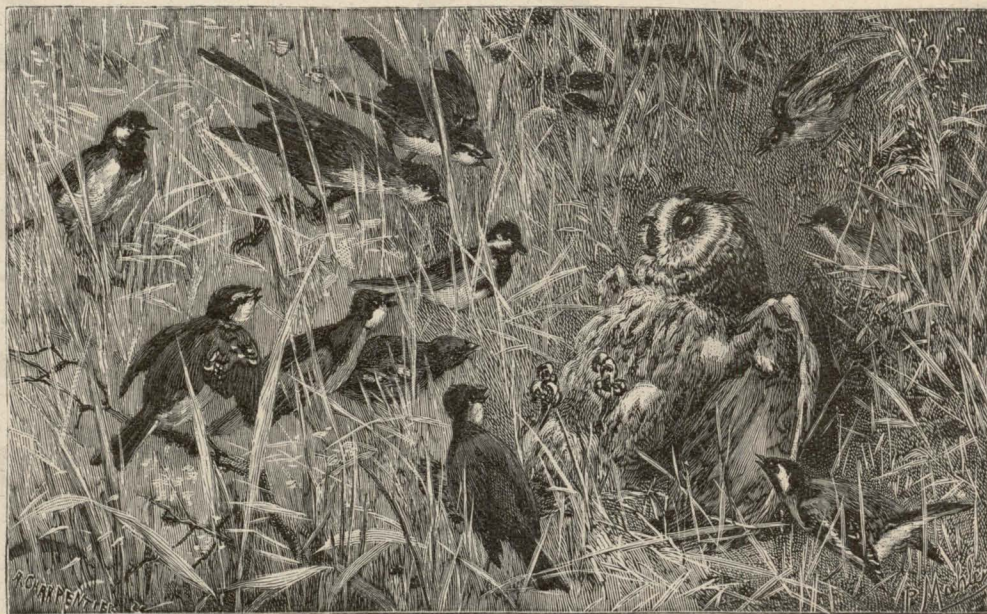
Csak te vagy idelent, szegény Pupák!

Tollad megtépve, tested csupa seb, egy éles, mély vágás széthasította melledet. Véred előmlik a pázsit fölött; halványuló szemedet lassan lezárod, alig pihegsz.

A szellő meglibbenti tolladat, még egyet rándulsz a lábamnál, azután örökre véged. A magas égen egy fekete pont libeg, annyinak tetszik, mint egy galamb. Az ott a sas, a te gyilkosod.

* * *

S most ott pihensz a négy karó között, a rongyos gyékény árnyéka alatt, egykori dicsőséged, hősi halálod színhelyén, a hol azóta nem volt méltó párod: szegény Pupák!...

Nyári éj az erdőben.

Junius.

Elmult a tavasz bokrétás szépsége; az új kikeletig vége annak az időnek, a melyben csupa vágyakozás támad mindenből: a bimbóvá fejlődő rügyből, a szomjas virágra hulló harmatból, a patak erének a csobogásából.

Ó he' nagyon kívánkozom pedig utána és mégis félek tőle, mikor bekopogtat!

Téli zimankóban, fűtött szoba szivarfüstös levegőjében hány-szor imádkozom gondolattal, sóhajtással: »bár itt volnál már, te isteni mosolygás, te ékes szerelmi vallomása a napsugártól éledő világnak: kikelet!« — És mégis, ha megérzem az álmából ébredő föld szíve verését, ha föltámad a völgy fűvén, a zöld búzavetésben a fuvalom: megbetegszem a boldogságtól s nem bírok magammal; fáj, hogy mért nem vagyok ott minden egyes rügy kiptanásánál s mért nem szívhatom be lelkembe a zöldülő világ üdeségét. Azt szeretném, ha minden őszszel meghalna az ember az utolsó fűszállal s minden tavasszal kinőne újra a porból, ifjan, vidáman, mint a virág, a melynek csupa poézis az élete s egy bizonyosan beteljesedő ígértet a halála, mert a lehulló szirmokat szigorúan követi a gyümölcs.

Ezért félek én a tavasztól, bármint epedjek is utána. Nagyon is édes az a levegő, a mi a hirtelenül jött verőfényben egyszerre pözsögni kezd s áthatja illatos páráival a földnek minden napsütötte pontját. Aszkéta-nevelésű érzékek el nem bírhatják a belőle áradó gyönyört, mely százszoros kéjt kerget végig az eféléhez nem szokott idegrendszeren. Szokni kell hozzá, hogy kétségbe ne ejtsen túlságos csiklandásával, mert különben leüti az embert a lábáról és ellankasztja, halálosan fáradttá teszi; mint a hogy elkábítja egy szép asszony ruhája suhogása a katonát, a ki meg se rendülne az ágyutűzben, a halál kutyáinak az ugatása közt.

El se merem mondani mindezt, a míg a levegőnek leirhatatlan tavaszi zamatát érzem. Szentségtörésnek, káromkodásnak tetszenék önmagam előtt, ha zúgolódó szóval illetném az áldás e kiapadhatatlan forrását, a melynek egyetlen bűne, hogy nagyon szép s így nagyon veszedelmes. Rajongó hívei számában egy világ ítélete hirdeti bűbáját s szerelmese minden, a miben az élet elevensége lüktet. Az ilyen szépségeknek nem árthat a gáncs, el sem éri őket s bizony, mikor a május eltűnő gyönyörű arczáról a nyár első hónapja felé fordul tekintetem, csak a lecsillapodás vágya mondatja velem, hogy: »valahára!« ...

Mert kimondhatatlanul jóleső hatása van rám annak a mindent elborító zöld színnek, a melylyel a junius köntöse díszleg. A teljesség és az öntudatos erő jelképe ez a hónap s dús toilette-jének minden kis ránczában megvan a nyugalmat és békét teremtő összhang, akár az árnyék csendje, akár a verőfényes táj zsibongása szülessék is meg benne. Beteglelkű embernek nem lehet igazibb orvossága, mint a juniusi zöld, a mely pihenése a szemnek, televénye a reménységnek s azzal a megállapodott s túlzás nélkül való hőmérséklettel, a mi körülveszi, csodás orvossága az idegességnek.

Most már nincs többé fűszaga a légnak, a mi olyan kegyetlenül izgat márczius langyosodása idejében; most már elmúlt április pongyolasága, a melyben annyi kaczerőség, annyi csábítás volt; május ünnepi koszorujából is kihullottak az érzéki illatu virágok; de itt van valamennyi helyett a kárpótlás a juniusi zöldben, melyben, ha nincs is annyi búbaj, mint amazokban, de felülmulja vetélytársait fenségben és őszinteségben.

A mivel ez a zöld hónap megkinál, nincs abban semmi megvesztegető. Igazi tiszta szépség az mind, mint a milyen a falusi szüzé, a kinek napsütötte bársonyos arcát nem érintette soha kendőzés. Vége már ilyenkor a mohóságnak, mely az elragadtatásban túlzó hevülettel ítél; a tavasz kábító gőzei után megkönnyíti szervezetünket s egész idegrendszerünket az egyforma erővel leáradó hő, mely felszívja a természet nagy majálisa után még szanaszét kavargó párfümos párázatot, megszikkasztja, ritkábbá teszi a levegőt, hogy könnyebben elbirja a tüdő.

A junius a természet igazi sziesztája, melyben a föld nem zaklatja ki magából a szenvedélyeket. Előtte jár az izgalom, utána jön a láz, ő maga a szélcsend, a melyben összegyül és megnyilatkozik az őserő.

A tavasz mámora, a juliusi nyár emésztő lángja, benne leli meg az elválasztó határt, mely köré amaz lerakja fölöslegét; míg ez jövő nagysága első csiráit látja melegségében megérni s kicserepedni. Zöldjének nincs többé éretlensége, de a hervadás sárgába hajló árnyalata is hiányzik belőle. A valóságos, meg nem semmisülő életnek lehet csak olyan izmossága, mint a milyen a junius felséges lombkoronájában kifejlődik s ehhez az örökzöldhöz méltó az ég is, melyet káprázat nélkül való kékségében csak a szeptemberi levegőég közelít meg néha.

Valahára hát megnyughatom ebben a testet-lelket üdítő zöldben, a nélkül, hogy megölne a le nem küzdhető vágy: hogy eltemessem magamat a virágok közé s illatba fuljak.

A mint nyárinak érzem a napot s az esti szél nem ingerlő játéka miatt, hanem csak hús csókjáért oly kívánatos: jobban tűröm a városi rabságot s a szabadság után való nagy esengésem lassankint csendes epekedésre változik. Tudom, hogy minél inkább belemegyünk a nyár szívébe, annál jobban fogy a természet poézisa, melyet a kánikula idején csak a hajnali órák rövidségében lehet itt-ott még felfedezni. Az a tűz, a mivel a késő nyár napja megpörköli a földet, eltompítja egyuttal a szív fogékonyságát s a verejtékező embernek nem marad más vágya, mint meglapulni a sűrűségben, nem a zöldért, hanem az árnyékért s ha felkeresi a susogó csermelyt, nem a költői hangulattal telt lélek csalja hozzá, a mely megakarja érteni a felhő leányának a meséjét: hanem a szomjuság, mely szája padlásához ragasztja a nyelvét.

De éppen mert a kezdődő nyárban sokkal nyugodtabbnak érzem magamat: bizonynyára tisztábban is látok s igazságosabb az ítéletem. Nem lehetek többé elfogult s mikor gondolatban kéjelgő kézzel végigsimítom azt a dűsgazdagságát az eleven zöldnek, mely puha, fényes selyembe öltöztette a földet: valósággal igaz, a mit felőle hiszek, hogy a paradicsombeli megelégedés csak ebben a zöldben teremhet meg s hogy az alkotásnak nincs olyan műve, a melyben több jelét adná az élet benne rejlő kimeríthetetlen forrásának.

Pedig nem igaz az, hogy most már nincs virág s csupán a reménység zöld sugarával telt meg a világ.

A mezők szellőhullámos ölében csak úgy tarkállik most is a virágos szőnyeg, mint a legszebb májusi napokban. Talán még szebb és változatosabb is az eleven kép, mert a színekben több a tarkaság. A vadborsó piros virága behintette a rétet mindenütt, váltakozik vele a szurokszegfű vérszínű bóbítája; ott leng a kék katáng s a búzavirág sötétkék csillaga; a fehérek közül javában ereszti bimbóit a székfű s csak a sárgának van egy kis fogyatékosága. Hát még az erdőben, a hol a vad rózsabokor be van hintve leheletfinom bimbóval, virággal s a harangvirág kék szeme kacsint ki nemsokára a pázsit közül! Még a fehérből is eleget mutat a szederbokor, a levegő pedig ontja a hársfavirág felséges fűszerét.

A kertek világát nem is említem. Ott kötelessége a virágnak, hogy viruljon szakadatlanul. A rózsza eddig csak előőrseit nyilasztotta ki: hadd nézzék meg, hogy szép-e már a világ, elég meleg-e a napsugár, itt-e az ideje, hogy fényes hódító seregével egyszerre kilépjen a zöld levelek közül a virágok királyának nagy, díszes nemzetsége? Csak most kezdi majd istenigazában szórni illatos rakétáit a rózsatündér. Egy éjszakán behinti a csipke-bokrot alattvalóinak bájos tömegével; összefolyik a fehér, a piros, a sárga, elgyül köztük a szemérmesen piruló halványság. De mindez csak a »zöld«-nek egy gyönyörű járuléka, a nélkül, hogy vezérszerepe lenne a természet továbbfejlésében.

A »zöld« most az úr, a melynek egész hatalma nyilvánul a rózsabokorra boruló nagy fa sűrűségében; a »zöld«, a mely nem ereszti át magán a napsugarat sem, a míg meg nem dézsmálja, lerakván fényességét a lomb apró leveleire s a napsugár nem is szabadul a szerelmes ölelésből másképen, minthogy magával viszi a lomb csókja nyomát a zöld színben, mely szinte megfesti karsu termetét. A juniusi zöld ellen hiába küzdene a szabad természet bármelyik gyermeke, vesztett csatával kellene beismernie törpeségét, melyhez képest gigási nagyságban látszik a mindent körülvevő, szeretettel befoglaló zöldnek a hatalma.

A hol pedig ekkora a hatalom, ott közel a megnyugvás, mert a békének semmiben sincs olyan biztosítéka, mint az erőben.

Őzike.

A zöld szín teljessége elhatalmasodott az erdőn, buja erőtől duzzad a világ, a föld elérte legnagyobb szépsége nyilvánulását.

A szerelem szárnyas dalnokai apró családtagokkal megszorodva, eltelvek már szülői gonddal; a fa tökéletes lombja homályba borítja az alatta cseperedő fűvet.

Nyári ég sötétkékje hajlik át az erdő sűrűjén; látom a nagy fényt, a mi kápráztatva villog ki a melegség áramlatától; kint a napon ugyancsak érezném már a június erejét. De itt, a bükkösben, nincs tüze a belopózó fénynek: félénken bujkál a lombnyílások között az eltévedt sugár.

Hajnaltól késő estig hallani a madarak dalát és még sincs lárma; hol megcsendül, hol elhallgat az ének; kakukszó járja be a visszhangos völgyeket, a bokros erdőrészekben rigó fuvolázik.

Szinte lábujjhegyen lépkedek az árnyékos uton; nincs itt most senki kivülem. Sajnálám megzavarni ennek a csendes környéknek a nyugalma, megmegállok valami nagy fa mellett, hozzásimulok, hogy egygyé váljak a homálylyal, hogy észre ne vegyen a pinyóke, mely csengő dalával hirdeti, hogy egyesegyedül hiszi magát.

A juniusi zöld elevenebbre festi a mohot is. Neki támaszkodom egy vén tölgy derekának, könyököm puha párnába süpped, sűrű mohpázsit az, mely dús réteggel fonja körül a százesztendő, korhadó fatörzset.

Minél tovább ácsorgok itt mozdulatlanul, annál inkább megszünöm létezni a környezet eleveisége előtt. A vadgalamb, mely ijedten csapott el fölöttem az imént s csak nagy keringés után mert megülni egy száraz ág csucsán, sokáig figyelt rám gyanakodva. Lassankint már nem törődik velem, felfujja zománccos begyét s elkezd nyögni, búgni, úgy hívja a párját.

A haraszt közt megmozdul valami, moszatolva töri magát előre s kions az árnyékból egy világos foltjára az útnak. Férge erdei egerke játszik ott, napfürdőt vesz a levelek közt tánczó sugárban, de óvatosan surran a gaz közé, amint a legkisebb gyanus neszt megriasztja.

Még a pillangó se fél már tőlem; itt verdesi össze a szárnyát a fülem mögött; leszáll a kalapom szélére s elkezd sétálni rajta, bátran lengetve a vitorláit, melyek legyezését mintha érezném, úgy képzelem.

Alig tudok megválni ettől az idegyökeresedett állapottól; mikor megmozdulok, hogy tovább menjek, magam is összerezzenek a saját lépésem nesztől. Be' kár, hogy elriasztottam a szép tarka pillét, mely most csapongva küzdi fel magát a lombok közt a kék végtelenség felé s ott elkezd himbálózva úszni, hánykódni, mint egy szélkergette, piczi, aranyos léghajó.

Tovább, tovább! keresem a még nagyobb magányt, a még nagyobb sűrűséget. Valami hív, csalogat oda, ahol a madár se igen jár, ahol egészen elnyel az erdő süket csöndje.

Hiába keresném itt az úgynevezett regényes tájakat, ahol a sziklaormok meredek kopár kővárat alkotnak s fenyves zugása kísért. Csupa lomberdő ez, susogó, kacagó, árnyéka nem ijeszt, inkább lecsillapít; nincs itt a magánynak szomorúsága; elhagyatottság kínos érzetét nem kelti a hallgatás, amelynek egyetlen hangja sincs az emberlakta világ zajából.

A templomoknak van ilyen levegőjük, ilyen hangulatuk.

A templom szentelt fala ezer mértfölddel választ el bennünket a vásári lármától, a hiúságok területétől; amint a hűvös, homályos, misztikus egyház befogad bennünket: alig hallunk valamit a külső zürzavarból; halkon járunk a sima kövön; csak suttogva merünk beszélni; magasztos érzelmekkel telik meg a szívünk s meghatottság és kellemes elfogódás vesz erőt lényünkön. Nem félünk az isten házában az éjszaka kísérteteitől; tudjuk, hogy a gonosz hatalma megtörik az oltár ereklyéje közelében s bármily nagy is a magány, mely bennünket körülvesz: bizalommal, hittel s szeretettel nézünk fel az égre.

Síró szunyogok kísérik utamon, rájok se hederítek; pókháló finom szövete tapad arcomhoz a bokrok galyáról: bánom is én most. Ugy elgondolkodom, hogy majd kővé válok a meglepetéstől, mikor nagy dobogást hallok a közelemben s nyomban rá látom egy karcsu, szép állat rugalmas szökését, melylyel a bozótban eltűnik.

Egy őzike volt ott.

Egy vörhenyesszinü, nyári kabátos ózike. Az utolsó szökéssel tisztán megmutatta fehér kötényét, arról tudom, hogy a szépnemhez tartozott. De még egyebet is könnyű kitalálnom. Az a dobogás, a melylyel megriasztott, ékesszóló beszéd, ezt jelenti az ózikek nyelvén: »Csitt gyerekek! lapuljatok meg gyorsan, valaki jön! ellenség közeledik!«

Bizonyos vagyok benne, hogy a dombhajlás szederbokrai egyikében, vagy a sűrű gaz közt egy vagy két remegő ózborju hasal s ijedten szoritja le soványka lábszárait a földre. Nyaka kinyujtva, hosszú kanalas füle hátrasimulva, két nagy fényes szeme aggódó gyámoltalansággal néz ki a bűvőhely indás sátra alól.

A kis élehetetlenek megértették a mama intését: eltűntek, elnyelte őket a föld; nincs olyan hatodik érzeke a vadásznak, a melylyel kisüthetné, hogy melyik sarok, melyik gazos folt őrzi a rábizott ózgidákat.

Eszembe se jut, hogy keressem, pedig nagyon is közel lehetek a bűvőhelyhez. Különbem nem csörtetne a vén suta olyan izgatottan a bokor közt. Anyai szive nem engedi messzire távozni innen, hisz' most még nincsen valami nagy baj; hátha magára kell, hogy vonja az ellenség figyelmét s hátha szükség lesz rá, hogy ravaszul becsalogassa az ólálkodó veszedelmet a vágás labirintjába, ahol meg nem találja az áldott szederbokorhoz vezető utat?

Megint csak várok türelmesen, még nagyobb mozdulatlansággal, mint az imént. Lassan féltérdre ereszkedem, hogy ne legyen olyan keserves a státua-állás; a szunyograj legvérszomjasabb hóhérai leereszkednek rám s kéjjel szipolyoznak; de azért sóhajtani se igen merek, nehogy a finom hallásu óz megneszelje, hogy mégis itt vagyok.

Kiállhatatlanul hosszúnak tetszik a várakozás, pedig már konokul akarom, amire az imént csak vágytam. Látnom kell a fehérfoltos, buksi ózgidákat, amelyekért bizonyos, hogy vissza fog térni az édes anyjok, mihelyt tisztultnak hiszi a környéket.

Nagy verekedéssel zúg el közelemben egy pár seregély; éles sivitásukra varjuhanggal károg a fiatalos felől egy szajkó. Csak erre ne kerüljön, mert akkor tele lármázza az egész erdőt, kihirdeti szemtelen árulkodással, hogy ott settenkedem a cserbokor mögött, nem kell hinni a csöndnek. Még talán azt is elpletykálja, hogy puska van nálam, de azt lefektettem a földre, nehogy a véletlenül ráeső napfény megcsillogtassa s azzal el legyek árulva.

Mit tudja ez az imposztor szajkó, hogy nagy vadász-tilalom van most s mindössze a bakózet fenyegetheti a golyóhalál állandó veszedelme?!

Ilyenkor inkább a természetbűvár kíváncsisága van ébren, az pedig nem szomjazza a vért, nem vágyik mindenáron halált osztogatni.

Ki tudja, meddig leshettem volna a szerencsét hiába, ha valami rendkívüliség nem történik. A vágásból, a járatlan bozótból, egy lassan lépkedő, vontatott mozgásu szürke rém közeledett a szederbokrok felé. Egy gömbölyű fejü félelmes ragadozó, egy erős vadmacska. A szegény óz-suta megsejtette ezt a nálamnál sokkalta szörnyűbb veszedelmet s mikor már azt hittem, hogy valahol lefeküdt: nagy riadással csörtetett elő a cseréből. Még a liliputi tigris is megdöbbsent féltékeny haragja láttára s felkapott egy ledólt fatörzsrre, onnan meresztette sárga szemét a sovány, szoptatós ózmamára, melynek a közeledését tán félreértették az elbújt gidák, mert hirtelen, mintha a lombok közül csöppentek volna le, ott termettek az anyjok mellett s esetlen, kedves tötyögéssel kezdtek előtte befelé inálni a sűrűségbe. Az öreg suta nagyot böffent, s folyvást a kandúrra ügyelve, siettette az apróságot.

Inkább széttépte volna magát, semhogy védtelenül hagyja a fiait, de mégis nagy szerencséje volt, hogy kandurpapa aznap már megebédelt. Látszott a potrohán, a mint egy darab idő múlva nagyot ugrott a száraz fatörzsről s bogarászva, egerészve sétált vissza az átláthatatlan gazba.

*

Vigyáss I. (Őzike.)

A lomberdők titkos rejtekeiben sok helyt bujkál most ilyen fiait féltő őzmama. Leginkább június havában születnek a kis fehér-tarka gidák, amelyeknél kedvesebb állatot képzelni sem lehet. Ilyenkor a vén bakok magányosan bujják az erdőséget s remeteségben vezeklik le a kalandos idők kicsapongásait; ilyenkor békén hagyják az ügyis elcsigázott, fáradt őzmamákat, akik félreeső, csöndes vidékeken várják a megszaporodás nehéz pillanatát.

Ez a juniusi remetéskedés épen kapóra jön a vadásznak. Április óta szabad ugyan a vásár a bakózre, de a vén bakok soha sincsenek szebb formában, mint most, amikor elmúlt a tavaszi gyomorrontás sok rossz következménye s még nincs itt a szeretkezés sorvasztó lázának az ideje, amelyben semmi más nem kell a bakóznek, csak a — pásztoróra.

Hajnalban s alkonyatkor nyugodtan indul most szokott legelőjére a bakóz; pákosztos kedvében bebarangolja a maga otthonát, végigkóstol minden izes füvet, megcsipkedi a ritka fák galyát, hozzádörzsöli ütögeti agancsát egy-egy kinálkozó, sima faderékhez.

A vadász halk lépéssel járja be a keskeny ösvényeket, a hol váltója van a nemes vadnak; lassan halad előre, szemügyre vesz minden bokrot, minden hajlatot; hisz' ki tudja, melyik pillanatban szalasztja el különben a kedvező alkalmat. Az őz nagyon tud vigyázni magára, egy gyanus mozdulat, egy szokatlan rezdülése a bokornak, elég, hogy ijedt bőffenéssel csapjon be a védő bokrok uttalan területére, ahol, legalább arra a napra, eltűnik szem elől. De milyen gyönyörűség az, ha kitartással, ügyességgel, óvatossággal sikerül belopnunk a gyanutlan őzbakot! Messziről látjuk, a mint szép, hatos agancsa játékos mozgással tologatja félre folyvást a bokrokat; az egyik pillanatban egy nyárfa ágacska kelti fel a pákosztos állat étvágyát, de alighogy a kinálkozó csemegét lecsipte, meglát egy bokor lóherét s annak esik neki. Kóstolgat, inyeskedik, finnyáskodik s negédes, csinos szökésekkel lódul hol arrább, hol ismét közelébb.

Egy fiatal szilfa van mellettünk, letépünk róla nagy vigyázattal egy sima levelet s szájunkba véve halk sipoló hangot hallatunk vele, ahogy az őz-suta, meg az anyját kereső gida szól. Minél közelebb vagyunk az új párzás idejéhez, annál meglepőbb a levélsipolás eredménye. A bak felkapja szép fejét, nagyot szökik előre s kíváncsian keresi az irányt, a merről a hívó őzkiáltást hallani vélte. Gyakorlott és ismételt hívásra vakon rohan felénk, egész lényén előmlik a türelmetlen kívánságok szeleburdisága; majd elnyeli okos, fekete szemével a bokrot, mely mögött rejtőzünk; sejtí tán a cselt, de a reménységgel való áltatásban is annyi ingerlő van rá nézve, hogy nem mond le egykönnyen vágyai teljesüléséről.

Az igazi vadász nem is lövi az ilyen módon megcsalt, ravaszul bolonddá tett bakot.

Hisz más az, mikor a fajdkakast, vagy a remek szarvast lopjuk be a szerelmi hevület órájában; azokhoz nyílt ellenségképen közeledünk s a magunk érdeme, ha végre célhoz érünk, míg itt elpuhult kényelemmel, csellel küldeni másvilágra az erdő legesinosabb vadját: csöppet sem méltó a vadászönérezethez.

*

Nyárest esőndjében, mikor a holdvilág fehér fényt hint az erdő fáira s a ritkább, bokros térségeken, a völgy felé hajló vágásokban el kezd villogni a piczi földi csillag, a szentjánosbogár: a harmatos füvet, a buja erdei rétet folyvást járja, folyvást dézsmálja a finnyás bakóz. Megzörren a bokor valahol: talán róka ugrotta át a patakot a völgyben vagy száraz ágra lépett az orvvadász. Az őz meghallotta. Dobbant, azután nyomban riadót fúj. Beszökik a fák homályába, mindig messzebről hallani erős bőffenését.

A világos, holdfényes domboldalon sötét körvonala tűnik fel egy másik figyelő őznek. Abbanhagyta a csipegetést, a legelgetést s úgy hallgatja: mi baj lehet a szomszédságban? . . .

Hajnali órák.

Egyszerre lecsúszott a holdvilág az égről s fekete lett minden.

Néhány pillanattal előbb még remegve tapogatták körül a halvány sugarak a földet, megölelgették a bokrokat, belepaskoltak a tó vizébe; a merre vonultak, egy kis borzongás, egy kis ébredés támadt nyomukban: most csak az ég nyugati szélén van valamicske fény, azon a ponton, a hol lehanyatlott a hold.

Az is elmulik mindjárt. Az utolsó sugarat elfödi egy kis felhőfoszlány; sötét az ég, sötét a föld: egy szürke gomolyaggá látszik összeomlani az egész mindenség. A nagy homályban csak sejt a szem; a mint fényt

keresve körül nézek, látok egy falut, egy kormos boszorkányvárat, púpos viskók összevissza egymás mellett, hosszú vártorony a felhőkre meredve, mintha füstoszlopa volna egy sziesztát tartó tűzhányónak.

A liget ez. A boszorkányviskók a fák s a bokrok; a vártorony a susogó jegenyefa. Az éjszakai tájkép rajzának ezek az észrevehető körvonalai még feketébbek, mint a levegő.

Itt a pillanat, mely a hajnaltól elválasztja az éjt. A várakozásnak, a félénk megdöbbenésnek az ideje, az éji csend utolsó negyedórája ez, melyben mintha megállna a világ szívverése.

A lappantyú elült; száraz, ropogó, elfojtott perregését nem hallani már. A holdas éjben volt ideje jóllakni szunyoggal, bátran vadászhatott. Elhallgatott a kecskebéka is, zúgó, vakogó ármádiával tust fujt egész éjjel, most már kifáradt s a nedves parti fű közt meghúzódva pihen. Egy-egy bogár zúg még, valami eltévedt szarvorru, mely a földet keresve, nagyokat koppan a fák derekán, de ez nem zavarja a hangtalanságot, mely mint egy pauza van beékelve az éj és a hajnal zenéje közé.

Messziről mintha még most is idehangzanék az éjszakai akkord, melyben nádiveréb karicsált, lángbagoly jajgatott s a bozótból kicsendült a fülemüle utánozhatatlan koloratúrája. Pedig mindebből semmi sincs most; hallgat a pusztá, hallgat az erdő.

A boszorkányvár csúcsa mintha egy kicsit világosodnék. Látom-e csakugyan, hogy megmozdul s jobbra-balra hajlong a jegenye koronája, vagy csak a káprázat játszik előttem? Talán a felhő szárnya libbentette meg, onnan a gyöngé mozgás . . .

Fuvalom támad. Alig érezni; nincs is ereje, hogy sóhajtson, csak piheg. Végigfut a sikon, felkapaszkodik a lombokra, egy kis izgatottság kél csiklandása nyomán.

»Kvak!« — hangzik élesen, riadozva, a magasságban. »Kvak!« jön vissza a felelet valahonnan a mocsár felől. A kisérteti, bántó hangra felkapod fejedet, s észreveszed, hogy a nagy feketeség már oszlóban, az égnek parányi derengése van. Fölötted lomhán szeli a párás levegőt egy kóborló barna gém.

A hajnal ez álmatlan előörse végigrecsegteti tárogatóját a síkság fölött s az ébresztőre elkezdődik az éjszakára való kibontakozás.

Keleten, mintha egy nagy rózsalevél széle látszanék, a mint csöndesen felcsúszik a szemhatár mögül; a föld szunnyadó arczára ezen a rózsalevelen át szűrődik egy kicsi fényesség. A réteket vékony tüllel borította volt be az éjjeli pára, ez a finom fehér köd-szövet összetüremlik a halvány fény alig észrevehető melegétől s szakadásai közt látni engedi a mezőség kitakart virágos keblét.

Ez már a hajnal.

A szürke hajnal, a mely csak egy gondolatnyira van a rózsaszínűtől. A rózsaszínű a kifejlett pompa, a szürke az ébredés pongyolája.

A liget szélén óvatosan baktat egy róka. Most már színe van a földnek, az éjszakai feketeségből lassankint csupa zöld lett, a róka bundája is a maga eredeti színében vöröslik ki a magas fű közül. Megáll a ravasz az árokparton, körülszaglászsa a vakondturást, finom pecsenye bujkál az alatt, de az is savanyu mint a szőlő, a melyhez nem lehet hozzáférni.

Cz-cz-cz! süvít valami vékony czinczogás a part aljáról; a róka zászlóba kapja a farkát s nekihegyzett füllel dobban le arra a helyre, a hol a két egér összeczivakodott. Az apró kártevőket hazatérőben érte a nemezis, csak egyikök surran be a lyukba, a másikat agyonszorítva viszi a vén róka a kölykeinek.

Hajnali szél ingatja a galyat s meglengeti a füvet, a vetést. A búzakalász zöldjébe már bele van festve egy kis sárgaság, érik a kenyér. Közte piros-bóbitás pipacs mosolyog; a tájon végtől-végig fut a növekvő világosság, de árnyékban van azért a róna, a feltörő sugárban még egy darabig csak a felhő fürödhet.

Embert egyet se látni, nagyon is korán van még; pittypalatty hangzik a vetésből. A jérce-fúrj ott fészkel valahol a közelben. A rétszélből, a hol a cserje kezdődik, a bozótos árokparton elkezd zsebegni a vén fogolykakas, a szétszórt csapat, melyet róka hajszott meg az imént, jelt ad s összefut. Úgy gyalognak a poros országuton, a réti ösvényen, le az itatóig, kerülve bölcsen a harmatot.

S egyszerre csak az égi fény végigönti keble tüzeit a széles térségeken; a nagy rózsalevél, mely színes sugarakat eresztett át magán, egészen elég a szemhatáron. Glória árasztja el a keleti eget, melyből kifogy apránként a piros sugár; a hajnal nem sejtelem többé, hanem ragyogó valóság.

Szól a harang, hajnali imára hív; az énekes madár mind ébren már, a nádiveréb nagyokat riszál a torkán.

Cseng a hajnali harangszó, a kerülő is felébred a pusztán; a pirkadás felköltötte, az első napsugár felesiklandozta. Nyakába kanyarítja a subáját s levett kalappal nekifordul a harangszónak.

Ünnep van ma, azért nincs munkás a mezőn. Otthon marad a gazda, misére készül az asszonyával; a rónaságon az istenfélelem áhítatába merül a falu kerülője.

A kelő nap rátűz a nádkunyhóra, mely alatt a puszták óre szélben, viharban meghúzza magát, s a langyos sugarak kicsalják a nádszálak alagutjaiban lakó darazsat. Az

apró sárga szörnyetegek egymásután bujkálnak elő palotáikból s kevélyen emelgetve szárnyaikat, hirtelen felkapnak a levegőbe. — Kis fekete villám suhan el köztök e pillanatban, egy füsti fecske, mely korai sétára indult; elkap egy élhetetlent, mely nem tudott előle jókor kitérni, megszorítja s el is eresztí nyomban. A méhhez valahogy megbirkózik, de a szuronyos darázs veszedelmes neki.

Ünnepi hangulatban úszik a hajnali táj, mintha a természet is együtt ünnepelne az emberrel. A harangszó egyre hallszik, közbe trilláz a tücsök, felpityeg rá a tengelicz. Valamennyi segít annak a magányos embernek, a ki ott áll a nádkunyhó mellett s halkán mormolja a »Miatyánk«-ot.

Megindul az ember nagysokára, nekivág a rétnak, az ő bocskorának nem árt a harmat; a hol egy kicsit megszikkadt a domb, ott letelepszik s kezdi a munkáját. Tulajdonképen csak folytatása az a tegnapi, bevezetése a holnapinak: elnézni a meszeségbe, belebámulni a zöld vetésbe, az izmosodó kukoriczába, nincs-e valahol tilos jószág közte? Könyökére támaszkodva várja, hogy mikor lesz már vége a világnak. Előtte a porban egy kis puha kékes bogár ödöng, azt megcsudálja, megsimogatja. Ni, hogy elhalt mindjárt az istenadta! s milyen sárga festéket lőtt ki maga köré!... A megijedt bogár lassan magához tér s elmászik szépen a fű közé. Egy perc múlva úgy elfelejtik egymást, mintha soha se is találkoztak volna.

Ünnep van ma! a mezőn senki, az isten háza hívogatja a vallásos embert. A hajnal szebb, a nap ragyogóbb, a madarak dala csengőbb mint máskor.

Pedig a hajnal hétköznapokon is igazi ünnepe a természetnek.

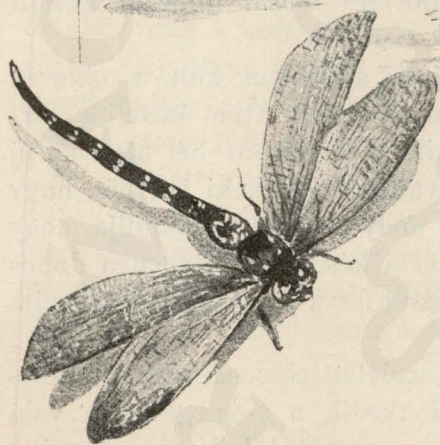
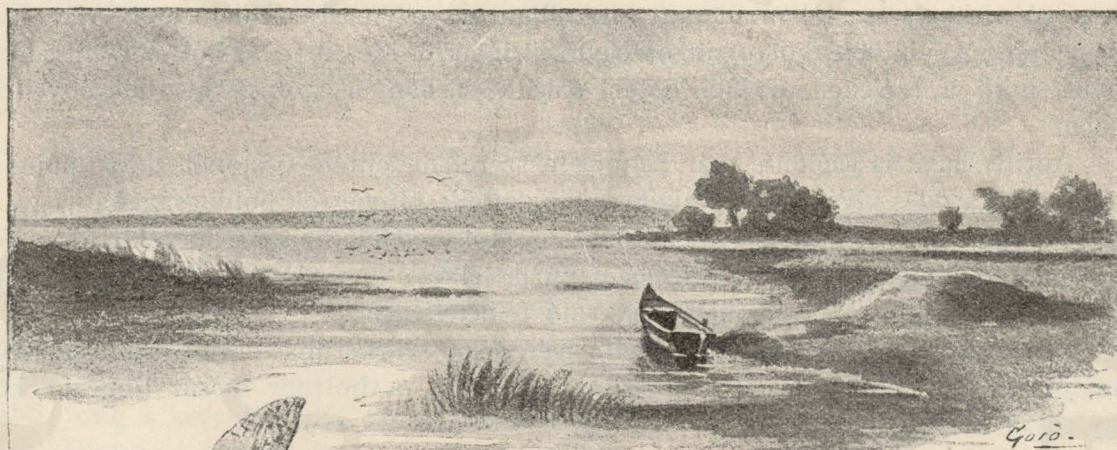

Mesterházy K. eredeti rajza.

Hajnali órák.

Zizegő nád között.

Julius lángra önti le hevét a magasból.

Az ég nagy mezősége meghalványodik tőle, mintha kiszívná kék színét a nap; valami sárgás, reszkető fény sziporkázik szét a levegő zenitjéről, szemet fárasztó csillogással játszva mindenütt, a hol a sugarak visszaverésére alkalmas sík lap akad eléje.

A falevél zöldje megfényesedik az égi világosság sugarától, a tó olyan, mintha meggyuladna, mikor ráfekszik a nap tűzéből született fénykéve. Szürkévé szikkad ilyenkor a fekete föld is; lankadtan hull egymásra a fonnyadó fűszál; meghajlik a mezei virág gyenge szára; a rosszul táplált rost izomereje nem elég többé, hogy délcezség és ruganyosság lakhassék benne.

Lassu halálra készít elő az aszály mindent, a minek a nedvességben van az élete; foltos a rét arca, a hol a gyengébb gyökerű fűvet már kipörzsölte a hőség; pattogva törik a lépés alatt a tarló szalmája: csupa szomjúság, csupa epedés a föld színe.

Csak a mocsarak meg a lápok világában nincs még nyoma a tikkadásnak, a szenvedésnek.

Káka haragoszöld vesszeje suhint végig a levegőn, ha nagyobbat lódit a mozgása rajta, mint a hogy a nyári szieszta nyugalma kívánná; sásmező sűrűsége bizserg a csendben, összecsapja ezernyi-ezer kardját, melyek surlódását inkább lehet látni, mint hallani. Túl rajta fel-fel sóhajt a nádas. Árnyékos aljában nincs mozgása a törékeny szárnak, mely csak addig hajlik, a míg könnyen kitérhet az erőnek.

Valamennyiben dicsőséggel tartja a lelket a nedvesség, a mocsárvilág dúsgazdag vérere, mely könnyen átszivárog a sás-zóna határának a hajszálcsoves talaján s megpuhítja, lehűsíti a zombikos földet. A káka alján már pocogó fakad ebből az érből, míg a náderdőre zöldvizű tó lassu áramlása tolul.

Juliusi láng egyre sorvasztja, szikkasztja: mégsem bír vele. Az apró mocsár alja lassankint kifülled, megsugorodik, de az igazi láp győzi a harcztot; hináros tava juttat kincseiből a lankadó, hanyatló területnek is. Augusztus kánikulája kell hozzá, hogy befejezése legyen a szomorú munkának, mikor az égi tűz szelleme megöli még a lápokat is és felszívja forró ajkával minden csepp vizét a nádasoknak.

Gyönyörű ez a juliusi idő a lápon, a hináros vizek hallgatag világában.

Néhány héttel ezelőtt még egy nagy nászterület volt az egész sötétzöld síkság, melynek susogó növényzete alól mindenütt kikicsillant az egymást szeldelő erek vize. Bent a sűrűben épp úgy pipikélt, kotyogott az egymást ingerlő, szerelem tüzétől berzenkedő vizi-szárnyas, mint a széleken, a lápi határt körítő sásban, a szomszédos televényen hizó vetésben.

Április hava is segítette már bennök a szerelem fejlődő ösztönét, de a május végkép elárasztotta édes kívánsággal valamennyit s a teljesült vágyak boldogságában egyszerre elhallgatott a lázas berzenkedés, lecsendesült a csókot követelő hajsza. Kikerekítették magoknak a párok a családalapításhoz szükséges kúria telkét s ingó-ringó nádszálfonatu fészken csillapodott le bennök a mézes hetekben való telhetetlenség.

A vadliba már áprilisban elszerette igénytelen szürkeruhás párját. Gunárné asszony valami jó száraz pontot keresett a láp dombos részén, a hol egy tuczat libuskát költött ki egy rövid hó folyamán.

A szalonkafélék, a bűvár, a vadrucza, mind a felséges májusban költ, a mikor a viszonzott szerelem lángja már enyhítette, hűsítette a vágyakozás tüzét. Őket követi a szárcsa, a vizityúk, melyek valamennyien bemutatthatják a világnak három hét alatt az új nemzedéket. Csak a sirálynemzetség tesz túl e tekintetben rajtok; elég neki két hét, hogy a nádas sűrűjében kiköltse három-négy tátogó apróságát, mely hamar megtanulja, hogy miképen kell egy kapásra elnyelni az apró keszeget. Kivétel a késedelmességben a dobosgém, mely ámbár szintén csak májusban rakja meg összetákolt fészket, mégis kitartja rajta a teljes hónapot.

A junius már mindenfelé teleszórta a lápot az ujon született elevenséggel. A mocsarak szikkadtabb vonalán tollasodó gázlónemzedék ügyetlenkedik a csemege után való kutatásban; káka tövén rucza-család lapul össze, ha a körben csavargó halászsas árnyéka átsuhan a fészken. Kezdődnek a fiatal hangok, a melyek a szerelem tavaszának az ünnepi csendje után akképen hangzanak, mint mikor a napsugár olvasztásában pengő pattogás zeng a vízzé, párává, semmivé váló téli jégből.

Csakhogy a láp nyári hangjai nem mulnak el, nem fogynak el, hanem inkább erősödnek, megszaporodnak.

Mikor már nincs fészek, a melynek az alján érésben levő tojás rejlenék: akkorra úgy megsaporodott a mocsár lakossága, hogy el sem igen fér egymás mellett czivakodás nélkül. Megindul lassankint a vándorlás szanaszét, hátha jobb szállás van a szomszéd cseretben? Eleinte csak az úszó sport járja. Mikor nincs még elég ereje a szárnyak fejlődő izmainak: hosszú sorban vonul egymás után a család a vizen. Elöl szeldeli az eret az öreg jérce, mely körül még mindig ott kelleetlenkedik a most már garçon életre vetemedő gácsér. Ha a nomád vonulásban két familia összetalálkozik, van öröm és lármás riadás. Összefut a népség, katonaság; majd meg körülszimatolja egymást, míg valamelyik harczias

gácsérka bele nem csíp az egyik idegenbe. Abból lesz csak a sívás, sáporlás, a mire következik a vizek megcsapkodása az egész sereg által. De azért csakhamar szent a béke s vidáman válik szét a raj, nem orrolva a kis balesetért.

Más világ az, mikor szárnyára kelhet a vizimadár. Akkor fölszabadul a határokhoz kötött rabság, melynek előbb százféle akadálya volt; megnó a végtelenségért való rajongás és csak egy vágy tölti be a sziveket: fölszállani a magasba! úszni a szellős levegőben, megismerkedni a felhőkkel; tudni, érezni, hogy mit jelent az igazi szabadság!... Akkor van ez, mikor már julius lángja önti le hevét a magasból.

*

Napot nekem, nyári forróságban áradozót, megolvadt arany színében fénylőt! . . .

Hulljon a sugár az áldással telt keblü rónaságra; hallgasson el a szellő sipolása; támadjon fel a pihenő délibáb s reszkessen végig imbolygó tündértánczával előttem a pusztán! . . .

Julius egének a tüze után vágyik a lelkem.

Hőség az, a miért epedek; testet ellankasztó, idegeket béklyóba verő. Szerelem kínoz; el-elesituló, meg újra felébredő kegyetlen érzés; az örök vágy gyötrelme ez: a soha be nem telt, ki nem elégített szenvedély, az én istenemnek, a szent természetnek a látása után.

Láthatatlan szellemkarok ragadnak magokkal a megtisztulás világa felé. Nagy, széles síkság mosolyog rám a messzeségből; a merre képzeletem légi útja visz: kalászbá fulnék, ha hirtelen le kellene hullnom a felhők közül. De meg nem állok! csak el, csak sietve tovább; míg a keresett zöld határt nem vonja elém a róna, a melynek a színében újra éledek. Misztikus üresség az ott, jele nélkül a szunnyadó elevenségnek. Az égi tűz, mely sugáralakban csak hevít, de nem gyújt: mintha elaltatta volna benne az életet. Ez kell nekem most! Hull a sugár, mint a záporosó. Szinte kitérom neki a mellemet, hadd égessen össze, mielőtt magam elepednék a sorvasztó vágyban, a mi ellen nincs orvosságom. Pedig itt vagyok valahára a czélnál; előttem terül az a valóság, ami csak annyi, mint a képzelet, mert rejtelseibe nincs mód behatolni. Halált liheg a fonnyadó fű annak, a ki közé veti magát az ismeretlen utak labirintjának.

Ez itt a lép, a zizegő nád, a misztikus világ

*

Siklik a csónakom.

Előttem minden zöld, a mire a tekintetem esik: a nád, a víz, az árnyék. Mögöttem egy mindig távolodó, el-elmaradozó tarka világ; csupa szépség, csupa illat, csupa himes dísz a pusztának; vidám, természetes hangok vegyülékével telve; igaz, meleg színek ragyogó pompájában úszva.

A merre megyek, nincs senki, a ki várna rám. Néma kriptája ez a tetszhalál birodalmának. Amerről jövök, aggódó búcsuszó köszönt: ki tudja, visszakerülök-e még? nem húznak-e le magokhoz a mélybe a torzonborz lápi lidérczek, a kiknek most kényérekégyére bíztam magamat?! . . .

Izzó napja julius havának meghajlítja utamon a lápi növényzetet. Nem állja szilárdan a fonnyadást; megbénul ruganyos dereka s ledől ingó feje a vízre: hátha egy csöppecske harmat így hamarabb éri; hátha a felbukkanó unok megint egy kis nedveséggel, a mint szétesapva magok körül, elföcsesögetik a lép langyos vérét!

Lefekszem a csónak fenekére s meghengergőzöm a nyiszorgó sásderekaljon, a mit a beszivárgó víz ellen vettem magamnak. Be' nagy boldogság ez itt, a hallgatás költői honá-

ban! A tánczos szitakötő is csak korhadt tuskónak néz, mikor derékszögbe hajlított térdem csúcsára ereszkedik. Zizegő nád tenyész mindenütt, hajlós börtönfalat fonva körém.

Ne higgye senki, hogy ez csak olyan frázis. Könnyű a lápon boldogulnod, a míg csak buja sás tapsa fogad; könnyű a sik vizen eligazodnod, a mely fölött tiszta kék ég ragyog; könnyű az éren végig surranni, mikor tudod az irányt, a melyre kilyukad utad végczélja. De temesd be magadat a zizegő nád közé, a hol nincs többé Ariadne-fonál, se légben, se vízben; a hol csak az Isten meg a gyakorlatod segít: s épp úgy megtanulsz imádkozni, mint a tengeren.

Zizegő nádak áthajlanak csónakom fölött. A lápon mindig van egy kis szellő, a mely a mocsárvíz párázatából születik s nem tűri, hogy egy helyben maradjon a poshadt levegő. Ugy meghimbálódik tőle a fakéregből vájt gyenge alkotmány. Az egyik kákabuzogányról nyálkás, zöld béka pattan le a csónak szélére, onnan pislog rám eleven szemével, míg egyszerre csak felfujja hófehér tokáját s arczomba brekeg, hogy mindjárt permetezni kezd tőle egy átsuhanó felhőből a ragya. Az elványnyadt titánok, kiknek a hátán az egész láp nyugszik, felriadnak álmukból a felséges hűvösségre. Nekik nagy öröm az, ha megbizsergeti fölöttük a mozdulatlan vizet a permetező eső.

Én csak várok, meg újra várok a csónakomban. Mire? Talán hogy leereszkedjék rám az ég nefelejtkséksége és a hit malasztjával elárasztva, a körülem tenyésző reménységgel megerősítse a természet iránt érzett rajongásomat? Nem! a zizegő nád közt én csak a láp zenéjét várom; azt a felséges, különös muzsikát, a mi hasonlatos a zengő szfinx dalához, csengő vizek hullámcsapásához, az üveggyöngygyé vált harmat gördüléséhez, csakhogy sokkalta lágyabb, sokkalta mélabb és halkabb valamennyinél.

Behunyom szememet, magamra erőltetem az ébrenalvást, úgy lesem a felséges hangzavart, mely ezer mértföldnyiről hömpölyög felém, alig

észrevehető hullámok taraján. Először jön a szellő, a lápi hangverseny karmestere s eldúolja lágyan az introdukciót. Átkutat a környéken mindent, belekukkan az ingovány növényzetének a sűrűségébe, összebúgatja a nádtömböket s kirázza belőlök a szúnyogot, meg a libellula ezrét.

Azok elkezdenek vig tánczot járni a levegőben. Hallom, a mint a szitakötő száraz szárnyának a remegése beletapsol a végtelenségbe; messziről jövő jajszó sírását sejtem a fülem körül ódöngő szúnyog dalában. Ujra megszólal a leveli béka, mely, az isten tudja, hogy csúszott be ilyen messzire a láp szívébe, a hol még páfrány sincs, csak sóhajtozó, hajlongó nádármádia. Közbebuggyan a hináros posványba a lápi kecskebéka s megszólal valahol a síkvizet szántó vizi-madár. Azt sem tudom, miféle hang az; csakhogy beleillik a szaggatott, méla koncertbe. Ha felsikkant néha a veszekedő szárcsa, azt hiszem, a primo amorozo vágja ki a magas c-t, mellfeszítve; a többi lápi szárnyasnak nincs is hangja ebben a

kánikulában, melyet nem élvez, csak megszenved s a melytől alkonyatig meg nem menti semmi varázslat.

És mégis, az a néhány hang, a mi összeverődik ilyenkor a magány honában: andalító zene énnem. Futnék utána, a meddig elérem. Ha elhallgat: felébredek a csendeségre, s epedve várom, hogy mikor kezdődik megint a folytatása? Zizegő nád az egyetlen, a mi mintha folyvást beszélne hozzám; a magány apoteozisát sejtem a halk suhogásban, a mi a pelyhes szárok közül szerte hangzik.

Lenyom a hőség, de nem adnám semmiért azt a lankadást, a mivel tönkre tesz. Hisz erre vágytam! . . . Az exotikus világban, a minek a sejtése annyira izgat, hogy is képzelhetném nélküle magamat? Ha jön egy szélroham, a mi mintha a vizek mélyének a sóhajtása volna: ott siklik el az a nádas aljában. Előbb lódul egyet a gyökér tájéka s a nád bokrétája csak azután lendül utána. Még a csónakom is megérzi a vizek ingását . . .

Álom ez, édes álom, a melyből bár ne kellene fölébrednem soha. Hadd érezném, hadd sejteném örökké a lassu elmulás e szimptomáit, a mik a lép életét örökös haldokláshoz teszik hasonlóvá. Hadd látnám örökké a nyári nap lángjának a misztikus munkáját, mely sokszor életet ad, mikor azt hiszszük, hogy gyilkol; és sokszor holtra sorvaszt, mikor rossz órában eresztí ki hevét . . .

*

Múlnak az órák, mintha hosszú évek röpültek volna el fölöttem.

Siklik a csónakom, vissza, vissza! . . .

Zizegő nád zenéjét nem hallom már; a puszta virágos mezősége van megint előttem. — Síró bibicz kap fel a zörgő szekér elöl a levegőbe s jajgatva, csapongva lendül befelé, a lép rejtett szigetére.

Nyári nap forróságát, az égi tűz megolvadt aranyszínét, felváltja az esteli szürkesség.

*

E s t e.

A hajnal meg az alkonyat édes testvérek, akiknek az a sorsuk, hogy örökké keresék és kergessék egymást — örökké hiába.

Édes anyjok a föld, édes apjok a nap. Mikor kikelnek anyjok méhéből, ifju fejekre nyomban ráhull apjok tüzes csókja; attól aranyhaju, vidám arczu, kaczagó gyermek lesz az egyik, aki ellenállhatatlan hatalommal fejlődik csakhamar a világot körülölelő fényességé; a másik gyermek édes, szende arcza pedig elkezd halványulni, mikor elcsattant pirosuló arczán az égi csók; mélaság ömlik el vonásain, szép szőke haja megsötétedik, utóljára valami titkos barnasággá oszlik az egész búbajos fantom, amelynek a körvonalai mind jobban és jobban egybefolynak a mögötte feltűnő éjszaka árnyékával.

Amaz maga az erő és a csudálatosság; emez maga az elmulásban rejlő fájdalom. Akiknek olyan a szívök, hogy jobban megkapja a búcsu, mint a viszontlátás: azok mindnyájan jobban szeretik az alkonyatot.

A bánat e kameleon-leányát, aki más és más hangulatot tud kelteni mindenütt, amerre mosolygó szomorúságát megmutatja.

Ha erdőben látom: a fák hosszúra nyult árnyékán túl csak annál ragyogóbbnak tetszik a visszakivánkozó esteli fény. A lombok mozgásától megijed, arrább fut; azután ellopózik a nyiltabb területekre, ott játszik, reszket. tüneményeskedik egy darabig, mint egy eleven része az elmuló nagy világosságnak. Most még itt, egy pillanat mulva sehol; egy kis dombgerincz elég arra, hogy elfogja szelid völgyétől a lebukó napot: abban a

perczen homály borul a völgyre. Ez a mozgalmas, szinpadi, hatásvadászó alkonyat. Egy folyvást forgó ponoráma ez, mely a fokozatos elsötétülést a művészi hatás minden változatosságával éri el. Az ember visszafojtja a lélekzetét, úgy gyönyörködik benne. Mikor vége van s beállt az est, szeretnénk tapsolni s megújrajzni az egész isteni komédiát.

Más a rónaság alkonyatja.

A nappali fény fehérsége lassankint elkezd átváltozni rajta színananyrá, azután ez a lengő arany elkezd olvadni, forni s gőzzé válik a szemhatár fölé boruló óriás lom-bikban. A drága gőzök lerakodnak a földre, az égre; halványsárga lesz a levegő általok; a felhő, mintha finom aranyszövetből való fátyolba burkolóznék; s utóljára is kihülnek az izzást sejtető fényességek, elkövetkezik az ellenállhatatlan halványodás, melynek az egyformaságába legfelebb a fényfogó felhők hozhatnak egy kis változatosságot. Az ember

előre tudja, hogy mindjárt elfogy már az utolsó fénymorzsácska is; úgy van vele, mint egy szin-darabbal, amely nem izgatja, mert úgyis tudja a végét. Lépésről lépésre közeledik a szürkesség, az est; nincs ugrása, nincs meglepetése.

Hanem az felséges, mikor ez a kettő — az erdei, meg a rónasági alkony — összekeveredik. Mikor egyszerre láthatom a csudálatos mozgó árnyakat s a futkosó fényt, meg a kék ég egyenletes szinehagyását. Ahogyan egyesegyedül csak a lápon látom.

Tudják, mi az a lép?

Egy folyvást susogó tenger, amelyiken a delejtű nem segít s amelyiken semmivé válnék a viharokat álló aczélbordájú hajókolosszus, de a sirály könnyűségével siklik rajta egy darab fakéreg, amit a sósvizek egyetlen sóhajtása összeroppantana.

Vagy nem tenger-e a lép? Bizonytalan, kiismerhetetlen, csalóka, szeszélyes? A zöld szín tengere, a mely a julius tüzében habzó, forrongó smaragd-örvényt mutat. S ebben az örvényben egy elmúlt világ sírja van s az elmúlt világ sírjából a mulandóság kérészbogar élete támad lépten-nyomon.

Egy óriás temető a lép, amelynek minden szögletét az erjedés tölti be s amely az enyészet nehéz párái közé mégis úgy tudja elkeverni a belőle fakadó élet üde leheletét, hogy az ember ilyen bágyadt lápi levegőben szeretne egyszer haldokolni.

Lent a fenéken a korhadás; fent a zöld víz fölött a csalóka remény. Ki tudja, meddig él ez a zöld? A lápok egyre fogynak; az eltikkadás évről-évre jobban kiszívja nedvöket. Mikorra a szikkadás időszaka elkövetkezik: megteszi a maga sírásó dolgát a hinár, a tőzeg; elnyeli lassankint a vizet, megsúriti a föld rétegét; lesz a vízből először mocsár, azután dagadó sár, lassankint megszilárdul a nap tüzében átpörkölt földkéreg, elbírja először az embert, aztán az állatot s egyszer csak lepusztul róla a nád, marad egy ideig a törpe sás, míg az is szomszár nem vész a nagy szárazságban s beadja a derekát örökre. . . .

A véghetetlen gyöngesség irtózatossá erejű démona a lép: a hol ráteszed a lábadat, ellenállás nélkül süpped le alattad és hiába küzdöl a tehetetlenség e hatalma ellen, az ingovány már magának követel és vissza nem ad többet az eleven világnak.

A náderdő zöldje a láp szívében nem a remény színe, hanem a kétségbeesésé, mert ennek az erdőnek nincs északi oldala, amelyen a nyirkos mohok megmutatnák az égi tájakat. A nád örökké hajlik, inog; egyformán süti mindenütt a nap, még a kúszó vizinövény se választhat magának naposabb oldalt rajta: észak, vagy dél mindegy az a lápok nagy rengetegében. Itt tessék megnézni egy nyári alkonyatot!

Mikor közeledik az ember a láp felé, messziről megérzi az erjedő nedvességet; nehéz, ellankasztó szaga van annak, pedig a növényi élet legtökéletesebb zöldje közül hordja szerte a szél. Abban a folyvást érő, kovászos tésztához hasonlatos dagadó húmuszban, a mi a lápok környékén s szélén évezredek nyugalom után ekevas alá kerül: a kavicsból is csira kelne tán ki.

Hát még maga a láp, a hol a sás zöldelő mezője borítja a vizet határoló iszapot! Azután következnek a suhogó fekete kákatömbök, s a káka után a hajlós nádsűrűségek, a melyek megszorongatják a csónakot magok közt s nem eresztik tovább.

Az ilyen nád közé rekedt csónakkal azután nem bír a legnagyobb vihar sem. Bár-merről jöjjön a szél: csak lefekteti szépen az egymást ölelő, összetartó nádszálat, az pedig ráborul a gondjára bízott csónakra, betakarja, hozzásimul; a vihar vad ereje tehetetlenül száguldoz fölötte, nem tud sehogyse hozzáférni.

S ez a nagy, kietlen erdő tulajdonképpen mégis csak a legtökéletesebb rónaság. Egy csöpp emelkedése se lehet; a hol kinő a vízszintes vonal fölött, sziget van ott. Messze egymástól látni néhol magányos fákat a lápon; néhány fűzfa, vagy egy pár éger nyúlik fel az esti ködbe. Bizonyos, hogy kis titkos, csöndes, a szárazföldről többnyire teljesen elzárt terület emelkedik ott ki az ingoványból. Az ilyen búsongó fák látása csak növeli az elhagyatottsággal való foglalkozás vágyát, csak nagyobbaknak tünteti fel a lápon a távolságokat.

S ezt a semmibe vesző nagy mezőséget nem lakja ember. A pákász járja mindössze mint egy bolygó szellem, amelyik nem leli nyugtát, nem leli helyét. De állandó tanyája, biztos otthona annak se mindnek van már odabent; csak olyan pihenő sátrak, csak holmi eső elől bujtató szállások várnak rá itt is — ott is.

Ezen a síkságon, ha végigszalad a hanyatló napsugár, egyszerre megszületik a nád közt a sok settenkedő árnyék, úgy, mint az igazi erdőben.

Itt már vannak homályba borult apró vizek, mikor a nagy tóság, a hullámrezgéssel bizsergő rónavíz, még csillogó fehér. S a mit napközben, mikor a forróság egyenletesen nyomja a levegőt, egyáltalában nem tud észrevenni a szem: alkonyat felé már megszületnek a finom lengő ködök, a melyek az aranygöz sárgás színével csillognak eleinte, azután pedig mint a kihülő ércpára, elhomályosodnak, megfakulnak.

Nincs ebben annyi misztikus, mint az erdőben és mégis félelmesebb; hisz a homály lehetlenné tesz a lápon minden tájékozást.

S azok a különös, félbenmaradt, szakgatott hangok, amikkel tele van a láp labirintja!

Az erdei alkonyat harmonikus szerenáddal közeledik; a rigók dalos szóval hivo-gatják egymást; ha csak megpittyen is az erdei madár, kellemes az.

A nádnak néhány fülemüle-fajtán kívül bizony nincsenek képzett virtuózai, hisz a nádiveréb rekedt pörlekedését alig lehetne dalnak nevezni; a szélkiáltó fuvolás »póli«-ja még az egyetlen, amit egyhangúsága daczára is szívesen hallhat a muzsikális fül.

Szinte megriadunk, mikor a napszállati csöndbe hirtelen belesivít ijedt hangjával a nagy szürke bűvár; a kis malacz nyiffan olyanformán, mikor erősebb testvérkéje jól oldalba nyomja. A vizicsirke halk és mégis éles pittyenése akképen csendül, mintha víz-csöpp hullana jó magasból valami medenczébe. Hosszu némaság van egy-egy ilyen kitörő hang között; a vadrucza megcsapkodja a vízen a szárnyát s háromszor-négyszer ismétli

egymásután a messzire hangzó »háp-háp«-ot; a szárcsa megpróbálja, hogyan is tudna ő úgy nyeríteni, a hogy a vöcsök, de csak kaczagógörccs hangjainak tetszik a gurrogása.

Nyári délután, mikor a hanyatló nap végignéz a láp vizein s megfényesíti a sok-sok zöldet: valami felséges érzéssel tudom ott kint várni a ruczahúzás közelgő idejét.

Még egészen nappal van, mikor már elkezd mozogni a lápon a sok szárnyas. Nekitámaszkodom egy kis sarjuboglyának, mely a lápszéli rét virágainak a fonnyadásától illatozik s onnan lesem, hogy mi lesz már körülöttem.

Egy fekete snepf suhan el mellettem; mikor észrevesz, oldalt vág, mint a villám, s éles, sikoltó vészhangokat hallat. A riasztóra egy pár mocsári szalonka csap ki a rét széléről, nem messzire tőlem, s merész czikk-czakkal emelkedik föl jó magasra, azután egy kanyarodással visszavágódik előbbi helyére. Ott bizonyosan marhajárás törte föl a zombikos gyepet, azért szeret benne a rovar és gilisztát vadászó hosszucsőrü.

A nagy nádas fölött már kanyarog a rucza, de az még nem húzás, csak afféle helyszini szemle; vagy talán a vadászó róka, az ingovány e haramiája zavarta meg a pihenőket. Nemsokára indulnak a rajok szellős sétára, pompás légi körutakra, míg egyszer nyílegyenes irányt vesz egyik-másik csapat, vagy a kettesével, egyesével kóválygó rucza s megy ki a széleken levő apró vizekre, ahol az alacsony iszapban könnyen turkálhat, vagy ha el nem hagyja is az anyalápot, legalább helyet változtat benne éjszakára.

Az esti ködök akkorra beborítják az egész lápvidéket, a napnyugat utolsó sugara is eltűnik a felhők sötét függönye mögött: este van.

Most már hallgat, vagy csak elvétve szól a bíbicz, mely egész délután vijjogva kergette egymást a szemünk előtt; megült a bóbitás zománczos had a pocsolyák környékén s csak néha sir fel amelyik szárnyra kap, hogy arrább repüljön egy kicsit.

A boglya körül szűnyograj kavargó, vérszomjasan keresi az utat testünkhöz s mohón ereszti hajszálnál finomabb szívóját bőrünk alá. Jelentkeznek a láp keserves kellemességei.

Mindig gyakrabban, mindig rövidebb időközben halljuk a suhogó szárnyak ékes beszédét; hosszunyaku nagy tókekacsák loholnak felénk lomhán a kékesszürke égen; amelyik észrevesz, gyorsítja röpkülését s megdöbbenve tér ki oldalvást, miközben magasabbra lódítja magát nagy hirtelenséggel.

Ha valamelyik lövésre jön, az már hiába iparkodik; utóléri a gyilkos sörét s a pompás madár nehézkes zuhanással vágódik le holtan a sás közé.

A lövés döreje visszhangosan járja be a lápot s felriasztja a sziget égerfáin pihenő réti sast. A nagy madár, mint egy kis felhő, ússza meg az eget, hogy valahol nyugodtabb szállást keressen éjszakára; de kétszer-háromszor is kitéríti utvonálából a káka közül felfellobbanó villámlás, mely után megint csak az a kiállhatatlan dörgés következik.

Bizony másnak is volt esze, hogy elállja itt a legjobb ruczázó pontokat. Megkeveredik a láp a folytonos tüzeléstől; ijedtség vesz erőt a magasban kóválygó népségen; a menekülő gémekek riogva csapkodnak, ha szól a puska; kinyújtott lábokat neki szegzik egy pillanatig a föld irányának; nyakok megbicsaklik, aztán rendbe szedik gyorsan magukat s szállnak sietve tovább.

Nyilsebesen, sivitó zúgással, mint egy raj nagy darázs, suhan el fölöttem egy kis csapat csörgő. Nagyon meg van vadítva, bizonyosan kapott már lövést s most vetekszik gyorsaságban a villámmal; ne adj' isten, hogy egyetlen másodpercnyi késéssel még ki lehessen közüle venni a dézsmát. Annál szebben potyog a rezgős röpkülősű cigánykacsa, mely, ha megijed is, hamar visszatalál megint a rendes tempóba s nem kísérti a vadászt olyan istentelen szelességgel.

As ingovány haramiája. (Nyár a lápon.)

Félénk izgatottságban van a környékbeli láp minden lakója, csak a szúnyogot nem hozza ki a sodrából a nagy durrogatás. Hiába neki a lóporfüst, szélesendben hiába még a legínymaróbb kapadohány is: folytatja vampir munkáját s százával, ezrével száll-dos körülöttünk. Mintha szúrós tüskék röpködnének a levegőben! Hol a nyakunkat szíjja telhetetlen dühvel, hol éppen akkor csapódik a szemünkbe, mikor már felkaptuk a puskát, hogy egy gyönyörű tókést leszólítsunk. Jaj nekünk, ha tátott szájjal merünk lélekzetet venni: a szörnyű rajból menten beszippantunk egy féltuczatot; jó, ha a cigányútra nem téved vagy egy a torkunkban, mert akkor ugyan fuldokolhatunk, a míg megszabadulunk az eleven pehelytől.

Az alkonyatból régen este lett; az este is kezd már behajlani az éjszakába. Mindig kevésbé látni a sötét égen suhogó pontokat, utóljára már csak sejtjük inkább, mint tudjuk: hol röpül a rucza.

Megrítkul a lápon a villámlás, mindössze egy-két dőrej még, azután elhallgat a háboru végképen.

A szürke gémekek kezdenek visszazállingózni; nagyot vakkant egyik a fejem fölött. Eszemben sincs, hogy bántsam.

— Hahó! szólal meg jó messziről egy vontatott ösmeretlen hang. Még sokkal távolabbról hallom nemsokára a gyöngö válasz: hahó!

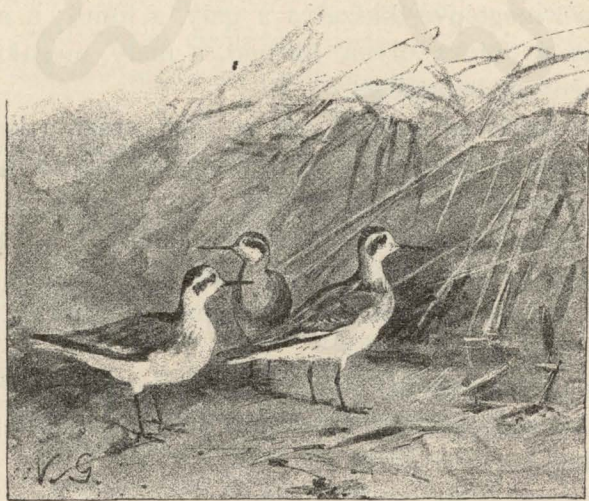
Ezek már hívják egymást, mennek hazafelé.

Mit tudom én, hogy kik? jó itt a lápon, ahol nem muszáj ösmerkedni.

Indulok én is. Hú szúnyogjaim kísérnek és marnak kegyetlenül. Melanholikus dalokat dúdolgatnak folyvást a fülemben; ha agyonütöm a hőstenort, ott terem nyomban a vérszagra egy egész operai kórus. Nincs tőlök sehogy szabadulás.

Valami pocsogón czaflatok keresztül; a langyos mocsárvíz beszivárogo lápi czipómbe s kellemesen locsolgatja a sok ácsorgásban kifáradt talpamat.

Valahol még egyszer lóttek. Találgatom az irányt: ahán! bizonyosan a szigeten durrantott egyet az öreg Gerinczes, a pákász-generális.

Nyár végén.

Lefele fordult az esztendő.

Mikor már egészen beleszoknám, hogy a gyönyörűség zöldjébe legyen öltözve körülöttem minden a minék fű, fa a neve; mikor azt hinném, hogy a nyári nap forrósága csakis az egyre megújuló, egyre növekvő élet forrása; egyszer csak arra ébredek, hogy egy gondolatlaltal mintha meghalványodott volna a földre boruló reménység színe.

Sárga levelet látok a fán; megtépve, kuszálva a galy, a lomb; a napisten csókjától megszületik a lassú hervadás és nincs olyan harmat, a mely megakaszsa gyógyító hűvőségével a fonnyadó növényzet betegségét.

Ma még csak egy sejtés az egész. Észre se igen veszi, a kinek csupa megelégedéssel van tele a szíve. Augusztus tüze elől csakúgy menekszik az árnyékba, mint a juliusi nap hevétől; sűrűségek csöndje, magánya felüdíti; csupa zöldet jár fel mindenütt a tekintete; látni se akarja a hervadást, a mi elvétve eléje akad.

Pedig nem véletlen az már. A természet rendje egy nagy lépéssel haladt előre; a vég kezdete megmutatja magát. Mennyi bánat, mennyi szomorúság árad szerte a sárguló levelek lapjáról!

Ha ráhull a hajnali harmat, azt hiszem, sirató könnyecskéjét látom a természetnek. Mint mikor kipermetezik a szép asszony szemének drága gyöngye, ha az első fehér hajszál kisértete ijeszt rá tükréből.

A melanholia lehelete érint.

Ma még tele vagyok életkedvvel s rajongással az egész világ iránt; szándékosan kerülöm a nyomasztó gondolatot, hogy a hanyatlás lejtőjére jutott immár az én szépséges templomom: az erdő, a mező. Kijárok bele imádkozni, bárha tüskét hordozok a szívemben, melynek a sajgatását nem is akarom észrevenni. Inkább beletemetem magamat a leka-

szált sarju puhaságába, úgy kérdezem a szénává fonnyadó mezei virágtól: igaz-e, hogy nincs már bimbót fakasztó üdesége a harmatnak, a szellő játéknak? igaz-e, hogy nemso-kára csak emléke lesz az illatnak a mezőn? lehet-e az, hogy mindabban, a mi most még a kaczagó élet színével pompázik, benne van immár a sárgaság csirája, a mi egyre nő és terjed, míg előnti tőle a télvíz halálos betegsége?! . . .

Nincs felelet; de a némaságban mintha szemrehányás volna; mintha a napsugár, mely egész hatalmát érezteti velem, csak azért tüzelne annyira, hogy eloszlassa az élet forrásának az ósereje iránt támadó bizalmatlanságomat. Egy titkos hang szólal meg bennem, a mely hitet követel az élet iránt; érzem, hogy bolond vagyok, mikor töprengéssel rontom meg boldogságomat. S mégsem tudok szabadulni többet a szomorú gondolattól, hogy ez az idő már kezdete a végnek.

*

Ki törődik azzal?!

A gazdaembernek csupa öröm, csupa jutalom, a mit lát. Esztendő fátársága kamatját szedi most; ha végig tekint a sárga tarlón, eszébe jut a kincs, a mivel a legjobb édesanya, a fekete föld, kifizette a ráfordított gondot.

Az elevenségtől duzzadó rónán kukoriczaföldek pásztás zöldje tarkállik szanaszét; puha még a tengeri levele, alighogy megzizeg, ha a szél belekapaszkodik. Tök levele el nem hervad, az indája meg nem fonnyad; meglapul közte a süldő, pompás zöldárnyékos vacskot forgat ki magának, a melyből ki nem csalogatja a harmathullató estszürkületig semmisen.

Csak a rét ne volna olyannyira fonnyadt! Csak ne hajlanék meg annyira a fű dereka a sorvasztó aszályban! . . .

Hiába látom helyenkint olyan izmosságát a zöldnek, a mi mintha örökké tartó, el nem pusztítható erősség és elevenség volna; ott van mellette a marhajárta mező, melynek a letaposott füve soha fel nem emeli többet a fejét, elfekszik az apró földrepedésben, belemossa az eső, lenyomja a nap, meggyöngíti, elerjeszti a harmat. A mi új füvecské kibújik a gyökér hajtásából: csak olyan csenevész sarju az; nyújtózik, kapaszkodik, a hogy lehet; jó szerencse, ha egy kis eső segíti az erőlködésben, megedzve izmait, megporhanyítva a földet töve körül.

És hol vannak a csodálatos hangok, a mik nélkül pusztának tetszik a legfelsége-sebb növényi élet is?!

Szerelem dalát nem dalolja többet a madár; ha megszólal a pacsirta, szokás az inkább mint epedés, ömlengés. Tengelicz, kenderike, egész fészekalja fiával hurczolkodik bogáncsról-bogáncsra; pityegve szölogatja egymást, hogy el ne maradjon vagy egy a csapattól; csattogó nótára majd csak a szeptember fakasztja újra, mikor a meglangyosodott levegőben kedvre derül az idei kifejtett költés s könnyebben tanulja meg a szép szót.

Valamennyitől csak a megelégedést tanulhatnám; az izgalom nélkül való sürgés-forgásnak nincs egyéb célja, mint élvezni a terített asztalon termő örömeket. Nincs semmi aggály, semmi gond; a tarlón akad a gerliczének elhullott kalász; a repceföld lapálya ezrével csalogatja a vadgalambot, mely gömbölyűre, hájasra hízik az olajos magtól. Minden bokorban pihenője lehet a vadnak; csupa ingyenszállás az érő köles, a kender, meg a vadmuhar alagutja.

Mért veszem hát észre, hogy milyen szürke por lepi az utak mentén a fűvet, mintha a mulandóság hamvával volna behintve?

Mért esik rosszul, hogy a vadgesztenye-fáról mint szakadozik le a vörösbarnára pörkölt levél, lyukat hagyva a maga helyén a lomb közt, hogy lassankint rostává ritkul a nemrég átláthatatlan ernyő zöldje?

Mért bánt, hogy a nap melege most már csak az érlelés munkájában hősködik, a mivel szolgálatába áll az enyészetnek?

Pedig tudom, hogy hálátlan vagyok ezzel a váddal, mert hisz az idei érésben van a jövő kikeletkor újra fakadó élet reménysége. De mikor olyan önző az ember s olyan kegyetlen a lemondás. Hisz' nem mindenkire derül új kikelet, a ki elhervadni látta a nyár utolsó virágát.

Alighogy nesze van a lépésemnek a forró homokon; kékesfényű czingola-bogár lóditja előlem az irháját; meghajszolom, mint a gyermek, míg belefáradok s el kell hennem, hogy kettőnk közül ő az ügyesebb.

A juhlegelőn egyre czi-czázik, moszatol az ürge; ülepére csücsül s hosszan kinyújtózik az ördög szekér hervadó bokra mögött. Kíváncsian fordít egyet karcsu derekán, megsejti a földszinén suhanó sólymot s füttyentve inal a lyukába. Fehér felhő fekete árnyéka siklik el a sikon, teleszórva tünedező folttal a mezőt; azután egyszerre megfényesedik megint minden; augusztusi fülledtséggel telik meg a világ; nyitott szájjal lihe-

gem be a szemközt fujó szellőt, melynek alig van annyi hűvössége, hogy üditsen egy kicsit.

Jól esik még a kánikula is odakint. Lemarja ugyan nyakamról a bőrt s pirosra izgatja arczomat, de örülök neki, mert a hámlás után szép feketére színesedem, a mi egészséges is, férfias is.

Messze, a telegráf-dróton fehér-fekete köntöse tarkállik a szemfüles örgébicsnek. A mint szárnyecsapás nélkül levillan néha a magasból, hogy elfogja kiszemelt csemegéjét: azt hinné az ember, hogy a nagy melegben eltalálta nyomni a bűzgóság s álmában pottyant a fű közé. Hangot alig hallok. Sordély rázza magát a mezei bokron; serregő hangjával kicsúfolja a zöld kabóczát, mely napszállat után czirpelő versenyre kél vele. Zöld csóka libeg az erdő szélén; bűdös-banka kergeti egymást az árnyékos gyepen. Valamennyit az augusztus csalogatja ki az emberek közelébe; míg fel nem nevelte a fiát, alig látni belőle egyet-kettőt. Most azután seregestül hagyja el az erdei magányt, a miben nincs elég vidámság. Nem is marad ott más, csak a pintyőke, meg kivált a rigó. Amaz még ki-kivánkozik a falusi kúriák kései termésü eperfájára; de a rigó, az erdő e jókedvű pojáczája, szivesebben marad a némaság világában s legfelebb szőlőkertekbe tesz egy-egy dézsmáló látogatást.

Gazos árokpartról nagy zenebonával csap fel előlem a levegőbe egy falka fogoly. A vén kakas barnafoltos hasa szinte kiválik a többi közül; éleset sikkant, a mint belelódítja magát a választott irányba. Anyányi sereg követi vagy száz lépésnyire; akkorra kifárad a fiatalok gyakorlatlan szárnya s lekivánczik valamennyi megint a krumplibá vagy a tengeri közé. Augusztus elseje rájuk szabadítja a vadászt, a kinek ekkor joga van megdézsmálni a delikát-csapatot.

Gyönyörű az, mikor egy jó kutya felveszi az elszóródott falka szimatját s megnyúlt testtel, reszkető orrczimpával vezet a nyomra. A fogoly fut előtte a barázdában, a tengeri közt, míg a tábla szélére nem ér; akkor megül gyámoltalanul egy darabig, s végre kirebben, amint beéri a vizsla.

Késő este, mikor a szétriasztott falka megmaradt tagjai megint összekiváncznak: minden oldalról megszólal a hívogató zsebegés, cserregés; egyre közelebb kerül egymáshoz a koncertező had; fut mind az öreg kakas éles hívása irányában, közben maga is beleszól a furcsa zenébe, míg egyszer csak elhallgat a lárma, csend van megint. A melyik élve maradt közülök, az együtt örül egymásnak a régi otthonban.

*

Élvezem augusztus jóságát, örömét, de azért nem tudom többet elfeledni, hogy lefele fordult immár az esztendő: falkástól jár megint a tűzök a kopár tarlókon.

Ősz az idő.

A magyar őszenek nincs párja sehol az egész világon!

Nekünk tulajdonképen nincs is tavaszunk, amiért pedig annyira tudnak a poéták lelkesedni; a mi kikeletünk csak egy hajnali álma a természetnek; alig ébred föl benne a megújulás, egyszerre kicsap belőle a túlságos életerő, a nagy hév, a nyár.

Minálunk áprilisknak valóságos kánikulai tüze van néha; alig nyílik a barackvirág, már vége az igazi tavasznak, mely felséges egyenletes langyosságával simogattott körül. Az erdőt kivéve nagyon is sűt mindenűt a május; június már pörköl, azután két hónapig tartó Afrika következik ránk; alig várjuk, hogy elkezdjen hervadni a világ s a szeptemberi napok derűje eleméssze a kiállhatatlan melegséget.

De az ősz gyönyörű! Ragyogó és tartós; csupa arany, csupa lágy fuvalom az egész mindenség, mikor a mi földünk elkezdi menyasszonyává válni a halálnak. Meg nem unnam a fák levélhullásban gyönyörködni; meghengergőzném a fonynyadt levélagyon s hallgatnám, hogyan potyog a makk, nagyokat koppanva; találgatnám az elhangzó zörgés okát: mi volt az? futó őz, bujkáló róka, vagy csak egy ide-oda tipegő rigó? Látom azt a híven le nem festhető őspalatóját a természetnek, ahol a szabadság fiai tanyáznak; érzem a köztársasági hangulatot, mely a közös lakással járó egyforma jogokban nyilvánul odakint; félretehettek minden nyűgöző illedelmet; sírhatok ha tetszik, kaczaghatok ha az esik jól. Senki meg nem ítél, még inkább megkívánja tőlem a lármát a madár s csattogni kezd.

Pedig dehogy is lármázom; inkább csupa fül vagyok, hogy jobban halljam ezt a kívánatos hangtalanságot. Ember nem is kell társul ilyenkor, csak egy jó kutya, amelynek ha intek, kitalálja a gondolatomat is.

Kint ér a hajnal, mikor még csak a ködök gomolyognak a mezőn; alig látom a pirkadás kezdetét, máris kikivánkozom oda, ahol csak a természeté vagyok. Ha tarlok sik-

Áll a kutya. (Ősz az idő.)

sága kerül elém, megtalálom abban az elsárgult laposságban is a szépet; mennyi piczi apró virág cseperedik ki a száraz alacsony szalma közül.

Ott szeret a fűrj; megvonul a barázdában, míg finom orrú társam gyors vágatása közben megérzi.

Hogy megtorpan, mintha a szél ütötte volna! Állja a vadat mereven. Oda sietek s utamban majd hogy rá nem lépek egy anyányi süldőre. Kipattan a nyúlfi, sunyin szökik, lecsapja fülét a hátára, aztán, mikor hite szerint túl van a veszedelmen, villát csinál a két füléből s hamisan rázogatója, mutogatja futtában a fehér ülepét.

Fűrj-söréttel is keresztül lehetett volna buktatni a fején, de csak hadd szaladjon, hisz' nem állotta a kutya. Nem pecsenyére vágyom, csak mulatok, az élvezetből pedig Brittnak is ki kell vennie a maga részét.

Britt megérdemel ennyi figyelmet, ennyi önzetlen barátságot. Hűség s okosság dolgában páratlan ő; ragaszkodó és engedelmes, figyel minden legkisebb mozdulatomra, egy halk fütytyel, kezem egy gyöngé mozdulatával kormányozom; kijelölöm neki az irányt, amelyben keresnie kell, megmutatom ujjam egy fordításával azt a bokrot vagy gazt, amelyekre különösen kíváncsi vagyok, s azt nyomban átkutatja.

Britt éles észszel, világos gondolkodással cselekszik mindent. Sík földön, ahol látjuk egymást, széles ívben keresztül-kasul vágat előttem, fejét magasra tartva elkapja a levegő mozdulását: nincs-e benne egy atomja valami vadparfümnek? — De ahol sűrűség van, kukoriczában vagy bozótos vágásban, ott csak annyira bujkál a közelemben, amennyiről folyvást jól szemmel kísérhetem s észrevehetem, ha vadat jelez.

Valóságos szobor a derék Britt; feje magasan a levegőben most is; ez a hatalmas öntudatosság mutatja a nagy biztosságot, meg a remek orrt, melynek nincs szüksége rá, hogy a gaz között turkáljon, ahol telelihegné magát fűmaggal, muharral.

A kutya előre nyúlik, megrándul néha orrczimpája, szeme csupa vágy, csupa tűz; féloldalt rám pislog, aztán megint oda néz mereven, ahonnan a vad szagát érzi. Homlokán egyetlen ráncz se türemlik, füle nyugodtan csüng le, csak kinyujtott, megfeszült farka vége rezeg, az se izgatottság nála, csak olyan, mint mikor valaki a kezét dörzsölgeti örömében.

Az egész kutya egy ékesen szóló némaság. Mintha azt mondaná: »Ugyan erigy már, verd ki abból a maroknyi fűből, vagy küldj engem előre, mert én bizony itt állok neked akár holnap reggelig is, ha nem szólasz!«

Fűrj, fogoly, nyúl, fácán, mind csak olyan parasztnépség ennek a csudakutyának. Külön módszer szerint bánik el valamennyivel; ha nyulat áll, szinte azt hihetnők, hogy utálja, úgy elfordul tőle a testével s csak a fejtartásából tudom, merre vaczolhat a tapsifüles. De van valami, ami őt is kihozza a flegmájából, amitől mérséketlenül megtud bolondulni, mert valósággal szerelmes belé s elfogja a remegés, ha a közelébe kerül.

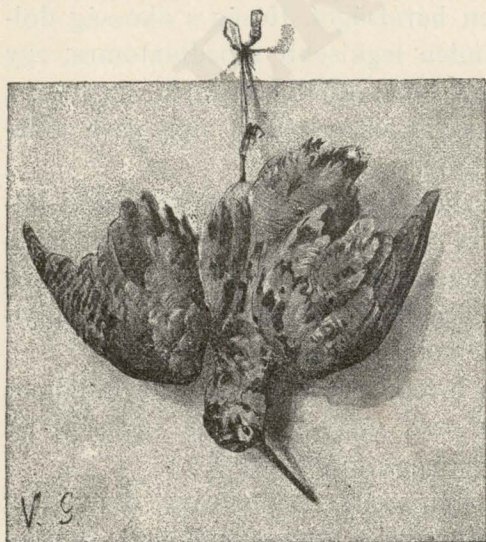
Mikor az erdő fái kezdik a színöket változtatni s tarkálva sárgul és piroslik rajtuk a levél; mikor a galy hullatja már díszét s megritkulva mutat helyenkint csupasz ágakat; mikor a verőfényes napra hűvös est következik s permetező, aprószemű esőt hint le a felhő a nyirkosságra hajlandó földre: akkor van itt újra a remek madár, a Britt szívének a gyöngesége.

Akkor húzódik az erdei szalonka a meleg dél felé, ahol könnyű lesz élelmet keresnie télen is a nedves, porhanyó talajban. Ilyenkor nem hallik nászdala, mely tavaszi esténken legszebb zenéje a vágásoknak; nem is libeg többé húzása idején, hanem suhan; a hűvös esték nem valók kalandos tétova kirándulásra, legfőlebb egy kis légi sétautra, mely után, úgy lehet, nyomban következik az éjjeli vándorlás messze vidékre.

Akkor kell látni Brittet, mikor ez a hosszúcsőrű vándor kerül eléje. A bozót közt, a száraz haraszton sokszor csak a zörgése árulja el, hol áll. Egyszer csak kicsap a tüske közül a megriadt szalonka s nemsokára előkerül utána az összeszurdalt, vérző pofájú eb; izgatottan kereste nyomunkat, amilyen ránk talált.

Csöndes, napfényes őszi délelőtt, a bokros domboldalok magányában, egy-egy kis tisztás szélén állva, hányszor biztattam Brittet, hogy verje ki bátran a cserlevélen megapult delikát madarat! Futott volna a szalonka előle, de az okos kutya nagy hirtelenséggel elébe fordult mindannyiszor, nem engedte, hogy lövés nélkül illan hasson el az erdő szépe.

Megzörren a bokor, egyetlen tapsolás hallatszik, attól a cserlevél el kezd hullani valamelyik galyról, amelyet a madár kicsapódó szárnya megérintett; egy villanását látjuk a szalonkának, ha az alatt gyors kézzel le nem löjjük, vége a reménységnek. Bánatos szívvel veszszük észre, mint ereszkedik le a túlsó domboldalon, ahová a völgyön át negyedóraig tartó utat kell tennünk érte.

De ha egy jó lövésre a levelek közt lehull a holt madár, milyen jutalmazó pillanat az!

Britt nyomban hozza, alig érinti fogával, nehogy megnyomja; szájából lecsüng a hosszúcsőrű furcsa lapos feje; a rozsdabarna, gyönyörű tarkázatú tollakat megborzolja a szél; egy kis vér festi a szalonka iromba mellét . . .

A kutyát körülriogja a szajkó, azután megint tele van csönddel a környék.

Egy szép halott van a kezünkben, melyért óráig tudunk fáradni dombnak fel, völgynek le; s ha egyet sem fűzhetünk aggatékra, csak a vizslánk derék munkáját láttuk, akkor is megvagyunk jutalmazva mi, akik a laikusok előtt kegyetlen vérengzők hírében állunk.

*

Kétségtelen, hogy a vizslával való vadászat a legnemesebb faja minden vadászatnak. De azért ne higgye senki, hogy csak ebben lehet igazi nagy gyönyörűségek a Nimródfiaknak. Egy falka jó kopó koncertje a nagy területű rengeteg erdők vidékein felülmúlja izgalomban és poézisban mindazt, amit a vizslától várhatunk. Ahol a tüskebozót, a sűrű völgyek szakadékait ember nem járhatja, ott a kopó az úr.

Nem hivatása csöndben jelezni a vadat; mit érne az a végnélkül való erdők homályában? Űzni, hajtani az egyszer felvert őzet vagy nyulat, rogyásig vágatni a nyomán, míg a zaklatott állat tüdeje kifárad, lába egy kis pihenés alatt megmerevedik: ez a dolga a szabadságban felnőtt kopónak, melynek a vérengző hajlam még érdeme, mert fokozza szenvedélyét.

A dombos, völgyes, keskeny nyílásokkal megszakított erdők isteni panorámája vesz körül ily helyeken bennünket; néhol egy-egy tisztás is akad, ahol messzire ellátunk a túlsó erdőgerincz irányában; tíz lépéssel beljebb viszont egy puska lövésnyire se hatolhat be szemünk az összefonódó bokrok közeibe.

Ebbe a labirintba eresztjük a kopót, míg magunk elállunk valamely pontján az erdőnyílásoknak, ahol a vad »forog«.

Laikus ember keveset sejt arról, hogy mi az a »vad-forgás«, pedig kopózó vadász enélkül a lelkét is hiába futja ki.

Minden isten-teremtésének meg vannak a maga utai, szokásai, amelyek az életét jellemzik. Ahol a vad egyszer otthon érzi magát, ott meg is telepszik s az ily területet még zaklatásra se szívesen hagyja el. Mikor hát a kopó az erdőben moszatolva felveri a vaczkoló vadat, az menekül ugyan, de ösztöne és szokása rendszerint arra az útra téríti, amelyik úgymint rendes járása, ahol úgynevezett »forgója« van.

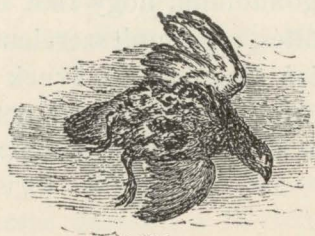
Aki ösmeri a vad természetrajzát, az oly területen is hamar tájékozza magát, ahol sohasem járt, s a szerint intézi a dolgát. Ha mély völgyek legsűrűbb bozótjában hajt állandón a kopó, majdnem bizonyos, hogy róka van előtte; ha a ligetes erdő rész felé fordul a hajtás s aránylag kis körökben kering, ott nyúl bakfittyel a szimatvesztő árkon keresztül; ha nyilegyenesen csap be a falka a szálerdőbe s mindig messzebről halljuk a roppant gyors hajtás csahos hangversenyét: több mint valószínű, hogy őz hurrólja maga után a kopót, villámként futva előle toronyirányt, hogy minél kevésbé hallja a borzasztó nyafogást, mely kétségbejti.

Ezer szabály alól száz kivétel van itt is, de a tapasztalt vadászt semmiféle vad se csalja meg sokáig. Hamar megtalálja a »váltó«-t, ahol a hajtás forog s ott nyugodtan megáll. Ha el nem fogy a türelme, előbb utóbb arra fordul újra a halálos szorongásban levő vad s puskacsó elé fut. Az ember messziről hallja a kopók szakgatott csaholását, mintha közelednének a csengő hangok. Bizonyos, hogy a vad, mely sokkal előtte jár a kopónak, minden pillanatban kibukkanhat most már.

Ahol ni! a lejtőn megriadva iparkodik felénk egy ostoba nyúl; egész figyelme hátra irányul, a hajtás felé; most egy vízmosás kerül útjába, jó alkalmat van a szökésre. Nagyot lódít magán s hopp! már a túlsó parton guggol. Ott összekuporodik s aztán teljes erővel kirugja magát egy helyből; ugrott legalább két ölet, nyomban ismétli a manóvert, ciklik-czakokban szökik még egy pár cselvetőt, aztán megiramodik mint a villám s eltűnik a szakadék aljában. Mikor a vezérkopó ümmögve, buffogva arra a pontra ér, ahol a nyúl átvette magát a vízmosáson, kétségbeesve szimatolja körül a környéket. Elhallgat, meg újra kezdi az ideges kapkodó nyafkálást; végre egyet gondol, neki szalad a túlsó partnak s felkapaszkodik rá; ott megérzi a nyomot, vidáman csahint, elkezd bolondul köröket futni, ráakad a kiugrás pontjaira, utóljára az egyenes iramodó vonalára s akkor új kedvvel, tele tudóval csaholva vágat újra a megtalált nyomon. Ez a szegény nyúl ugyan meg nem menekszik, amíg a bőrével be nem számol a rá váró vadásznak.

Sok fiatal legény nem tudja, vagy nem respektálja ezt a türelmi törvényt s ha hallja a kopók ádáz hajtását, neki iramodik ő is és fut ész nélkül a csaholás lármája után. Ezzel persze csak kergeti a vadat, mert hisz a kopó is a nyom szimatján lohol előtte.

Egyszer azután elvész a kopóhang; kitudja hol jár már a hajtás?!... Messziről egy lövés dőreje gördül a dombokon át a kifáradt szeles koczapuskához. Abból legalább megtudja, hogy körülbelül mely tájon terítette le az agyonhajszolt vadat egy nálánál élelmesebb vadász.

Bársony : Erdőn, mezőn.

Az erdő basái.

Egyszer csak vége a kánikulai forróságnak; kezd a nap egy kicsit később kelni, korábban nyugodni, a mezőn bolyhos ködöket látni korán reggel, az erdőben száraz levelet ráz le az alkonyattal feltámadó szél.

Mintha az első őszi hónappal valami csudálatos, kedves, kívánatos bágyadás szállna az egész világra. A megfogyott rónaság fáradtan terpeszkedik el a messzeségbe, oda tartja hátát a mosolygó napnak, mely nem bánik már vele kegyetlenül.

Végzetlenül tiszta kéksége van az égnek; elmúlt róla az örökké remegő, délibábot termelő levegő-hullámozás, ami a forró napoknak épp úgy szépségök, mint kellemetlenségök. Olyan lesz már az égbolt ezentúl, mint egy fénytengerbe mártott nefelejtsbokréta; a fehér báránnyelűk a kis mezei székfűvirágok lesznek ebben a gyönyörű bokrétaiban.

Az esztendő nemsokára beszámol egészen idei munkájával; tengeri-törés, krumpliszedés, répaásás, szüret . . . azután jön a természet nagy pihenése. Mindenütt olyan csöndes, önkénytelen előkészületet sejteni már erre a szabadban; a halvány színek a folytonos gyöngülés jelei; ami nemrég még haragos-zöld volt, az kezd most elváltozni világosabbra, azután jelentkezik itt-ott az őszi sárga szeplő, a szeplő lassankint széles foltokká folyik össze, lesz a zöld levélből sárga levél, a zöld tőkből sárga tők, a zöld kukoricza-táblából sárga kukoricza-tábla.

Ezalatt pedig észre se vesszük, megfogy körülöttünk az élet; a levegőben hovatovább kevesebb a mozgás; elment a gólya, készülődik a fecske, a hús szellők közt nincs maradása a szúnyognak, nagyon megritkul az elevenség s a nyüzsgés; csak azt látjuk, hogy a természet ölében élő családok szerte oszolnak, a tavaszi madárfiókák régen a magok emberségéből élnek meg már, a társulás nem a családi összetartozandóságot jelenti köztök, hanem csupán a faji ösztönt, melynek mindegy, hogy honnan való s mely fészek szülötte a szomszéd, az élelmet kereső kolléga.

A kölestáblán szemecskélő gerlecsapatot látva, a nádasok síkvizein veszekedő vadruczák lármáját hallva, arra gondolunk, hogy íme, ez a megsokasodott szárnyas népség legalább is kétharmadában idei költés, rég elmúlt szerelem megtestesülése. Még csak eszünkbe se jut itt a rónán, hogy ilyen késő szakában az évnek új szerelem támad valahol, túl a pusztaságok határain, a hol az erdők lombja között nem ül már fészken egy madár sem.

Pedig az a szerelem, amit a szeptember támaszt a homályos erdőkben, mohóbb, vadabb, forróbb a többinél.

A szeptemberi alkonyat már elkezd játszani azt az aranyozó játékot az erdön a mit csak az október tarkasága tesz igazán szemkápráztatóvá.

A domboldalak sűrű berkei közt gyöngye halványodás jelentkezik, egy-egy kis rozsdafolt, melyen ércfényel török meg az ég aljáról visszazökő sugár.

Nem látni ezt, amíg delel a nap. Amíg mindenfelől egyforma gazdagsággal szakad le a nagy világosság; megül addig az aprócska árnyék a fák alatt. De a mikor a múltó verőfényt itt is, ott is felfogja egy gerincz, egy erdőfödte domb: akkor egyszerre hosszú szárnyas árnyékok születnek, széles barna árnycsikok bujnak ki a fa lombja közül s pásztásan takarják be a völgyhajlásokat.

Ilyenkor kell megnézni a szeptemberi erdőt. Ilyenkor, ha ráesik szemünk a dombtetőre, a hol korán hervadó vadgesztenye-csoportot rázogató a bujkáló őszi szél: a rozsdavörösbe játszó lombok közt mintha titkos tűz emésztene, a melynek izzó zsarátnokától olvadni kezd a fa. Fényes szikra pattog az ág közül; azután, amint még lejjebb száll a nap, kihűl megint az égés színjátékában pompázó erdő és sötét bronzfény borul a dombtetőre.

S e csudaszép panoráma hatását nem zavarja meg a régi zaj, az erdő sokszavu madárdala.

Szinte lenyom a tündérvilágba való hallgatás; szinte kívánnók, hogy az élet hangjai csendüljenek meg a levegőben.

S ime megcsendülnek.

Amott, egy sűrű domb páfrányos oldalában, a hol az árnyék már jó ideje elhatalmasodott: mély, döngő bűgös komor hangja fut végig az erdön, előbb halkán, aztán erősebben, mindig erősebben.

Egy hímszarvas küldi szét az erdőben szerelmi szózatát.

Mikor a rengeteg többi lakója rég elfeledte már a páros élet minden örömét, mikor nincs az erdőnek egyetlen epedő hangja sem: a szarvas szívében akkor rezdül meg az udvarlás vágya, akkor tekint csak szét a magány országában, keresve háremét.

Az ős, mely minden más állatra nézve a közöny korszaka, megszépíti a világot az ő arisztokrata szemében. Neki még a szerelem se kell abban az időben, a mely a nyárspolgári mézeshetek rendes ideje. Tavasszal, a mámoros ömlengések törvényes farsangján, fejlődő fejlődésnek az óvásával s gyarapításával van elfoglalva erdőseink e királyi vadja; sokáig tart, míg a nyár heve s a minden bokorban kínálkozó dűsgazdag táplálék megérleli a hatalmas agancsot, melynek sötétbarna gyöngyei, hegyesre gömbölyűre simára dörzsölt sárgás bogai elérik a keménység legnagyobb fokát. Csak mikor a férfias erő s a zsarnoki önkény e remek szimbóluma teljes kifejllettségében díszíti bozontos homlokát s mikor izomtól dagadó bikanyakán megereszkedik a férfiúi kort annyira jellemző sörte-sörény: akkor érzi a szarvas, hogy eljött az ő ideje is a hódításra; akkor tudja, hogy erőre, szépségre, ellenállhatatlan a könnyűlábú karsú tehének előtt; akkor végre megkondítja haragos, kéjvágytól ingerült, szerelmet ígérő, de egyszersmind párbajra hívó bögését az erdő szívében, melyet gyönyörűséggel hallgat a legelésző hárem s amelyre bős rivalgással felel az asszony nélkül maradt, harcra kész vetélytárs.

Soha se fogja elfeledni, aki egy ilyen párbajt látott életében.

*

Felséges tölgyerdő volt előttem, százéves fák kapaszkodtak fel a dombtetőre, a gerincz hajlatán kis erdei rét terült; az alatt, a hosszú völgy mentén, patak zurbolta a jókora sziklákat, melyeket csupaszsza dörzsölt a folytonos mosdatás.

Az erdei rét szélén barcázott a szarvas.

Remek tizennégyes volt, tökéletesen kinőtt, vén bika. Hölgyei ott lehettek valahol a lombok mögött, hallottam a moszatolásukat. Epedve várták az erdők agancsos basáját, de az e pillanatban nem gondolt szerelemre.

Vadul hányta a földet csülkével; fejét lehajtotta s agancsa szemágával elkezdte felszakgatni a domboldal hümuszát. Azután újra bógott, mély hangja szinte rekedten zúgott, meg-megszakítva hangzott.

Egy szép üszó kíváncsian dugta ki fejét a bokrok közül, a vén basa vadul rontott neki s beüzte nyomban a láthatatlanság homályába.

De rögtön visszatért; felemelt fejjel, figyelő szemmel bátran körülnézett, lapátos fülét előre hajlította, fújta egy nagyot, azután koczogva ugrott ki a tisztás közepére s ott elkezdett megint haragosan bogni, mintha azt mondta volna:

— Ki az a vakmerő, aki családi szentélyem közelébe mer tolni?!...

Volt aki feleljen rá, aki felvegye az eldobott keztyűt, jött a hívásra a sötét ellenfél.

A homályból, a fenyvesek felől, egy magányos árny közelgett, erős hangjában mintha gúnyos kérdés lett volna:

— Csak lassan a testtel öregecském, majd mindjárt kiszül, hogy hány zsákkal telik; én se maradhatok a kedvedért örökös agglegény!...

S néhány perc múlva ott állt a tisztás túlsó szélén egy izmos dalia, egy remek tizenkettes.

Nagyon jó szemnek kellett annak lenni, amelyik az erő rovására különbséget tudott volna tenni közöttük. A tizenkettes talán karcsubb volt valamivel, de agancsa épp oly magas, erős és szétálló, mint a tizennégyesé.

Amint meglátták egymást, egy pillanatnyi csend következett.

Mintha a válságos perc előtt megdöbbsent volna mind a kettő; mintha a nagy mérkőzés előtt a halál szele megcsapta volna izmaikat, úgy álltak némán, megbénulva.

Illett mégis, hogy a házigazda lássa szívesen a vendég-gavallért: a tizennégyes lecsapta hát a fejét s megrázkódva előre csörtetett.

Talán megfordult volna erre a kalandor, de amint a vén hárembasa kiljebb került a rétre, előjöttek a sűrűből a kíváncsi tehenek. Most már a hölgy-közönség is látta a kihívást, most hát a karcsu szépek végig fogják nézni az értök vívott párbajt.

A tizenkettes maradt.

Nem várta meg, amíg a bős öreg oldalba nyomja: eleje ment.

Egy ümmögés, egy elfojtott kitörése a dühnek, azután porzott a föld, pattogva gurult le a lejtőn a szétrugott kavics s a két hatalmas agancs keményen összekocczant.

Mintha malomkövek hullottak volna láthatatlanul, úgy dübörgött a föld. A kemény, köves talaj lassan megörlődött a nehéz, ütő, dobogó lépések sulyától; az egymáskörül forgó haragos bikák széles tiszta kört tapostak csakhamar a fű közt.

S közben mintha jégeső kopogott volna, amint az agancsok kemény ágai össze-
verődtek, egymáshoz csapódtak. Állta a tizenkettes a sarat keményen.

A két hatalmas bikanyak jó ideig hiába feszült egymásnak, nem volt a tülekedésnek egyéb eredménye, mint a körben való forgás. A vén basát magánkívül hozta a siker-
telenség; néha hördült egyet s amint lankadatlan hévvel szorította meg ellenét: bizonyosra lehetett venni, hogy előbb-utóbb mégis csak ő lesz itt a győztes.

A tizenkettes gyorsabb volt valamicskét s egy oldalcsapással végigvakarta az öreget, de éppen elég volt az a dicsőségből: a következő perczben szörnyű rohammal ment neki ellenfele.

Károly Wagner

As erdő basái.

Egy szénásszekeret játszva feldöntöttek volna azzal az erővel, amit így egymásra pazaroltak.

De ime, a tizenkettes lankad, nem bírja már a kemény tusát; gyöngülő nyaka meg-megbicsaklik, közel van az idő, mikor egy védtelen pillanat halálos veszedelembé döntheti.

A halálfélelem e válságos pillanatában csak egy segít: a szökés. Hiába látják a vereséget bájos hölgysemek, meg kell itt futamodni!... A tizenkettes még egyszer megfeszíti minden izmát, kiadja összes erejét, előre tör, de nyomban visszaugrik s gyors ügetéssel hátrál.

A vén basa rigyető területén nincs számára babér, nincs kaland.

A győzedelmes hős megneszelte az előretolakodó teheneket s nem bánja már hadd fusson, aki gyáva. Övé a tér egészen, újra. Lehajtja fáradt nyakát, egyszer-kétszer felhányja még a port, aztán elbődül s büszkén tereli össze háremét.

*

Arra nem is gondol, hogy míg nehéz harczzal védte háza becsületét: egy fiatal settenkedő pimasz, egy éretlen hatos, titokban udvarolt legkarcsúbb üszójének.

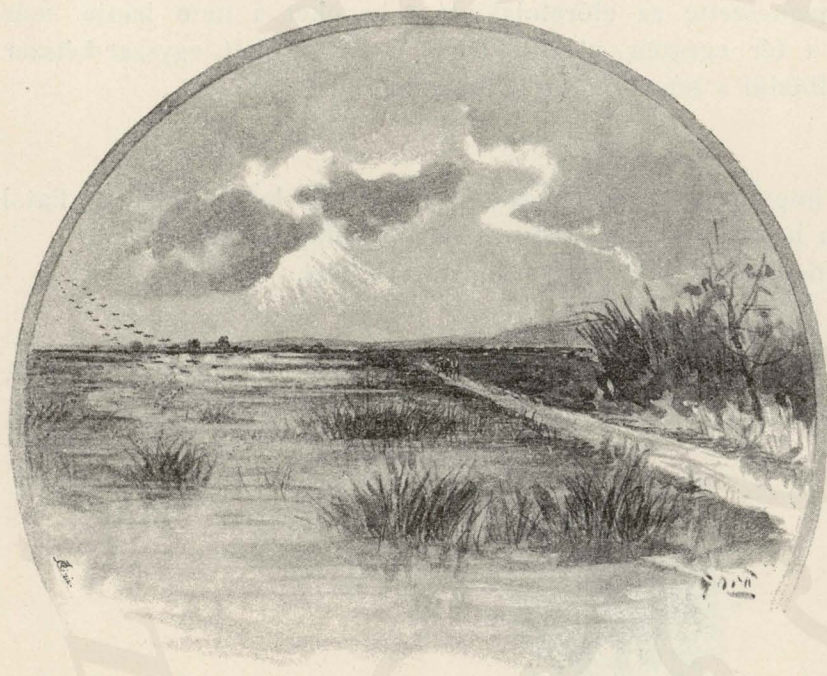
A szerelemrabló épp' most tűnik el a tölgyerdő lombja közt.

1851

/1866/

Lármás vizek.

A szélkiáltó szava végig nyilalt a messzeségen!

A nagy szürke madár egyedül hasítja az őszi levegőt; röpködése gyors és egyenes, minden szárnylibbenéssel nagyot lódul előre, abból látszik, hogy útja nem afféle koválygás most, hanem tervszerűen kimért.

Lent Bácska rónasága terül, csupa fekete föld, a sík tarlókon egy-egy szállás, a nádfödeles ház jól elbujik az udvar akáczfái között. Sehol egy tenyérnyi víz, vagy egy vékony erecske, a mely körül sás és nád gyökereznek: mit keres hát itt a szél-

kiáltó?!... Az őszi nap csudás fényességgel hinti be a szeptemberi reggelt; valahol messze, kékbe vesző emelkedése látszik egy széles halomnak, mely befogja a látás határának az alját s éles metszésű körvonalakkal válik ki az egybeolvadó levegőből. Az a titeli fensík. A szélkiáltó mintha egyenesen nekivágna a plató meredek sarkának, a visszhang még mindig idehozza mélabús jajgatását, de egyre halkabb a csengő »póli!«, lassankint egészen elvész az első szótag az ürben s csak a sikoltó »-li!« küzdi át magát a széljárta régiókon.

Már csak egy szürke pontnak látszik az érdekes madár, jó szem is alig kísérelheti tovább; de ni! a sötét pont egyszerre mintha elkezdene bukni a mélységbe, még egy utolsó »li!« csendül hozzánk, azután csak a kis fényes legyek zömmögése hallik, melyek ezrével rajzanak kocsink körül.

Ahol a szélkiáltó lebukott, ott víz van; ott van a mosorini mocsár.

»Kákáss!« hallom hátul a Stevo czimborám biztatását; két kis ügetője nyomban ki is nyújtózik s szinte röpködve perdül elénk a könnyű bricskával, melyen Stevo dominál, mint úrkocsis. Egy kicsit el talált aludni a vadászkompanyia fele; épen azt a felét szállította ki Stevo utánunk s mikor megmutatta, hogy negyedőrai késés daczára is elhibénk tud vágni a »Kákással«: büszkén kacsintva foglalta el újra házigazdai helyét a háttérben.

A réti útról pedig, a merre befordultunk, egyszerre megpillantottuk a csillogó vizet, a sötét kákatömböket, a hosszú zöld lapályt, a mely messziről olyannak tetszhetett, mint

egy nagy kaszáló, de mi tudtuk már azt, hogy a dunai kiöntések ősterületéhez közeledünk, a hol át meg át van szivattyúzva a föld ki nem száradó nedvességgel, s a hol a télvíz beszüremkedése után a zöld ár újra meghozza minden nyáron a mocsár vérbőségét.

A mosorini mocsár nem igazi láp, nincs benne semmi rejtelmes, semmi misztikus. Messzire kell menni, míg szélesebb nádat talál ott az ember; a mi nád a hol kiszélesedő, hol összeszoruló erekből kinő, azt is összetöri a temérdek sertés, mely kondaszámra fetreng az iszapban mindenütt. De ez a megtiprott, kidagasztott sár a sás és a nád közt egyaránt eldorádója a vízi vadnak s egyben a vadásznak is. Az ilyen területeket szereti legjobban a sárszalonka, mely pedig delikatessze minden vízi-madárnak; s ily megzurbolt pocsogót keres legszívesebben a rucza esti húzása idején.

A mi eltűnt szélkiáltónk is ezt a nagy mocsarat kívánhatta, mely levonul egészen a fensík aljáig s onnan elkanyarodik Vilovo és Lok felé, a hol a Belo blato síkvízzel tarkított nádasaitól már nincs messzire Titel.

Egy csapat bibicz csapott el jajongva fejünk fölött, leszállott valamennyi a rétre; ott, a keskeny víz partján elkezdtek negédes futkosásukat, otthon érezték magokat nagyon. Ez már az ő birodalmok határa volt, a lilék serege bátran csavargott mindenfelé, éles szavu füttyölő snepfek suhantak villámos cikázással a mocsár széle fölött. Most már közel voltunk az ígért földéhez.

A ki csak a nagy lápok vidékét ösmeri, az nem igen szokott a túlságosan mozgalmas vízi élethez. A végtelen ingovány hajlós náderdőségeiben megoszlik a zaj, a vízi-madár kevésbé verődik összetartó nagy seregekbe, a hús rónavizeket is inkább kis csapatok bujják. Mikor a ladik befurakodik a susogó zöltség közé, a csekély mozgás szokatlan nesztől megriad az árnyékban úszkáló vadkacsa s hápogva emelkedik fel; könnyen elvesznek az ilyen egyes hangok, utánok nem marad más, mint a tolórúd vagy az evező csobogása. De itt, az alacsony sás hosszan kigyózó vonalán, a fehéren csillogó mocsártavakon egészen más a kép; fogalma sem lehet az itt divatozó zúrzavaros elevenségről annak, a ki maga is nem látta.

Mindig közelebb értünk a nagy rónavízhez, mely az első pillanatra úgy látszott, hogy a végtelenségbe húzódik el. A víz tükörsíma háta be volt hintve apró fekete pontok ezreivel, néhol a part olyan volt, mintha tíz-husz soros barna vakondtúrás földné. Azok voltak a pihenő vadruczák csapatai, melyek a meleg őszi napon kikiváncsoltak a szárazra s ott sütkéreztek nagy boldogan, kiterített szárnyal, a mocsár szélén.

Stevo czimborát elkapta hirtelen a vadászláz. Kész lett volna neki rugtatni a »Kákással« a végtelen sárnak, de a többi vadász idején lefűlelte s visszaterelte az egyenes útra, a kereszt felé. A kereszt volt tudniillik a találkozó pont. Ott várt ránk az alsó Bácska egyik érdekes specialitása, a »vén gojzer«, a mocsárkirály.

A »vén gojzer« megérdemelné, hogy époszokat zengjenek róla a Nimródfiak. A lápi Falstaff e tökéletes prototípusát úgy kellene külön tenyészteni, mint egy kihalóban levő ritka növényt. Minden muzeumban adnék utódainak egy üvegburát, hogy a kik századok múlva is, mikor már régen nem lesznek lápok és mocsarak, érdeklődni fognak a mocsárkirály fajtája iránt: ott találják ezt az örökké mosolygó, kifogyhatatlan kedvű, borotvált-fejű individuumot a régiségtan tudományának a szentélyében.

Ez a vén gojzer maga elég lenne egy kötetre való tanulmányoknak. Abból a könyvből, amely vele foglalkoznék, megtudhatnók sok egyebek közt annak a titkát is, hogy miképen lehet az ember az aggság határán túl szívósabb és fáradhatatlanabb, mint egy husz éves legény s hogyan löheti hiba nélkül a mórsnepfet oly szemmel, melylyel egy betűt se tudna okuláré nélkül kislabizálni.

Együtt volt valahára a vadászkompanya, nem kellett tovább próbára tennünk kísértetbe vitt türelmünket. A zsablyai főszolgabíró, a vadászat rendezője, kiadta a jelszót: »előre!«

Előre oda, ahol a szó szoros értelmében hemzseg a vízi madár; ahol megszámlálhatatlan sokasága a vadruczák sokféle fajtájának bukik le az apró hal után az alacsony vízbe.

Az egész mosorini mocsárban nincs tán olyan mélység a hol derékon felül süppedne az ember; ott meg, a hova mi készültünk, legfeljebb, ha a térdünket locsolhatta a langyos mocsárvíz.

Kétszázlépésnyire a nagy madárszállás kezdetétől fölroppent az első vándorló ruczafalka. Mintha dobpergés perdült volna végig a síkvizen, úgy verődtek össze a tapsoló szárnyak; a víz színe egyszerre sötét lett s az egész környék megtelt a hápogó, riadozó szárnyasok hadával.

De most még nem voltak igazán megzavarva, ezt a kis keringést a csalogató verőfény is okozhatta, melyben olyan jól eshetett egy kis légi gimnasztikát rögtönözniök.

A part mentén, a száraz gyepen, ugarsneppek lapultak meg előttünk, öt-hat lépésnyire bevárták a szekeret s jóformán a lovak lába alól rebbent föl a legtöbb. Ez a gyors szárnyú, gerleformájú madár, nem ösmerte itt a félénkséget, pedig ha megriasztják, csapkod, mint a cikázó villám. Pörczögve röpködtek körülöttünk s ugyancsak ingerelték Stevót, a ki már egészen megszelesedett a tömérdek vadrucza láttára.

Elkezdődött a beállítás. Egyik vadász a másik után szállt le a szekérről s lassan húzódott a sás közé, a pocogó szívébe. Gondja volt arra Stehringernek, derék vadásznak, hogy mindenkinek jusson egy marok fűzfavessző, a melylyel az állását körülszurdalja, hogy így minél fődöttebb helyről várhassa a vadászszerencsét.

Előttünk a parton nagy kékesszürke gémekek tekergették hosszú nyakokat, ha valamelyik megijedt s arrább húzódott, a többi is vonult utána szépen, ki a szárazra, a hol megültek egymás mellett, mint a sütkérező libák.

Egy csapat póling a legnagyobbjából lomhán mozdult előlünk, folyvást a part közelében maradván s alig röppenve egyszer-egyszer száz lépéssel odább. Pittyegő hangok támadtak a víz közelében, a vizityúk megriadt s besurrant a nedves gaz közé, százféle szalonka kezdett egymásnak felelgetni aggódó hangokon.

Valaki nem állhatta már tovább a várakozást s rálött egy csoport vadruczára. Bizonyosan Stévo czimbora volt.

Attól az egy lövéstől azután mintha felrobbant volna az egész széles mocsár s milliónyi szilánkját dobálta volna az ég felé: úgy szállt dübörögve, hápogva, sipítva, két-ségbeesve a tömérdek fajta szárnyas ezernyi sokasága.

A gémekek riogva emelgették otromba testöket s a mint mindig magasabbra szálltak, tanácstalanul forogtak a nagy ürességben, keresték az irányt, a merre elmeneküljenek; a ruczafalkák süvítve kezdtek elhúzni mindenfelé s mintha egy kis vihar szabadult volna el szárnyaik alól, akkora zenebonát csaptak; a tókerucza hápogva szelte a levegőt s fejét csóválva nézegette, hogy merről fenyeget a veszedelem; a kis csörgőkacsa fecskevillanással csapkodott erre-arra, nehezebb lövést kínálva, mint este a csapongó denevér.

Megmozdult egyszerre az egész mocsár, elkezdett sírni, nyögni, beszélni a vizimadártól hemzsegő levegő.

Fehérhasu bibicz ujjongott, le-lecsapva a vadászokra, mintha tudta volna, hogy most irgalom és kegyelem adatik neki érdemesebb kilátás reményében; a tarka csérek ott libegtek előttünk, szelidített vizigalambokhoz hasonlóan; egy-egy lápi ölyv oldalgott el lomhán a leshelyek fölött, gondosan ügyelve, hogy túlságosan közel ne kerüljön a lőfegyverekhez; a szalonkák pedig minden oldalról lecsapkodtak a védett sűrűségbe, a honnan az első gyanús mozdulat száz lépésnyiről is újra kiverte őket.

A csöndesen úszó őszi felhők alatt olyan világra szóló hangzavar támadt egy pár perc alatt, hogy gyakorlott fülnek is dolgot adhatott a disharmónia tényezőinek a szét-szededetése.

Lehetett-e nekünk kívánatosabb zenénk ennél a disharmóniánál, melyben a bombardó tompa puffogása lépten-nyomon elvegyült fegyvereinkből? . . .

S mikor az elhúzó szárnyasok a messzeségbe veszték s egy kissé alább hagyott a szakadatlan tüzelés a két part környékén: a délfelé hajló meleg őszi nap megnyitotta a torkát a brekegő muzsikuskoknak, melyek rögtönöztek is hirtelenében olyan hatalmas koncertet, a melyhez képest az ablaküveg késhegygyel való karczolósa klasszikus becsü szimfónia.

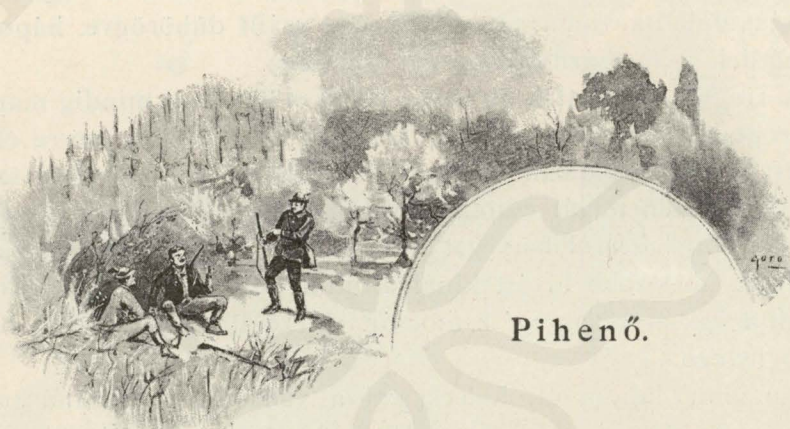
Valami remek egy ilyen békakonzert, a maga első tenorjaival, kiérdemesült basszisztáival, stakkatóival és pompásan dirigált kórusával.

A legjobb torkú öreg legények közül kezdi meg a nótát valamelyik, hosszan elnyújtva, húzva a recsegő, zokogó melódiát. Arra csakhamar felhangzik jobbról is, balról is a gyöngye kíséret, mely eleinte ugyan pauzákkal ékes, de hirtelen nekirezögösödik s keserves flageolettel szárnyalja túl egymást. A vezérénekesektől valóságos dühre gerjed pár pillanat alatt az egész kórus s mintha ropogós nyiszorgós új csizmában karusszeleznék

valami elátkozott szellem a tavon: úgy meggargarizálnak csudálatos hangon és még csudálatosabb erővel. Szerencse, hogy az egész pokoli zene alig fél perczig tart s aztán egy időre megint beáll a viszonylagos csend. különben nem volna ideges halandó, aki a mosorini mocsár közepén kiállana egy napsugaras őszi delelőt.

De mi kiállottuk dicsőséggel. Buzdíthatott az a másik koncert, a mely a felhők felől üzengetett le hozzánk susogó szárnyak szavával, meg az a kellemes kilátás, hogy a ki sovány zsákmánynyal kerül is elő a nagy hadjáratból, csak olyan bőven kiveheti részét a felséges báránypaprikásból, melynek a savát-borsát a vén gojzer ezermester keze volt hivatva megadni, mire mi a tanyára kerülünk.

Akkorra már a szélkiáltó szava újra végignyilalt a megnémult víz fölött.

És leheveredénk a szőlődomb gyöngye árnyékú oldalában, a hol »a vén gojzer«, mint egy nappal fényeskedő holdvilág mosolygott, nagyokat kacintva a ránk váró élvezet tudatának a gyönyörűségében.

Pihenni, csak pihenni ezután az inkvizícióbéli fáradság után! . . . Derékgig sárosan, csuron vízzé izzadva a vastag iszappal való küzdelemtől, nem törődünk a világon semmivel, csakhogy végignyujthassuk összepotyolt tagjainkat a poros avaron, mely csenevész sarjával alig tudja beborítani az út szélét.

Oh, ti mórsneffek, ti kegyetlenebb meghajszolói a vadásznak, mint a dsungelbeli tigris! Hogy bolondulunk utánatok, be a feneketlen mocsárba, melynek szikkadt felülete könnyen megbírja a ti pehelysulyotokat, de a melybe a hosszúszáru csizma nem győz eléggé lesüppedni, úgy, hogy a tapasztalatlanul vergődő puskás úgy érzi ott magát, mint egy lépen ragadt czinke! Térden felül kotyvasztunk a jóféle csokoládé-színű szirupban, mely helylyel-közel sűrű szilvalekvárrá válik, ott azután minden lépéssel harsogó lélekzetvétel száll ki tönkre masszírozott tüdőnkől, de még úgy is jó, ha be nem szorul a csizmánk valami sikos zombik-nyílásba, a mikor könnyen az a vége az erőlködésnek, hogy egy nagyobb rándítás után mezítláb marad a szalonkavadász.

A fehérhasú, óvatos sárszalonkák pedig folyvást ki-kicsapnak ezalatt előlünk a sásból, az ér kákacsomói közül, a megtiprott, sertésjárta partról. Szortyogva tüszszentenek egyet, mikor kivillannak a mocsár fölé; »csekk!« hallik itt, »csekk!« szól a másik a hátunk mögött; erőlködünk, hogy a sárban való vergődésünk daczára odakapjuk a fegyvert s félig

még a ... is kivétel volt ezen a napon ...
szélirányában, nem használt az; a jó meleg idő dacára is vadul szökdöstek előlünk a delikát madarak, pedig igazság szerint be kellene hogy várják a vadászt, mikor a szelet viszi nekik. Mert a sárszalonkának hagyománya már az, hogy hosszú csőrével szemközt fordul a szélnek s nagy kedvteléssel engedi, hogy a légáramlás lesimogassa puha tollát. Mikor így szemközt megy rá a puskás, zavarba jön a lápok leggyorsabb madara; szél ellen röpülni nem akar, mert megborzolódnék a tolettje, széllal röpülni nem mer, mint-hogy arról közeledik a veszedelme. Ilyenkor néha az ember lába alól csap ki s bőven van idő célba venni. De mi bizony csak úgy az ötven lépés határa körül értük el őket jó lankasztereinkkel, s ha egy-egy lebukott, volt toronyiránt való czammogás a sárban, hogy el ne veszítsük a drága halottat.

Ebben az életben pedig épp' úgy kaphat az ember napszúrást, a mint megeshetik vele, hogy összeroskad a végkimerüléstől s szívdobogva fekszik közéjük a mocsárban hencsergő malaczkoknak.

Oh, ha megszerezhetném magamnak azt a diabólikus örömet, hogy minden ellenséget kényszeríthessem lépést tartani velem, a mikor én legjobban mulatok! ... Valami rettentő lehet az, ilyen kinjást szenvedni a holtra fáradságnak, ha még az a vigasztalás sincs hozzá, hogy a maga gyönyörűségére teszi az ember!

A mocsár- király, a mi konyhamesterünk, boldogan dörzsölte a markát, mikor látta, hogy egyenkint szállingóznak az ő megtépett szárnyai alá.

— El vannak fáradva, az *szigorú!* — dörmögi az öreg, találékony észszel. Az isten tudja, hogyan fogantatott meg az ő magyar-szerb- és német lingvistikájában ez a kifordított körülírása a *biztos*-nak. A szerb *sigorne*-t mond, a mikor azt gondolja, hogy valami bizonyos, a vén gojzer hát azt találta ki, hogy mért ne lehetne magyarul *szigorút* mondani, mikor ő szerbül *bizonyos*-t gondol?

Ragyog nemcsak az arca, de az egész feje is, mikor előkommandírozza a nagy bögrét, tele a szabad ég alatt készült bácskai paprikással.

Te derék Magyarország, aki nélkül valószínűleg még most is csak a patikákban árulnának paprikát a civilizált Európa területén! Ezt az emberevő növevényt bizonynyára épp' oly iszonyattal dobta volna el a többi kákabélú náció, aminthogy közel kellene lennie az éhenhaláshoz annak a magyarnak, aki a maga eszétől neki merne fogni, hogy egy osztriga-kagylót kiszüresöljön.

A paprika a mienk, azt mi nem engedjük s büszkék vagyunk erre a gutaütésben fogantatott haragos-vörös nemzeti csemegénkre, melytől még a mi edzett garatunk is ugyancsak kapkod levegő után, vagy legalább is alaposan rászorúl arra, hogy a hegy levével leöblíttessék.

A paprikának legyen hála azért, hogy a mi zsírban úszó étlapunkból ki mert valamit válogatni a német s »gollasch«-unknak szerepet juttatott az exotikus ételek között, míg a tepertős túrós haluskát már nem tudta a maga vajba mártott süteményei közt meghonosítani.

Azt a finom árnyalatát az íz- és zamatbeli változatosságnak, a mivel tele van a magyar paprika, hogy is értené és érezné át idegen gyomor? Arra a csimborasszójára az inymaró delíciának a mit — mondjuk — a szögedi paprika minden jóra való magyar gégegében fejleszt: nem emelkedhetik se burkus, se polyák soha! Hisz' a szögedi paprika világ-hírét dicsérik már az Oczeánon túl is; a yankee, mikor ráfanyalodik, hogy megpirosítsa a

valami elátkozott szellem a tsvon egy meggyapartólus csöfözetos hangon és még csu-
dálatszóba érvel. Szerencse, hogy a tsvon perzsig tart s aztán egy
megint beáll a tsvon mi enagaditva

embernek joga s n csettinteni a nyelvével, ha fagygyas kebabjának az aromáját érzi?

A paprika legalább isten kegyelméből való gyümölcs, szebb és csábítóbb, mint a milyen Éva almája lehetett. Némelyik tiszteletreméltó példány előtt szeretné a kalapját levenni az ember; ezek a körtealakú, óriás karimájú, bazsarózsaképu csudák egészen magánkívül hozzák azt, a ki egyszer beléjük szeretett; izök édes, csiklandozva bizsergető és mégis irgalmas, nem öli kíméletlenül az ínyeskedőt, mikor az nem állja tovább a kísértést. Zöld korában úgy lehet ezt a nagy, édes paprikát enni, mint az almát; húsos, fehéres-zöld rostja csak úgy ropog a kés alatt, a só egy piczit átnedvesedik az eleven seb szélén s megcsillog rajta mint a zuzmara, még mintha valami különösen kellemes éretlen illat, akár a frissen levágott fű, szállna ki belőle.

A ki pedig kelleténél jobban belebódul ebbe a magyar élvezetbe, azt észretériti egy másik fajta, a törpe mogyoró-paprika, melynek sima vérvörös, szinte kicsattanó pofácskája sötét kárörömmel vigyorog ki a bokrok zöldje közül. Még a légy is ájulva hull le róla, ha bolondmódra végig talált rajta szaladni; ember legyen a talpán, a ki elég elszánt, hogy beleharap öngyilkosság szándoka nélkül; egyszerre mintha puskapor robbanna szét a szájában s tüzes mennykőszilánkok hasogatnák végig a torkát a füle dobjáig. Csupán a csücske egy ilyen kis paprika-viperának elég arra, hogy gyöngébb idegzet számára lehetetlenné tegyen egy tál levest, s zöld korában is van benne annyi erőszakosság, hogy egy pillanat alatt elnémitja a legbőbeszédűbb kortes ékesszólását is.

Mindez a jóság, zamat, édesség, erő, kegyetlenség és inycsiklandó szépség benne volt abban a bácskai paprikásban, amit a vén gojzer elibénk tálal vala a vadászat után.

Árkádiai egyszerűséggel és félelmes étvágygyal telepedék meg a puskások hada a fűre plántált óriási vashogrács körül, hogy fa- vagy cinkánállal halászsza ki a sárgavörösen gyöngyöző paprikaslé közül a jó szívós húsdarabokat.

Három szekér keresztül-kasul állítva az úton s leszerelve; a lovak a kasból falatozzák a szénát, vagy tarisznyás abrakot zabálnak; vadászholmi elszórva itt is, ott is; egy tarisznya, rajta keresztüldobva a kilótt puska; arrább egy pár száradó bagaria, a gazdája talpig fehérben sütkérezik a napon, úgy szárítja magát, nem kell neki most csak egy markos bába, aki megkenegesse elvannyadt hátát. S a szilvafa szegényes árnyékában, ahol a gyér levelek közt pászttásan hull ránk a nap meleg sugara, összedugjuk mi többiek a fejünket s meglegedetten szürcsölgetjük a bácskai paprikás esszenciáját.

A vén gojzernek van gondja rá szakadatlanul, hogy ki ne ürüljön a talpatlan pohár, melynek mindig kézben kell lennie, különben feldőlne kincset érő tartalmával együtt.

— De csak nincs ilyen komedencia több a világon, sóhajtjuk célzatosan összekacsintva, a mint már kezdünk betelni a sok jóval.

— Az szigorú! — pattan fel önelégülten a mocsár- király és nagyot csuklik egészségünkre a talpatlan pohárból.

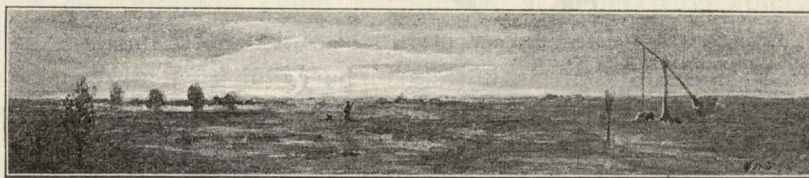
Úgy tetszett nekem, mintha az őszi alkonyat pirosas fényében, valahol a mosorini rét rónája fölött, újra szólt volna a szélkiáltó

A puszta éjszakája.

Itt vagyok a pusztán és körülölel a szeptemberi éjszaka némasága.

A hangtalan nyugalom világa ez; — minden kisesz mintha riadót csendítene meg a felséges magányban. Még a falusi kutya se vakkan, még a tanyai éjszakák apró lármája se zavar meg; a mi parányi hang támad is, mintha ösmereetlen világok messzeségéből susogna idáig.

Jaj be' gyönyörű, jaj be' félelmes ez az éjszaka! . . .

Egy-egy kis rohama fut el fölöttem az ingerkedő szélnek; a bokor megzördül tőle, a hervadó tengerilevél összesurlódik és zizegő rezgéssel libben vissza régi helyére. Nincs egyetlen jel se, a melyik élő lény közeledéséről adna hírt.

A puszta végtelensége elnyeli a jelentkező piczike életet; a bogár csak úgy zúg, mintha egy zörgő levél rezdült volna végig a haraszton.

Fütyöl a szél, az őszi szél.

A tiszta magas égen sűrűn ragyog a csillag, nyugalom van most a végtelenség birodalmában, nem szántják a nagy kék síkságot hulló meteorok. Csak a szél dudál halkán, búsan; néha elszenderül, mint az alvó gyermek; néha zokogó sirásra fakad, mint egy beteg szivü asszony; azután következik a megpihenő fuvalom haldoklása.

S én tudom, hogy a meddig a nagy feketeséget sejtem: jobbra, balra, előttem és mögöttem csak üres síkság van; nagy, karikába simított róna; a széles rétek hol lekaszálvák, hol még most is dúsan eresztik a sarjut; az óriás legelők vakondtúrásai most szaporodnak javában; a hús levegő kezd már csipkedni az őszi hidegség iránt érzékeny virágot. Ember nincs sehol, még a pásztortűz is csak valahol a messzeségben csillog, mint valami éjszaka születő délibáb. A kis láng megereszkedik egyszer-egyszer s szétcsap mint egy fehér rakéta, azután egyszerre visszazsugorodik, parányi földi csillaggá lesz, a melynél a puszták fia alig talál oltalmat az őszi hideg ellen.

Fütyöl a szél, ez az egyetlen állandó hangja a rónaságnak.

Ezt az örökös sóhajtást szünetlenül hallom és élvezem; ezt a beszélő lélekzetvétele a pusztának nem unom meg soha.

Ritkán szól már a tücsök, a nyári éjszakák e fáradhatatlan lantosa; a hús éji légben hiába is zengné szerelme himnuszát, nem ezt az éjszakát választja a boldog szerelem a szabad ég alatt való ábrándozásra.

Olyan itt most minden, mintha a vég kezdete kerítette volna hatalmába a földet. Az égen szürke csikokban vonul egyik sereg felhő a másik után; a hold valahol ott bujkál

közöttük, megfényesíti néha a szélöket, attól olyanok lesznek mint a göndör bárány; a sok fényes fodor szinte megcsalja a szemet; azt lehetne hinni, hogy csupa apró nyári felhők azok, pedig az őszi éj szürkeköpenyeges, esőt ígérő vándorai.

A nagy üresség csaknem megdermeszti az embert, s a nagy magány kísértetek országát sejteti, a melyben földi halandó csak az álmok ölén át haladhat végig sértetlenül. A legelső tanya jó félórai út innen; ott legalább az akáczfára települt baromfi pittyegése bizonyít valamicske elevenséget; — de itt a lekaszált rét szélén, az árokpartra kikapaszkodó sás közt hencseregve nem veszek észre egyetlen hangot se, legfőlebb ha a szivarfüsttől megriadt kecskebéka nagy hirtelenséggel czuppan bele az árok vizébe.

Fütyöl a szél, az őszi szél! . . . Máskor ezen a helyen pitypalatty verését hallgattam féléjszakákon át; libegő gémek hasgatták a magasságot, melynek régióiból csupa langyos szellők ereszkedtek le hozzám; a gulya kolompja ha meg-megcsendült, el tudtam tőle szenderedni, mint a hogy el tud altatni az esti harangszó. Most a pitypalatty elhízva lapul meg vándorutjában; a kölestarló barázdái közt alig várja, hogy pihent erővel folytathassa tovább kimért keserves pályáját; a gémek, mintha korai téltől tartanának, elvonultak már erről a vidékről, még egy vakvarju se riogat bele a sötétségbe.

Csak a gulya kolompját hallani elvéve, de olyan rekedt, olyan szomorú a hangja, hogy nem tudok örülni repedt harangra emlékeztető zörgésének.

Ha még az őszi szél se fujna, kétségbeejtene a tökéletes csend, mely szinte süketté teszi ezt az egész pusztát. Alig is hiszem, hogy ugyanaz a virághimes térség ez itt, amely úgy tárult ki bőséges kincseivel a nyáron, mintha az isten nyitott tenyere lett volna. Még előttem a kép, a mikor a sulyos buzakereszteket felrakták az aratók a négyökrös, vendégoldalas szekerekre; hol csára, hol hajszra húzva indult meg a jószág a terméssel. Most szürkesség nyúlik el a ringó kalászkok bölcsoje fölött, azóta a hörsök is bevonult róla a tengeri földre s ott úzi rabló garázdálkodását; legfőlebb a parvenü egércsaládok kajtatnak még szemet a tarlóban.

Milyen messzire van ide a tanya s mégis elhallani az éjféli kakasszót. Ime az első eleven hang, a mi felrezzent álmodozásomból. Becsülöm ezt a parasztnak szánt ébresztő órát; mintha látnám, hogyan csapkod a szárnyával, mikor vöröstaréjos fejét fölemelve, behunyt szemmel eldalolja a figyelmeztető szózatot. A vén pulykakakas megdobbán tőle ijedtében az eperfa villás ága közt s neki is kibugygyan öblös melléből az óvatosságra intó glukk-glukk!

Mennyi idill volna ez együtt, ha még mindig a nyári éjek meleg fuvalmai szökelnének a pusztán! . . . De most az őszi szél fütyöl csak; alá bújik a szamártövisnek, meg-razza rajta a fonnyadó bogáncsrózsákat, azokról lehull a didergő apró bogár a földre . . . s csak fúj a szél szünetlenül.

Kibujik egyszer a holdvilág, az imént rongyos felhő akadt az utjába, eltakarja.

Mintha még több lenne most az árnyék; a szétömlő sugárban feketébbnek tetszik a fa alja. Néhány fűzfa simul egymáshoz az árokparton, azok lombja alatt még sötétebb az éj, mint a míg nem sütött, csak derengett a hold.

De kint, a messzeségben, az egész misztikus ürességet befogja most a kevéske fény, meglátni a tarlók világos sávjait s a széles tengeri táblák erdőségét. Mintha egy kutágas sötétlő vonala is rá rajzolódna az ég aljára.

Mindössze egy gondolatnyi ideig tart az éji panoráma; egy jókora sóhajtás azalatt már újra a sötét kietlenségbe veszne; nincs semmi hang ilyenkor, hanem az őszi szél, a szeptemberi szél, folyvást próbálgatja legujabb nótáját.

Csak ez a nagy, kietlen némasága ne lenne az őszi éjszakáknak!

Csak egyetlen éneklő madár csipogna álmában a ringó bokor között! . . .

De bizony az is ritkaság, ha a költöző madár búcsúszava leér idáig. Hallani, mikor a daru kurrog, mikor a szélkiáltó jajong, meg mikor a csapatokba verődő vadlud vezérgunárja geggen egyet, hogy jelt adjon az elmaradottaknak, hanem ebben egyikben sincsen semmi vidámság.

Éjfél mulik, mindjárt hajnalodik. Mintha kezdene már hullani a harmat, elállt a szél. Az apró fuvalmak mind elbujtak a frissen levágott sarjürendek alá, a pajkosabbja még onnan is kisurran s viszi magával a fonnyadás illatát.

S én még mindig itt vagyok a pusztán és boldogan tűröm, hogy megöleljen a szeptemberi éj némasága.

Egy nyárfa-sorról.

Fut-fut, hosszú vonalban, szemem alig látja a végét.

A puszta szelíd, egyhangú térségében nincs itt semmi egyéb változatosság, mint ez a végnélkül valónak látszó fiatal faszor.

Egy gyermek-faszor zsenge csemetéből, a melyiknek csupa hajlongás még a dereka is. Úgy áll szépen, glédában előttem, hogy szinte kedvem lenne feldönteni az elsőt, hogy ráéssék a másodikra, a második meg a harmadikra s úgy hullanának egymásra, mint a kártya-katonák, míg lefeküdnék az egész hosszú sor, akárcsak valami fergeteg hajlított volna le a földig.

Akkor nem is lenne itt más, csak egy gyönyörű zöld lap, a melyen meg nem akasztaná a képzeletet s a gondolatot semmi, még egy olyan fűszál sem, a melyikbe bele lehetne botlani, mert hosszabb a többinél.

Jól esik néha a kifáradt, megpetyhüdt agyvelőnek az ilyen feltétlen kényelmeskedés, ez a szabadossághoz hasonló szabadság, amelyben nyügét-terhét egyszerre ledobja s csupán azon van, hogy a szorongattatástól szabaduljon. Az ilyen istenigazában való lelki nyújtózkodáshoz nem is jutni máskor, csak a teljes magány pillanataiban, az elvonultság patikai mértékkel mért időszakában, amikor azok lehetünk, akik valósággal vagyunk, mert

nem ellenőriz idegen szem. Ilyenkor lehull rólunk, benső lényünkről, a sok színészi czafarang, ami nélkül az alkalmazkodásra kötelező társasélet el sem képzelhető.

Most, hogy egy kis nyárfa-csemete alatt süttetem magamat az őszi dél sugaraival, most érzem igazán, hogy milyen áldás ez az egyedüllét, amitől pedig iszonyodni tudnék, ha nem a puszta nagy üressége, hanem egy lakatlan városi épület venne körül. Most, hogy nincs a közelemben más hang, mint a nyárfa-levelek tapsolása: megértem a pásztorélet tünődéssel tele szépségét, aminek pedig halálos unalom látszata van a városi ember szemében.

Unalom! itt! . . .

Ahol a pázsit puhaságában világos nappal is a félálom boldog tétlensége szállja meg agyvelőnket; ahol eszünkbe se jut, hogy töprengjünk, mert a céltalan nézés véletlen irányra is elég táplálékot ad a gondolkodás hanyatló ösztönének.

Úgy bele tudok bámulni az ég aljára türemlett felhőbe, hogy le nem veszem a szememet róla, amíg szeszélyes alakulásából valami értelmet ki tudok eszelni. Hogy félttem kicsi koromban az olyan csúf vasorrú-bábától, amilyenné az imént elváltozott a felhő; s hogy örvendeztem az olyan hajlott nyaku hattyu láttára, amilyenné éppen most készül kifermásodni az ég lengő köde!

Még egy tenyérnyi árnyék sincs ezek alatt a gyöngécske fák alatt. A mezőségen bátran végig ömölhet az ősz mosolygó derüje; a tiszta ég fénye csillogó játékkal verődik vissza ezekről a kis, igénytelen, remegő nyárfákról, melyek lombja közt mindenütt ellátni az égbolt egybeolvadó kékségéig.

Valami alig észrevehető mozgás van itt folyvást.

Meg-meglendülnek az ágnak csúfolt vesszők, bizonyosan egy rövid lélekzetű szellő csapott el köztök. Vagy talán madár szállott oda; hisz' egy szárnylebenés is elég lehet arra, hogy ekkorát rezdítsen a galyon. De ez a kevéske mozdulat is megszabadítja a környéket az élettelenség félelmétől; a zsenge faágak mintha magoktól hajlongnának, mintha jókedvében tánczolna, remegne, forogna itt a sok hosszúszáru levél.

Az a piczi élet, a mit a csönd e birodalmában félig látok, félig elképzelek: nem szünő várakozással tölt el az iránt, hogy hol nyilatkozik meg. Lesem a lombok rezzelését; kíváncsian nézem a levél játékát; újra, meg újra megszámlálom, hány fa mozdul meg egymásután, ha végig fujja a szél.

A fiatal nyárfák megemelik águkat, úgy integetnek, kézzel mutogatnak, fejfelé bólintgatnak. Sokszor — azt hiszem — hirtelen izgatottság lepte meg őket, a miből ha lecsilapodnak, összefonják megint a karjokat, úgy várják csendben, rendben, a visszatérő ingerkedő szellőt.

Messze, nagyon messze van a fasor vége. Odáig mintha mindig fogyna a csemeték csekély magassága; egyhelyt bele is apad egészen a földbe, onnan már nem látni mást, mint a bokorra törpült lombot, még azon is túl pedig végkép összefolyik az egymásba omló zöld szín tarkasága.

S a sötétebb és világosabb zöld közt egyszer csak mintha futó fehérség kezdene elterjedni: egy erősebb szélroham tolja félre útjából a nyárfa-leveleket, melyek mind-mind hátokat fordítják a veszedelemnek. Mire hozzám ér a levegő hulláma, szárnyaszegetten búvik a fű közé s ott vergődik ereje fogytán, nagy riadalmokra a hangyáknak.

Esik eső, sugár-eső. Fördik benne a fényes levél, melynek a folytonos rezgését a sugár játéka árulja el.

A nyárfa-levelek bágyadt zöldjét kis fényes lapok tükrözése élénkíti a messzeségben; ha sokáig nézem, azt látom kicsinyben, a mit a síma tengeren, a hol a naptól kigyúl a víz s szürő piczi villámkák pattognak ki belőle, hogy nyomban eltűnjenek, mintha száz-

ezer gyémántfulánk fűrná meg a vizet gondolat-gyorsasággal. A nyárfa-levelek rezgése is ilyen kis fényességeket terem ezerszámra; a melyik megmozdul, arról lecsúszik a sugár s mikor visszarezdül: a szelid ragyogás türelmes kitartással telepszik meg rajta. Lepke-szárnyak csapkodását sejteti ilyenkor az egész nyárfasoron.

Nini, egy bábaszarka!

Milyen nagy elevenség ez az egy madár ezen a kihalt területen.

Megül közelemben az egyik fa csúcsán, onnan recscsenti meg hívó hangját. Közbe nagyokat billent a farkával, úgy egyengeti, kormányozza a vékony galy ingását; addig hintázza magát, míg felkölti valami a figyelmét a fű közt. Hirtelen megfordul s fehér hasa helyett hamvasszürke uniformisát mutogatja, aztán leröppen s egy kövér szöcskét czipelve, szárnyal vissza előbbi helyére.

Mennyi mozgással, mennyi lármával jár ez az ebéd. Nyilván nincs egyedül a falánk teremtés s láthatatlan pajtását szölongatja.

Vége már a magány hangulatának; ez a buta madár egészen kihoz a sodromból, hiszen nem érzem magamat többé egyedül, van a ki minden mozdulatomat ellesse, megfigyelje.

De hát így is — úgy is ki kellene zökkennem az elandalodásból, mert jön a kondás a malaczaival. Hallani már a tarló felől sivalkodásukat, meg a karikás pattogását, a mint közójök csördít a bocskoros oláh. Kongó mély torokhanggal bömböl hátra nagyreményű ivadékának:

»Moj Gligore! ne hadd ott azt a koczát!«

Persze, a fias kocza hátul maradoz a malacza kedvéért s nem sokat törődik vele, hogy a princípálisa sűrűn emlegeti a »drácut«. Mire a vén kondás odaér, a hol én pihenek, elmulik a felfortyanása s alássan instál egy kevés bagónak valót.

Ott vonul a sok sáros malacz a nyárfasor mentén a réti kút felé. A göndörszörű, széleshátú, végig egyformán gömbölyű rőfögő jószágok koczogva, moszatolva loholnak előre; némelyik nekifekszik a fiatal fák sudar derekának s úgy odadörzsöli viszketős oldalát, hogy majd ketté törik bele a megkínzott csemete.

»Moj Gligore!« — hallom újra a figyelmeztetőt s látom is, hogyan igyekszik a kisebbik bocskoros elterelni a fától a hivatlan vendéget. Azután a karikás kemény pattogása megint összekeveredik az egyre fogyó, gyöngülő malacz-sivítással.

A bábaszarka se állja ezt ki, elszállt a nagy riadalomra; egyszer-kétszer csak megpróbálta arrább rebbenni egy pár fával, de végre megsokalta s az imént már csak egy csöppnyi fehérséget láttam belőle jó magasan. Az a fehérség is átváltozik lassankint egy fogyó szürke ponttá, utóljára már nem látszik a pont sem; — magam vagyok a nyárfasornál megint.

A réti kút táján ácsorog egy ember, — az a kondás.

A malaccai bent hemperegnek bizonyosan a pocsolyában és békén hagyják egymást, ő meg elbáméskodik a nagy világ véghetetlenségén és észrevesz belőle annyit, hogy a kajlafülű mangalicza-koczája sokkal különb, mint az a szálkásszörű emse, a melyik még kis malaczkorában cserélődött ki valahogyan, az isten tudja, hogyan.

Annyi szent, hogy eszeágában sincs ezekkel a szép kis nyárfákkal törődni, amelyekben én annyi gyönyörűséget találok most.

Hej, ha majd egyszer fel fognak ezek cseperedni! Kieresztgetik az ágaikat s megizmosodnak, meglombosodnak! Lesz gyönyörű szép koronájok; magas, szálas, daliás termetök, amelyet megirigyelnek tőlök a törpeségre kárhoztatott cserjék! Azután közójök fog szállni tavasszal a szerelmes madár, de az örökös zúgástól, susogástól, levéltapsolástól nem tud ott megmaradni! . . . Ha majd árnyéka lesz a rezgő lombnak, mely alatt kényel-

mesén meg lehet pihenni! Ha eljön az az idő, amikor végig nézve ezen a fason, mind csupa faóriás fog a vándornak csudálatos misztikus meséket sugdosni a multról! Akkor . . .

Akkor?!

Hol leszünk mi akkor, akik ma elmegyünk megnézni a csemete-nyárfasort és hallgatjuk a kis fácskák aranyugárban fürdő leveleinek a tapsolását?! . . .

Sehol se leszünk!

Valahol ez alatt a nagy zöld síkság alatt leszünk és felettünk talán ki fognak nőni a legfiatalabb csemete-nyárfák és mikor odamegy valaki közéjük, alájok, hogy megpihenjen: nem fog találni árnyékot alattok, hanem az édes meleg napsugár kötekedve fog akkor is játszani a falevelekkel és csillogni, villogni, fényleni fog attól minden, mintha egy örök életre szóló elevenség és erő áradna le ide onnan felülről.

1851

1866

Kócsag-les.

A nagy lápok s a széles rétségek hófehér, gyönyörű madara a kócsag.

Mikor a zöld végtelenség fölött, a láp rónáját beborító égen szeldesi lassú szárnycsapással a levegőt: olyan, mint egy szűztiszta lélek.

Kivált ha egymagában látom fent, a magasságban, a tova lengő fehérség nem is tetszik földi eredetűnek; jobban esik hinnen, hogy a bárány felhők szülték, azok közt lakik, ott van a hófehér madár

hópehelylyel kibélelt fészke. A lápi járatlan világ királya ő, a legszebb, legnemesebb vízi madár; az egyetlen igazi szépség minden gémfaj között. A nagy csöndesség, a legnagyobb elhagyatottság az ő kivánsága; szeretője a susogó nádas; a vizek szellőitől szebben borzolódik a tolla; szárazföldi levegő nem otthona, nem paradicsoma.

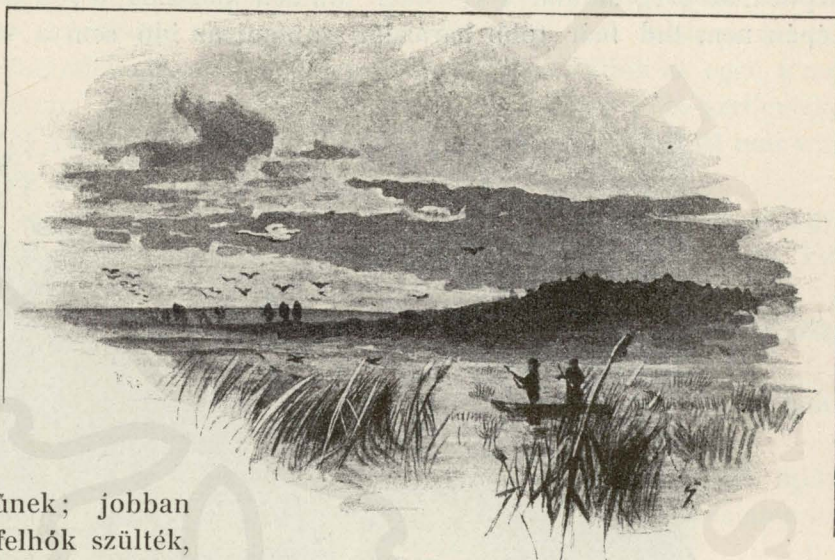
A hol a nagy nád közt pásztásan kigyózik a sekély víz, melynek lápi páfrány fogja be felületét s benne a hosszúlábu gázló leér a fenékre: ott tanyáz szívesen.

Minél kevesebb az idegen mozgás, minél halálosabb a némaság, annál szebb ott minden a kócsagnak.

A lápi ereken húzódo csónak siklása alig hallik, mégis megriad rá; nem is evező csobban, csak lápibot loccsan, a mint előre taszítja a pákász a csónakot, mégis meghallja azt nagy messzeségből a nemes kócsag s gyorsan szárnyára kap.

Tovább, tovább! — a merre ember soha sem jár s a vadmadárnak is vad már a világ. Lärmás rucza, vizet szántó szárcsa elvéve akad ott; azoknak szebb az élet a partokhoz közel, a hol a vakvarjú gunnyaszt s álmos szürke gém bámul a síkvízre. A kócsagnak fáj az örökös zaj, idegessé teszi a vizityúk csendes pittyegése, siet el onnan, tovább, tovább!

A póling szava kíséri útján, a szélkiáltó testvére neki a vadságban, együtt siklanak át a légen, a nádas szíve felé.

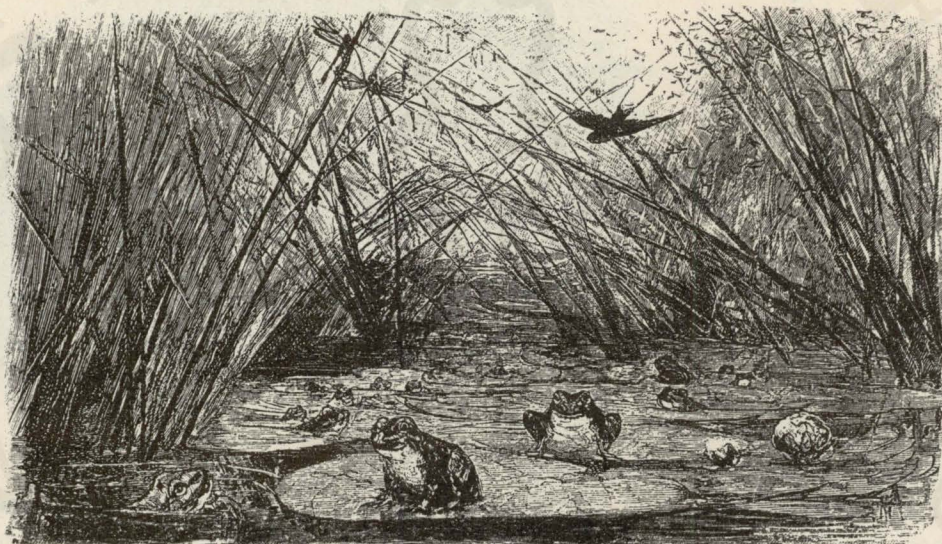

Hajnali két óra mult, mikor megzörgették az ablakomat. Felkelni! itt az idő az indulásra.

Odakint még a szeptemberi éjszaka takar be mindent; tíz percz mulva vadász-kollégám mellett ülök a kocsiban. A kihalt falun át gyorsan robogunk, még a kutyák is kifáradtak már, alusznak, nem ugat egy sem.

A meny csillagos, a föld sötét. Hold nincs az égen, annál jobban ragyog a hajnali csillag. A hús levegőben se por, se köd; megcsillan messziről a szontai mocsár rónavize. Néhány percz még és helyben vagyunk.

Dúsan termő kukoriczatóbla mögött emelkedik a Gréber-szállás, ott várnak bennünket a halászok. Dehogyan várnak! Szontán mulatott az éjjel valamennyi s most alszik, mint a bunda. Alig tudunk felköltetni vagy kettőt közülök; az egyik princípálisa a halásznépnek, az öreg Molnár, a ki ösmer minden nádszálat a sok ezer holdnyi rétségen. Ripacsos képén nem tud már több barázdát szántani az idő, sem a viszontagság; jó magyar neve

daczára egy szót sem tud magyarul, telivér bácskai sváb az istenadta. Társával kiold hamarosan két csónakot, egyik az enyém, a másik a pajtásomé. Indulhatunk.

Sötétedik a hajnal. Az az idő ez, mikor közel van már a pirkadás. Előbb majdnem egészen kialszik az égi világosság, hogy annál gyönyörűbb legyen a nap kigyulását megelőző pompás színjátéka az ég elejének. Ilyenkor kell helyben lennie annak, a ki a rétség büszke madarát akarja zsákmányul ejteni. A kócsag vigyázó, nagyon éber madár, a szürkülettel már mozog: a külső pocsogokról, hova az est csalogatta ki, visszahúz nappalra a csend hazájába. Csónakaink gyorsan csúsztak előre a vizen, a két evezős halász egymással versenyzett, sietnünk kellett, máris késtünk.

Nem hallani ilyenkor semmi életet. Sötét a víz is, csak a legfényesebb csillag húz végig benne egy aranyvonalat; itt-ott elsuhan mellettünk egy tömb káka, egy kis nádsziget.

Mintha megálltunk volna egy helyben s a rét futna tőlünk visszafelé.

Néhol, fekete szőnyeg van elénk terítve; az evezőnek kétszeres itt a dolga, körülvész minden oldalról a vizilencse, helyenként a hinár. Azután becsúszunk a hajló náderdőbe, melyben se út, se nyom. Az öreg Molnár tudja azt, hogy melyik csillag irányában kell nekidőlnie a víznek.

A hogy kijutunk megint a síkságra, ébredező szárcsa riad vissza a sűrűbe jobbról-balról; törpe bűvár kapja le magát előttünk a mélybe. Valahol a nádi vadonban ijedezve visít a nagy bűvár.

Hopp-hopp! — a szomszéd cseretből jön a felelet: hopp-hopp!

Megállunk. A csónak egyet-kettőt ring még, azután ott vagyunk egymás mellett.

Még van egy kis időnk; az evezősök beleizzadtak a munkába, övék az érdem, hogy megelőztük a kócsagokat. Alig hogy elcsendesedik a mozgás, körülrajzanak az éhes szúnyogok. Eleinte csak úgy szeliden hessegeti őket az ember, nem használ az. Egyre nő a számuk; ha egyet agyoncsapsz, tíz száll nyomába a tartalékból; ott dongnak, énekelnek, szárnyon tánczolva s egy-egy vércseppet követelve. Ha csak minden ezrediknek betelnék a kedve, halálos vérszegénységgel kerülnék vissza a mocsárból. S e vampirhad ellen nincs más mentőszer, egyedül a füst. Rajta, gyujtsunk rá hát! — kinek-kinek valami füstölő, szivar vagy pipa a szájában; körülheng bennünket a tüzről szálló kék köd, attól valamennyire ritkulnak az áttörhetetlennek tartott szúnyogsorok; ismét látjuk az eget, a mely egy gondolattal már világosabb; ismét eszünkbe jutnak a szép, fehér, repülő szellemek, a gyönyörű kócsagok, a melyek idecsalogattak bennünket a vizek vadonjába. Most már nincs mit tétovázni, előre legénység, helyére kiki, gyorsan.

Elválnak egy hang, egy üdvözet nélkül; csak a két evezős köhint még egyet, mikor elhelyezkedik a csónakkal a végső állomáson, valami nádsziget közepében. Ez a köhintés jelzi az irányt, a hol vagyunk, nehogy láttatlanban meglódözzük egymást.

Megint halványabb a magas ég, most már nincs is rajta csillag; tisztán látszik a felhőfoszlány, a mint a szél hajtja.

Lent is érezni egy kis borzongását a levegőnek, attól elkezdi reszketni a nádas, fodrosodni a víz, de csakhamar nyugalom van utána megint.

Valami elvakkantja magát a magasban. Az öreg Molnár egy kicsit felbök ujjával az égre: egy nagy gém száll ott, egyenes irányban, mintha zsinóron húznák; valahonnan, nagy távolságról felel neki a társa. Ezek a hajnal előőrsei.

Most már minden perczen jöhet a kócsag.

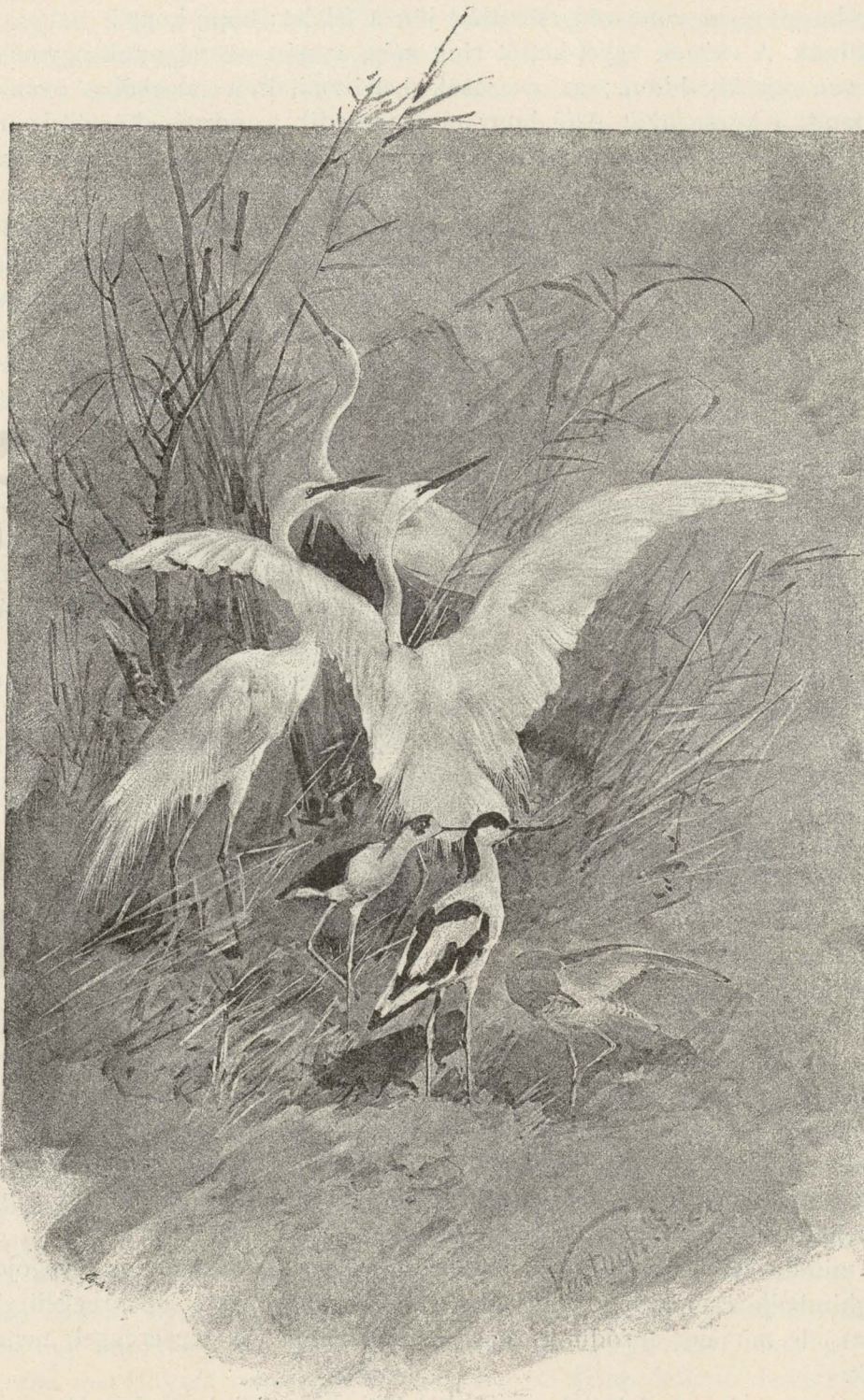
Szemünk a parti részt kutatja, arról térnek haza a fehér madarak; egész vágyunk, lelkesedésünk, kíváncsiságunk, mind őket várja, nekik szól. Süketek vagyunk minden oly neszre, melyet nem a kócsag támaszt; a vak se láthatna kevesebbet a körülöttünk ébredő élet jelenségeiből, mint mi.

Susogás kél a levegőben, mintha valaki százszor mondaná ki gyorsan egymásután a S betűt; crescendo eleinte, aztán decrescendo. Ezek a vadruczák. A nagy tókerucza szinte megijeszt, a mint levágja nehéz testét mellénk a vízre, aztán megsejti az ellenség közellétét s nagy hápogással kap fel újra. A hajnali húzás javában folyik, a kerczerucza kis csapatokban suhan el mellettünk, mint a villám; elvegyül köztük egy-két gémféle, nagyokat rikkant némelyik; a selyemgém fehéres tolla szinte megcsalja a gyakorlatlan szemet, azt lehetne hinni, hogy az a törpe-kócsag.

Még mindig sötétes a környék, ámbár egészen a hajnal szellős levegője az már, a mi meg-meghimbálja csónakunkat. A vadrucza százával röpköd, kora reggeli gimnasztikát végez odafent, de mi nem törődünk most a hétköznapi vendégsereggel, nemesebb látogatást lesünk.

Az öreg molnár megérinti lassan a kabátomat: — Nini, ott, hátul! . . . Csakugyan, az a mi madarunk. — Milyen nagy, milyen hófehér, de milyen szörnyű magasan úszik! Ágyú kellene, hogy lehozza onnan. Lassú tempóban száll el a fejem fölött, mintha ki akarná gúnyolni a choke-boret. Ha már a sörétem el nem éri, utána küldöm sóhajomat.

Jön még azután egynéhány ebből a csodaszép madárból; egy sem könnyörületesebb az elsőnél. Roppant magasan húznak, ki tudja, milyen messze vidékről jönnek. Vagy tán megriasztották őket valahol?! . . . Annyi bizonyos, hogy semmi szándékuk a mi vizeinken

megtelepedni. Quanta species! csak a szívfajásunk növekszik meg tőle. Be kell csakhamar látnunk, hogy itt ma kócsagot nem lövünk. A hajnal is egészen nekirugaszkodott, glóriát rajzolnak az égre az első sugarak. Egy magános kócsag szeli még a magasságbeli régió-

kat, szinte bíborban fürdik napsugaraktól fénylő tolla. Isten hozzádot mond ez az egy is, ez az utolsó.

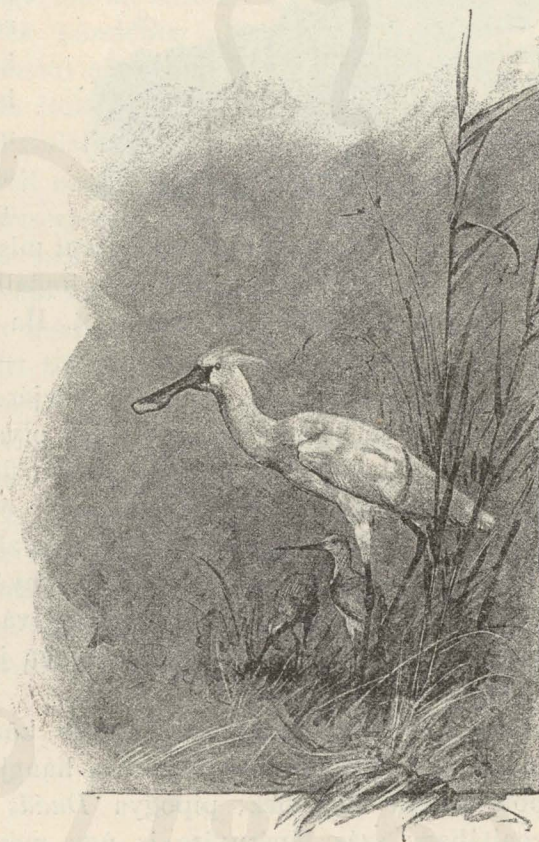
Most már hiába volna a reménykedés, úgy kárpótoljuk magunkat, a hogy lehet.

Egy pár elkésett rucza, a mely lótávolba kerül, vérével festi a vizet, s hogy egy kis paródiája legyen a készülöben volt drámának, leszólitok egyet a jó messze elhúzó három kanalas-gémből. A szép madár karikázva vágódik a nád közé, honnan nagy diadallal kerítik elő a halászok. Nem kócsag ugyan, de ez is hófehér.

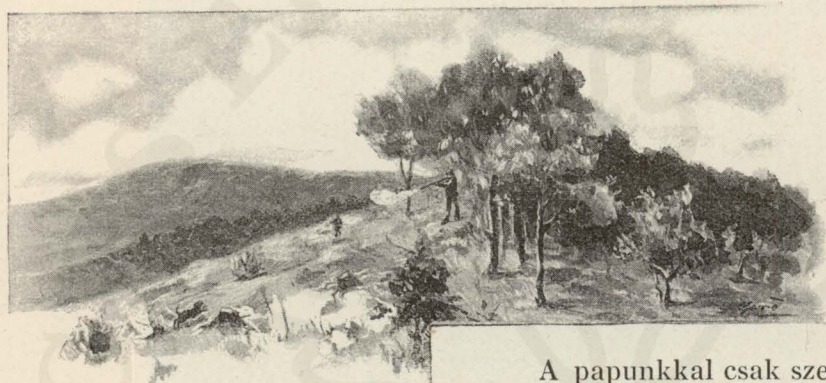
Mikor a nap egészen kisüt, lassú evezéssel tolják visszafelé csónakainkat az embereink.

Ragyog minden: az ég, a víz, a nádas zöldje; az őszi levegő kezd melegedni, olyan jól esik már a napsugár.

A kócsagok, a láp fehér szellemei, valahol a rigyásban összekacsintanak, tán azt gondolják: »no, ezeket ma bolonddá tartottuk«.

Erdők szívében.

Debreczeni bátya felpillantott kora reggel a párában füstölgő »Meszes«-re, abból ítélte le nyakunk közé a záport, de azért biztatott, hogy kár lesz megijedni, ha kapunk is az áldásból, nem csukor az ember, kiállja.

A papunkkal csak szent mise után állhattunk szóba; ha elvégezte lélekápoló foglalkozását, nem igen kérdezte az időt, de azért megnézte »szokásból« az aneroidot. Ha visszament a mutató a »változó«-ra, azt mondta rá, hogy: »most már csak azért is!« — és megtöltötte a kulacsot, a mely nélkül nagy fogyatkozása lett volna a pihenés idejére eső élvezetnek.

Harmadik társunkat kérdezni se kellett. Neki volt egy olyan ködmőne, a melyről Noé vízözöne is szégyenkezve csurgott volna le; az alatt ugyan fittyet hányt minden nedvességnek, kivéve a mi a klipitklapatóriumából kínálkozott feléje ékesszóló illatozással.

Egyszer csak, hipp-hopp! ott voltunk, a hol akartunk; a zilahi *Nyires* berkeiben.

Gyönyörű kis erdő. Ligetes szélein paradicsoma van a nyúlfélének; belső hajlásai alját sűrű bozóttal fődí a vágás; abban kamaszodik anyányivá a rókakölyök. Tetején fiatalos erdő sudarai borítanak árnyékot a tiszta talajra, melyen jó tanyát lelhetne az őz is, ha meghagynák benne nyugodni.

Csakhogy a mi területet a *Szultán*, meg a két *Bokrász* közrekap, ott ugyan csendességet kedvelő vad meg nem maradhat. Akármelyiknek a hangja csendül is meg, bizonyos, hogy jó szimat csapott szagló idegeihez; pipogya *Dudás* ha meghallja a széles utakon való fel s alá nyargaltában: száz lépésnyire is úgy meghajtja az üres levegőt, mintha előle pattant volna ki a süldő.

Attól kezdve, hogy elnyelt az erdőség bennünket, nyoma veszett Debreczeni bácsinak, az öreg Jupiter pluviusnak. Negyven év óta bujta itt már a gazt, megvoltak a maga anno ájnzbeli »állásai«, a hol *bizonyosan* meg kell fordulni akármilyen vadnak. Onnan azután el sem igen mozdult, legfeljebb ha egyik »stand«-tól a másikig, a völgy fenekétől a dombtetőig.

Főtisztelendő Csaponyi Ignác beleveszi magát csakhamar a leggazosabb aljba; neki rókára nagyobb szüksége, egyrészt mert egész áldott életében azon munkál, hogy miképpen válják nagyobb hasznára az emberiségnek, a mi tekintetben a rókairtás

csakugyan számot is teszen a tanyai gazdák itéletében; másrészt meg nagy passziója, hogy magalótte róka prémes bőrével béleltesse a téli bundáját. Így azután ha lövés esik a völgyben, rá is dörmögi mindjárt a tetőn az öreg Debreczeni: »gyarapodott a pap bundája megint«.

Az erdő csendjében megvakkan nemsokára a rókás Szultán. Nem kell a nyúl az ebadtának, csak a vörösszörű remete után veti magát, de azt azután elüzi, nyakgatja órákig. Messze elhallik tiszta, keménycsengésű hangja; a többié közt mindig az első; mindig elől vágtat, rajta ugyan ki nem fog a »ravasz«. Hiába méri a porondot, hiába ugrik át a patakon, hogy a saját nyomával szemközt futva egy darabig, oldalt kivesse magát a gazba: Szultán túljár az eszén s olyan varga-betűt kanyarít a labirintos helyen, hogy utóljára is bele kell esni útjába az igazi nyomnak.

Egy darabig csak rakja vele a kállai kettóst a többi is, de csak nem nekik való mulatság az. Nagyon hálátlan és fáradságos, mert róka-koma él a gyanupörrel s nem igen mutogatja a tisztásokon az irháját, a tüskés völgy szivébe meg ritka vadász bújik utána. Így aztán nemsokára maga marad Szultán a rókanyomon s a vadász csak onnan tudja, hogy a keskeny ösvények közelében állása mellett surrant el az óvatos vad, hogy a hú kutya szakadatlan csaholással alig húsz-harmincz lépésnyire baktat el láttatlanban előtte.

Ezalatt az öregebb Bokrász nyulat böngész s abban telik passziója, hogy el-elveszti a nyomát, meg újra megtalálja. Ösmeri már a vén nyúl csalogatását s mikor elnyeli a föld a szimatot, csak annál nagyobb bűzgalommal kutat azon a tájon. Amint közé furakodik egy kis galagonyacserjének: usgyé! ott iramodik előtte a fehérülepű füles, fűgét mutogatva billegőjével a cserben hagyott kopónak. Nosza, szorítsd öreg! kapja magát Bokrász, utána! tartja szép szóval, csaholással egy darabig, mikor elhallgat a tévesztett irányban, messziről üvölt neki a gazdája: »Ni ott! . . . itói! . . . ugrads ki még egyszer! . . .«

Durran a puszka itt is, amott is; ahol duplán szól, ott ugyan ritkán számol be a puskás a vad bőrével, mert úgy van már az az erdei vadászat, hogy az első lövésre bukfenczet kell vetni a vadnak, minthogy a másodikra nem igen vár, hanem arra menekül, a merre neki tágasabb, de a vadásznak szűkebb.

Annyi haszna mégis csak van a hiábavaló puffogásnak, is hogy egyszeribe odarántja a tévelygő kopót a vad nyomára. Akkor azután kezdődik megint a gyönyörűséges zűrzavar, az ékes koncert, a melyben jajgató örvendezéssel nyafog a vadászok négy lábú segítsége, ki vékonyan, ki vastagon ümmögve, buffogva, csahintva, vakogva a maga áriáját.

Hát van-e vadász-szív, a melyik gyorsabban ne dobogna az ilyen kvartett fortissimójára?! . . .

*

Hallgattam az erdő zúgását, futó vad nyomát járó kopó csaholását.

Elragadott az a változatokban gazdag koncert, mely visszhangot vert ki a domboldalból, mintha a nagy Nimród nótája csendült volna meg valami csodás zenéjü czimbalom húrjain.

Ott voltam megint a világomban, amit nem tudok hasonlítani semmi más kincséhez az öreg földnek; mellettem jobbra-balra keskeny erdei út, helyenkint fűvel benöve, máshol a szikkadt porondon üreges keréknyomot mutatva; meglátszik a göröngybe vágott párhuzamos vonal kopottságán, hogy hónapok előtt járt ott a sárban valami ölfát szállító ökröszekér. Néhol pocsogó maradt rajta, ahol laposabb a hajlás; s amint emelkedik a domb, úgy keményedik a talaj is; a lefutó esővíz simára mossa az utat, finom homok, tapadó

agyag rakodik le a fű tövére, míg a tetőn, ahol a szél játéka dudálva seper: tiszta, egyenes síkságnak látszik a napnak fordult útvonal fehéredése.

Elöttem és mögöttem a vágás: némán, mint egy tele írott nagy könyv, amely tündérmeséket kínál lapjain, csak olvasni kell tudni belőle. Az ég borultas, szomorú; nincs napsugár, amely verőfényt csúsztasson a hervadásnak induló lomb közé; minél sűrűbb a galy, a bozót: annál nagyobb benne a homály, mely déli időben is alkonyati szürkéségnek tetszik. A túskebokrok lehullatták már leveleiket, valamennyire ellátni köztük: ott szeli egymást keresztül-kasul a vad-csapás; féllábnyi keskeny ösvénye az erdő egyutat járó gyermekeinek. Madárnak nincs ott már szállója; ami fészek néhol kisötétlik a galyon, régen üres az; korhasztja a belecsurgó esővíz; átjárja, megtépi a hűvösödő szél; a szárnyas gazdák kiköltöztek belőle valamennyien az erdőszélre, ahol közel érik a tarlót, a tengerit, a ken-dert; csak éjszakára surran még vissza a bátrabbja, amelyik nem találja nagyon is ridegnek ezt az elbúsult környéket.

Hallgattam a négy jó tüdejű kopó lázas kvartettjét. Ahogy elkezdte prestisszimo a primás Szultán, mindjárt kisült, hogy megint csak róka bolondítja a derék kompániát. Völgynek fordult az egész hajtás és elveszett nemsokára a patakban; a távolról visszasíró nyafogásból nem vesztettem el egy hangot sem; ujjongó szívvel figyeltem az egyik Bokrász felcsendülő pizzikátójára, mely mindig megszólalt, valahányszor közelebb kapta a falka a vadat.

Amint a távolságban elvesztek a hangok, úgy tetszett, mintha különvált volna a csengőszavu Bokrász s magának hajtana. Talán őzet vett fel a fiatalosban. Elképzelttem, hogyan szökik a könnyű-lábu jószág. Elöl a suta, mint rendesen, hátul a bak; lesunyítják a fejüket s gyors villanással tűnnek el a sötét lombok között. Bokrász hűsége kitarással lohol utánok nyomról nyomra; mit neki most a hitvány nyúl s az ármányos róka?! — Ez oszt' a valami, az igazi hajtás, hegynek fel, hegyről le, mint a szélvész!

Mindig messzebb, mindig mélyebbről hangzott a khaosz zenéje, míg összekeveredett a visszhanggal; a megriadt szajkó újra kezdte hajsza-mulatságát, nagyokat károgva, sápgova

szárnyalt a cserje magasabb fáira; egy kis ökörszem csettegve, pörczögve billegett ki élém a vad csalán közül, rám se ügyelt a kis neveletlen, hiába hessegettem, hogy jobban halljam a messziről forduló kopócsaholást.

Ez az erdőt bujó vadász sziesztája, a mikor ráér gyönyörködni a legszebb költeményben, mely a lomb s a galy végtelenségéből ezernyi versszakkal énekli meg a remek természetet. Amint meglibben a falevél, ahogy végigzizzen egymáson a fű: dalt hallok belőle, szeliden altatót; kaczagó szellemek figurái lejtik előttem a levegőben táncukat; illedelmes erdei manók hajlongnak a szélingatta galyon, megkergetik a fű közt moszatoló egeret, mely nagyot szökve két lábra áll földalatti palotája kapuja előtt s veszélyt cinczogva kapja le hirtelen a fejét, hogy eltűnjék lyukában.

Magam is felriadok valami halk neszre. Oh, oh, eger koma, hisz nem szellemektől menekültél te sötét házadba! . . . A gnómok menuettje csupa álom volt, amelyet izgatott idegekkel napvilág mellett is álmodhat a képzelődő ember. Nincs itt más zene, mint a melyben Szultán viszi a fő tónust; megfordult előtte a vörös hunczut s lihegve baktat a veszedelme felé.

Ennek a gyanus csoszogásnak a jól ösmert zörgését hallotta a tallózó egerke, még mielőtt magam észrevettem volna, hogy honnan fúj a szél, s úgy gondolta rá magát a visszavonulásra.

Nemsokára látom is egy fél pillanatra a menekülő tolvaj gondolatokba mélyedt pofáját; csak egy villanás az egész, rá se érek lőni a nagy hirtelenségben; s mikor a gaz közt tova csörtet, boszuságom mellett is elfog a kaczagás, ahogy magam elé képzelem ő kemét, magasra tartott vitorlájával, vigyorgásra nyúlt ábrázatával. Mintha csak nevette volna a gaz ficzko a kopók hiábavaló fáradságát! . . .

De 'isz csak jól mondja a főtisztelendő úr, hogy pap nélkül nincs áldás; most is oda imádkozza a nyomorult rókát magához, csak hallom egyszer, hogy mekkorát pukkan a puskája, arra meg odagondolom mindjárt esőtvaró Debreczeni bácsit, — a ki ott gunynyaszt pipázva a tetőn, — mintha egyenesen a fülembe dörmögné: »gyarapodott a pap bundája megint!«

És csakugyan, a papunké a róka, melyet sztoikus nyugalommal vonszol egy darabig maga után, míg át nem veszi tőle a lőtt vad czipelésére fogadott napszamos, akiért nem kár, ha hozzápártolnak is a róka bundájának az ugró művészei.

Hogy eltelt a délelőtt a pompás hajtásban, illeté hozzánk egy kis komedencia, melynek az elkészítésében Kónya Miklós, a harmadik a négy közt, vala remeklendő.

Kiverődtünk hát a bozótból, melynek a legsűrűbb szélében egyszer csak előttünk termett Hamlet apjának a szelleme egy eltévedt hófehér tinó alakjában. Itt is okosabb volt jó papunk, mint az ő hűséges báránykái, mert ismeretes nyugodalmával félrelépett az útból, maga elébe engedvén másokat, a kiknek szükség esetén harcz is lehetne még a hivatásuk, holott az övé csak a béke olajágának a hordozása.

A túlerő láttára fűjt egyet a tinó s elcsörtetett, övé leve e szerint az érdem, hogy engedett s nem volt szükséges okkupálatlan utat keresnünk az ebédlőnek szánt tisztás felé.

Fürgelábu Kónya Miklós már akkor javában csinálta odakint a rendet, a minek még ilyen alkalommal is muszáj lenni, ha fiaskót nem akar vallani az ember.

Először is összetutúlni a kutyákat, hogy ne rontsák le magokat hiába, míg ismét rájok kerül a sor ebéd után. Szultán az első, a ki megérkezik a jajkeserves hívogatásra s a mint a kürtzó végigsivít az erdei magányon: ég felé vicsorítja grimaszos pofáját, úgy segít ümmögni, üvöltöni. Régen letette már Miklós a kürtöt, Szultán még akkor is piszkálja a füléből a kelletlen hangokat.

Ettől fogva azután a zsványpecsenye nagymestere veszi át a kommandót, uralkodván rajtunk művészetével a gyomrunk révén.

Mert bizony művészet az, királyoknak való pecsenyét sütni konyha nélkül, serpenyő meg lábas nélkül a pusztá gyepen, a hogy a szegénylegény szokta. Azért is hívják zsványpecsenyének, a mit, ha megkóstolt egyszer valaki, bizony nem csodálom, ha gusztusa támad rá, hogy eféle pecsenye-fogyasztó Patkó Bandivá szegődjék el.

Ime a szakácskönyvi meghatározása ennek a csudás eledelnek, ámbár sajna, keveset ér az így papiroson.

Vágatik mindenekelőtt két villáságú galagonyagaly, mely egymástól illó távolban leszuratván a földbe, adja a konyhát. Vagy két arasznyira a földbeszúrt villáktól jó tüzet rak apró száraz galyból Miska, a napszámos, úgy intézvéen bölcsen a dolgot, hogy a villák a szél felől levő oldalra jussanak. Ezalatt Kónya hosszú somfabotot farag meg nyársnak s feltűzdeli rá a közel jövőendő menyei mannáját. All pedig ez hazulról hozott s tenyérnyi szeletekre szelt finom bélszinpecsenyedarabokból, melyek közé rétegesen egy-egy darab makkonhízott disznóból való szalonna-szelet jut. Só és paprika magyar mértékkel adassék hozzá, de semmi egyéb ezeken kívül.

Mikor a jó somfabot már csakúgy görnyed a kedves tehertől, ráfekteti Kónya a két villára s a parázsra roskadt tűzből egy tenyérni közelségbe kaparja valami kampóval a füst nélkül izzó részt.

Ezután már csak a jó isten meg Miska napszámos a megmondhatója, hogy mi történik; én csak annyit látok, hogy egyre forgatja-forgatja valaki a nyársat s egyszer csak elkezdenek a szép hófehér szalonna-szeletek rajta megsárgulni, áttetszővé válni, míg a drága bélszin rózsapirossága lassacskán elhalaványodik szürkéssé, fonnyadtá; aztán halk, nagyon halk sistergés nesze keveredik a lombok tapsolása közé, kövér illattal vegyül össze a nedves fű kipárolgása; a füstöt jóltevő szellő szépen oldalt kanyarítja a gyönyörűen sült húsdarabok környékéről s legfeljebb a szalonnazsír kellemes páczolófüstje járja át a nyárson fülledő egész készséget, a mint le-lecsöppen a parázsra s ott elsistereg, vékonyka füsttel, frecsegő piczi petárdákkal.

Félig sült állapotában ki kell állania a zsványpecsenyének még az utolsó kenet szertartását is, a mi nem egyéb, mint hogy Kónya kapja a kulacsot s a húst végiglocsolja borral, az alatt, hogy Miska napszámos meg nem szűnik forgatni a nyársat.

Erre támad csak az isten-igazában való sistergés, de nem is telik bele azután öt perc s már szedegeti le kitűnő szakácsunk a szebben sült darabokat, a melyek teljesen »érett« állapotukban újra visszakapják pirosas színöket, hogy csupa kívánatos ínycsiklandás még rákaesintani is rovátkás bordájokra.

Pompás fekete kenyérdarabon osztogatja ki a szakács úr mindenkinek az illetőségét, válogatva mindig a javát, cselédnek hagyva a silányabbat.

Az éles bicska szinte sikkant egyet, a mint keresztül nyesi a nagyszerű falatot, mely csupa íz, csupa aróma.

Még Debreczeni Miklós öreg bátyánk is megilletődött sóhajtással nyeli a felséges kosztot, a mitől mintha szemmel láthatólag híznánk mindannyian; utóljára, hogy betelünk jóval: az öreg úr odakínálja konfektnek a mellén fityegő fia-kulacsot, végig szoptatván a maga természetete rizlingből szomjúhozó vadásztársait.

Hiába volt ott a sok finom rántott csirke, meg hideg liba; még a léha kopó-had is csak a zsványpecsenye szagára csóválta a farkát; Miska napszámos meg, mire észrevettük, akkora bagókat kanyarított sült szalonnából mindakét képébe, hogy vacsoráig is aligha sikerült neki az egész készletet szétörölnie.

Főtisztelendő Csaponyi Ignác kénytelen vala elismerni, hogy néha a földi javakban való illetén dúslakodás csak növelheti a velünk született jámborságot, mert hát ebéd után igaz szívvel és becsületes lélekkel fohászokdtunk mindnyájan ekképen: »Aldott legyen az úr, aki nekünk ma ezt a lukullusi zsványpecsenyét adta!« . . .

*

Gyilkos kedvünk támadt a duplán porciózott zsványpecsenyétől s minthogy a klipit-klapatórium is nagyon kotyogott már: idején levőnek láttuk arrább czihelődni.

Hajrá! hadd bújjuk tovább a járatlan tájakat, a hol a délelőtti hajsza óta megült a zaklatott vad. Szűkölve, nyöszörögve hizelkedik a czorkára fűzött négy kutya, a mint a gazdája gusztust csinál neki egy darab sajttal, kenyérrrel, csontdarabbal. Jóllakni nem illik ilyenkor valamire való vadászkutyanak, mert ha egyszer tele a puczra: eltikkad a nagy teher czipelésében, kifogy a szussza az első kapaszkodónál s nem cseng ziháló tüdejéből a hang, csak recseg.

Pedig nagy idő van még hátra estig; ezután következnek a java multság, mint-hogy kivan mondva a határozat, hogy minden vadásznak puskavégre kell ma kapni valami oktalan állatot.

Könnyű is azt így elvégezni magunk közt a kompániában, ha bele nem szólna az igazi Jupiter pluvius, csöndes őszi harmatot szórva le ránk valami finom menyei szítán keresztül. Alig, hogy megérzi Debreczeni bátyánk ezt a vastagabb fajtájú ködöt: lekanyarítja nyakáról húséges felleghajtóját, mely kerek negyven év óta tanúskodhatnék róla, hogy de bizony van olyan vadászember is, a ki mindig igazat mond. Miklós bátya sátozt hevenyész maga körül a szürkénél szürkébb köpönyegből s elbújtat alája puskát, tarisznyát, meg rizlinges kulacsot. Makrapipájának a tüzet védi kalapja karimája s a mint így vidám kedvvel és mosolygó ábrázattal nekiindul a dombnak: elgondolom, hogy mekkora utakat tett már meg itt a bátya az ő lassan siető bokáival.

A négy czerberus már jól bent lohol valahol a gazban; Kónyának az útját csak sejtí az ember, ha itt-ott felriog a kopókat irányító szava. Mindig visszhangosabban veri át a két domb fala a fátyolozott hangot; még egyszer-kétszer felsír a távolból a »ni ott!«, azután megint magam maradok a kedves papommal.

Bizony mi se álljuk ki együtt sokáig, jól esnék pedig egy kis csacsogás »pro concoctione«, mert pompásan megértjük egymást. Csak úgy ragyog a szeme, mikor nekieresztem elragadtatásom imádságát, melylyel a természet gyönyörűségeit foglalom véget nem érő lánczolatba. Látom, hogy velem érez, hogy az erdő iránt ápoltszerelme pirosságot hajt mosolygó arczára; neki is elég, mint nekem, ha a némaság e birodalmában megállhat egy hangyaboly púpja előtt s elnézi azt a nyüzsgő köztársaságot, amelynek minden vagyona egy százeleltre épített palota, de annak labirintnál tekervényesebb alagútjaiban semmiféle mérnöki tudomány el nem igazodnék.

Mondom, hogy nem álljuk ki sokáig együtt; izgat bennünket a vadászvér s arra nógat, hogy elkészüljünk az eshetőségekre. Most már pecsenyének való vad lövése volna a programon s ha a nyulas Bokrászban van egy kis emberség, nem is kerülünk haza süldő nélkül.

A pap lentebb marad, közel a bozóthoz, őt titkos intés tartja inkább a róka-tanya vonalán; hiába! nincs még tele a bunda. Magam felkapaszkodom csendesen a sikosra vált úton, melyre vékony csuszamlós réteget olvasztott az eső.

De milyen gyönyörű szép eső!

A városi ember nyilván kinevet; neki az eső legfeljebb »jó« lehet, mikor már nagyon kínozza a kánikulai forróság, vagy ha attól tart, hogy az aszály még a drágasági pótlék dacára is megnehezíti majd a megélhetését. Nem lát egyebet az esőben, mint ruhát rontó vizet, mely megkotyvasztja a kiállhatatlan locsopcsot, a sarat.

Nem ilyen ám az erdőt mosó eső!

Csendesen potyolja a falevelet, a száraz avart; mintha milliárd mákszem kopogna, gurulna, görögne végig a galyakon, lassankint csöppé gyúlik itt-ott az apró harmat s megkövéredve lepörög a levél hegyéig, onnan azután addig nyujtózik, kívánczik lefelé saját súlyának az erejével, míg hirtelen elereszti a levél csücskének utolsó reszelőfogát is és fényes gyöngyszemként lepottyan a cserje alá, a hova jön utána jobbról-balról százával-ezrével a társa.

Az ilyen csöppben nincs más, mint tisztaság, a mig csak össze nem keveredik a földi salakkal. Ha felszívna a nap, nem maradna egy porszem sem utána, legfeljebb valami kis vízbe fült levelész-bogár holtteste, a mit lesodort az ágról a váratlan áradás.

Látni, a mint a felhő helyenkint jobban megereszti milliónyi miniatúr zsilipjét. Ott az ég egyszerre elszürkül, az erdőre sűrűbb, nehezebb köd borul, melyből a szélroham kiszakít nagy hirtelenséggel egy-egy lebbencset, az azután egyszerre szétporzik a fák koronája fölött. Ugyanakkor közé suhint a szél a lombnak is és megrázza az esőben fürdő leveleket.

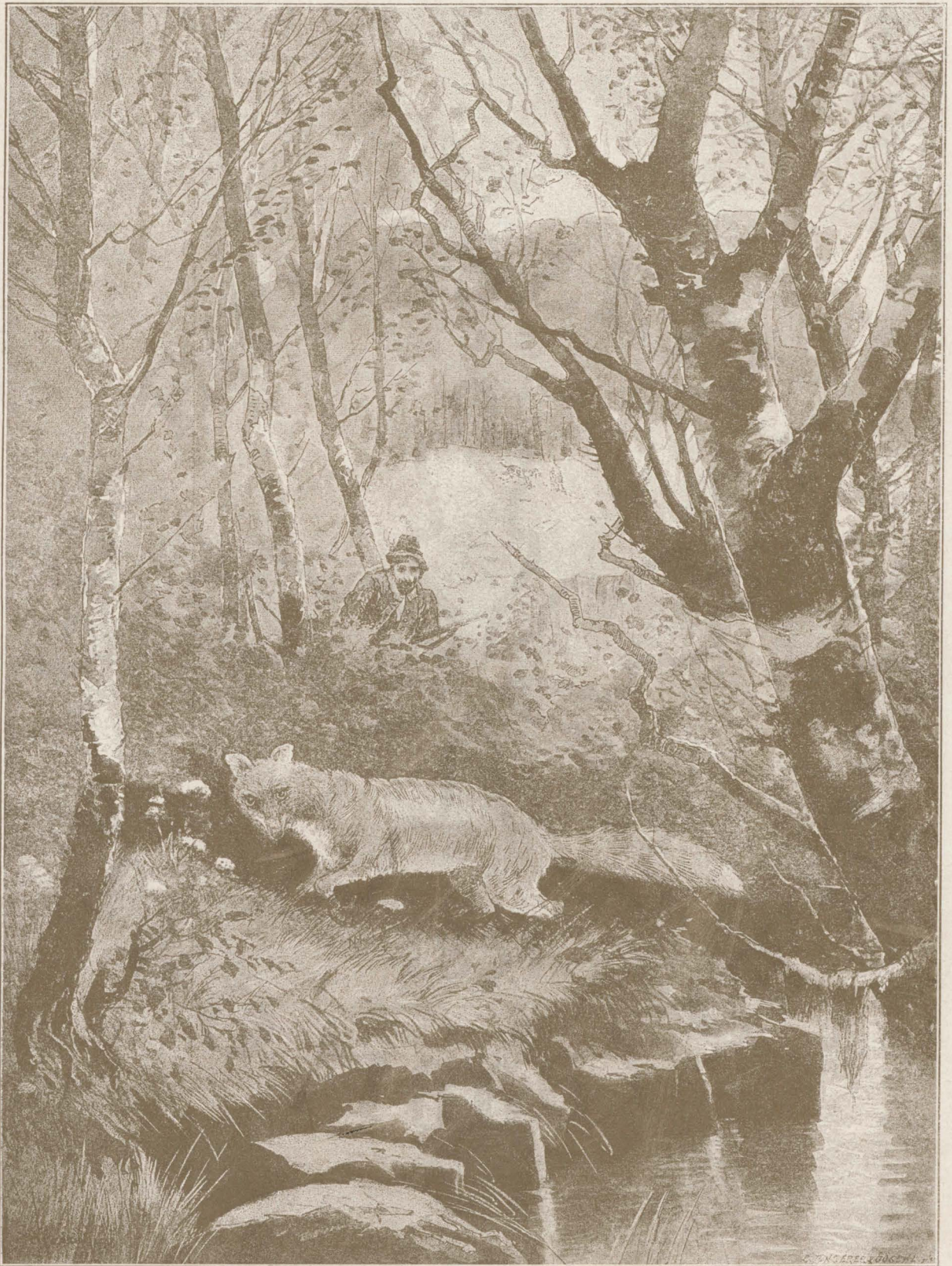
Mintha ezer mogyorót törnének mellettem egyszerre, olyan kopogás támad mindenfelé; a sok kövér csepp mind leszakad a földre, megkönnyebbül utána a galy és kiegyenesedik; a visszatérő nagy csöndességben megint csak a harmatos eső mákszemhintéshez hasonló pettyegését hallom.

Kizavar ábrándozásomból pipogya Dudás. Lucskosan, mint a kiöntött ürge, kerül elem, szemközt vágatva a tiszta úton. Ördög tudná, hol csatalkolta magát annyira össze, mert hogy a vizes gatz nem igen kereste, az bizonyos. Megvan a nyomorultnak az a szokása, hogy addig sétál az utakon egyik vadásztól a másikhoz, míg valamelyik társa el nem vakkantja magát a felvert vad nyomán; akkor azután neki vág toronyiránt a hangnak s elkezd nyafkálni ő is, míg észre nem tér megint, hogy most milyen bolondul fárasztja magát. Ebből látni, hogy nem sokat ér a jámbor, de minthogy összeszokott a kompániával, hát csak ott lebzsel; jó száraz időben, mikor a melegség lomb alá szorítja a kutyát, elbaktat ő is a cserje közt s kiugrat néha egy-egy nyulat, a mit a többi azután dicsó halálba kerget.

Már ilyen időben nem is vehettem rossz néven Dudásnak, hogy túl akar járni az eszünkön; magamnak is be kellett látnom, hogy erdőt imádó lelkesedésemben bóríg ázhatom ugyan, ha épen tetszik, de vadászszerencsében a véletlenül kívül egyébre nem számíthatok.

Felhangzott ugyan egypárszor a kutyák csaholása, szorongattak szegények valami vén nyulat, a mely elvitte őket zsinórvonalban vagy ötszáz lépésnyire az erdőszélen: de biz elvesztették a nyomát, a hol keresztülcapott a sáros úton. Ott már vastag sárczipó tapadt a mihaszna nyúlfi talpára, a mely nem hagy szimatot még a gyepen sem. Mire lerúgta megint a bocskorát, elmaradtak tőle a kopók s ezzel meg is volt mentve az irhája.

»Ni ott! itói! tau ide te ne!!« riog odafent a parton Kónya; azután kapja magát: brumm! brumm! neki durrant egy fa derekának. Csak arra való az egész komédia, hogy összecealogassa a kopókat. Jönnek is eszök nélkül s mohón kergülnek erre-arra a lövés tájékán, de bizony léha fáradozás az. Szultán kérdőleg kacsint Kónyára, a ki kajánul

Ujváry J. eredeti rajza.

Erdő szívében.

mosolyog a sikerült tréfán; csak Bokrász nem akarja akceptálni a felültetést s addig moszatol a domb oldalban, míg csakugyan kipattan előle a süldő s ekkor azután a kutyának áll feljebb.

»Nyif! nyaf! nyaf!« cseng fel hozzánk a hajtás szinte sikoltva; ki merre lát, arra felé fut, csak a pap veszi nyugalommal a dolgot, mert tudja, hogy nála van az áldás. Alig áll meg egy csillagosan szétágazó úton, már hallom is a puffogatását, a mire csakhamar véget ér a négyes csaholás.

Már ez azt jelenti, hogy vérében fekszik a vad, a mit ezuttal abból is ki lehet találni, hogy nagy veszekedés zaja hangzik a bokorból. Nézeteltérés támadt a pap közt meg Szultán közt. Mindketten jogot formáltak tudniillik a pompás süldőhöz s bizony a szent atyának ugyancsak össze kell vala szednie minden tekintélyét, hogy meggyőzze Szultánt tévedéséről.

Kónya Miklós vet véget rövidesen a tragikomikus jelenetnek, rárivall a megszegyemült ebre: »pakkolj innen, nem vagy illetékes!«

Hazamenet felszedjük valahol az ócska kútnál Debreczeni bácsit; alig akadunk rá ebben a szörnyen szürke világban, minthogy ő is egy darabja az őszi homálynak; persze, ott áll szótlanul a síkon, egy serdülő cserfa lombja alatt. A felleghajtó meg sem érzi azt a kis esőt, a mi a gyengébb gúnyát paczállá diszkvalifikálja. Mikor közelébe érünk, se szól, se beszél, csak odatartja keblét a rizlinggel és megsoptat bennünket a kis kulacsból.

A jó meleg szobában összenézünk este. Nini! hát még ez is fáradság volt?! . . .

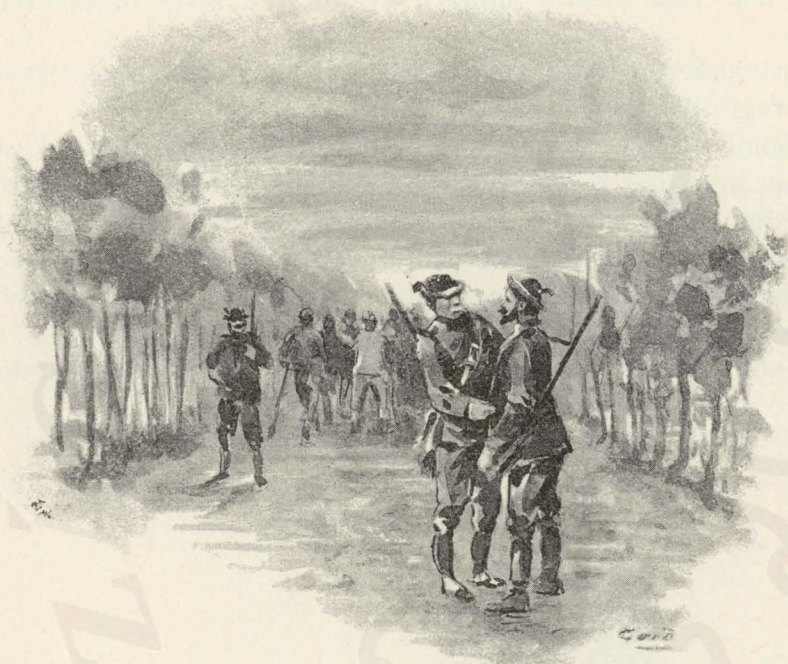
Biz' újra kezdenők, akár soha abban se hagynók ezt a testedző, lélek-nyugasztaló mulatságot.

1851

1866

Véres nap.

A november ködéből lassan bontakozik ki a tájék, reggel van.

A levegő szürke a föl szálló párától; az ég is szürke a síma őszi felhóktól, melyeknek nincs fodordíszök, mint a nyár felhóinek. A novemberi égen nem teremnek meg többé azok a fantasztikus ködalakok, melyek a meleg évszak esőt ígérő napjaiban tele rajzzák a mennyboltot; valami unalmas nyugalom, bénító egyhangúság nehezedik ilyenkor az egész világra.

A rét szélén megállanak a kocsik, helyben vagyunk. Vagy kétszáz ember sorako-

zik előttünk a gyepen, apraja-nagyja vegyesen. Azok a hajtók. Elöl az öreg Csüdi, az uniformisos hajtó-direktor; széles karbonári kalapja elfogja szemétől még azt a kis napot is, a mi nagy ritkán kisugárzik a bujkáló felhők széle mögül. Mikor bekanyarodunk a dűlön, hatalmas »vigyázz«-t fúj a kürtjébe, sokat tart rá, hogy zászlóalj-kürtös volt valaha. Most előáll és megteszi a jelentést a vadászat rendezőjének.

Azalatt a társaság ráér lecizhelődni a szekerekről. Csöndes zúgás támad a nagy készülődésben; a bunda s a hosszú darócz-szűr mind visszakerül az ülésekre, kibújnak belőlök a vadászok, elég nekik ezután a kurta bekecs is, melynek a gyapjubélését megirigyelhetné az eszkimó.

Nagyon üres és kopár itt minden. Mintha az élet tökéletesen kihalt volna a tágas síkságról, oly tökéletes a némaság. Széles fekete szántások; még szélesebb, immár sűrű üstököt eresztő vetéstáblák váltogatják egymást; közbe egy-egy ugaron maradt csutkaföld; még rajta a levél a tengeri-száron, de a nyirkos levegő, a deres éjszaka pettyhüdtté tette már; sziszegve simúl egymáshoz, anélkül, hogy megriasztaná a buczkája alatt pihenő nyulat.

Még egy árva verebet se látni, a mi nagy jele az elhagyatottságnak. Ezek a szürkötollú búzatolvajok behúzódtak már a magtárak közelébe; a hogáncs nem kell nekik, hadd fáradjon a ragadós gumók kibontogatásával a félénk tengelicz.

Mindössze egy pár fekete varjú kering károgva a fejünk felett. Csapkodva lóditja magát előre, hátra; nyugtalansága szelet ígér; messziről egy nagyobb csapat ilyen kóbor vendég lármája hallik, azokhoz igyekszik ez az eltévedt cigánynépség is.

Alig hogy eltűntek, megint hatalmába keríti a csönd a messze elnyúló földeket. Ha nem látszanék a távolból egy tanya, azt lehetne hinni, hogy a teljes lakatlanság területein barangolunk. Pedig még a tanya környékén sincs élet; kicsépeelt kazlak környezik az épületet, mely valószínűleg üres most. A sárgásbarna, esőverte szalma ott pállik, füled haszon-talanul, még a tanyai galamb se száll rá, tudja már, hogy hiába keresne közte egy telt kalászt.

A koczapuskás megütődve tekintget körül. Hát érdemes volt ide kifáradni? Hisz' ezen a kopár síkságon épp' úgy nem lehet vad, mint az ő tenyerén. Ha egy egér futna keresztül a szántáson, azt is észre kellene venni, olyan nagy a mozdulatlanság. Ha egy itt rekedt pacsirta röppen is föl a vetés közül: meg lehetne csudálni ebben a memento morival telített ürességben. Még a vetés zöldje is olyan bágyadt, hogy a budapesti fiskális sarjúrétnek nézi s csudálkozik, hogy nem lát rajta legelő birkanyáját.

A vén vadászok pedig, a tapasztalt Nimródfiak, fürkésző szemmel pislognak bele a puszta szántásba s a cseperedő vetés gyér zöldje közé. Csöndesen intenek egymásnak: »ni ott!« . . . felel nekik egy másik deresfejű kollega: »ni, ott is!«

Ezek bizonyosan látnak már valamit; a főtisztelendő úr, aki csak tisztesség okáért hozott puskát, nem lévén más vágya, mint a pompás vadászpiknikben tenni annak idején alapos pusztítást, el nem tudja képzelni, hogy mit mutogatnak azok egymásnak olyan mosolygó lelkesedéssel.

— Mit gusztál, domine spektábilis? — kérdi végre az egyik urat, aki ellenzót görbit tenyeréből a szeme elé s úgy fürkészt végig minden barázdát.

A kérdezett váltig mutogat arra a szürkéségre, mely mint egy nagy rög, fekszik a barázda mélyedésében. A főtisztelendő úr még a betűt is csak okuláréval szedegeti össze, hogy venné észre a meglapult nyulat, melyet gyakorlott vadász szeme is könnyen elvét a sok egyforma hant közt?

Eközben útnak indul a két szárnyhajtó, a két legügyesebb, a ki után, mint a vonuló lúd, egymás nyomába lépeget a többi soros. Négy vagy öt hajtó, azután következik egy puskás ember, a vadász után megint egy pár hajtó, mögöttük újra egy számozott vadász. A középcsoportból jobbra-balra kigyózó vonal nyúlik ki lassankint, mely óriási kört kanyarítva, végre össze fog érni valahol. Minél hosszabbak ezek a vonalak, annál jobban fogy a hajtók s vadászok csoportja, míg beállott a vezénylő szóra valamennyi a sorba.

Meggondolt bandukolással kanyarodnak egymásfelé a körivet alkotó szárnyak s a mint a szántáson meg a vetésen átvált a csapat, elkezd az eddig holt térség elevenedni.

A mély barázdából kipattan egy vén nyúl s kajlára csapva a fülét, apró bakugrásokkal fut arra, a merre nem lát embert. Most még nem sejti a nagy rabilliót, a mi itt készül s mindössze kellemetlennek tartja, hogy nyitott szemmel való szunyókálásában megzavarták. Mérsékelt szökésekkel oldalog végig a szántáson s alig száz lépést futva, megül. Látni, hogyan keresi a jobb helyet, a hova újra lelapuljon; fülét lesunyította már a hátára s derekát meggörbítve belegömbölyödik a fölfedezett alkalmas mélyedésbe.

Hopp! de kiszökik egyszerre megint! nagy pukkanás riasztja meg: egy hosszúfűlű pajtása közelebb várta a puskásokkal megspékelt hajtók vonalát s valamelyik szeles vadászt rálőtt, mikor a vaczkából kiugrott.

Ohó! ennek a fele se tréfa. A megriadt nyulak hanyatthomlok rohannak neki az egyenes iránynak, csakúgy porzik nyomukban a porhanyó szántás. Messziről, a másik oldal

Szomszéd

Mészáros Róbert

felől, szintén ide hallik egy pár dörrenés, onnan meg errefelé menekülnek az ijedős nyúl-nemzetség előőrsei.

Kezdődik a nagy táncz, a siralomvölgyének az orgiája.

Éles kúrthang cseng végig a pusztán, az azt jelenti, hogy a kör összeért, egybeforrott; most már szabad a vásár, készen legyen a puskás mindenütt.

A szél ropogó dörgés és puffogás hangját hozza; valahol már ugyancsak melege van a futó vadnak. Az általános mozgás, a lárma, mintha megrázná, remegésbe hozná a földet; a szinte félelmes csöndnek vége; úgy tetszik, hogy megelevenülnek a göröngyök s valami különös varázslat alól felszabadulva: rohanó, eszeveszettül menekülő nyulakká válnának.

Az imént üres, kietlen térséget egy szétszórt, megriadt apró nyáj lepi el; egyszerre tíz-husz szökő tapsifüles is összegabalyodik, szemközt vágat egymásnak s a saját fajzatától holtra rémülve sunyít le. De most már oda a nyugalom; az üldöztetés nem mánia, hanem valóság, a halálfélelem megszállja a sok nyúlfit, mely tehetetlen kapkodó lőtásfutással keresne egy nyilást, a merre biztosíthatná bőre épségét.

A kör pedig lassan mindig összébb szorúl. A bezárt területen levő vad tökéletesen elveszti a fejét; míg eleinte óvatosan hordta az irháját s kívül maradni iparkodott a lőtávolságon: most már a rémület vakságával határozza el magát valamely irány felé, mindegy akármerre, csak ki innen ebből a mészárszékből, a hol meg kell bolondulni az örökös puskaropogástól, meg a köröskörül csapkodó, haláldalt sipoló söréttől.

Zúgás, üvöltés riasztja a nyomorult állatot, ha a hajtók közt akar valahol kitörni. Megszeppenve kanyarodik arra, a merre nagyobb a csend; a hol csak egy néma ember áll, ott próbál egerutat kapni, pedig épp' az a veszedelme, mert az a mozdulatlan szobor mindmegannyi puskás, a ki odaereszti magához a vágató fülest s mikor már semmit sem használ neki a gyors futás, keresztülbuktatja a fején egy még gyorsabb lövéssel.

Addig csak megjárja, a mig csupán a vad forog veszedelemben. Eleinte alig látni az óriás kör hajlított vonalát, bátran lehet befelé is lőni. De mindig közelebb huzódik a hajtó egymáshoz, mindig kisebb a köz a vadászok között s kétségbeesettebb a futó vad rohánása. Ha eddig a »zsacsót« kereste, most már mindegy neki, ha mindjárt a kapkodó vadász ölébe ugrik is. Még jobb talán, mert a zavarba jött Nimród úgy bele dupláz szelességében a levegőbe, hogy azután szájátva bámulhat, kezében az üres puskával, mikor a nyúl a legszebb lőtávolságon eldefilíroz előtte.

Szép tanulmányokat tehetni ilyenkor.

Az első, a ki mindjárt szemünkbe ötlük, az a *koczavadász*. Nem mindig fiatal, de az bizonyos, hogy ritkán vadászik s így csak annál jobban izgatja a futó vad látása. Folyvást szökdécsel és kapkodja a fejét; a merről lövést hall, arra iramodik; célbavesz minden vadat s kétszáz lépésre is odadurran neki. A hajtók egyre jajgatnak körülötte, mert ott lődözi a nyulat, a hol hajtó is van; hiába a szidás, a fenyegetés, ő csak puffogat jobbra-balra, s ha megsörétez egy árva nyulat, befut utána a körbe, nem törődve vele, hogy ő is könnyen a vad sorsára juthat.

Más az *irígy puskás*. Nem türi, hogy kivüle még más valaki is eredményt mutasson fel; a méreg eszi, ha a szomszédja jól mulat, s hogy elfojtott dühét kitöltse, minden nyulat megpróbál ellőni, mielőtt a szomszédhoz elég közel jutna.

Érdekés alak a *zsacsós* is, a ki a szabály ellenére mindig hátramarad s maga után húzza a mellette levő hajtókat. Ilyenkor szinte nyulványa támad a körnek, melyet a vadászok zsacsónak neveznek s melybe a vad szívesen belefut, mert azt reményli, hogy arra felé szabad az útja. Ha vén vadász a »zsacsós« szomszédja, az hamar rákiált, hogy előre

komé! de a tapasztalatlan puskásnak még tetszik az ilyen szomszéd, mert azt tartja, hogy szemesé a világ s így annak jobb, a ki elől jár.

Hát még a *buzdító!*, a ki örökös jóakaratóval gyilkolja agyon a szomszédait. Folyvást kiabál: »ahol jön, . . . vigyázzon, . . . éppen arra szalad, . . . csak elébe lőjjön egy araszsal, egy fél öllel!« . . . Meg lehet tőle bolondulni, úgy boszant folyvást a huhogása. Ha sikerült a lövésünk, ordítózva dicsér, s a hangja miatt még a tájékunkra se jön többé vad; ha hibáztunk, annyit sápitóz, hogy elfog bennünket az idegesség s csakugyan rosszul lövünk attól fogva. Milyen egészen más a nyugodt, derék vadász, a ki egy fölösleges hang egy hiábavaló mozdulat nélkül terítgeti le azt, a mit neki szánt Diana istenasszony kegye!

A volt zászlóaljkiáltós tele tudóvel fújja a pihenőt, nem szabad többet a szűk körbe lőni.

Most már nagy riogással futnak össze a hajtók a vadászok vonalán belől s a mi vad ott még akad, kizavarják nyomban.

Vége az első körnek; a holtta lótt nyulak ki vannak sorjában terítve egymás mellé a gyöpre. Gyönyörű látvány ez a temérdek mozdulatlan vad; még a Reverendissime is meglepődéssel dörzsölgeti a kezét, pedig ő egy kicsit el van keseredve, mert nagyon sokáig késik az elemózsia.

Neki csak abban lesz öröme; addig kénytelen kelletlen folytatja megunt mulatságát, azt, hogy fagyoskodva ugrálgat egyik lábáról a másikra s szíjja örökké égő cigarettjét.

Egy virág sincs a mezőn, egy napsugár se deríti a szürke levegőt; a lőporfüstből kis felhők gomolyodnak össze s a szántás, a vetés, a gyöp, megpirosodik a véres mulatságtól ezen a véres napon.

Az első hó.

A sárga őszre jön a szürke ősz.

Mikor a sárga ősz minden levelet elhervasztott s minden fűszálat megbágyasztott: akkor következik a szürke ősz, mely teljessé teszi a föld sorvadását.

Elszabadulnak a fagyos szelek, bánat melódiája sír belőlök. Mintha a sírok mélyéről kelnének ki: szomorúsággal megterhelve zúgnak, gyászdalokat búgnak. Ha éjjel hallom, azt hiszem, mély álmu szellemek nyögnek, akik valami átok nyüge alatt nem tudnak szabadulni a rájuk rozsdásodott mozdulatlanságtól.

Pedig csak a szürke ősz szelei zúgnak, búgnak.

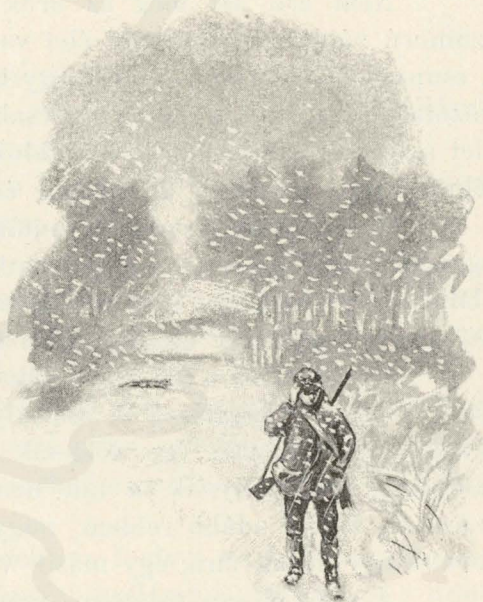
Meztelen holttest a föld ilyenkor; a halál meztelensége pedig rettenetes.

A ravatal szelid dísze nélkül irtózat ránézni azokra a ványadt tagokra, melyek a kórház bonczoló asztalát juttatják eszünkbe; holott a sárga lánggal égő viaszgyertyák, a melanholiát lehelő koszorúk, megszépítik az elmulást s csak szomorítanak, de nem ijesztenek meg. A síron túl terjedő érzületek jelei azok: egy-egy kapocs az élő meg a holt világ között. A szürke ősz bizony nem ad koszorút a szegény meghalt földnek. Rideg a kép, a mit ilyenkor kínál a magas hegyek csúcsa. Minden sötét onnan és egymásba folyó. A sík vidék formátlan üresség, melyen ha átsüvit a szél, nem hajladoz nyomán ringó kalász; az erdő zürzavaros pusztulás hazája, ahol nem a zöldnek, hanem a barnaságnak van elsötétülése.

Eljön a dér és beszívja a fonnyadó fű végső erejét; eljön a fagy és kővé mereszti a föld felületét. Zihálva fut az ördögszekér a tar mezőkön át s a mint szélszárnyú boszorkány-kölykek hajszoják erre-arra: útközben lassan pozdorjává szakad.

Halvány rétek avarja egymásra hajlik s meglapul; jól látni közte most a piczinyke ösvényt, mely az alját szeli. A mezei egér néptelenné vált sétaútja az.

Kaszálók hajlatában megtiprott sás zörög, nincs közte semmi élet, aszkóros sárgaság futja el. A megvagdosott sáslevél szára sebforradást mutat; csetlik-botlik benne a lépés, nyöszörgő nyüzsgés hallik ki a megbolygatott gazból, a mig minden kórója vissza nem foglalja régi helyét. Lesz-e vége a nagy kietlenségnek? szétoszlik-e a szürkesség, mely ebben a sivatagban az ünnepet is hétköznappá teszi?!

400

Irigy köd, gomolygó pára borít a völgyben mindent.

Annak a szépséges tarkaságnak, a mit a nyári nap mutatott valaha, vége van. — A keleti rege helyett, melynek akkor színtere lehetett volna a ragyogó tájék: most a skót hegyek misztikus világa vesz körül, a melyben haragvó bűbájjal van tele még a hallgatás is.

Fagyos november hangulata száll a lelkekre; nem tudok többet szabadulni tőle; de azért jól esik ott kint a komorság is; hisz' nem belső kényszer beteges szülötte, csak az elmulásban rejlő szomorúság külső jele az.

Az éjjeli fagy, a hajnali dér elvégezte már a feladatát; megtépte a lombot, sárgaságot lehelt mindenre, a minek a föld nedvességében van élete; a növényország minden gyermeke el van készülve a halálra, vagy legalább a hosszú álomra: jöhet a tél.

Nem érti azt meg az örök nyár hazájának a boldog gyermeke, hogy milyen szomorú várakozás ez. A mi élet van odakünt, tengődik az; mindössze a fagyöngy zöldel a csupasz fák koronáján; egy-egy halvány, csenevész kikirics bujkál a szürke buczkák között. A cserlevél nem zörög, csak sóhajt, mikor a szél elsüvit közöttte; nincs látható élet semerre; a mi van, az is haldoklik már, vagy legalább jól elrejtőzik, hogy a közelgő télnek minél kevesebb veszedelme érje.

A mi állati elevenség mutatja magát, szinte kisír minden mozdulatából a nagy aggodás: »meddig tart még számunkra a világ? pusztulunk a nap melege nélkül, de legalább a régi föld van még a talpunk alatt; meddig marad? mikor hull le a kegyetlen hó, a mely egyszerre hazátlanokká teszen bennünket?«

Madár nincs a fák közt; néha egy fakopáncs, egy czinke, egy varju hallatja a hangját. Panaszos valamennyi. A harkály belecsapkod a korhadó fa derekába, nekitámaszkodik a saját farkának, úgy dolgozik hévvel. Rövid a nap és drága ára van annak a félmaroknyi zsákmánynak, a mit nem szünő munkával kikalapál a kéreg alól a gyomra számára. Mikor odább rebben, nagyot sikkant, azután hullámos hajlással lóditja magát tovább egy másik fára, egy másik völgybe.

A mint elcsap fölöttem, szárnya rezdülésétől apró erdei manók hadseregének a dobpörgését hallok a levegőben. A fagyalbokron bogarászó czinke megriad rá s jobban bebújik a csupasz vesszők közé. Úgy pattog ide-oda a galyon, mint egy jókora pillangó; nincs már éneke, ha cserreg-perreg néha: csupán jeladás az a társainak.

Szép tarka világból hogy is lett egyszerre ilyen kopárság? A sikon szürke és fekete minden; kóró nyujtogatja törekeny tagjait a mezőn; letiporva a legelő füve, kitépve, a mi hasznos növényzete volt a késő ősnek.

A költöző madár rég elvándorolt már. A mi nálunk maradt, vagy beteg, vagy meg szokta várni az utolsó percet, a mikor nem lehet itt többet maradása. Amint végigbaktatok a tarlón, valahol fellöki magát előttem egy tört szárnyú fűj. Hiába hajszolom, nem akadok többet a nyomára. Tudja a kis nyomorék, hogy csak a lábaiban lehet menekvése, hát elfut a gazban. Éli világát, a mig lehet, hájasra hízik a jó murvamagon, mikor aztán az első hó leesik és elborítja a terített asztalt: beadja a kulcsot az árva pitypalatty, éhen vész, vagy megfagy.

Csak az a hó ne lenne! gyilkosa a látható mezei életnek, megrontója a síkságot lakó apróság játékának! Fagyos november lehelete folyvást fenyeget pedig vele. Még mikor tiszta kék is az ég, gyanús a láthatáron szálló borulat. Emberi érzék nincs arra elég finom, hogy előre megmondja: kapunk-e havat abból a sötét sávból? Azért van a sok okos állat, hogy megkérdezzük tőle, amit a magunk eszével felérni nem tudunk.

Mikor késő őszzel kavargó csapatokban kering az égen a fekete varjú s egyszerre levágja magát mind, hogy megüljön a nagy fák ágain: az azt jelenti, hogy vihart s zimankót

érez. Mikor a nyúl egyszerre mind elhagyja a porhanyó őszi szántást, ahol olyan pompás ágyat vetett volt magának s behúzódik az erdőbe, a vízmosásba, az árokpart bozótjába: az azt jelenti, hogy nem hiába gyúl a gomolygó felhő az égre. Mikor a felvert fogoly-csapat alacsonyan repül a föld színén, mint a vadászó ölyv szokott: az azt mutatja, hogy fél a havat hozó széltől. Mikor a bűvárnak naphosszat csak a feje van kint a vízből: az azt bizonyítja, hogy bujlik a készülóban levő rossz idő elől. Mikor a sármány egyszerre százával lepi el a falubeli udvarokat s beköltözik a sövények aljába: többnyire nyomában van a hó . . .

A pusztai ember ki nem fogy az eféle jóslásból és hisz is benne, mint a szent-írásban. Maga csinálja meg a kalendáriumát, amelyben ritkán csalatkozik.

*

Fenn az égen, a nagy ürességben, utazik a kicsi vízpára.

Sok millió társa siet vele, viszi valamennyit a rohanó levegő, nincs megállásuk, nincs pihenésük: az örök mozgás ez, a születéstől a meghalás perczéig.

Az ember látja, nézi a kék ég vándorát: milyen fehér felhő! milyen foszló semmi! egy kis káprázat a levegőben, a mi nem tér vissza soha.

Utazik a kicsi vízpára.

Elsuhan a rónák s a fényes vizek felett, száll a magasba, egyre magasabbra; könnyű kis teste vágyva röpül a ritkuló régiók felé, a hol sok ezred magával is csak annyinak látszik, mint egy szippantás szivarfüst.

Valami édes, új dolog ez: futni, sietni a végtelenség felé. Itt nincsenek határok. Lent látszik ugyan a föld, a szürke szikla, a síkságok zöld foltja (minden csendes ott most, a hang nem ér fel idáig), de egyéb irányban akadály nélkül haladhat a sugár s a sugárral a felhő.

Vége a rabságnak, a mi a nagy tengermedencékben foglyul tartotta az apró víz-csöppeket. Egymásba olvadva, szorosan összekapaszkodva, hullámmá nőttek ott s minél többen voltak, annál jobban korbácsolhatta őket a vihar. Ha a haragvó szeszélyes tenger toronynya változott: a vízhegy csúcsába becsapott a villám; s mikor a mélységbe zuhant az ingatag torony: szertesztéfcéscsent minden porczikája.

Megbolygatta az úszó hal, habbá gyúrta a tengeri hajó; egy pillanatig sem lehetett ura saját magának.

Most? Felszabadult; száll fent az égen, mint a vizek lelke.

Nem kergeti a szél, hanem viszi; a vihar paripája, a villám, ő benne születik meg; magas utjában csak vágyó tekintet kísérheti.

Csak olyan hideg ne volna odafent!

A déli ég lassankint eltűnik, a ritka levegőben mindig kevésbé melegít a nap; rövid a langyos óra, hosszú a hűvös éj. Bár csak fordulna már a szél, hogy visszavinné a didergő harmatot a verőfény honába!

Hiú kívánság. A szelek útja kimérve, attól a könnyű pára eltérni nem tud. Fázós remegéssel simul egymáshoz, megsűrűsödve száll tovább; a fényes nap nem süti, inkább megborzogtatja, mint a belső láz a hideglelőst. A ki felnéz a földről s látja megszurkúlva, nem hiszi el, hogy a forró égövi tenger méhe szülte, olyan rideg.

Pipálni kezd az ég, foszlós felhőt ereszt s nagy füstgomolyt fúj a tájék fölé.

S a szürke felhő folytatja utját, a végtelennek látszót; nincs pihenése, nincs megállása, de a szabadság gyönyörűsége ez még akkor is, ha a kietlen jégvilágba visz.

A jég fagyos világa pedig egyre közelebb.

Az alkonyat még szürkébb, mint rendesen; láttatlanul futja meg útját a nap, sejtett fénye alig dereng ki a felhőköpeny ránczai közül: este se volt s máris itt van az éj.

Fekete éj, amelynek minden órája egykép sötét. Élő, mozgó alakjait jól betakarja a vak homály, de a képzelet kisérteteivel nem bír a sötétség. Inkább mintha mindenfelől libegő árnyak lejténének felénk, remegő fantomok, melyek eltűnnek, mielőtt körvonalikat érintenők.

A pusztá hallgat, az erdő hallgatózik. A pusztá alig mozdul, halkon piheg didergő álmában; az erdő néha szakgatottan sóhajt, mintha visszatartott lélekzete loppal szökdösne ki tüdejéből.

A felhő kebléből lassankint kifogy a villám, csend és béke van a párák között. Játékos kedvök, mikor egymásba omolva kavarogtak, elmúlt. Most fáradtan, nehézkesen borúlnak rá a lengő levegőre, a szélparipa kényelmes hátára.

Fáznak! A napsugár csúfságba jár velök, meg-megmutatja fényét, de mire elhinné udvarlását a felhő s feléje tárná keblét; a szél jeges lehelete ostorra válik, mely csikot hasít rajta. Talán nem is az igazi szabadság, csak a szabadság paródiája ez? hisz' nincs menekvés a kényszerűség elől, el kell tűrni a lassú megfagyást is.

Az apró harmatok búsan lapulnak össze; leszáll rájuk az égben, a növekvő hidegség.

Csak összébb, összébb, kicsi vízparányok! egymásba fogózva, szorosán ölelkezve, könnyebb kiállnotok a szenvedést! Csöppecske testetek mindig jobban zsigbad s elhal különben; még a szél is fáradt, nem segíti áramlásokat, megültök szépen, sorban, félős nyugalomra, halálos álmra készen! . . .

A felhő lomhán hömpölyög az égen, utaznak benne a kicsi vízparányok, ki tudja meddig? ki tudja merre? Nagyon dermesztő a hideg; tán mégis jobb volt a tengerek langyos ölében? tán sok is már ennyi a szent szabadság áldásaiból?!

S a téli éj borulatában a nagy csend közepett, halk nyüzsgés támad a felhő fagyos útján.

A borzongó ködparányok itt is-ott is pattogni kezdenek, keblök megnyílik, mintha fehér virágot rejtő bimbó volna. Apró rakétaként szikrázik ki a felhők harmatából a fagyos fehérség; piczi villámok milliárd villanása szakgatja pehelylyé az ég vizét.

Vajudik a felhő, születik valami: röpülő pille lesz a mozdulatlan bábból.

Az ujonszületett pillék elkezdik libegtetni kicsi szárnyokat; szállnak jobbra, szállnak balra, körülengik egymást fent és alant.

Egy új világ ez, egy hóparadicsom, a hol örökös a farsang. A mint az éji sötétben kinyílik a hó csillagvirága, nyomban bokrétába sereglik, úgy vonul végig rajzó sokasággal az égen.

A könnyű páránál könnyebb a hópehely; szellő fuvalma is elég, hogy tánczos lepkeutat írjon le a léghen. Megfeszítve csillagszárnyait, elbujdosik a néma raj között, ezren futnak vele egy irányban s ezren jönnek szemközt, kitérve néki. A nagy bálban járja a légi táncz, egy kis zenét dúdol hozzá a szél.

Ha két ilyen fehér pillangó szárnya összeér, egy pár marad a kettő, úgy röpül tovább; a tél gyönyör nekik, nem vágynak lankasztó napsugárra, így is elfárad lassankint a raj s libegve, karikázva ereszkedik alá.

A sötét föld már várja a tél virágát; sziklakemény a rög, a fák megannyi csupasz kisértetek, sirva szökik közülök a szél is. A nagy kietlenséget hát hadd borítsa el a hóvirágos dunna.

S a fekete éj egyszerre csak népessé válik mozgó parányi alakokkal. Lassan libegve hull le egy pehely, utána jön a többi millió; szédelegve, visszakíváncozva, óvatosan eresz-

kedik le egyik a másik után s itt lent szétterjeszti kifáradt szárnyát a felhőből született selyempille.

A tél e világító picziségei elborítanak mindent, a homályból egyszerre mintha szürkület derengne; hull a finom csillagpehely egyre, most már testvérét látja mindenütt a földön, bátran száll le közé, mint a madár a hívogatóhoz.

Esik a hó, befejezte útját a vízparány. Hallgatva hinti el magvát a téli felhő; addig szítál, addig ritkul majd, míg átlátszó fátyollá változik s rostjai közt lesüt a holdvilág.

Fogy a szálló pehely, a sok kis hócsillag idelent egy testté változik, mint a tengerek ölében; széles, puha hótakaróvá sűrűsödik a röpülő pára.

A hótakaró pedig elolvad egyszer s a folyók medrén át visszakerül a sík tengerekbe; a tenger méhéből felszítja a nap s újra felhőt gömbölyít belőle.

A perpetuum mobile titka itt van.

Ki tudja, hányszor esett már nálunk ugyanaz a hó?! . . .

*

Róka baktat az erdő szélén, a fák alól szimatolva fordul a síkságnak. Most megtorpan s ijedten kapkod fölfelé, mintha ingerkedő legyet hessegetne. Hideg, csiklandó portéka szállott az orrára s alig hogy nedves czimpáját megsimogatta, máris semmivé vált.

Messziről vadlúd geggenése hallik; valami megzavart csapat jön, mely elkésve néz éji szállás után. A vezérgunár vissza-vissza szól: »fiatalok, el ne maradjatok!« Azok felváltva felelnek neki: »mind itt vagyunk, jövünk!« . . .

A róka izgatottan hegyezi a fülét, aztán nekivág a vetésnek, a hova a lúdfalka leszállott. Jól esnék egy kis libaprólék ebben a szűk világban; hiába, más élet van most, mint tavaszi fészekrakáskor, meg a nyári süldőcskék csecsemő-korában, a mikor minden bozót ingyen kosztot kínált! . . .

Csak hadd csapkodja a furcsa, olvadó hidegség, fel sem veszi a vén ravasz; megszokta már a multban a telet; békén túri, hogy bundáját ellepjék az ingerkedő fehér pillangók.

Esik a hó. Mig nem ritkul a felhő, hiába is keresem az eget; jó sokáig semmit se látok, csak érzem, hogy rejtelmes érintés simogatja végig arczomat. Megfeszített érzékemmel egy óriási raj mozgását sejtem, melytől elkezd káprázni a szemem. Fagyos csillagvirág kavargó milliárdja ereszkedik le lassan. Mig fent libeg, színtlen valamennyi, de ha leér a földre: az igazi sötétség ölén a szűz liliom színébe öltözik.

A könnyűség e jelképe milliomodmagával összefogózva meggörnyeszi a vastag ágakat; egymáshoz simúlva összetapad s tajtékos habot szór a megmaradt lomb fölé.

Díszes szemfödője készül a földnek. Elmulik róla a halál csúf meztelensége; tagjai puha takaróval vannak már befödve.

Még az imént fel-feljajdult a szél; most untalan megakad a röpülő pehelyben, prüszköl és kavarog, s a merre fordul, magával rántja csöpp kísérőit mindenfelé. Utóljára is behúzódik a fák alá elölök; megül csöndben a bokrok között, ott zörög, moszatol még egy kicsit, a mig a hóköpeny megbénítja, lenyűgözi az apró galyakat is.

Attól fogva még nagyobb csöndben hull tovább a hó; betemeti a keskeny barázdát, elsimítja az apró halmokat, megfekszi a síkot, elfogja rajta a mozgás hangját, nesztét.

*

S ködpárnái közül kikelve, szétnéz a hajnal a fehér világon.

Az ég öléből nem száll ki most az a lilába játszó tarkaság, mely mögött nyáron át a hajnal rózsarozuvá kendőzte magát. Egy kicsit dereng a láthatár, de mint a mécszláng sárgasága: csak a közvetlen környéket töri át sugarával.

Küzd a ködökkel, küzd a homálylyal s egyszer csak kibukkan a nyugvó föld fejénél a szentek homlokára illő glória.

Fehér habtenger simúl előtte a végtelenségig, de hulláma s fodra mind meg van fagyva ennek a tengernek. Felületét élő lény nem járja; messziről egy havas jegenye fehér vitorla-szárnyak látszik, melynek mozdulatlansága jól áll a hótenger szélesendjéhez. A tiszta hó még érintetlen s egy nyom se látszik rajt' a rónaságon; csillogva veri vissza a kelő nap fényét, mely hideg csókokkal illeti, el nem olvasztja, mindössze a káprázatosságát növeli meg.

Kökénybokor tövében, közel az erdősélehez, egy barna folt kezd mozogni lassan. Foglyok vannak ott, szorosán egymáshoz simulva, fejjel befelé fordulva a körbe, mintha egy nagy fészek gyámoltalan csirkéi lennének most is.

Kíváncsian ütik fel fejüket, de csak annál jobban meglapulnak újra. Szokatlan nekik ez a káprázatos világ, nincs egy sötét bokor, nincs egy fűszál; fehér mezőn fehér-fejű kóró mindenfelé.

A vén kakas elcserrenti magát, kiszalad a meleg közösségből s meggázolja a bokor környékét; csupa háromágú villácska lenyomota marad utána; néhol még ezt a könnyűséget sem bírja meg a puha hófelület s a tipegő madár csüdig szakad le benne, nagy ijedelmökre társainak, a melyek félve lépegetnek a nyomába.

Mind idei költés, gyámoltalan és gyáva, a mig egy kicsit meg nem szokja a furcsa ujságot. De feltámad bennök hamar az ösztön s követik az öregek példáját, azok biz' nekifeküsznek a vékonyabb rétegnek s tyúkmódra szétkaparják, úgy keresik a fűmagot a gaz közt.

Nem sejtik a gyámoltalanok, hogy milyen közel van a veszedelmök. Vérszomjas fekete kisértetek jönnek elő az erdőségből s vadul suhogtatják meg szárnyokat: egy csapat holló közeledik. A kiéhezett had mohón csap le a szerte rebbenő foglyokra s kiveszi belőlök a dézsmát: az első havat pirosra festi az első vér.

A szántáson, egy mélyebb barázdában, remegve húzódik össze a megtestesült kétségbeesés. Egy árva süldő, a mely szintén nem látott még havat. Most beeste a fehér pihe egészen; a boldogtalan nyúlfit inkább sejtetni, mint látni a föléje kúposodó halmocska mélyében; alig mer magától kibújni rejtekéből, félve tesz minden lépést s nagyokat patanva keres egy szigetet, a hol az édes anyaföldre telepedhetnék le.

Ennyi az egész mozgás, a mi az első hó hajnalát megzavarja.

Másképp olyan tökéletesnek látszik a némaság, mintha a környéket mindörökre bérbe vette volna a halál.

Ember nincs a mezőn, utas nem tiporja a nyári időben erre vándorlók ösvényeit. Az első hó még a kerülőt is elriasztja a barangolástól, mert a finom olvadó fehérségben átázik a bocskor.

Így fog itt maradni minden sokáig — ki tudja meddig? — érintetlenül, mint egy tündérektől védett neántsvirág. S mikor a nap egész ragyogása megtelíti a fagyos levegőt: megcsendül benne az egyetlen dalos szózat, a mi a tél magányát édes zenével teszi hangulatosabbá. Jönnek a tengeliczek.

Apró seregekben hajóznak át a légi térségeken s eközben egyre hallik dallamos pityegésök, mintha hegedű-húrokat pengetnének láthatatlan égi virtuózok. Piros fejök, bar-

nafoltos begyök, sárga sávós szárnyok tarkasága összekeveredik s a mint lelibbennek a bogáncskóróra: úgy tetszik, egy sereg színes pille rezgeti rajta szétterített szárnyát. Vigan szemelik ki a bolyhos magtokot s folyvást kívánják egymásnak a jó étvágyat hozzá.

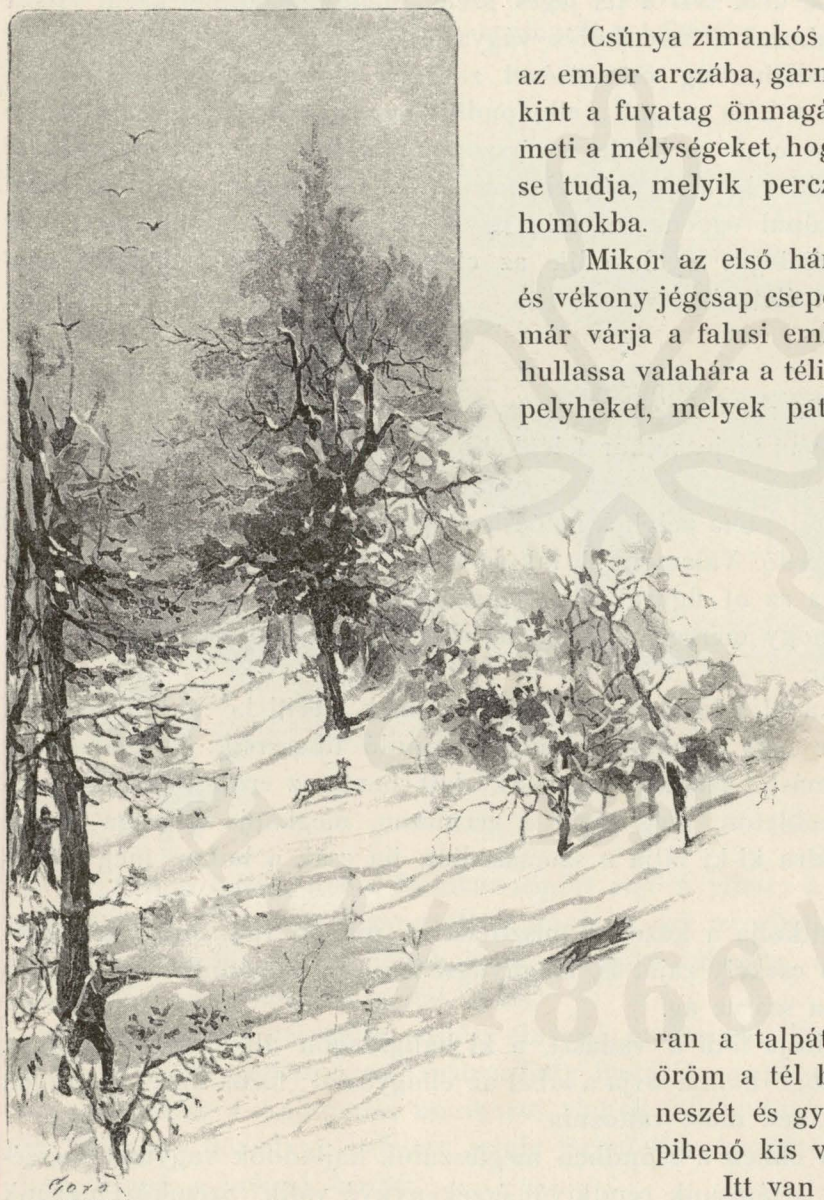
Néha egy jó torku himecske csattogó himnuszsal csap fel a magasba; a messze-csengő refrént meghallja nagy távolon is az idegen csapat, az se marad adós a válaszsral s egyszerre csak a versenydalnokok hozsannájától zeng a kék magasság. Végre is felkerekedik valamelyik társaság egészen s czipelve röpül tovább, a szebb dalt daloló, erősebb hanggal éneklő pajtás felé.

Az árva bógáncskóró pedig ott ingatja tovább is a szárát a pusztaságon, az első hó szűzies birodalmában.

Vége a szürke ősznek, itt van a tél mely fehér ravatal díszét borítja a halálos álmot alvó földre.

Téli hajtóvadászat.

Csúnya zimankós idő. Éles jégport vagdos a szél az ember arczába, garmadába halmozódik a hó. Odakint a fuvatag önmagát emeli ölnyi magasra és betemeti a mélységeket, hogy az útjátévesztett ember soha se tudja, melyik perczben szakad be nyakig a jég-homokba.

Mikor az első hártya ráfuvódik a vályú vizére és vékony jégcsap cseperedik ki a csorgó alján: akkor már várja a falusi ember, hogy beboruljon az ég és hullassa valahára a téli felhő azokat a szállingó, libegő pelyheket, melyek patyolattal borítják be az erdőt, a mezőt és felszabadítják a vadász-farsangot.

Csodálatos változás az, a mit odakint okoz az első hó.

A síkon meglátni a nyomok formáján, hogy melyiket lépte a süldővad. Tétova és aggályos annak a mélyedése, míg az öregebb, a melyik előtt már nem ujság a hó, könnyyedén, egyformán üget végig a fehérségen és legfőlebb, ha a hideg miatt törődik vele. Az erdőben lábhegyel a fiatal róka, ott is a vénje teszi le bátran a talpát; neki nem ijedség, hanem öröm a tél bundája, mert elfogja a lépése neszét és gyanútlanul lophatja be rajta a pihenő kis vadat.

Itt van a vadászok szürete.

Érdekes választás van a vadászember előtt: kopóval vagy hajtóval induljon-e neki az erdőnek? A kopó élő szimboluma a szabadságnak; előtte mértföldnyi térségek legyenek nyitva, hogy jól érezze magát. A fagyos levegő visszhangzik csengő csaholásától s a menekülő őz könnyű szökése alatt porzik a

bokrok zuzmarája. A domb csupasz ormáról látni a hajtást; a gyorslábu vad messze iramlik a kutya előtt; utána elszórtan látszanak néha a lombtalan fák közt elsuhanó árnyak, az üldöző kopók.

A csaholás lármája meg-megszakad, el is enyészik; csak egyes hangokat kapkod vissza a szél fordulása, melyből feszült figyelemmel találgatjuk, hogy mi történik odaát, túl a dombon, túl a völgyön, a patakok mélyedéseiben, a merre a vad szökni készül.

Síró, éles hang bizonyítja, hogy most a kölyök Rikkants nyafogta el magát; majd rádöng mélységes bassusával a félszemű Dongó; felriad a nagy lármára messze területen a pihenő vad. A kopó mindig jobban szorít, a hajtás nem lankad, az új hó pompásan tartja a szimatot. Saját vesztének rohan a boldogtalan vad; bármerre fordul is, a vége ugyanaz: kifáradva, megizzadva, nem érzi a tél jeges szelét; halálfélelemmel kerül vissza oda, a honnan kiindult; visszahozza a menekülés vágya a legjobban ismert területre, a nem szünő pribék-ujjongás halálharang csengésével zaklatja előre; folytonosan üvölt, tombol, harsog a kopócsaholás a háta mögött; elbolondítja, zavarba hozza, hogy utóljára vállalkozik minden merészségre, csak ne hallja a vérszopók kísérteti kórusát nyomában.

Átszöki a mélységet, neki vág a sűrűségnek, felrobog a vízmosáson, majd az erdei nyilások síkságára vág ki és röpül egyenesen, míg egyszerre egy lövés után piros vér festi a havat s a kopóhad kéjelegve nyalakodik az elejtett vad sebén, melyből lassan szívárog ki az agyonhajhászott életerő.

*

Egészen más a hajtóvadászat.

Ropogós téli hidegben van ideje, mikor félénkebb a vad és könnyen kipattan nyugvóhelyéből.

Friss hó ha esett, a bársonypuha pelyhek befödik szépen a régi nyomokat, melyekkel szinte be van hintve az egész erdő. Valamennyi lakója a bozótnak segít a furcsa nyomhímzést elkészíteni; összevarrja az új figurákat a régiekkel; az új hó után lehet legjobban kieszelni az igazi irányt, hogy merre forgott a négylábu állat az utolsó éjszakán.

A nyom beszél ilyenkor.

Hajtás előtt nagy karikával s lehetőleg háttal a szélnek keríti be a hajtósereg a völgyet. Hang nélkül lépked egymás nyomában, mint a vonuló libasereg; egy tapasztalt erdőkerülő kis távolságra egymástól felállítja őket. Az alatt bent, az erdő mélyén, szemközt a hajtók vonalával, a dombtetőn, meg végig a gerinczen, megkapja a maga helyét minden zöldkabátos. Jobbra-balra ki-ki látja a szomszédját, ha csak a bokor meg a hajtatok engedik.

Mozdulatlan némaság titkolja a közelgő pusztítást. A pihenő vad, mely éles érzékével megneszelte a felvonulás csekély zaját is, megnyugszik újra; megszűnt a hó gyanús ropogása, nem zörög az úton a száraz ág.

Fa dereka, bokor labirintja fődí a vadászt, a ki hallgatagon áll a magas hóban. Bagaria-csizma s azonfelül hófogó halina óvja a lábát az elfagyástól; fázós kezét nem igen dörzsölheti össze, élő szoborrá kell most változnia.

Minden idegünk elkezd ebben a csöndben megfeszülni, hajlandók vagyunk mérsékelt hallucinálásra; hallásunk s látásunk rendkívül érzékenynyé válik. Szemközt nézünk a misztikus erdővel, melynek a szívet folyvást dobogni halljuk, pedig csak a magunk szívverése lüktet a fülünkig.

Ami kis szél bujkál a galyak közt, felénk veszi az útját, ott surran ki mind, állásunk körül. Úgy kell annak lenni, mert ha befelé osonna a szél: akkor megszimatozná

a rejtőző vad az ólalkodó vést s inkább kitörne a hajtók között, semhogy a puska elé fusson.

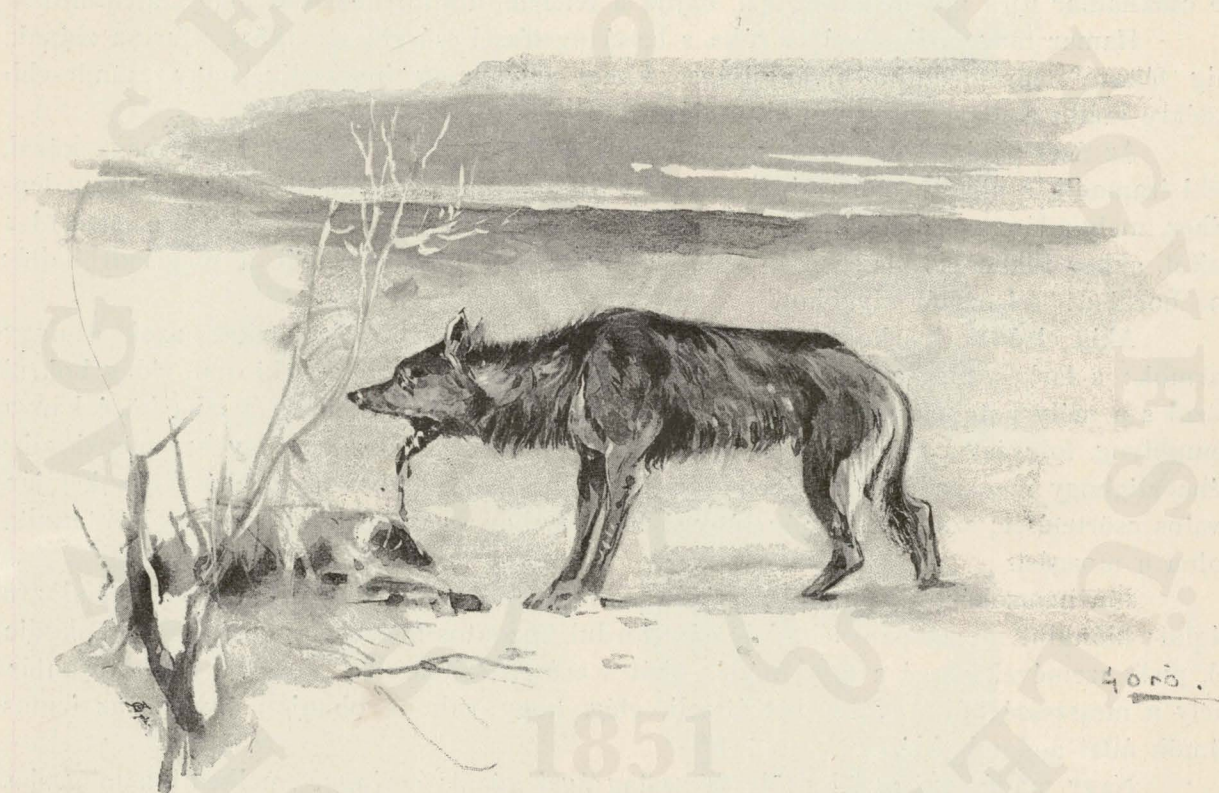
Hanem az a csekélyke levegőmozgás mennyi nagy izgalomnak lehet oka a kiforlatlan Nimródfiakra nézve!

Amint megrázkódik valahol egy kis galy, vagy lekalimpál a földre egy reves ág: azt már a vad mozgásának véli a vasárnapi puskás. Lélekzetét elfojtva kapkodja a fejét jobbra-balra, bekacsint a fák nyílása közé s ideges kézzel emelgeti arczához fegyverét.

Rettentő azt nézni!

Annál felségesebb mulatsága az öreg vadásznak ez a várakozás.

Gyors szemmel keresi meg a helyét egy fatörzs mellett, vagy egy jó fedezetet kínáló bokor tőszomszédságában; ügyel rá, hogy a mit lehet, lásson, anélkül, hogy magát mutogatná; aztán elmerül az erdő téli arczának a nézésébe.

A föld havas, néhol foltokat söpört rajt' a vihar; a fák alatt itt-ott látszik a cserlevél, másutt félölnyire is megnőtt a hógát, a mit az éjjeli szelek építenek. A futó hógerinczekből kibujik az elfödött bokrok sok apró ághegye; azt hinné az ember: megannyi sarjuhajtás szaporította a szálfák tövét.

Aki igazán szereti az erdőt, elnézné órahosszat ilyenkor is, didergő magányában.

A völgy szélén csengő patronfütty hangzik: megkapta az indulási jelt a hajtósereg.

Odalent a ködmönös bocskoros alakok feljajdulnak erre a parancsszóra s vontatott kiáltással húzódnak befelé a szinte járhatatlan bozótba; csúcsos kucsmáik nemsokára eltűnedeznek a bokrok között.

Ott van csak jajkeserves dolga a hajtónak!

Arczát megcsapkodja a fagyos vessző; kezét, ruháját megtépi a tövis; néhol belezakad a hóba, hogy alig tud újra kilábolni; aközben pedig egyre hallatja bűgő ümmögését, szakadozott riasztó kiáltását.

A kapitulációs hajtó jól ügyel, hogy amennyire lehet egy vonalban haladjanak mellette a kölykek; azok egy darabig csak győzik szusszal, lelkesedéssel; aztán itt is — ott is elmaradoznak; kezdik kerülni a völgy bozótját, inkább az öregebbje mögé csetlenek-botlanak suttymban, hogy utóljára úgy tetszik, mintha egymást hajtánák a ravasz léhűtők.

Hanem azért zúg, pöfög az erdő a lármától, a hajtóbotok kalapásától, ami magánkívül hozza az erdő minden vadját, legkivált az óvatos, gyorsan szökő nagy ragadozót, amelyre tulajdonképen csak a csendes, zajtalan, moszatoló hajtás való, mert a nyulat-ugrasztó kurjongatás még a harmadik völgyből is előre kizavarja.

Most már ugyancsak fülel a vadász a gerinczen. Most már a legkisebb nesz is méltán gyanús lehet, hisz' megmozdult az erdei élet a hajtók előtt.

A nyúl tágra nyílt szemmel remeg egy darabig a vaczkában s fülét lelapítja; egyszerre kipattan s ijedt tétovasággal vágat előre; megbujik néhol valami jó bokor tövében, de csakhamar újra talpon terem, úzi, hajtja a félelem, amitől nem tud már szabadulni.

Hamar megemeli magát a róka s lassú ügetéssel csúszik szemközt a furcsa zajnak, míg félszre nem fordul a kíváncsisága. Akkor ugyancsak iparkodik, hogy csendesebb vidékre szállítsa magasra tartott vitorláját.

Az ózet páni rettegés lepi meg a lárma hallatára, fejvesztetten forog maga körül, neki iramodik s újra megáll; minél nagyobb a zaj, annál jobban hasonlít ahhoz a lepkehez, mely a lángba röpül; megfekszik az istenadta s nem átallja öt lépésnyire bevárni a hajtót, akkor illaberek! vissza csap hatalmas ugrásaival; hiába kiabál a megriadt hajtó: »ne bocásd!« késő már olyankor.

Akik elsőnek iparkodnak átváltani a nyugodalmasabb területekre, azok a nagy barmok: a farkas, meg a vadkan. A farkas az első gyanús neszre kioson rideg bokrai közül s a mély patakok mentén sunyít el a veszély közeléből. Farkát a lába közé kapva sompolyog, folyvást a zajra füelve, folyvást az előtte levő bozóra ügyelve menekszik; néha alighogy megkezdődik a hajtás, már hallani a sűrű völgyben levő vadászállások táján óvatos csörtetését; szürke ködmöne úgy siklik ilyenkor a gaz közt, mintha kígyótól tanulta volna a mozgást.

Jön nemsokára a vadkan is. Fujva, akadozva dobog előre; gyorsan üget, akadozva vágat; időnkint megtorpan, féloldalt hátrafordul, bozontos fejét szeles mozgással kapkodja fel, pislá szemével keresi a mozgolódás okát s erősen szimatolva szaglász. Egy kurjantás, mely a messzességből a völgyeket átszeli, elég, hogy vakon rohanjon tovább az izmos zömök állat a domb felé.

Nagy madár suhog fel a tölgyfa vastag ágai közül; keringve emelkedik a magasba, honnan nyugton nézi a forradalmat, melynek a veszedelme őt nem igen érheti. Példáján okul a vadmacska is, mely hamar fölkap a fára és meglapul egy vastag ág tövében, úgy meresztgeti zöld fényű szemeit az alatta tova vonuló ármádiára.

A vadászvonalon még mindig siri csönd van; csak a szemek villáma szeldeli át a változó terepet. A fiatalabb ivadéokban forr a vadászláz; a lehulló hó megriasztja, a csergő szarka megszelesíti. Nem a hajtóra figyel többé; azt lesi, hogy mikor elevenül meg a bokor előtte. Egyre zúg az erdő; nesz támad a sűrűben, gyors futás óvatos igyekvése az, mely majd elhallgat, majd előre siet. A honnan nyílása van az erdőnek a völgyre, onnan a patak hosszában előre látni a puskacsó elé siető vadat.

Mielőtt rászánná magát a vadkan, hogy felrobogjon a kapaszkodóra, még egyszer megtorpan az aljban, néha megcsattogtatja agyaráát; bozontos fejéből szuszogva fújja a párát; hegyezi a fülét. Halló és szagló szerveinek a finomsága bőven pótolja rövidlátását; törli, zúzza útjában az ágot, jó előre jelzi érkezését.

Vaddisznók a hajtságban. (Téli vadászati.)

Lihegve baktat amott egy fehérhasu róka; rövid pihenőt tart az is a vízmosás partján; majd meg félkörbe hajlik s átlöki magát a határárkon. Rá sem néz most a körülbélelt nyúlfi, mely félkegyelmű ugrándozással válogat a követendő útban és kapkod erre-amarra, míg utóljára a tisztásabb gerincz felé kergeti nyúl szívősége, a hol karakán bukfencczel vágódik el, ha csuszamlós jégsíkot kerít eléje a véletlen.

Az oldalállások valamelyikén eldördül egy lövés, kezdődik a halál nagy orgiája.

A csere szélén megvillan a róka vörös bundája, tüzet okád feléje a legközelebb álló vadász fegyvere; a róka elhasal a havon, hosszú vitorlája megrándul utóljára.

Fentebb nagy ropogással törik a galy; szürkecsuhás bak-öz suhan ki a bozótból, végig repül a vadászor előtt, gyorstűz jelzi futása útját, míg egyszer csak karikát vet az is a fején keresztül.

A vadászoron, mintha petárdatelep robbant volna fel, ropog a puska. Piros a hó a vértől; megtört szemű őz sír egy bokor alatt, mint a gyermek; ugri-füles nyúl bukfencczik utólsót, a mint a tisztásra pattan; a patak mentén, félreeső pontján a vonalnak, biztos kezű vadász előtt hörög egy itt marasztott ordas, mely véletlenül került a hajtásba.

Azután nemsokára kibukkan a hajtó a gazból, vége a mulatságnak.

Az erdő csöndes megint.

Lopva oson tova benne a megzavart vad, nem leli nyugtát, remegés fogja el a legkisebb zajra is.

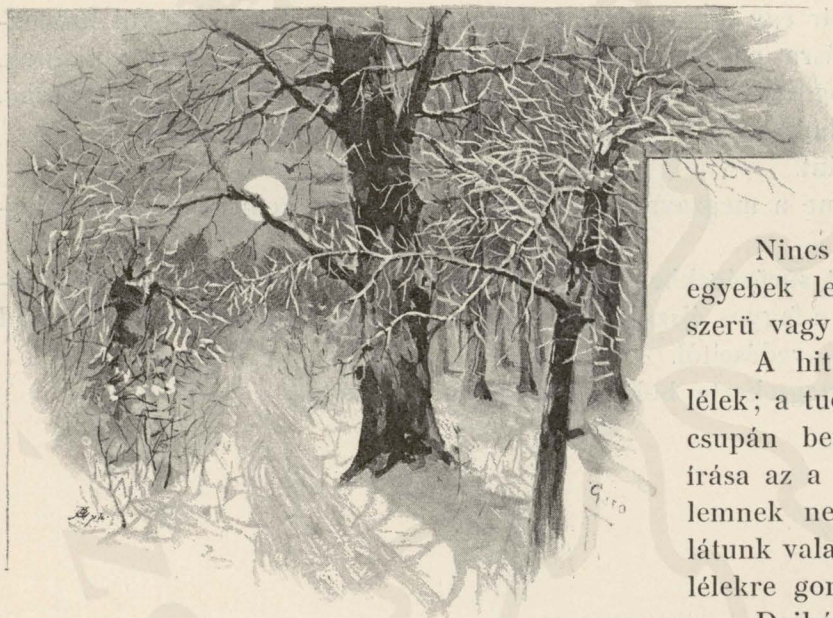
Valahol az elhagyatott sűrűségekben egy pár sebzett pára fekszik betegen és kínlódik kegyetlen gyötrellemmel a fagyos éjszakában. Megváltás neki, ha a vérnyomon ráakad az ordas és megszabadítja szenvedéseitől.

A süldővadász, a ki megsebezte, boldog álmát alussza azóta.

Ki irigyli tőle?! . . .

Álmok.

Nincs oly fantázia, melynek a képei egyebek lennének ösmert fogalmak észszerű vagy bizarr változatainál.

A hit arra tanít, hogy testetlen a lélek; a tudomány azt magyarázza, hogy csupán bensőnk meghatározása, körülírása az a képzeleti fogalom, a mit szellemnek nevezünk: mégis magunk előtt látunk valami alakot, mikor a láthatatlan lélekre gondolunk.

Dajkánk meséi élő, mozgó szellem-lényekkel népesítik meg képzeletünket s ősz fejjel is ugyanolyan tovalibbenő, nesztelenül suhanó fehér árnyéknak hiszszük a lelket, mint valaha, régen, gyermekkorunkban.

Babonára hajló, fejletlen értelmünk megtelt akkor a misztikusért való rajongással s azóta szeretjük azt, a mi túlvilági, ha borzadunk is tőle; s szívesen népesítjük be fantáziánk szellemalakjaival a holt anyag minden jelenségét.

Könnyebben hiszszük, hogy az alaktalan térségeknek is vannak bujdosó kisérteteik, semmint megnyugodnánk abban a gondolatban, hogy valahol tökéletesen egyedül vagyunk; jobban esik félnünk a természetfölötti jelenésektől, mint letagadni a túlvilág rejtelmével való kapcsolatot, melynek a sejtése folytonosan izgat.

A misztikus vonz, ingerel bennünket; a pusztá nem oly pusztá, ha eltudjuk hinni, hogy a fölötte siró szél a rónaságok lelkének a hangja; az éj sötétjében mintha egy beteg Poliphém bolyongna ott, a ki kiszúrt szemének az üregével ijesztgeti a holdvilágot.

Miért is legyen éppen csak az embernek szelleme?! Miért hihezzük magunkat annyival különbnek a teremtés sok egyéb remekbe készült alkotásánál?!

A világra jövünk nyomorúságban, tehetetlenül; egyetlen ösztönünk az evés, egyetlen hangunk a sírás. Egy piczinyke lélekzet vagyunk egy maroknyi porban. S mikor megvénülve felvergődünk arra a vakondtúrásra, melyet a tudás Csimborasszójának szeretünk tartani: nem jut eszünkbe többé, hogy egész történelmünk két özönvíz közé van szorítva,

s hogy még új özönvíz nélkül is csak porló emlékeink lesznek szerte-szórva néhány ezer év multával a kihülő földön. A lelket, a mit magunkban érzünk, egyenlő lényünek tartjuk az isten szellemével s ez a »szellem« jelszó nekünk, melylyel kezét teszünk minden privilégiumra, s a melylyel magunknak követeljük az elsőséget minden élő között.

Vak Poliphém, a kietlen puszták kisértete, kinevet bennünket.

Hát nincs szellemök a tengereknek? olyanok, a kik tudnak szelíden szunnyadozni a mosolygó vizek nyugalmában, de túl tudják üvöltetni a mennydörgést, ha a vihar nehéz órája kínozza őket?

Hát a sziklaormok repedéseit, a hegységek titkos üregeit végig járhatja-e valaki a nélkül, hogy a megbolygatott magány hangjaiban, a leguruló kavics koppanásában, haragos rémek. álmukból fölzavart lidérczek közeledését ne sejtjené?

Bizony, nekem is jobban esik hinnem, hogy még a legkisebb fűszálnak is van szellemvédője: piczi, zöldruhás tündér, a ki ott rejtőzik a fűszálon rezgő harmatcsöpp fenekén.

*

Most, télen, legcsöndesebb, legkihaltabb az erdő.

Nyáron, ha idejöttem, susogó beszéd hallatszott mindenütt; a szellőjárta bokrok csintalanul csiklandozták egymást; a nagy fák lombjai szeretettel czirógatták végig a kérges ágakat; élet volt itt, pihegő, lüktető.

Most végtől-végig csupaszok a galyak; redves ágak merednek az égbe meztelenül; mohos fatörzsek fogadnak, a hóban ácsorogva, mint egy ármádia fekete kisértet.

Tetszhalott, mozdulatlan faóriások; megdermedt, vézna facsemeték.

Megpattan egy-egy száraz ág, leválik róla egy darab kéreg vagy egy törött galy s lekalimpál a magasból a hóra. Lent nincs az ütközésnek hangja: a puha hó nesz nélkül temeti magába a mulandóság ajándékait.

A halál lakik itt most.

Itt van előttem az ezeréves tölgy, melynek dohos, taplós üregébe bevettem magamat egy csudálatos juliusi napon.

Az ég kék tűzben égett, de itt hűvös volt; kígyóhagyma nehéz lélekezete ülte meg az avart, aranyban fürdött bogarak bujkáltak a cserlevél között.

Köröskörül nagy szálfák, gyönyörű termetű bükk-daliák alkottak zöldelő boltívet, de a legnagyobb is csak sugár gyermek volt ahhoz a gyöngyösféjű, elkorhadt keblű fa-gigáshoz képest, a melyben megpihentem. Szemközt látszottak az ingó-ringó cserjék.

A tücsök fáradtan terpeszkedett el egy tavalyi gubicson; a mókus álmosan pislogott s nem moszatolt a magas ágon. Csak mintha a föld alól, a nagy fák derekából, vagy a levelek közepéből zsihongott volna ki valami dallamba folyó döngicsélés.

Szemközt az egyik bokor mintha megfényesedett volna előttem: egy zöld sugár csapott keresztül rajta, egy szárnyas árnyék, egy világító semmi.

Halvány, bájos, mosolygó gyermekarczban végződött a finom, zöld árnyék; mindjárt tudtam, hogy a bokor lelke mutatta meg magát a gyanútlan csöndben.

S ime, mindenfelől megnyiladoztak a sűrűségek; a hajlongó ágak érthető szavakat sugdostak; beszélő elevenség nyüzsgött, a levelek s a galyak mintha gondolkodó lényekké váltak volna.

Valami kábító nyomás kezdett rám nehezedni a nagy fa üregében; felülről, a fa belsejéből, derengő fény áradt, mint a kápolnák öröklámpájának a zöld üvegén át. S a derengésben megláttam az ezeréves tölgy aggastyán-szellemét, a ki glóriában fűrődve nyugodott ködös trónusan.

Oly rosszul esett fölédnem ebből a gyönyörű álomból.

De most, hogy az álom eszembe jut, megszáll a kétkedés: nem volt-e valóság?

Hisz' ha ránézek a felséges bükkre, mely az óserő s az örök reménység ölekezése: el nem hiszem, hogy ez a remek élet csak egy öntudatlan kényszer, csak egy fizikai törvény!

Hisz' ha megállok a bérczi fenyő előtt, melynek a csúcsáig elfárad a szemem: kétségbeejt, ha meg kell tagadnom gyökereitől az akaratot, melylyel szándékosan, tudatosan markolnak bele a sziklák porladó rétegeibe.

Ne tudná a bokor, mikor szent fülkéjében elrejtí fészket a fülemüle? Ne érezné azt az egész erdő, hogy micsoda szépség ömlik el zöldelő pompáján, s ne lenne rá hiú?!...

Most persze, csak a gyaszt érezhetik az erdő szellemei; most a téli álom, a vasmarku fagy ölelgeti a fát.

A cserjék tövében, mélyen a föld alatt, szenderegnek puha mohbölcsőben a bokor nemtői; messze van megint a kikelet, melynek a fuvalma felébreszti őket s kicsalogatja az erdei rétekre, a hol ujjongva dobálják el mohsipkájokat s rügybimbót fonnak halántékaikon koszorúba.

A szálas sudarfák derekából nem kívánkoznak ki a zölpszakállu gnómok, akik gonddal, figyelemmel nézegetnek körül, hogy nincs-e a közelben profán szem, mely elvakuljon abban a gyönyörben, mikor a lombfák szüzistennői kilibbennek galambszárnyokkal a napvilágra. Most az óriás tölgy mély üregében cseppkóbarlang képződött a nyirkos, fagyos kéreg hajlásai alatt; az ószszakállu dohogó fa-szellem közéje jegecedett a megfagyott párának, melynek kristályában ezüst erekként csillognak fehér hajszájai.

Nincs ennél szomorúbb.

Szeretnék leroskadni a cseppkőzet jégive alatt; arczomra fagy a hideg-facsarta köny, s a mint régi helyemről ismét kitekintek: megint látom a misztikus fényt, az erdei tündérek gyülekezését, az annyiszor visszakívánt júliusi álmot.

Egy sereg csodaszép apróság forogva tánczol-röpköd előttem, mint egy özöne a fehér pillangónak; nyomukban kaczagó fuvallat kél, mely szinte megpendül, mikor a fák alját borító hóhoz csapódik. A cserjék szellemei elhagyták fészkeket s eljöttek megnézni: nem nyílik-e még a hóvirág?

Lengő, ködruhás szűzek szálldosnak ki a sudar fák közül; egy-egy leányarczu fehér galamb mind; szemök ragyogása, veszedelmes a hómezőre, ajkuk kis felhőt küld a pusztá galyak közé minden lélekzettel.

A csöpp felhők hirtelen megfagynak a csikorgó hidegben, porszemnél kisebb hómorzsává válva hullanának lefelé, a földre.

S most, mint a gondolat, elővillannak a tündérfiak. Elkapkodják a gyémántporrá jegecedő szűzléleketet s a finom csillámot tele marokkal hordják a galyakra. Láz kapta meg őket, fűgén tesznek-vesznek, pepecselnek, valami csudálatosságot építenek.

Kisüt a hold, fényes téli éj derűjében úszik a környék, minden ragyog. Ilyenkor, a nagy szélcsendben nyugodtan alszik Poliphém, a viharjárta puszták kísértete.

Az apró szellemek munkája mesés alakot ölt; az erdő sötét fái elkezdenek megvilágosodni, galyaikra remekművü csipkedész szövődik.

Folyvást terem a gyémántpor a pihegő lélekzet párájából, nem vész el abból egy atomnyi sem.

A sürgő-forgó díszítő-mesterek elkapkodják, viszik; sűrű rétegekben lerakják a vastag ágakra, rojtos csipkézetté fonogatva akgatják fel a vékony galyacskákra.

Hosszú selyemszalakat eregetnek, azt telefűzik jéggyöngyökkel s keresztül-kasul húzogatják az erdőt a fantasztikus fonál szövédékekével.

Millió parányi csillagot kalapálnak, azokat ezrével szurdalják egymás hegyibe, köszöntőt, csöpp fészket, cifra koronákat, remek diadémeket alkotnak belőlök; a tengernyi ragyogást tele marokkal hintik szét a fákra, a hová ér, oda is fagy nyomban.

Most már nem fekete a galy, de csillogó fehér, mintha ezüstöt izzadt volna a fa. Minden ág kisarjadzott itt fehér rügygyel, fehér virággal . . .

Nézem, nézem, hogyan készül a tél zuzmarája.

S mikor felébredek, látom, hogy valóság ez, nem csalfa álom.

A néma erdő mintha egy tejjel meglocsolt tropikus rengeteg volna. Dúslombu, cifra páfrányok fődik a domboldalt, de ha hozzájuk érek: egyszerre lehull az egész habalkotmány s vékony száru, összesodrott gaz van előttem.

Reczéslevelű, fantasztikus faóriások hajtják egymásra láthatatlan ágaikat; a felséges lombdisz, mely sokkal gazdagabb, sokkal ragyogóbb a nyári zöldnél: elfog mindent, betakarja a mi azelőtt csupasz volt. Most csak a buja vegetáció mesteri utánczata látszik, fagyosan, hófehéren.

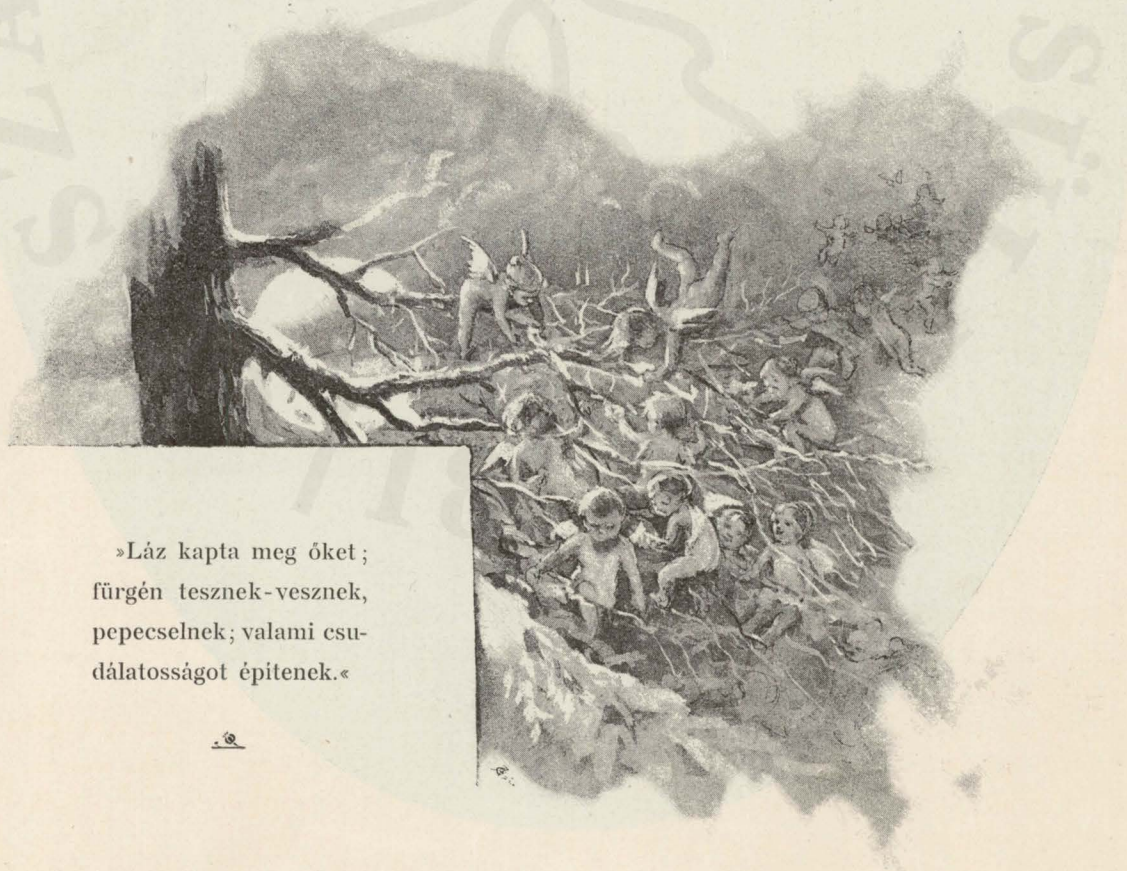
A zuzmara üdén csillog a legkisebb galy bogai közt is. Egy kristálylá változott csodaszép világ ez; egy tiszta lélek jéggé fagyott imádsága ez.

De ha megrázok egy ágat, semmivé omlik rögtön a varázslat, összetörik az utánozhatatlan gyönyörűség s az apró jégtű peregre szakadozik le a földet borító egyformaságra

A pihenő fa-szellemek nem sietnek, hogy kireparálják a rombolást; eltűntek már valamennyien.

Ki a cserjék alá, a puha mohágyba, ki a sudarfák ölelő izmos karjai között.

Ha benéznék a vén tölgy cseppkó-barlangjába: ott látnám most is a gunnyasztó, nagyszakállu fa-szellemet, — tudom

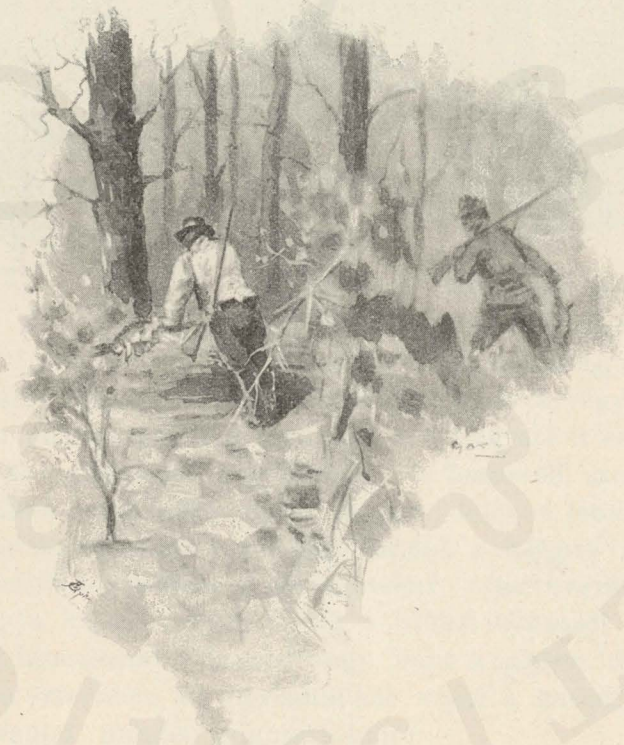

»Láz kapta meg őket;
fürgén tesznek-vesznek,
pepecselnek; valami csu-
dálatozást építenek.«

ÉRDEKES ALAKOK

Vadorzók.

Erdő-mező bolyongó kísértete, a ki egyre járod járatlan utaidat, meg fogsz-e pihenni valaha?!

Előtted a bizonytalanság, mögötted az aggály, körüled az ismeretlen veszély. Té nem törődöl azzal. Mert vonz a vágy, csalogat a legyőzhetetlen szerelem, a mit a pusztaságok s a sűrűségek iránt egyaránt érzel. A magány a te üdvösséged, a kóborlás a te multságod, a gyilkolás a te ösztönöd, szenvedélyed. A síkságokon és a bozót homályában pedig otthon van a magány, hogyan lennél hát otthon te is? Hogy pihennél meg, a míg emberlakatlan térségek vannak a világon?! . . .

A ki megtagadsz minden istenséget a bálványodért: van-e hozzád fogható rajongó?! A ki első elevensége vagy a hajnali szürkületnek s utolsó búcsuzol az esti homálytól: van-e, a ki utólér erőben, kitartásban? Szabad vagy, mint a sólyom, de rabbá tesz a szenvedélyed; oroszlán lakik a szívedben, de tigrismunkát végez a karod; olyan vagy, mint a kalandor-idők rabló lovagjai: minden gonoszra hajló.

Egyszer majd el fogsz mulni és nem marad utánad más, csak a hegylakók regéje, a melynek te vagy a hőse, a rettegése. Majd kihalsz egyszer végkép', ha nem lesz beláthatatlan rónaság meg rengeteg-erdő, a hol meghúzd magadat, mikor szorongatnak. Akkor nem lesz az erdei vágásnak semmi veszedelme; nem fogjuk látni többé a fák között az esti homályban elsurranó óvatos árnyakat, a melyeket jó észre nem venni, jó fel nem idézni, mert velők van a komorság, a halál . . .

Mikor csak emléke leszel egy halványodó multnak: talán lesznek, a kik sajnálni fognak. Ahogy a kalózt, meg a zsványt sajnálni lehet, a kiknek a pusztulásával megcsappan a kietlenség romantikája.

Messze van az még! . . .

*

Délelőtt még csillogó fehér volt minden.

A februáriusi nap csöpp melege éppen csak a legfelső hópelyheket bágyasztotta el az olvadásig, de ha végigsepert a mezőn egy szélroham: megfagyott újra a párázó nedvesség.

Még fehérebbnek, még ragyogóbbnak látszott a házak teteje, a messzeségből felnyúló hegyorom, a fa ágára bokrétásodott zuzmara.

Hanem délután egyszerre megváltozott az idő.

Eleinte mintha ritka, azután mindig sűrűsödő füstöt fújt volna valami láthatatlan óriás az égboltozatra: elkezdett a levegő szürkülni, ködösödni. Felhő keveredett az égre nemsokára; a széles fehérszegélyű lebbencset a magasabb régiókba dobta egy alulról neki gyürkőző légáramlat; ott összehajoltak, betüremkedtek a megszakadozott szélek s egymásba folyt a szürke színek csekély változatu árnyalata. Azután a nagy kavargásban lomha egyenletességgel megoszlott az égbolton a pára, csupa apró jégcsillag vált belőle, egymás mellé sorakozó milliárdja a hópelyheknek: akárcsak a hadak útjának a megszámlálhatatlan világai a porszem nagyságában.

És nemsokára esett a hó . . .

Valaki csendesén sompolyog ki a faluszéli viskóból. Vállán egy ócska szűr; csak úgy fogja össze a mellén, anélkül, hogy a karját átdugta volna a szűr ujján. A környéken nincs egy lélek sem, behúzódt mindenki a meleg tűzhely közelébe a haragos tél elől.

Az ember félkört kanyarít a nyakával: az elég, hogy elérjen a szeme mindenfelé.

— Jó idő! — dörmögi elégedetten — egy félóra mulva itt lesz a szél is. A kutyát se fogják kiereszteni.

Azután csöndes, meggondolt lépésekkel kapaszkodik fel a szőlőhegy oldalára; vissza se néz, míg el nem éri szent Orbán kápolnáját. Az a legmagasabb pontja a dombnak. Onnan még egy pillantást vet a falu felé, mely ott terül oldalt a lábánál. Ha egyik-másik kémény nem füstölne, azt lehetne hinni, hogy valami elhagyott karavánteleg az a hósivatagban.

. . . Lekapja báránybőr kucsmáját és keresztet vet a kápolna ajtaja előtt. Imádkozik. Azután a szüre alól kihúz valamit, a mit eddig gondosan rejtegetett. Egy szimpla puska az. Körülnéz, megvizsgálja: rendben van-e? Most már nem kell dugnia; megindul újra, keresztül a szőlőhegyen, ki az erdő felé, mely ott sötétlik, túl a síkságon.

A hó esik egyre. A hol a gyalogösvény azelőtt feketére volt taposva, ott most megint fehér csík húzódik el. A szőlőkert sövénye egészen be van már hintve jégmorzsával, az ember bocskora szép tiszta nyomot hagy minden lépés után.

Most már siet. Most már nem kell attól tartania, hogy találkozik valami falubelivel, talán az erdészszel. A széles bocskor nesztelenül tiporja a frissen hullott havat. A »szimpla« megint eltűnik a szűr védelmében. Nagy kár volna, hogyha beáznék.

Kezd feltámadni a szél is. Az ember el van rá készülve. Ha északról kanyarodik el a hófelhő, rendesen megérzi az egész környék, olyan légáramlatot hoz magával. Attól bemenekül az erdő szívébe minden apró vad, a mi csendes időben szívesen lapul meg a síkon, közel a repcéhez, a búzavetéshez.

A hogy felsóhajt az északi Gigás tüdeje: pattogva gördül végig a fagyos lélekzet a szőlőhegy oldalán; szinte megcsendül a síkságon, mikor oda csapódik a göröngy jégburkolatához; onnan tovább repül az erdőig, melynek szélső fái panaszosan zúgnak, a mint belekapaszkodik csupasz ágaikba s lerázza rólok a havat, a zuzmarát.

Igazi vadorzónak való időjárás: rideg és félelmes; kísérteteket feltámasztó.

Valahára megérkezik. Éppen jókor. A szürkület már előre veti árnyékát s a fák közt egyre lehet hallani azt a fütyölő zúgást, a mi a lombhullással kezdődik s minden kis szélre

feltámad, a míg csak tavasszal ismét puha, susogó levél közt nem akad meg, nem téved el a szellő. A tél szellemének egyhangú dala, változást nem ösmerő mulatsága ez.

Az ember bemegy a fák közé s a következő perczben eltűnik mögöttük. Ott várja a magány. Semmi más hang, mint a galyropogás. Még a fakopáncs is megült már odvában. Csak előre! . . . mély völgyeken, patak irányában, le a vedlett domboldalig, a hol a délnek fekvő vágásban pihen az őz a szénává aszott fűvön, a mit felkapart a hó alól a megszorult állat.

Mire feljön a hold, már helyben van az erdei rabló. Mozdulatlan árnyként simul egy vastag tölgy derekához; előtte alacsony cserje, a mely eltakarja a vadak éles szeme elől. Ösmeri azt a tájéket, tudja, hogy melyik pontja a legjobb »váltó«. Hogy hol szeret átlátogatni az őz a vágásból a fiatalosba, hogy melyik patak mellett húz el leginkább a vadászó róka.

A februáriusi »tilalom« nem számít az ő kalendáriumában. Még márcziusban sem irgalmaz a poczakos nyúlnak, áprilisban sem a párzó fogolynak.

Elve: csak gyilkolni, minél többet, minél biztosabban.

Csend.

Friss hó borít mindent. A szél csillapodik, különben is a déli oldalnak nem jut ki teljes erejéből. Mintha meghalt volna minden élet, mintha megnémult volna minden hang.

A hold bujkálva oszon tovább az égen; a megrepedt felhő közül kikukucskál, meg újra elrejtí arczulatát. Mintha még hidegebb lenne a levegő attól a fényességtől, a mi belőle árad.

Messze, a sikon túl, a szőlőhegy tövében alszik a falu. A kisbíró benéz még egyszer a korcsmába: nincs-e ott duhaj legény elázva, a kit haza kellene szállítani? Mikor hazafelé indul, halk dörrenésre kapja fel a fejét. Megáll, keresi az irányt, a melyről a gyanús hang hozzá érkezett. Katonaviselt ember, jól tudja, hogy puskalövés volt az.

Tán azt is kitalálja, hogy ki zavarja így meg az éjszaka némaságát, de azért hallgat. Hogyne, mikor olyan jó czimbora annak a szimplapuskának a gazdája! Meg mikor olyan jól esik néha a karczoshoz egy kis nyárson sült ózczomb! . . .

*

Kétféle fajtáját tudom a vadorzónak, aki úgy különbözik egymástól, mint a bérczi ordas a lápon született gyáva csikasztól. Ugyanaz alapjában véve mindakettő, de erkölcsben, szokásokban mégis egészen más. Amaz a hegyvidéki vadorzó, a ki csak az erdőségben érzi magát otthon; a másik a síkságok lakója, a ki paródiája az igazinak s inkább csak a »tolvajpuskás« nevet érdemli meg.

Erről beszélni alig érdemes. Korcs-vér, a melynek nem terjed tovább az ambíciója, mint hogy a falvak határában megül valahol a krumpliszélen, vagy a tengeri föld sarkán s puszkavégre várja a süldőt. Óraszámra el tudja nézni, hogy harmincz lépésnyire tőle hogy játszik a legelő tapsifüles, de az a távolság neki messze van. Inkább elereszti a vadat, semhogy az egész töltést bele ne durrantsa. Ha pedig sikerült a furfangos manoevre, ujjongva szalad, hogy tarisznyájába tegye az ártatlanul kiszendvedett barmot. Emellett gyáva, mint az a boldogtalan nyúl, a melyet elejtett. Egy elszánt gyermek úgy rárecseszethet, hogy önként odaad puskát, vadat, csak más baja ne legyen. Magyarországon sok az efféle síksági vadtolvaj. Leginkább a svábokból kerül ki, de ereszti módjával az oláh, meg az orosz náció is.

Csakhogy ez a kettő már természeténél fogva is jobban megközelíti az igazit. Gyors, ügyes és szívós. Ha egyszer utána veti magát a nagy vadnak: nyomozza, mint egy véreb. Ösmeri az erdőt minden sajátságaival; a vadak szokását, életmódját, apróra tudja; megmondja a szarvas nyomából, hogy milyen koru, milyen nemü, egészséges-e, üldözték-e,

vagy csak játékból szökött egy-két *hosszút*? És ha egyszer rajta van a nyomon, akkor kitartó. Nem órákig, de napokon át les a prédájára; ha kell heteket áldoz, míg czélt ér, de czélt érnie *kell*.

Az ilyen vadorzó már érzi a vadász minden gyönyörét; őt annál boldogabbá teszi a siker, minél fáradságosabb küzdés eredménye. Mikor kiindul hazulról, feldobog a szive arra a gondolatra, hogy halált megy osztani. Mert a gyilkolás épp' úgy szenvedélye, mint a vadásznak, csak hogy a vadorzó lopva, alattomban, sokkal több óvatossággal jut egy-egy szép lövéshez.

Ez teszi azután kegyetlenebbé. Innen van, hogy megszokja a tigris sompolygását s mert nem válogathatja az időt s az alkalmat: oroszlán-bátorsága daczára is az oppor-tunizmus béklyóiba kerül. Hős, hogyha erre van szüksége; sunyi és kigyóként tova sikló ha így többre megy.

Az ilyen orvvadászt csak a hegy neveli.

Mintha a síkság erdejének nem is volna meg az a különös varázsa; az az elvadító, edző levegője. A fák közt, a bozótban, megszokja a magányos ember, hogy szükség esetén épp' úgy kijátszsa üldözőit, mint a menekvő vad: de támadni, ellenszegülni nem igen mer. A lápi csikasztól csak egy fokkal különbözik; a bércei ordashoz még csak nem is hasonlítható.

A hegység, a napsütötte bérce, a magasságok és a mélységek látása, érzése, meg a bennök s rajtok való barangolás növeli meg igazán a szívet, a semmit nem félő bátorságot.

Vagy tán nem is annyira bátorság az, mint inkább vakmerőség. Hisz' a bátorság nagy erényével nem párosulhat az alattomoság csúf szenvedélye, ami nélkül nincsen vadorzó. A napvilág, a bátrak e fényes utmutatója, bántja az ő szemét; neki a hold derengő fénye kell; az éj homályában legszebb ő neki a világ.

Mikor a magány embere meglapul ahhoz a sziklafalhoz, a melynek a széle alig egy pár lábnyira tőle, mutatja a fekete ürességet, a hol leselkedik rá a halál; mikor az orvvadász látni sem akarja a veszélyt s csak a túlsó hegyesúcson örökös zergebak foglalja el minden figyelmét, a melyet csúszva közelít meg, mint a kigyó s ezalatt a lábának alig van annyi helye a sziklán, hogy meg bírjon támaszkodni a test súlya alatt: akkor ez már csak a szenvedély vakmerősége, a mely nem törődik a »pecsenyével« (a síksági vadtolvaj egyetlen kívánságával), hanem dicsőségre szomjuhozik és reszket a gyönyörtől abban a pillanatban, mikor a nemes vad hatalmas bukfenczcel szegi nyakát lövése után.

Ez az igazi »bércei ordas« a ki nem ösmeri, hogy mi a félelem; a ki szembeszáll a veszélylyel, épp' úgy, mint minden élő lénynyel, a ki erőszakkal elfoglalt területén megháborgatja mulatságát.

Nekünk szerencsére csak mérsékelt számmal van ilyen »bércei ordasunk.«

Akad ugyan a Kárpátok zömében, meg Máramarosban is, de az igazi ott »tenyészik« a Stájer határ körül. Az idegen szél áthozza hozzájuk azt a vad fuvalmat, a melytől be-lenyilalik a bátorság és a dacz — agyvelejőktől kezdve sarkukig — egész testökbe. S ha egyszer ilyen öntudatra jutott a vadorzó, attól a percztől kezdve félelmissé válik a vadra épp' úgy, mint azokra, a kik meggátolják, hogy gyilkos szenvedélyét kielégítse.

Dunán innen, Dunán túl, a határszéli nagy erdők mélyében néhol örökös a harc az erdészek s a vadorzók között. Apáról fiúra száll az eltitkolt bosszuvágy, mely csak alkalomra vár, hogy megfizessen egy-egy megaláztatásért.

Nincs irgalom a szenvedély e fanatikus őrvadászánál.

Lelövik az erdészt hivatalos járásai közben; beküldik hozzá golyójokat az abla-kon át is, mikor a fáradt ember otthonn békében vacsorázik.

A vadorsó tragédiája.

A pozsonymegyei tót vadorzóval találkozni az erdők tilosában egyet jelent egy tanuk nélkül vívott halálos párbajjal. Aki előbb pillantja meg a másikat, az a szerencsésebb; az erdészt az önvédelem szent joga kényszeríti, hogy lerázza nyakáról az ólalkodó hiéna-fajzatot; s a vadorzó, aki érzi, hogy rászolgált a dörgő üzenetváltásra: nem szokta megkérdezni, mielőtt a fegyvert elsüti, hogy hány gyermek siratja el a kötelesség halottját, ha majd napok múlva ráakadnak itt valamelyik homályos völgyfenéken.

Hanem igazi magyar ember kevés van közöttök. A mi népünknek nem természete a bujkálás, az alattomoság.

*

Erdőn, mezőn barangolva, néha találkozik velök a vadász.

Megülnek csendesen a fák közt, mint egy földre szállott ragadozó madár. Ha azt reménylik, hogy nem vesszük őket észre, mozdulatlanul maradnak, míg jól elhaladtunk körletökből. De ha gyanús a közeledés, akkor levágódik az orvvadász a gazba s mire odaérünk, a hol megpillantottuk: hült helye, elcsúszott.

A róka nem oly ravasz, az óz nem oly gyors, a mókus nem oly ügyes.

Ha egyszerre mind kipusztulna, úgy gondolnánk rá, mint a zsványra, a ki a legregényesebb alakja volt valamikor az alföldi rónának.

1851

1866

A hegy betege.

Mintha nagy teste csak azért nőtt volna akkorára, hogy fájjon a földnek, mikor rálép. Sohasem láttuk mosolyogni; örökké olyan sötét, lemondó volt, mint egy titkos bűnért vezeklő remete.

Pedig erdész létére illett volna neki a jókedv. Az erdészek mind vidám emberek, tele őszinteséggel és szabadságvágygyal; a sok zöld, ami körülveszi őket, a folytonos reménykedés megnyugtató levegőjét lengeti fölötük; a százados fák duzzadó elevensége megerősíti s az élet iránt való bizalommal tölti el mind-

nyájokat. Az erdészek szemében nem olyan könnyen muló a föld szépsége, mint a pusztai nép előtt, aki a tavasz minden fűszálát meghalni látja ősszel. Ők az új tavasszal ugyanazt a fát s bokrot látják kilombosodni s a hervadó levelek idejében is észre kell venniök, hogy milyen szépen megerősödött a lombtartó galy az esztendő folyamán.

S Benkó Gerzson mégis olyan komoran járta az erdőt, mint egy kísértet. Leselkedő, aggódó vadbéna bujta a bozótot, szörnyen kifárasztotta a hegy, a fenyvesben csak vonszolta magát, akár egy végkimerüléshez közeledő beteg.

Ha szerét tehetette, nem is ment a magas csúcsokra. Lent maradt inkább a szelid dombon, melyen itt-ott ligetté ritkult a tölgyes; lefeküdt a napsütötte tisztásra, ahol virággal volt behintve az erdei rét, ott azután hideglelősen borzongott a verőfény langyosságában.

Néha letelepedtem melléje s félkönyökre támaszkodva éledtem az üdvösséges csendben. A föld mozdulatlan pompája olyan ünnepi volt; kővé látszott válni a világ. Mintha smaragdból faragták volna ki az erdőt, mintha színes drágakő termett volna a vadvirág helyén; s az apró, fényes bogár, mely sütkérezve lapult meg a szirmon, mintha csupa igazi gyémántból lett volna. A nap fényessé és világossá tette a levegőt, szinte káprázott tőle az árnyék után vágyakozó szem. Jól esett a pörkölő tűz, mely lassanként bágyadtá és

kimerültté tett; kellemes zsibbadás hatalmasodott el tagjaimon, szerettem volna életem végéig ott maradni.

S mikor tekintetem véletlenül ráesett Gerzsonra, láttam, hogy sápadt és beesett az arcza, a szeme le van hunyva s nehezen lélegzik, mázsányi súlyt emelve tüdejével.

— Mi baja Gerzson? — kérdeztem részvétellel. — Maga beteg.

Felriadt, rám bámult. Beteg vagyok, mondta kedvetlenül s elkezdett nyujtózni, amíg hosszú teste végig hozzátapadt a párnás fűhöz; s oly hangon, melyben rendíthetetlen meggyőződés volt, hozzátette: »meg is fogok halni nemsokára«.

Végzetes ereje van a halálvágynak, annak a fanatikus gondolatnak, hogy rohamosan közeledik a végünk. A ki be tudja tölteni a lelkét azzal a hittel, hogy meg vannak a napjai számlálva: az félig-meddig nincs is már ezen a világon. S ha rögeszméje időhöz köti az elmulást, akkor megesik, hogy a túlságosan elcsigázott szervezet a lélek ostromát nem tudja kiállani s a rettegett órában csakugyan széthull, összeroskad.

Ilyen fanatikusnak képzeltem Gerzsont is.

Sápadt arczán látszott a sok tépelődés nyoma, de komor nyugalma kizárta azt a föltevést, hogy idegesség van az ő belső töprengésében.

✗ A mély szomorúság, mely eláradt rajta, hatalmába kerített engem is.

A környék nagyon alkalmas volt a mélabú hangulatára; messze voltunk mindentől, a mi a lármás világra emlékeztetett. Nem képzelek olyan némaságot, mely túlhaladta volna csendjével ezt a magányt, a melyben szinte riadásnak tetszett, ha elsikkantotta magát egy rigó.

Szerettem volna egy kicsit fagatni Gerzsont, de attól tartottam, hogy megijed s elbúvik előlem, mint a csigabiga, mikor visszahúzódik a házába. Inkább vártam hát, amíg szokása szerint kérdezgetés nélkül is elkezdte kiönteni a szívét.

— Tudom, hogy meghalok, — szólt hosszabb hallgatás után. — Elsorvadok, mintha lidérczem volna, a ki a véremet szívja; megyek össze és fonnyadok, mint a kökény, mikor őszszel megcsípi a dér.

Igazat mondott. Mikor egy év előtt ide került a bércz tövébe, a hova nem hallik el a mezei pásztor kurjantása: akkor még piros volt s vidámság csillogott a szemében; most hamvadó parázsként égett a nézése.

Hozzám fordult s mintha kitalálta volna, hogy mire gondolok, azt kérdezte: — Úgy-e, látszik rajtam? Ne csaljon meg, úgylis hiába; én érzem azt, a mit mondok és tudom, hogy itt el fogok pusztulni.

Azután felkönyökölt ő is, neki fordult a bércznek és sokáig nézte a nap fényében pirosuló ormot.

— Itt, a völgyben, még meg vagyok valahogyan, — folytatta; — szép itt minden, ez a két nagy hegy, a mint egymás ölébe fut; meg a gypes völgy, mely a tavaszi áradást szépen elereszti maga fölött, hogy a simán szaladó víz még a fű gyökereit se igen mossa ki. Tavasszal nagyszerű volt az, mikor mind ide jött a hegyek olvadó hava; ha látta volna, hogy bugyborékol, hogy csavarta ki a sziklán a cserjét! . . . De mikor leért a völgybe, jártányi ereje is alig volt már; elfáradt, amerre elvonult, lerakta maga után mindenütt a hegyről lopott hümuszt.

Májusban már egy nagy bokréta volt az egész völgy, hajnalban szólt a fülemüle, alkonyaton elkezdett csattogni a tölgyek árnyékában a veresbegy; szelid édes kis madár mind a kettő, nem olyan vad, mint a fenyvesmadár, mely felül a legmagasabb galyra, onnan illegeti magát erre-arra a szélben.

A bércz felé intett a fejével.

— Odafent borzasztó énnem. Majd szét megy a fejem a fenyves zúgásától; nyilván valami nagy bajom van, ami ellen nem tudnak a doktorok orvosságot adni.

Mikor ott járok a szakadékok közt, mindig elfog valami szédülés; néha szeretnék leugrani a szirtekről, hogy vége legyen utálatos bágyadtságomnak mindenkorra.

Keserűn mosolygott.

— S még olyan teremtése is van az istennek, amelyik ott szeret. . . .

Elnézem sokszor a pillangómadarat, amint kúszik, egyre kúszik a sziklán. Szürke teste mintha folyvást a levegőben libegne, amint pirosalju szárnyát rezgetve lendül ide-oda. Hogy nem únja azt a keserves kenyérkeresetet, mikor a hitvány kövi rovarok helyett ott van a sok finom hangyatozás a völgyben! . . .

Elhallgatott. Talán a leszálló alkonyat szépsége kapta meg őt is, mint engem. A kék ég színe megsötétedett, fénye elhalványult, nem fáj többé a szemnek. A bokrok zöldje élesen vált ki a növekvő árnyékból, a dombra nem süttött már a nap, elmúlt az égi tűz pörkölése.

Az erdő esti élete kezdett ébredezni, feltámadtak az apró légyrajok, melyek villámos cikázása elkápráztatja a tekintetet. Elkövetkezett az az idő, amikor a szálló szúnyogot saskeselyűnek nézi egy pillanatig az álmodozó ember.

Csudálatos érzés az, ami ilyenkor megszállja a testet. A holt erő csak a nehézség törvényeit tartja be; minden tagunk lehúzódik a földre s nem vágyik fel újra. Jó tehetetlenek vagyunk magunkkal; lenyűgöz bennünket az önkénytelenül támadó zsibbadás, látjuk, hogy a nap utolsó sugara is lecsúszik az égről és sietve takarózik be az erdő az esti homályba, de azért nem mozdulunk, meg vagyunk igézve.

Jó sokáig néztük így kettesben az egyre sötétülő levegőt; lassankint már érezni is kezdtem, hogy az erdő szellemei láthatatlan locsolókból hintik le a harmatot a lombra. Egyszerre úgy rémlett, mintha megmozdult volna velem az erdő s altató ringásba rezdült volna; azután lassú forgássá vált a ringatás, utóljára egészen elszédültem belé. Szinte megaludt a vérem s a lélegzet mintha elállt volna bennem; láttam, hogy megnépesül az erdő mélye, csöndes kaczagást hallottam a fák közt; a virágos domb alól elfojtott zokogás sirt fel hozzám, fehér szellemsereg lejtett a ködös bérczoldalon s a selymes lappantyú, a lidérczmadár, majd itt, majd ott köszörült mellettem.

Gerzson erősen megrázta a vállamat.

— Jőjjön, siessünk! — mondta izgatottan. — Én nem állom ki itt, engem megöl ez a szörnyű sok mozgás, a mivel tele van az erdő.

Egy falevél se rezdült, még egy kabócza se pörözött, neki mégis sok mozgás volt ott.

A nagy, sápadt ember rámutatott a kopár bérczre.

— Nézze, hogyan fénylik a csúcsa a holdvilágban, mintha valami boszorkányvár lenne. Higgye el, hogy van abban valami, hogy a hegyvidék tele van lidérczcel; én azt mondom, hogy nekem is ilyen lidérczem van, a melyik engem napról-napra fojtogat, míg egyszer majd megöl.

Nem tréfált, valami fájó lemondás volt a hangjában, a mi egészen megdöbbsentett. Istenem, talán a lelke beteg ennek az embernek!

Már nem is léteztem rá nézve; egészen efoglalta a bércz éjjeli panorámája, oda-tapadt a szeme mereven.

— Pedig szép, nagyon szép! Az első időkben el tudtam nézni egész éjjel; síkságon lakó ember nem lát olyat soha, mikor a hold elkezd bujkálni a szakadékok mögött s hol ezt, hol azt világítja meg, mialatt a többi koromfeketére változik.

De mióta a »vále báluj« kopár köveiben kivilágított temetőt láttam, azóta azt hiszem, jel volt az, hogy készüljek lassan, mert elkövetkezik már az időm.

A hold épen megkerülte a legmagasabb bércezt s a mint újra kibukkant, ott volt előttünk megfényesedve a »vále báluj«.

Egy köves, sziklás hegyszakadék az, rohanó hegyi csermelylyel az alján; a hegyoldalak koparak; nagy sziklatömbök vannak rajta keresztüldőlve egymáson, messziről olyanok, mintha száz meg száz óriás kőkereszt borítaná a meredek hajlatot.

Valami misztikus gyönyörűség volt az a látvány, a mitől végig futott rajtam a hideg Gerzson sürgetett:

— Látja? ... menjünk innen! ...

*

Másnap megtudtam, hogy Benkó Gerzsont egészségi okokból áthelyezték egy alföldi uradalomba.

Nem találkoztam vele egy teljes évig, akkor a véletlen megint összehozott bennünket.

Alig ösmertem rá. Pufók volt, mint egy falusi plébános és piros, mint az érett paradicsom.

— Kérem szépen! Más itt a levegő, — kezdte fennhéjázva, mikor látta, hogy nem győzöm a változást csudálni.

— Ha kimegyek az erdőmbe s felmászom a héjafogóra, ellátok egyvégben két mértföldnyire. Minden kerülőház előttem van, csak inteni kell a vörös lobogóval, már rohan elő a sok naplopó.

— *Ott?! (Valami végtelen megvetéssel, utánozhatatlan szemjátékkal mondta ezt a szót.) Ott örökké börtönben volt az ember; ha felmáztam egy hegyre, azt hittem, ellátok az óperenciás tengerig, hát csak még nagyobb hegyet találtam magam előtt. Ha kürtöltem a kerülőnek, elkezdett zúgni az egész bérce, mintha a kincsórzó lidérczek jajdultak volna fel; megbolondultam volna, ha még egy esztendeig ott kell maradnom.*

Elkezdett ragyogni az arca.

— Kérem! nincs ahhoz fogható gyönyörűség, mikor én hajnalban bejárom a fiatalost, megetetem az őzeimet s felkajtatom, hol raktak fészket a fáczánjaim! Úgy fürdik a fogoly a homokban mindenütt, mint a csirke, s az erdőszélen a rét tele van pacsirtával.

— Még golyám is van! hallja? golyám! itt fészkel a csűrön, ekkora vízisiklókat hoz a fiának, ni! (Kimérte a karján.)

Kisvártatva hozzám hajolt s boldog mosolylyal súgta:

— Lidércz nincs itt, ... az egész környéken egy sincs!

A halkirály.

Az ecsedi láp egy tehetetlen óriás gyermek, akinek olyan jó, húséges szoptatós dajkára van szüksége, mint a Kraszna. Ettől a folyótól meghízik az ingovány minden tavasszal; nyálkás vérét felfrissítik a közéje zuhogó eleven hullámok. A hegyi olvadás, a tavaszi esőzés széles áradattá dagasztja a Krasznát, mely csak akkor apad le s szelidül meg újra, mikor a nyár pörkölő levegője szellőtlenül rezeg a rónaságon.

De akkorra láp és folyó már összekeverték a bennök megtermett életet. A folyó banditája, a falánk csuka, kifut az ingoványba s vad hajszával kutatja a hináros mélységet; a mocsárból felúszott kárász füstös oldalát pedig megfényesíti a folyó tiszta vizében ráhulló napsugár.

Ezt a vízi életet imádta egy kis öreg ember, a ki a Kraszna partján lakott.

Mikor a kikelet megölelte az elevenségre hajló világot s mindenfelé lüktetni kezdett a megújulás: ő vigan indult el arra, a merről szemközt rohantak rá a zavaros habok. El-elbarangolt a folyó partján, hallgatva a kanyarodóknál a nagy locsogást s nézve, hogyan mossa, szaggatja a zenebonás víz a fűzfák kiálló gyökerét.

Azután hirtelen egyet gondolt s lefutott a rohanó árral a széles vizekhez, a hol már holt tengerré vált a lármás hullám s ott kereste a széleken a vizinövények zöldjét, a hol a sekélyes területet seregestől szokta felkeresni az ivó hal.

Mintha csak mind az ő nyája lett volna az a temérdek nyüzsgő népség: ott őrizte napestig hétről-hétre. A falubeliek, ha látták, a mint csöndben, mozdulatlanul guggol a

parton, vagy könnyű csónakjával himbálózik a fodros vizen, ujjal mutogatták egymásnak: »nini, a halkirály!«

Ő maga is hallotta néha, de azért nem neheztelt érte, inkább büszke volt rá. Hisz se pákász, se halász nem értette úgy a vizek mélységeit, a hinár labirintját, mint ahogy ő.

A hajnal ő rá mosolygott először; mikor a nap felkelt, ő már a malom zúgója alatt leste, hogy mikor tolulnak a nagy paskolás felé a fürge sügérek. A folyó partján ő rá hullatta utolsó sugarát a piros alkonyat; elnézte volna ott élte fogytáig a ragadozó ön tovasiklását, a mint a villámgyors hal alig két ujjnyira a víz színe alatt hosszú barázdát húzott a folyó hátán.

Haragudott rá a pákász s tönkre tette a varsáit, ha rájok akadt a lápon; ellensége volt a halász, megrongálta a hálóit, ha észrevette itt-ott a Kraszna hajlatában; de a szegény nép áldotta akkor is, a mikor kicsúfolta.

Bánta is ő, hadd csúfolják. Azért csak küldte folyvást a temérdek halat, a mit fogott, a szegények számára a község házához. Az egész falu, az egész környék az ő ingyen halát ette, azért haragudott rá a lápi ember, meg a kapzsi halász, a kinek rontotta a dolgát, keresetét.

Ha csak a közelbe rándult, mindössze egy kis bádogdobozt vitt rendesen magával; abban voltak a szerszámai, a finom angol horgok, a horog ina, az egész felszereléssel, a pedzövel, meg a csalinak való bogárral, gilisztával.

A szétszedhető nyél a hóna alá csapva, ő maga nekigyürközve; nagy fehér Panama-kalapja, mint egy óriási lepke, lengett a magas rozs között, a mint a folyó felé haladt. A kis ősz emberből messziről nem is látszott ilyenkor semmisse.

Gyönyörűség volt az, mikor nyári délutánokon bevette magát a parti füzesbe, egyik-másik mélyebb pontja fölött a víznek.

A hamvas fűzlombok megölelgették, körülsimogatták; jöttére mintha megmozdult volna a szellő a sűrű galy között. Tapsolva hajladoztak feléje a lecsüngő ágak, melyek zöld sörénynyé tömörülve hintáztak a jó meleg levegőben.

S a mint a folytonos lendüléssel más és más játéka támadt a lomb közt bujdosó napsugárnak: a folyó tükörlapján eleven árnyékok suhantak el, alig születve, máris meghalva, a napos rész fényébe tűnve s a sugárfogó part aljából újra visszatérve.

A kis ősz ember nagy gonddal kiválasztott maga körül egy pár alkalmas hajlatot. Oda lekarózta a csuka-horgokat, maga pedig beröpítette végül a kosztos horog inát a susogó vízbe.

A ficzánkoló gilisztát lehúzta magával a horog a mélybe, a víz fodrán csak a parafapedzö mutatta, hogy mely tájon járjon a halász szeme most már.

S ekkor kezdődött a túrni és várni tudók nagy élvezete: az a csöndes, mozgás nélkül való reménykedés, melynek a szelid izgalma még szívdobogást is okozhat a gyöngébb keblekben.

Nagy gyönyörűség ez azoknak, a kik már beleszoktak.

A dolce far niente édes testvére ennek az ártatlan vegetálásnak, mely alig köti le a szellem egy parányi figyelő részét, a többbit szabadjára hagyja, hogy elröpüljön az ábrándozás szivárványos menyországaiba.

Hangot is alig ad ilyenkor a madár, hisz' elmúlt a szerelem dalos korszaka. Most a családfenntartás gondja foglalja el a barna gebicset, mely le-lecsap a túlsó part bokráról a fű közé s bogá.-zsákmányát diadallal viszi anyányi fiának.

A halkirály nem látja azt; szeme a csillogó vizek mélységét kutatja, minden gyönyörűsége abban a mozgásban van, a mit ott észrevesz.

Tiszta és nyugodt a folyó, nincsen zavaros, szeles hulláma; az eleven víz csöndben, egyenletesen siklik tova a kavicsos alj fölött; csak a part körül egymásba szövődő buja növényzet lengése mutatja, hogy szakadatlanul sodor ott az ár.

A mozdulatlanság felbátorítja újra az imént megriadt vízi életet.

Jönnek a széles, lapos, ezüstös keszegek s a vízben barnán czikázó villámként suhannak el; egy-egy fordultnál megcsillan világos oldaluk, azután megint csak feketés hátok sötétlik fel a mélyből. Nem jó itt ó nekik; itt nincs hinár, a hová kedvökre befúrják magokat, — tovább innen, tovább!

Egymást hajszolva sűrögnek elő a kárászok és czompók. A kárász rozsdavörös pénze még a vízben is megvillan néha; széles, erős bognársörénye úgy furakodik előre, mintha örökös támadásban lenne. Annál gyönyörűbb a jóval karcsúbb czompó, mely gyöngyházás tarkaságával, arany-zöldes csillogásával kagylószínekben pompázik, mikor felveti magát s a nap fénye rásüt.

A halkirály lélekzetét visszafojtva lesi a pedzó halat; egyre mozog az úszó parafa vége, félénken cibálják, tapogatják odalent a prédát a folyó lakói.

Nagy czuppanást hall most a malom felől, megrezzen, odané: hát a pöndörös zavarja a folyó nyugalmát. Vetőhálóval kínlódik az istenadta molnár, nagyot kanyarít rajta, mikor kiereszti; a forgó körháló elterpeszkedik a levegőben, mint egy csudanagy szitakötő s egyszerre beleloccsan a vízbe, lassan ereszkedve lefelé.

Azután nemsokára nekifekszik a molnár a háló kötelének s húzza-vonja gyorsan magához. Abban a perczben a kosztos-horgon is megakad a hal s egy szempillantás alatt kint van egy szép potyka a parton. Ott vergődik nagy ficzánkollással a nedves fű közt, melyet a halas vederből kicsurgó Kraszna-víz teszen harmatossá.

Büszkén int a halkirály a csalódott pöndörösnek, a ki üresen lóbálja csurgó hálóját a part fölött.

— Ez ám a potyka, szomszéd! ni milyen kékeszöldbe játszik a háta; milyen szép piros az alsó sörénye; nem fogott még ilyet az idén, tudom!

Az ártatlan dicsekvés meg nem bosszantja a tapasztalt molnárt; ma neked, holnap nekem, gondolja magában s közelebb húzódik a kis ősz emberhez, a kit jól ismer, megbecsül.

— Adj' isten jónapot, ténsuram! Sok ám a sügér a zúgónál, de van szépen menyhal is a partok búvóiban. Vesztünkre szaporodik a kóbor fajzatja, pedig tavaly még alig-alig láttam belőle magnak valót is.

— Száraz esztendő volt a tavalyi, kevés hal lakott a folyóban, pedig a koplalásnak nagy ellensége a rabló menyhal. Elvándorolt nyilván valamerre, a hol jobb volt a kosztja. Csitt! Márton gazda! . . .

A kis ősz ember a szájához kapta a fél kezét, a másikkal meg rámutatott a csuka-horogra; ott nagy zurbolás látszott a víz alatt, a horog inát egészen behúzta valami erőszakos rántás.

— Emelje ki csak Márton gazda, én nem hagyhatom a magam piczójét.

Tágra meredt szemmel, kíváncsian s lélekzet-visszafojtva várja a kis öreg ember, hogy mi akadt horgon odalent. Ragyog az arcza, mikor a mélyből előkerül a nem is remélt zsákmány. A két bajtárs olyan őszintén elesudálkozik: abbiz' csuka! ez ugyan korán megéhezett, máskor alig mozdul itt naplemente előtt, csak alkonyaton kezdi czélozgatni a vízszinén úszkáló halakat.

S mig a halkirály boldogan állítja be a csukát a vizes vödörbe: a molnár leszáll újra a part alá, a szomorúfűz tövéhez s biztos kézzel nyúlva a csalit közé, kiemel onnan valamit.

— Itt őrizgetem a vacsorámat ebben az árnyékban, magyarázza, félvállról odavetve: nem tartana velem a ténsúr?

Négy vagy öt, madzagra fűzött eleven kárász csapkod erősen a levegőben, a mint magasra tartja a kezét. Eddig egy lehajló fűz-ághoz voltak kötve, szipákolhattak az árnyékban, a mennyi nekik tetszett; ha egyik-másik kilódult is a szárazra közülök, meg nem ártott neki, mert órákig élél a szívós kárász, ha vize nincs is.

— Nem bánom no, ha nyárson süti kelmed.

— Sz' csak nem is rántom ki, mint az úri szakácsnék szokták, hogy több legyen a prézlije, mint a húsa!

S hamarosan felcsillant a fűzesben a lobogó szalmatűz, mely a mint parázsza omlott, elvesztette a füstjét, csak a meleget tartogatta sokáig lassú kialvásában.

Ekkor már le voltak szurdalva a fűzfa-nyársat nyelt pompás kárászok a parázs köré s halk sistergéssel pirultak meg. Porhanyó húsup halszagával csiklandozták a két inyeskedő ember étvágyát.

Mikor készen volt a nomád-pecsenye, nagy lapuleveleket terítgetett a molnár a fűre s oda tálalt.

Nem kínálta egyik a másikat, csak a tarisznyából előkerült sót s paprikát tologatták kezügybe, hogy ne kelljen érte a szomszédnak nagyon nyújtózkodni. A molnár még csak szedegette óvatosan a szálkát, de a halkirály úgy harapta a sült kárászt, mint a puha kenyeret; csak úgy időnkint fújta ki nagy lélegzettel a szájából, a mi esontféle csomóstól összegyűlt benne.

Kés se kellett a lakmározáshoz; utóljára megszopták szépen az ujjok hegyét s bólintottak. Ez aztán jó kis komedencia volt.

Leáldozott a nap.

Vállára dobta a molnár az időközben megszikkadt vetőhálót; ha még egy kicsit nedves volt is, csak jól eshetett neki a hűvös érintés.

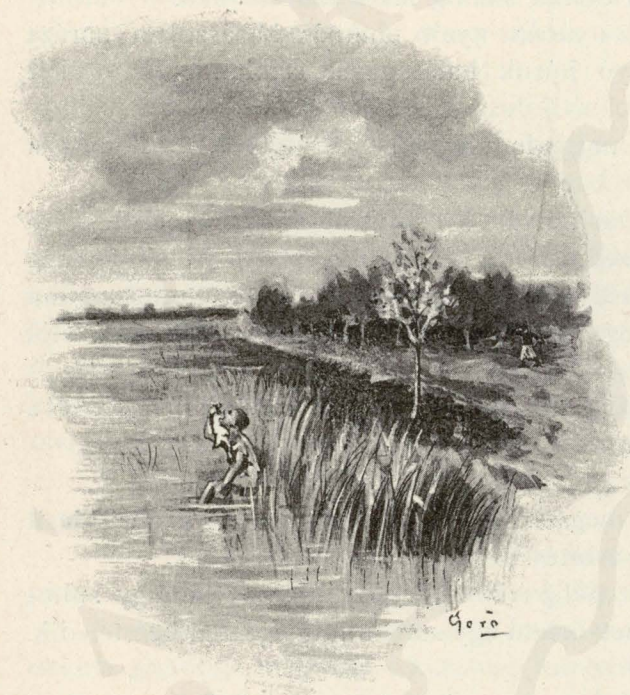
Messziről hallatszott, hogy a megnyitott zsilip vize hogyan tódul lefelé nagy zuhoggással. Indítják a malmot a legények, még lehet órlení egy sort, a mig egészen beesteledik.

— Jójszakát ténsuram!

A halkirály rá se hallgat már; ott a szeme a csöndes vizen, melyből egyre-másra kicsap a játékos hal s halk loocsanással esik vissza megint.

Vizi-fiú.

Megverte az öreg Bencze Lajos a fiát. Pedig nem igen volt mit ütni a kis idétlen gyereken, minthogy — ámbár a tizenhatodik évet taposta, — nem mutatott többet a teste tizenkét évesnél.

Csenevész kis hajtása volt ez a fiú a Bencze-családnak, mely pedig mind jó szálas emberből állott; az egész ecsedi láp-környékén nem volt olyan régi, összetartó, sokatérő familia; ki mesterember, ki földmíves köztök; de akadt halász is, pákász is, amint már a lápvidék el sem lehet ilyenek nélkül. Csak ez az egy, a Miska gyerek, maradt olyan csöppnek, világcsúfjára, apjának anyjának szegényére.

Talán még nem lett volna a hiba olyan nagy, ha legalább az értelme kellőképen

kifejlődött volna; a csöppség csak annak igazi baj, a kinek a munkában nem kézre, hanem ököltre van szüksége; de az ilyen félbenmaradt elme, mely tizenhat esztendő korában sem tudja a jót a rossztól megkülönböztetni, méltán elkeserítheti a szegény szülőket. Hülyécske volt az istenadta.

Bencze Lajos azért verte meg a legkisebb fiát, mert majd rágyújtotta a házat. Tűzkigyót játszott a kölyök fent a padláson, a csepü közt. Ott volt a sok kitilólt, csepüvé fosztott kender mind egy rakáson, ahogy a téli unalomközben kidolgozták, összecsomózták. A nagykarolyi vásárról lemaradtak az őszzel, azóta meg olyan rossz volt az út, hogy mozdulni se lehetett a faluból, meg kellett várni a tavaszi jó időt, majd elkél akkor is, gondolták. S íme csak egy csöpp híja volt, hogy az a félkegyelmű Miska nagy veszedelmet nem hozott az egész családra, de még a szomszédságra is, mert ha kigyúl a nádfedelű ház, végig éghet bizony az egész sor.

Sivalkodott a gyerek, mintha nyúzták volna; összefutott rá a fél falu. Pedig nem volt a fenyték valami túlságos, hisz apai mértékkel mérte az öreg Bencze. Mindenki azt mondta: jól teszi, hadd üsse, az övé; a kár is az övé lett volna, ha leég a ház.

Hanem a kölyök nagyon komolyan vette a dolgot; alig eresztette el az apja, nekiiramodott s úgy elfutott, hogy estig se látták.

Az apja oda se hederített. Majd előkerül ha megéhezik, mondta; de mikor egészen besötétedett s még sehhol se volt a kis félkegyelmű, egy kicsit aggódni kezdett. Talán nem is annyira a rossz fiáért, mind inkább az anyjukért, a ki nagyon epesztette magát.

Sírt a szegény asszony egész éjjel; a szemét se hunyta be, felkelt minden lépten, kiment az udvarra s úgy szólongatta a fiát, gondolva, hogy hátha ott bujkál, csakhogy nem mer előjönni. Másnap sorra járták Benczéék az egész falut, tán valami ösmerősnél húzódott meg a gaz Miska gyerek? Nem tudott biz arról senki. Úgy eltűnt egészen, mintha garabonciás diákká vált volna.

Ez úgy április vége felé történt; hirtelen tavaszodott abban az esztendőben s a mit a természet a maga pompájából addig mutathatott, azt mind megmutogatta. A nap úgy sütött, mintha nyár lett volna, az éjszakák se voltak hűvösek; egyszerre kizöldült minden fa, a mező csupa sárga és fehér virág volt s a lóp is neki indult a megifjodásnak. Attól hát nem kellett tartani, hogy az eltűnt fiú megfagy valahol; azt meg tapasztalásból tudhatja mindenki, hogy éhen meghalni nem olyan könnyű, ha nem muszáj. Mert az éhes ember, ha már nagyon korog a gyomra, végre is beállít valahova egy darab kenyérért. Az öreg Bencze is azt mondogatta az asszonyának mindig:

— Ne félj, nem vész éhen, majd csak előkerül.

De nem került elő. Elmúlt két nap, elmúlt két hét, hiába keresték, kurrentálták. Benne volt már a világ a gyönyörű májusban, örült mindenki a napfényes időnek, csak Benczééknél volt állandó a szomorúság.

— Ha itthon meghalt volna, elsirattam volna, legalább tudnám, hol a sirja, — búsult örökké a szegény asszony; Bencze Lajos nem tudta kiállani ezt a szomorkodást, pokollá vált tőle az élete, azon gondolkozott, hogy elindul az eltűnt fiú után s élve vagy halva megkeríti, addig haza sem megy. Úgyis furdalta egy kicsit a lelkiösmeret, hisz' ammiatt futott el a gyerek, hogy ő megkenegette.

Bizony nem igen tudta volna, hogy melyik irányban induljon el, ha egyszer, úgy május utolsó napjaiban, örömhírt nem hoznak a pásztorok. Bikás Tóni lélekszakadva futott hozzá s azt mondja, hogy ő látta a gyereket. Mikor a füzes felé tartott a csordával, onnan ugrott ki s a nagy fű közt csúszva eljutott az érig, mely bevisz a lópba. Ott eltűnt előle.

— Ne is keresse többet bátyám, vizi-fiú lett abból, mondta végezetül s keresztet vetett magára.

— Hallod anyjuk? hallod? ujongott az öreg, a ki sietett ebbe a szalmaszálba kapaszkodni, — megvan a fiú! látták!

De az asszony csak tovább jajgatott.

— Ó istenem, mit ér most már, ha vizi-fiúvá lett; ha a gonosz elhatalmasodott fölötte! Én mégse fogom látni soha többet.

— Ne beszélj hiábavalóságokat; ha a jó Isten jót akar veled tenni, ne utasítsd vissza. Elmegyek a gyereked után, meglásd haza hozom, ha addig élek is.

Elterjedt a faluban menten a híre, hogy meg van már Bencze Miska. Csakhogy a ki megtudta, hogy hol van, mindnek elborult az arcza. — No akkor inkább bár meghalt volna, mondták. Mert az a hite a lópvidéki embernek, hogy az idétlen gyermeket könnyebben megveszi a sátán, beleköltözik a testébe s úgy úzi gonosz mesterségét. Attól fogva az ilyen ördögszállta úgy repül, mint a madár, úgy úszik, mint a hal, koromsötétben is lát s a menykő elkerüli.

A lópokon lát néha a pákász ilyen vizi-fiút, az oszt átváltozik előtte gémmé, kócsaggá, csudálatos alaku vizimadárrá, úgy csalogatja be maga után a lópba, a járhatatlan, úttalan labirintba. Jaj annak, a ki idejében észre nem veszi, hogy az ördög úzi vele a játékát.

Bikás Tóni tele kürtölte a falut, hogy ilyen elveszett lélek lett a kis Bencze Misikából is. A sok ostoba, tanulatlan ember hitt neki; a vénasszonyok tódították a dolgot s erőnek erejével lebeszéltek Benczét, nehogy a fia után menjen. Inkább mondasson érte hét misét, hét egymásra következő pénteken, ha az nem segít rajta, ha az vissza nem hívja, akkor úgylis hiába minden.

Az öreg Bencze okosabb ember volt a többinél, nem hallgatott a bolond beszédre, hanem megpróbálta, hogy végre is hajtsa, a mit feltett magában.

Kiment a füzesbe, vitt magával egy tarisznya elemózsiát s hozzáfogott, hogy kilesse, merre jár a fiú. Elkészült rá, hogy három napig nem is megy haza.

Azt valahogy megértette, hogy hetek óta el tudott lenni a gyerek fedél nélkül, mert már évek óta úgy volt, hogy attól fogva, amint kitavaszkodott, mindig a szabad ég alatt hált egész őszi. Nem kellett annak takaró sem, ha esett az eső, legfeljebb meghúzódott az eresz alatt. De mit evett annyi ideig? Sehogy se fért ez az öreg ember fejébe.

Leste a fiát egész nap; a pörkölő mennyei tűz elől megbujt az árnyékba s folyvást jártatta a szemét az ingó ágakon, a szélben hullámzó buja réten; elkalandozott a nádasig a tekintetével; várta, hogy honnan s mikor merül fel a kis vizi-fiú, az ő fia. Ott maradt éjszakára s a holdfény derengésében fülelt minden legkisebb neszre, a nádi veréb karicsolására, a vizi-tyúk pittyegésére. Talán a vizi-fiú ijesztgeti őket, azért riadoznak? Kitarította egy helyben egy napig, hogy alig mozdult. Mikor hajnalodott, akkor megfájult az egyik oldala s a másikra fordult.

És íme, alig vet hátra egy pillantást, nem kis öröme, de egyuttal ijedelmé is, ott látja a fiát az ér szélén, a mint a sás közt nagyokat ugrik egy kecskebéka után. A béka — czupp! — beugrott az érbe s a vizi-fiú nagy loccsanással bukott utána, de már a következő perczen megint kint volt a töltés szélén s rögnön elkezdett sűtkérezni a kelő nap verőfényében. Egy csöppet sem látszott rajta, hogy megviselte ez az egy pár viszontagságos hét. Még inkább mintha megnőtt volna, erősebb lett volna.

Bencze nem akarta elhírtelenkedni a dolgot. Azt már megértette, hogy a szegény félkegyelmű, elvadult gyereket aligha magához édesgetheti, először hát csak próbát tett vele. Egy darab kenyeret vett ki a tarisznyájából s teljes erővel arra felé dobta, a hol a fiú volt. Olyan jól célzott, hogy a kenyér az árokpartra esett.

A vizi-fiú látta, hogy valami hullik lefelé s odaszaladt. Felkapta a kenyeret, megnézte, eldobta. Az öreg Benczében meghült a vér. Tessék, már a kenyér sem kell neki! De még jobban elszörnyedt attól, a mit később látott.

A fiú nagy mohósággal ugrott a fű közé, felkapott egy kis zöld békát s lenyelte.

Most már könnyű volt megérteni azt is, hogy miből élt körülbelül egy hónap óta; vágytársaivá vált a golyáknak s azonkívül bizonyosan bibicz- meg ruczatojást szedett a lápon. Az ingoványt ösmerte, mint akármelyik pákász; mintha minden egyéb fogyatkozásáért ezzel a nagy tájékozó képességgel akarta volna kárpótolni a sors: olyan volt akár a vadállat, mely el nem téved a rengetegben.

Az öreg embernek köny gyűlt a szemébe. Eddig csak el volt keseredve, ha otthon ránézett a boldogtalan gyermekre, a ki nem tehetett róla, hogy olyannak születték; most először történt életében, hogy mély szánalom vett erőt rajta, szegény békaevő fia láttára. Nem állhatta tovább, szeretettel hívta: Misikém, Misi fiam, gyere, hazaviszlek! — s kilépett a füzes lombja közül.

A kis elvadult vizi-fiú felugrott a partra s ijedten bámult rá egy perczig, azután nagyot loccsant az ér vize, a mint beleugrott. Olyan volt igazán, mint egy kis vadember. Csak egy-két czafat rongy volt még meg a ruhájából, a mi a vállát fődte.

A vizi fiú.

Szányai erdőtől raján.

Az apja eldobta a tarisznyát s a pocsogós sás közt futott a töltésre. Akkor már sehol sem volt a gyermek. Nyilván elúszott a fordulóiig, ott kifutott a part mentén a »Vész« felé. Máshová itt nincs út.

Nagyot dobbant az öreg Bencze szíve. Csak most jutott eszébe, hogy a »Vész« az egyetlen hely, ahol tisztavízű kút van a lápon. Pedig víz nélkül csakugyan nem élhet a gyermek. Azt jól tudja, hogy a kút hol van, szentül oda jár inni.

Egy kis dombot hívtak a falubeliek »Vésznek«; nagyon nehéz volt tudniillik oda-jutni; az ér arrafelé csupa hinár, a csónakos alig bírta tolni a fakérget; jobbról-balról átjárhatatlan sűrűség; náderdő, a melynek nincs feneke; s a töltés is csupa összefolyó iszap, rá nem lehet lépni, mert nyakig süpped benne az ember. Valamikor halászok tanyáztak a dombon, azok ásták a kutat, lápi ize van ugyan a víznek, de mégis elég tiszta és hideg.

Bencze Lajos végig ment a töltésen az ér sarkáig s beleült egy ott felejtett rozoga csónakba.

A tolórúddal lehetőleg zaj nélkül kezdte beszorítani magát a lápba.

A susogó nád szépen szét vált előtte s mindig jobban kiszélesedett útjában a sík víz; vizilence borította azt be mindenfelé.

Szitakötő libegett fölötte s merü kapta le magát a csónak orra előtt.

Máskor megállt ezen az úton, hogy éles szemmel kutassa, hol van lerakva a tolvaj-halászok kosara, hálója; most más gond foglalta el; csak haladt gyorsan, óvatosan. Csuron víz volt, mire elért a »Vészig«, pedig az egész út nem tartott volna egy negyedórát, ha a töltésen gyalog teheti meg. Így elkanyargott a lápon félórát is, a mig oda jutott, de az ő nehéz testét a posványos, omladozó árokpart meg nem bírta volna.

Nagyot lélegzett, mikor kilépett a csónakból a sásos partra. Ott volt a nádsátor most is a dombon, éppen a kút mellett; arra alapította minden reménységét. Oda sietett s majd fölkiáltott örömeiben: a sáros talajon jól látszottak az apró gyermeknyomok, a kis vízi-fiú nyomai.

Most már megnyugodott; csak azt sajnálta, hogy a tarisznyát az imént eldobta. Milyen jól lehetne itt most egy kicsit szalonnázni!

De nem volt szabad az időt vesztegetnie. Körülnézett s bebújt a nádsátorba, melytől alig két lépésnyire lehetett a kút.

Várt, várt. Feje fölött bibiczek húztak el jajongva; nagy gémek ereszkedtek le az ér partjára, egy szélkiáltó bánatos tilinkóját fujta a magasban. Nagyon nehezen multak az órák. A nap mind magasabbra csúszott az égen, meleg volt; az öreg Bencze szörnyen ki volt fáradva s pislogó szemmel, szunyókálva nézte, hogy játszik egymással a nádon két törpe ciczkány.

Egyszer, jó idő mulva, mintha a magasabb hatalmak rendelték volna, felébredt s felkapta a fejét.

A levegő szinte reszketett odakint a déli melegben. Egy óra körül lehetett az idő.

Kinéz az öreg a sátorból, hát ott fekszik a kis vízi-fiú a kútgödör mellett, sütkérezik a napon, kitartva neki a hátát. Úgy csúszott oda, mint a kígyó; egy lépését se lehetett a fű között hallani; gyanutlanul jött, bizonyosan a sátor háta mögül, így nem vette észre az apját. Mikor jóllakott vízzel, lefeküdt delelni, mint az óz. Még a szokásai is kezdtek már egészen elvadulni, úgy látszik nappal aludt s este meg hajnalban barangolt.

Az öreg Bencze csöndesen kibújt a sátor alól s szerencsétlen gyermekéhez csúszott. Gyöngéden megrázta a vállát.

— Gyere kis fiam haza, édes anyádhoz!

A vizi-fiú felriadt s elkezdett reszketni. Megösmerte az apját s vadul forgatta a szemét. Ravaszul meglapult, mint a nyúl, mikor egy rugással ki akarja magát szabadítani a kézből, hogy egy pillanat alatt eltűnjék a gazban.

Bencze résen volt s gyöngéden ugyan, de biztosan fogta a gyermeket. Folyvást ismételte:

— Mama hí, kis fiam, mama!

A szegény hülye gyermek elkezdte utána mondani: mama! mama!

A szeme megelevenedett, az arcza kipirult; kíváncsian és vágyakozva, keresve, körülnézett: mama! mama! szólt halkán, pittyegve, mint egy félénk madár.

S egyszer csak kérőn, aggódva ránézett az apjára és elkezdett sírni keservesen.

— Mamához! mamához! ismételte egyre.

Az öreg Bencze megölelte és megcsókolta a szepegő gyermeket. Talán először életében.

— Ne félj, kis fiam, — mondta — mindjárt otthon leszünk.

1851

/1866/

A vándor-madarász.

Nehéz megélni mai napság. A kenyér, meg a szenvedélyek küzdenek egymással folytonosan; a vagyonos osztályt leszámítva, nagyon kevesen vannak, a kik hajlandóságaikat, képességeiket, szenvedélyeiket teljes összhangzásba hozhatják a mindennapi kenyér megkeresésével.

Nem is minden századik, de talán csak minden ezredik embernek kedvez annyira a sors, meg a szerencse, hogy a leginkább neki való pályára juttatja; a társadalom egyedeinek roppant többségével szeszélyes játékot űz a véletlen, mely egy darab kenyeret mutat annak, a ki éhes; az éhes ember pedig nem ér rá sokat gondolkozni, sokat válogatni, várakozni: megy abban az irányban, a melyben megélhetését leginkább biztosítva látja.

Ezért van annyi közepszerűség a világon.

Azok, a kik egy másik pályán, melytől talán örökké el vannak zárva, lelkök egész hevével, akaratuk, kedvök s lelkesedésök egész hatalmával törtek volna előre a cél végpontja felé s esodákat művelhettek volna a bennök élő egyszerűséget folytán: nagy fáradsággal s akkor sem mindig komoly sikerrel haladnak egy oly fantom fénye után, mely az ő lelki világukat nem képes betölteni, vágyaikat nem tudja felcsigázni, kíváncsiságukat s érdeklődésüket hidegen hagyja mindenkorra. Még szerencse, ha meg van az ilyen megtévelyedettségben a férfi elhatározása, az akarat, hogy küzdjön; a megelégedés képessége, mely beérni segíti halvány eredménynyel is, ha egyébként a lelkiismeret szava nem tesz szemrehányást neki s nem vádolja tudatos mulasztással.

De vannak sokan, a kik a rájuk nézve göröngyös úton mihamarabb érezni kezdik energiájuk kimerülését s kétségbeesztő bizonyosságra jutnak abban, hogy ábrándképeik színpompája hovatovább egyhangu szürkeséggé homályosul, melyet nem fog már többé megszépíteni, új szivárványszínekkel beragyogni semmiféle nap. Ezeket csak egy árnyék, csak egy rossz pillanat választja el az elzülléstől, a mi alatt már azt is értem, ha bekö-

vetkezik valakinek a lelkében az összhang apadása, mely a maga rendszeres decrescendójával az életunalom felé kell, hogy vezessen.

Boldogok, a kik le tudnak rázni minden nyugót, s bár áldozat árán is követik szívök sugallatát. Kegyetlen vágyak nem kínozzák őket s reményeik nem elérhetetlen csillagok. Mikor egy sereg külsőséget eldobva, látszólag lemondanak: a harmónia dallama pendül meg bennök s ez az örökszépségű dal egy életen át fogja elöttök dicsőíteni a megelégedést, a mely az övék is.

Ezek a gondolatok támadtak bennem, mikor megösmerkedtem Kern Teofillal, a vándor-madarászszal.

Ősz volt; a falevelek már erősen sárgultak, a lomb nem volt többé oly sűrű; a tonnyadás kezdte összehúzni, begöngyölgetni az ágak díszét.

Kern valamivel még sárgább volt, mint az ősz. Furcsa világosszöke haja, fakó szakálla-bajusza, kopott nyári cheviot-öltözete, meg az ikráját fedő, természetes színű bőrkamásli meglehetősen elzüllöttnek mutatta. Még a puskája is olyan elhasznált, sokat hányt-vetett régi lomnak tetszett.

Nyakát előre nyujtva, óvatosan lépkedett a harasztton egyik fától a másikig s puskáját folyvást lövésre készen tartotta.

Százados tölgyerdőben voltunk; a talaj síma, tiszta, mint a milyen a bükkösben szokott lenni; ezek a nagy fák évről-évre elfogják a napot az apró növénytől, elcsenevészedik alattok a bokor, csak szálanként nő a fű. Az erdő széle nem volt messzire, a ragyogó nap itt is-ott is beeresztett egy kis világosságot, a mitől hosszú csíkokban feküdt meg a földön az illanó arany.

Erdészbarátom mosolygott, mikor meglepetve kérdeztem, hogy ki az a furcsa ember?

— Magunk sem tudjuk; az idén van itt először; megengedte neki a földesúr, hogy bogarászson. Tenyésztett vadat nem szabad neki lőni, csak holmi haszontalan madarakat; de nem is lőtt az még nyulat sem életében.

Kern gyorsan felkapta a puskáját és elsütötte; a harmadik fáról egy nagy zöld harkály bukott le. Mohón futott oda a sárga madarász s mi is közeledtünk.

Vadászember arcán nem láttam a gyönyörnek azt a naiv kifejezését soha, mint a melylyel Kern simogatta a madarát. Azután a lábánál fogva letartotta, hogy a csőréből csepegő vér be ne piszkolja a szép sárgás-zöld tollakat; mikor már nem kellett attól félnie, hogy kár esik a kincsében, gondosan begöngyölte itatós papirosba s elrakta a tarisznájába, mely inkább kis ládához hasonlított, vékony deszkafalai lévén, hogy össze ne nyomódjanak benne a madarak.

Csak ekkor vett észre bennünket. Köszönt s tört magyarsággal, melyet csakhamar németre fordított, kezdte magyarázni.

— Gyönyörű példány, remek hím. A legszebb *gecinus viridis*, a minőt valaha láttam. Ma egyáltalában szerencsém van: ime egy *muscipapa albicollis*, meg egy *lanius rufus*; ez nagyon ritka, nézzék csak milyen nagyszerűek! . . .

Két kis hitvány madarat húzott elő a tarisznájából, egy fehérörvü légyfogót, meg egy vörösfejű gebicset. El nem tudtam képzelni, mit örvend nekik annyira.

Észrevette csodálkozásomat s kissé mosolyogva mondta: — Persze, ez egyik sem pecsenyének való. A hangjában mintha egy szemernyi rejtett gúny lett volna.

Az erdésznek tovább kellett mennie a dolga után, de engem nagyon érdekelt ez az ember, ott maradtam vele. Majd haza találunk magunk is, ha megunjuk itt a bogarászást.

Nem telt bele egy negyedóra, már tudtam egész élettörténetét. A német közlékenység úgy megnyílt benne a felséges erdő magányában, a hogy semmiféle borközi állás meg nem oldta volna a nyelvét. Szegény sorsban volt s tudós akart lenni. Imádta a természetet s a szívéhez akart férközni erővel. Pályája felén nem volt többé egy falat kenyere se; pártfogás nélkül, ösmeretlenül állott a világon; arra volt kényszerítve, hogy ott hagyja bálványozott szeretőjét, a természettudományt, hogy kenyér után nézzen. De nem hagyta ott egészen. Reményeiben csalódva s örökre lemondva ugyan arról, hogy nagy tudós legyen: ezzel a puskával meg tarisznyával a vállán, beállított egy müncheni madártömő céghez, a honnan iskolák, múzeumok és divatkereskedések számára szállítják a kitömött madarakat. Ott ajánlkozott vándor-madarásznak.

— Most itt vagyok, — mondta, — elvesztettem a szívem egyik felét, de megmen tettem a másikat. Nem leszek többé tudós, de nem is hagyom el hazámat, a szabad természetet. Belenyugodtam a sorsomba s vannak boldog óráim, a mikor ki vagyok békülve mindennel. De ön nem is sejti, milyen kiterjedt a mi mesterségünk?! én magam egy fél-tuczat emberrel dolgozom.

A társaim csak egyszerű vadászok, őket rendszeren vizek és lápok körül telepitem meg; az erdőket csak magamban bujom. Az erdőnek aránylag kevés lakója van; itt nem elég a véletlenre bízni a sikert, tudományyal kell hozzáfogni, hogy megtaláljuk a ritkaságokat. Egészen más a láp. Ott nincs árnyék, nem akadályozza a lövést sűrűség, mert a vízi vad a nád fölött repül.

A láp faunája kifogyhatatlan, ezer meg ezer csodaszép madár közt válogathatunk; a mint valami érdemeset kapok, azt mindjárt preparálom, a gondosan lefejtett, arzenikus madárbórt azután küldöm a czegeknek, sokfelé. Abból élek, a mit azok fizetnek érte.

Éppen kiértünk a cserjés szélére, ott egy falka fogoly nagy robajjal röppent fel elölünk: Kern oda se hederített.

— De hogy állja meg, hogy utánok se néz?!

— Én nem vagyok vadász. Azt a gyönyörűséget, a mi a vad elejtésével jár, én nem ösmerem; a kopócsaholás, a mi a vadásznak a legszebb zene, engem csak azért hoz magamon kívül, mert megbolygatja az erdő csendjét s elriasztja zsákmányaimat, a ritka madarakat. Én mindig hosszasan gyönyörködöm előbb a kincseimben, mielőtt a puskához nyúlok; elnézem bohóságaikat, megfigyelem életrendjük egyes fázisait, hallgatom indultáiknak hangokban való százféle megnyilatkozását s kötekedem velök, dalukat és rikantásaikat utánozva. A szívem fáj, mikor arra kerül a sor hogy rájuk löjjek.

Ajkára tette a kezét s pisszegett. Merőn nézett egy pontra s ujját felemelve intett, hogy nyugodtan maradjak. Egy magas cserbokor mögött álltunk, túl a bokron száraz vadkörtefa látszott, a tetején egy szarka.

Erős szarkaperregés zavarta meg a csendet: Kern perregett. A szarka a körtefán rögtön válaszolt rá s nagyot billentve hosszú farktollaival, röpült felénk. Mikor csalódását észrevette, nagy riadozással tért el oldalt.

— Lássa! alig van madár, melynek a nyelvén ne tudnék egy kicsit. Némelyikkel egész társalgást folytatok; tudom, mily hangja van örömeiknek, ijedségöknek; tavasszal valamennyi szerelmi kalandra vágyó himet elbolondítok. Az az én legnagyobb mulatságom, ha köztök lehetek; hát nem szép multság ez?

Ezt a ragyogó arcú sárga embert látva, el kellett hinnem, hogy nem túloz. Öröme olyan igazi volt, hogy e pillanatban komolyan irigyeltem. Meg is mondtam neki

— Pedig milyen gazdag vagyok az efélében, — folytatta. — Egy kis túróval a tarisznyámban elbarangolom az egész napot; a hol megéhezem, leülök valami víz mellé: kúthoz

vagy patak partjára, s megebédelek. Nem bánom, ha még úgy süt is a nap; kiülök neki a homokra, a hol legmelegebb; tűröm, hadd pörköljön, hisz nincs egészségesebb a nap-fürdónél. Meg sem izzadok, nem vagyok én fáradt soha, az én járásom csak moszatolás, nem is szabad az, hogy siessek, mikor minden bokrot át kell kutatnom egy pillantással.

Reggeltől estig, estétől reggelig, az nekem mindegy. Ha sötét nem lenne az éjszaka, azt hiszem, nem aludnám soha, csak itt volnék, kint, a fák közt, vagy a síkon. Korán reggel nagyon szeretem a síkságot; valami szép azt látni, hogyan bontakozik ki a fényesség a nagy homályból; az ég elkezd kitakarózni, lecsúszik róla éjjeli páraöntöse, lemaradnak a ködök a földre, ott elrongyolódnak, szétoszlanak. . . Hajnalban egy kicsit szomorú az erdő, nem tudok benne nagyot lélekezni . . .

Hanem este! estig megtelik minden porcikám napsugárral; jóllakom az ég ragyogásával, melegségével; akkor nem bánom, ha körfog is egy kicsit a homály; úgy érzem ilyenkor, mintha lassan kiáradna belőlem megint a szívembe gyült sok hév. Szerelmes vagyok az erdei alkonyatba!

Hova lett a nap, míg Kern Teofillal barangoltam, hogy olyan hamar eltelt?! Még ő figyelmeztetett, hogy ideje haza mennünk.

— Tudok egy helyet, a hol sok szép czinkefaj van, jöjjünk ki holnap is, — mondtam.

Az elzüllött tudós mosolygott; tetszett neki, hogy fogott rajtam a rajongás.

— De én holnap már tovább megyek; — várnak rám a lápon. Ott van még az igazi élet, a perpetuum mobile, a madárhangok százféle lárma s utána a szünyognevelő csend. Jöjjön oda, fogunk majd keszeget, halászunk czompót, főzünk halászlét; csónakban alszunk, sáskéve lesz a párnánk, gyékény a takarónk, — jöjjön! . . .

Nagyot ugrott örömeben, mint egy pajkos gyermek; nem adta volna semmiért a holnapi napot.

Megigértem, hogy megyek én is a lápra nemsokára.

Magánkívül volt a boldogságtól, mikor a kezemet szorongatva kiabálta:

— A viszontlátásra!

*

A véletlen úgy akarta, hogy ne lássam többé Kern Teofilt, a vándor madarászt.

Talán jobb is, mert így mindig úgy gondolok rá, mint a természetimádók felkent papjára. (Ki tudja, nem csalódtam volna-e benne, ha jobban megismerem?!)

Most, a hányszor csak eszembe jut, mindig hallani vélem a himnuszt, mely a megelégedett szivekben fakad s ezért hálás vagyok emléke iránt.

Tógyerka.

Rongyos szűr a hátán, elviselt bakancs a lábán, zsiros kanászkalap a fején.

Megy, megy. Nincs nyugta soha, egy perczre sem. Mintha most is látnám a mezőn, a hol marokszámra fogja a szöcskét; vagy az erdőben, a hol gombát szed, szedret nyalakodik s bűg és üvölt közbe, mint a farkas.

Tógyerka nem nagy, de erős. Tagjai nem fejlődhetek ki az örökös sanyarúságban, de a viszontagságok azért megedzték. Ha neki támasztja a vállát a kátyuba ragadt szerkénnek: kitolja, ha beleszakadna is. Több egy ökörnél, mert az csak húz, ő meg emel is.

Nyáron veri az eső, télen befödi a hó. Még a rossz kutyát is behívják olyan időben, a mikor Tógyerka még jól érzi magát kint; neki nem kell fődél; reszket félelmében, ha nem látja az eget, ha nem érzi a szelet. Neki igazán altató nóta a vihar sírása. Ha jó idő van, végig vaczol a szántás barázdáján, mint a nyúl s ott hál.

Eszelős. Ez megmagyaráz mindent.

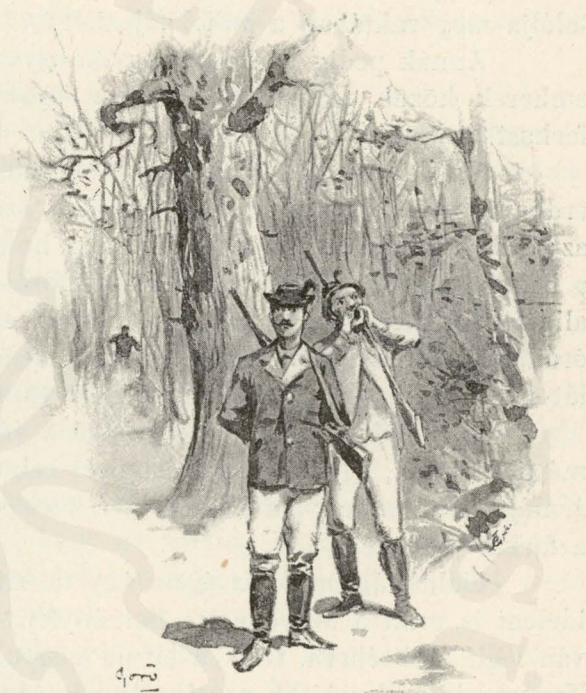
*

Forró nyár volt. Az az idő, a mikor már jócskán megnőttek a ragadozó vadak kölykei s az öregek nem győzik eleséggel a pokolbélű ivadékokat.

Nagy csapás ez az erdőszéli falvak lakosságára, kivált a hol farkasfészek van a közelben.

A róka kicsiny és a négylábu háziállatban nem sok kárt tud tenni; a medve meg a hiúz sokkal vadabbak, semhogy a síkságokra rendszeresen kibarangolnának; hanem a farkas, az ott van mindenütt: az erdő sűrűjében is, a hol őzet s szarvast öl; meg a rétségen is, a hol a legelésző nyáj közé csap s ravaszul kiveszi belőle a dézsmát.

A melyik falu határában vagy közelében farkasfészek van, az drága adót fizet a vadállatoknak. Mert a farkas tudja, hogy a kölykei éhesek s megszerzi nekik az ennivalót akárhonnán, a legnagyobb vakmerőséggel is.

Sz. falvát sokszor meglátogatja az isten haragja farkasfészekkel. Csupa erdő az egész vidék, szinte kínálkozik a ragadozó állatnak, hogy telepedjék le benne; annak pedig nem kell sok biztatás, ha közel van hozzá a terített asztal.

Sz. falvának szegény a környéke; többet ér legelőnek, mint termőföldnek; csak egy-két falubeli gyerek vigyáz a nyomorúságos csordára, kondára; itt-ott van az árendásnak néhány juha, kecskéje; azok is kint falatozzák a sovány sziporkafüvet. A farkasnak csak egyet kell fordulnia, már akad valami jó falat a fogára. Azt azután viszi a kölykeknek.

Kétségbe voltak esve a falubeliek. Ha így tart a rablás, őszre nem lesz lábas jószág a faluban, megeszi a farkas valamennyit. Csak azt tudták volna legalább, hogy hol a fészke, hogy vadászni lehetett volna rá? De így, az ezer meg ezer hold erdőségben ki találja meg vaktában a pokol fajzatait?

Annak pedig van egy nagyon egyszerű módja, a mit sokan tudnak ugyan a vadászemberek közül, de nagyon kevesen gyakorolhatnak, mert érteni kell hozzá. Ki kell a farkast ordítani.

Válaki, egy erdész vagy egy kerülő, a ki tökéletes farkasordító, kimegy éjjel az erdőnek arra a pontjára, a hol gyanuja szerint ott van valahol a farkasfészek. Vad világ az; a farkas nem szereti a fényt, csak a homályt meg a magányt; a legcsöndesebb völgyben, a hegyi patak kanyargó vidékén, vízmosásos partok aljában, a hol kivülről más élő lény alig fordul meg, szokta megvetni családi ágyát. A farkasordító tudja már azt; az alkonyat óráiban kikeres egy alkalmas pontot, rendszerint valami magaslatot, a honnan jobban lát s messzebből hallja a hangot. Ott azután nagy csöndben megül és várja az éjfélt.

Többnyire olyantájt tér vissza a vén farkas a legujabb zsákmánnyal, amit sokszor mértföldnyiről, egy-két órajárásnyiról czipel. A fészek közelében nem szívesen rabol, azzal árulója lenne a tanyája helyének. A farkasordítónak meg kell előznie a maga munkájával a farkas jövetelét.

Holdvilág úszik az égen, úgy tetszik, mintha épp' oly kihalt és merev volna minden idelent is, mint a milyennek a halványfényű égitest ábrázatát látjuk. Pedig az erdő ilyenkor van leginkább ébren. Csak a lárma nagyobb nappal. A lármas madarak pihennek éjszaka. Hanem akkor kezdődik a négylábuak társadalmának a mozgalma, kivált a ragadozóké.

A farkasfészek környékén fülelve várnak a kölykök; el-elbarangolnak egy kicsit, moszatolnak a cserelevél közt: hátha akad egy bogár, vagy egy ügyetlen egérke? Juhé, micsoda öröm az, micsoda játék! — De azért ott a füle mindnek a levegőben; egyre hegyezi, szimatol és izgatottan kapkodja a fejét a legkisebb neszre is.

Egyszer csak megriad és összefut valamennyi, mintha kergetnék; figyelnek, de gyors mozdulatuk, reszketésök, nem a félelem jele, hanem az öröme. A messzeségből, valahonnan a harmadik völgyből, mélységes bűgös hangja dong át hozzájuk. Az ott a vén farkas; közeledik, hozza a vacsorát, a finom pecsenyét.

Megösméri a kölykök rögtön s felelnek rá mohón, sivalkodva. Éktelenül tombol valamennyi, ördögfiókok fagótózása, klarinétozása, lehetne csak ilyen hangzavar. Mintha hívnák az öreget: »gyere már, jajjaj! hisz olyan nagyon éhesek vagyunk, ujjé!«

A farkasordítónak ezt kell megelőzni; rá kell szedni a kölykeket nagy ügyességgel, mert ha egyszer a vén farkas ordított, akkor nincs olyan emberi torok, a mely a farkas-kölykek éles hallását félrevezethetné. Mikor közeledik az idő, a melyben a kölykek az öreget várják, a farkasordító föláll a dombtetőre s lassú, ümmögő, halk dűnnyögéssel kezdi utánozni a farkasbögést.

Ez a közel környéknek szól; azután ha nincs semmi válasz, néhány percnyi szünet következik.

A második kísérletet már teljes hanggal teszi meg a farkasordító. A mély és halk ümmögés fokozatosan emelkedik és dagad; a dűnnyögés hatalmas hanggá erősödik s a hosszú, vontatott, nagytüdejű ordítás megint leszáll végül, mint egy megeresztett húrnak a hangja.

Ha farkasfészek van a hang határában, s ha jól ordított a kém: akkor a kölykek válasza ritkán marad el. Abból azután tudja az ember, hogy hol van a bűntanya, s az orgazda területet rendszeres vadászaton s jó vadásztársasággal úgy körülveheti, hogy a szürke hóhérok alig kerülnek ki lövés nélkül, a mikor csak a puskásoktól függ, hogy beszámoljanak a farkas-bőrökkel.

A sz.-falviak sirva jöttek hozzánk, hogy az isten szerelméért lövöldözzük már meg a farkasaikat. Sz. Gyula erdészsegéd vállalkozott a kiordításra, velünk jött az erdőbe az öreg bíró is.

Jól lement már a nap, mire helyben voltunk.

Három jókora domb egymásután, mindegyiknek a tetejére jutott egy figyelő; középpütt maradt Sz. Gyula, a mester, jobbról balról mi ketten: a bíró meg én. A dombok közt gyönyörű mély völgyek.

Csendes órái következtek a várakozásnak.

Vadászember velem érez, ha mondom, hogy nem lehet azt az érzést lefesteni, a mi ilyenkor az emberen elhatalmasodik.

A nagy csend kényszerűsége szinte megkövesít; nem hogy mozdulni, de lélegzetet venni is alig merünk; csak hallgatózunk, lessük az erdő hangjait s élvezzük a fák sóhaj-tását. A lomb közt megrörren a nagy szarvas-bogár, egy kis egér szökik a cserlevelen, nagy ritkán szól valami éjjeli madár.

Attól fogva, hogy lépteink elhangzottak s hogy az utolsó neszt okoztuk ülőhelyünk elkészítésével, jó két óra telt el. Böven elég arra, hogy az esetleg hallgatózó vadak gyanúja végkép eloszoljék. Most már csak a szimat lehetne veszedelmes. A vadállat orra végtelenül finom, csak egy parányi lendülése a szélnek s el vagyunk árulva.

Elöttem egy bakóz váltott át a nyíláson, alig volt tőlem húsz lépésnyire; elkezdett legelni a tisztás szélén: egyszerre megfordul mint a villám, lecsap két első lábával s fejét magasra emelve hallatja vészkiáltását. A következő perczen egy kétöles szökéssel bent volt a bozótban; nemsokára a völgyből riadozott a hangja. Óvatosan fordítottam oldalt a fejemet: abban az irányban, a merre az őz a veszélyt jelezte, egy fehérhasu nagy róka dugta ki az elejét a bokrok közül. Oly vigyázva jött, hogy — az őzzel levén elfoglalva — nem is hallottam a mozgását. A vörös hunczut megszimatolt, észrevett s lassan behúzta magát megint a gazba. Egy levél se zörrent meg utána. Nem tudom, ellent birok-e állni a kísértésnek, hogy oda ne dörrentsek, ha nyomban el nem térül megint a figyelmem.

A túlsó dombtetőről mély dűnnyögés rezgett át hozzám. Sz. Gyula elkezdte kiordítani a farkast.

Az első mélabús akkordra nem volt semmi válasz. Inkább még a fák közt pergő lappantyú is megijedt, elhallgatott. Csak a szökő ózbak riadozott mindig távolabbról.

Felséges kép volt ez az erdő a holdvilágban. Messze látszott a túlsó dombtető, de a tiszta világos éjben azért kivettem a Sz. Gyula alakját rajta. Éppen újra kezdte a farkasbolondítást. Kieresztette a hangját egészen, hogy csak úgy zengett belé az erdő, szinte megdobbant rá a szívem. Ezt a hangot az éj csöndjében egy félmérföldnyire is hallani kellett minden élő lénynek.

S alig hangzott el a megereszkedett mély dörmögés: onnan, a hol a bíró állott, a harmadik domb tájékaról megszólal a mély völgyből valami, a mit egyikünk sem

remélt. Egy erős, gyönyörű farkasbógés, egy valóságos vén farkasnak a haragos, féltékeny ordítása. Még sokkal szebb, sokkal igazibb »farkashang«, mint a Sz. Gyuláé; rögtön észre lehetett venni a nagy különbséget.

Kölyköknek ugyan nyomuk sem volt, de mit törődtem azzal!

Gyönyörűbb eredményt ennél, képzelni sem tudtam. Egy vén farkas, a mely felel a hívásra! — Még rá sem értem, hogy magamhoz térjek meglepetésemből, megint megszólalt messziről a felséges erős farkastorok. Most már valamivel mintha közelebb lett volna; úgy látszott, hogy felfelé vette útját a dombra. Tudtam, hogy most már nem rontok el semmit, fölugrottam s lelkendezve siettem át a völgyön Sz. Gyulához, a ki maga is izgatottan bámult a másik domb felé. Ott harmadszor is felhangzott a vén farkas dongó mélységes ümmögése s azután kieresztette a hangját, hogy harsogott tőle a levegő.

El nem tudtuk képzelni, hogy mi ütött ehhez a vadállathoz. A helyzet furcsaságát még növelte, hogy az öreg bíró is megérkezett hozzánk; fűjt és szuszogott szegény, egy kicsit testes lévén. Éppen ő felé tartott a fenevad, az öreg nem volt valami bátor legény, megijedt, hogy valami kárt talál tenni benne.

S a mint javában meresztenők a szemünket egymásra, keresve a rejtély kulcsát: egyszerre megint elordítja magát a »farkas«, éppen a dombtetőn, a honnan a bíró hozzánk szaladt.

Arra fordítjuk a fejünket, hát egy emberforma áll ott, egy kis zömök figura; a fényes holdvilág szépen lerajzolta egész alakját a mögötté látszó ürességbe.

Felkapta a fejét s megint rákezdte az ümmögést, dűnnyögést s üvöltést. Nincs az a vén farkas, a melyik szebben csinálta volna.

Tógyerka volt.

A Füstös-família.

»Tűz mutassa utatokat,
Viz elmossa nyomotokat...«

A nap száll lefelé.

Piros és aranyos minden; az esti világítás átszűrődik az őszi fűvet lengető levegőn; tarka a hervadás, mozog, zörög az avar, por kavargó az országúton.

A Füstös-família kitelepedett a sátor elé, arczczal az országútnak. Olyan feketék, olyan borzasak! Kormos szakálla van az öregnek, fején szalmakalap; olyanná tette már azt az ócskaság, meg a piszok, mintha posztó volna. Vállig ér a haja, meztelen a melle, csak a hátát védi a rongyos ködmön.

Körülötte vaczkol az asszony; egy fekete rózsza, a mely hervadásnak indult, mielőtt kinyílt volna. Sovány, fáradt, rest. A mellén egy poronty csüng; szoknyája szélén gubbaszkodik két fakó csemete; csipi-csókát akar játszani az egyik, a kisebb; bosszusan serczeg rá a nagyobb, fehér fogait mutogatva, mint valami karmolós macska.

A legény guggon ül, két térdét állá alá kapja. Nincs még tizenöt esztendő, de azért iszonyuan szíjja két ujjnyi pipaszáron át a nyers dohányt. Az apja bagózik, neki már nem ízlik a füstje, csak a leve.

Meg-meglengeti a szél a sátor szürke vásznát. Nap kiszitta, eső megverte, vihar összetépte; fel nem tud benne állni egy ember, keresztbe se férhet a szalmáján, mert fejé-
lába kilógna a vászon alól: mégis elfér alatta ez a féltuczat ember. A hogy a rókák a magok odvában: összebujva, egymás testétől melegedve. Pedig még bútor is van a sátorban:

egy háromlábú szék; az egyszersmind az asztal, meg a műhely. Kovácsszerszám rozsdásodik egymásra hányva a sarokban; patkó-kalapács meg patavéső s ott hever az abroncs-hajlító rúd is, alkalomadtán egyik jobb betörőeszköz a másiknál. A zörgő tolvajkulcsok tuczatja jól el van rejtve az öreg tüszőjében.

Hajnalodik a Füstös-familiának.

Egyik is megmozdul, másik is nyújtózik egyet. Az ásitás nem álmoságot jelent most, hanem éhséget; nincs dolga a cigány fehér fogsorának, beleharap hát a levegőbe. Messze, a nádas fölött, kárókatona húz. A nagy cigánymadárra felpislog a more, vijjog örömeiben a purdé, úgy mutogat az égre: »nini, liba!«

Nyugtalanodik az apróság, van még egy kis sült tök, meg nyers uborka a sátorban, azt közéjük dobja a legény csittitónak, hadd marakodjanak a jusson. Az asszony lök egyet könyökével az urán, arra felmordul az ember: »korán van még«. Pedig lassacskán szürke lesz már minden. Elfogy a pirosság, meg az aranyos ragyogás, a mit a nap szórt le az égről; ködök és párák hömpölyögnek a rónán, múlik rólok is a lilaszín a világosság apadásával. Nappalodik a Füstös-familiának.

Szekér zörög valahol az úton. Látszik is már, de még nem tudni, ki fia, ki gazdája. Az öreg more arra kapja a fejét; a legény szelesebb, felugrik a földről. A két marakodó purdé négykézláb mered a homályba, mint két kölyökfarkas. Még az asszonyon is látszik, hogy kíváncsi, de azért nem mozdul; két nagy szeme megelevenedik, ez az egész. A szekér pedig csak koczog, zörög errébb. Nagyot zökken egy-egy kátyuban, olyankor káromkodik a kocsis és hajszolja, biztatja a lovát. Terhet visz a jámbor, azt már észre lehet venni.

Megrázza ködmönét az öreg holló, int a legénynek, maga pedig kiballag az útra. Olyan ügyesen veszi az irányát, hogy majd elgázolja a bolond ló, mely ijedten horkan meg s félreugrik az orra elé tartott égő taplótól.

— Vakapád! nem látsz?! — riadoz a bóbiskoló kocsis és kimereszti a szemét, hogy elkerülje a bajt. Lát valakit a szekér előtt, nyilván egy részeg atyafi dülöngőzik ott, keresztül-kasul.

— Térj ki bolond, hej!

Nagy immel-ámmal lódul tovább az árnyék s veszettül rágyujt valami nótára; beillenék az ordításnak is. A falusi kuvasz mind felébred rá és megugatja; ez a jó kis lárma éppen elég arra, hogy a legény, ott hátul, csendben leemeljen egy tele zsákot, a mig megint helyre áll a rend.

— Csak krumpli, — dohog fitymálva, a mint lelöki a familia elé. Elégedetlenül dörmög az öreg is, mikor előkerül, de annak más az oka: »te gyenge csacsi, hát nem bírt volna el két zsákot a vállad?« — Egy kis kedvre derül e közben a fekete rózsa. Elpólyázza csecsemőjét egy darab rongyba, hadd nyöszörögjön ott, legalább megnő a tüdeje. Aztán tüzet csihol a sátor háta mögött, tőzeget rak az égő gaz fölé s az orrfintorító füstre oda állítja a vaslábu bográcsot.

— Sütve is, főzve is, mindjárt készen a villásreggeli.

Ki várja azt meg, kivált hogy ilyen sovány? Tyúk nélkül nagyon bőjtös a bogrács leve, hiányzik belőle az igazi menyei manna. Felszedelőzködik a Füstös-familia himje, az öreg belekacsint a kelő holdvilágba.

— Nini, már süt a nap; most lökj meg, bolond asszony!

Pedig elindul most már biztatás nélkül is. Az a kis gyengefényű sarló az égen nem túlságos illumináció, attól nem kell félni, hisz egy kis világosságra a tolvaj cigánynak is szüksége van. Mindig messzebb látszik a két fekete árnyék az éjszakában; puha fűre,

omló porra lépve halad nesztelenül; utóljára már csak a káprázat csalogatja, hitegeti a bogrács mellett melegedő asszonyt, a ki egyre találgatja magában: »hol is vannak? vajjon hova mennek?«

Hova mehetne a vadállat, a melyet sehol meg nem túrnek s a melytől mindenütt rettegnek? Törvény meg nem köti, erkölcs meg nem őrzi; úgy él, a hogy lehet: egyszer hopp! máskor kopp! Az enyém és tied közt úgy distingvál, hogy az mind az övé; egy istent ösmer csak, azt úgy hívják, hogy *gyomor*.

Befuj a réti szél a sátorba, rászórja az alvó csecsemőre a szalmát. Kint, a bogrács mellett lesik a purdék, hogy mikor fő meg a krumpli; közé kapkod a pákosztosabb a parázsban sülő csemegének; cigányasszony búbájos dald dúdolgat magában, azzal babonázza meg a szerencsét, hogy el ne hagyja azokat, a kik a pecsenyéért mentek:

»Tűz mutassa utatokat,
Víz elmossa nyomotokat;
Szél legyen a paripátok,
Lakat nyiljék, a hol jártok;
Köd előttem, köd utánam, hopp!«

Nagy kutyaugatás hallik a falu felől; a rajkók kaczagva utánozzák, míg végig nem üt rajtok az anyjok. Akkor visitva szökik az útból a két kis pseudo-kuvasz.

»Tűz mutassa utatokat,
Víz elmossa nyomotokat...«

A fiastyúk már messzire vitte csirkéit az égi tarlókon, azoknak is most van a nappaluk, mint a Füstös-familiának. Nagy a csend idelent, még azt is hallani, mikor a boszorkánypille összeveri szárnyát a tűz fölött.

— Hess, te utálatos!

»Szél legyen a paripátok,
Lakat nyiljék, a hol jártok.«

A két purdék is beledünnögi a nótába a refrént: »Köd előttem, köd utánam, hopp!« Egyszer csak a csutkaföld felől nagyot kukorít egy vén kakas.

— Ne! te szürke szamár! — szól fojtott hangon a megrezzent fekete rózsa, — még elárulsz bennünket. Hanem a rajkók virnyogva futnak ki a feketeségbe, a merről a kakast hallották. Az öreg holló belekrárog a kukorikolásba s mérgében jót legyint a szeles legény feje búbjára. Jönnek már az elemózsiával.

Az éjjeli madarak odaröppennek ízibe mind a sátor háta mögé. Csakugyan hozzák az igazi kakast, de az nem kukoríthat többé, ki van tekerve szegénynek a nyaka. A bográcsban forr a víz, most már igazán mindjárt készen lesz a tyúklevés.

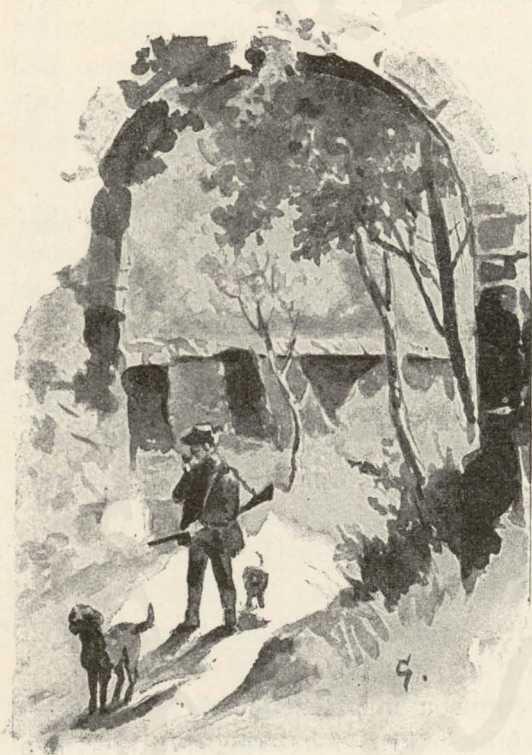
Odafent a fiastyúk csirkéi megszeppenve bujdosnak el egyenkint a földi szemek elől: pirkad a hajnal. Alkonyodik a Füstös-familiának.

Mikor a tűzisten felgördíti fényes szekerét a delelőre: csend van akkorra a sátor környékén. A fekete rózsa beássa magát a szalmába, keresztül nyujtóznak rajta a rajkók, úgy alusznak. Két pár mezítelen láb nyúlik ki a vászon alól a fűre; a bozontos fejek berejtöztek a légy ellen a sátor árnyékába. Kiegett hamurakás, meg egy marék toll mutatja az éjjeli dáridó helyét.

A Füstös-familiának éjfél van most.

Az új erdészsegéd.

Megállott az öreg erdész előtt, mint az ujoncz, mikor a vizsgáló bizottság elé kerül. Az erdész kedvetlenül nézett rajta végig s a régi segédhez, aki búcsuzni jött, így szólt:

— Nagyon sajnálom Pecz úr, hogy válunk; majd dajkálhatom most ezt a gyereket.

Cseppet sem törődött vele, hogy a »gyerek« hallja. Egy ideig dohogott magában, azután megkérdezte:

— Hány éves, barátom?

— Virágos tavasszal húsz leszek; mondta a fiú, megnyomva a számot.

— Azaz — minthogy most nyár derekán vagyunk — tizenkilenc éves. S mintha magának beszélne, dörmögte: »A felsőbbek is jobban kinyithatnák a szemüket. Mit küldenek nekem ilyen leányképűt? Mintha nem tudnák, hogy ide ember kell, akinek helyén van az esze, meg a szíve.«

Kora reggel volt. A nyár egész ragyogó pompáját kifejtette; a kertben még nem hervadoztak a virágok, nem süttött elég régóta a nap, hogy felszikkaszthatta volna rólok a harmatot. Alig néhány lépésnyire a háztól, kínálkozott az erdei árnyék, onnan kezdve sok ezer holdon csupa lomb, csupa erdő volt a terület.

Lehetetlen, hogy epés legyen, aki ilyen helyen lakik. Az öreg erdész is nagy hirtelen elfeledte a boszuságát s kezet nyujtott a fiatal embernek.

— Egyébiránt, hogy ha már itt van, hát isten hozta!

Talán még jobban is felmelegedett volna, de kizökkentették a hangulatból. Jött egy kerülő, aki hírül hozta, hogy a bükkös alatt a vadorzók meglőtték egy szarvast. A sebesült vad bevágott a Búgóba, oda a »róbsic« nem merte követni, de bizonyos, hogy ha egy kis nyílást kaphatnak, beszöknek utána.

Az erdész haragosan rázta meg a fejét: — Hogy éppen most kellett elmenni annak a Pecznek! mit csinálunk már most?

A kerülőtől kérdezte, de az új segéd felelt neki:

— Az én dolgom az. A vadorzókat, úgy tudom, az erdészsegéd kezelése alá adta a szokás. Minket, ha meglődöznek is, nem igen marad utánunk árván senki.

Hm! ez nem volt éppen rosszul mondva.

— De isz' öcsém, maga még nem tudja itt a dürgést; azt sem tudja, hogy mi az a »Búgó«.

— Tudom. Mikor ide áthelyeztek, áttanulmányoztam az erdő térképét: a Búgó egy mély völgy, ahol kivált az emsék szeretnek.

Az öreg erdész kivette a pipát a szájából.

— Oda találna ön? (Már önözte.)

— Oda. Egy kis vázlatot csináltam a térképről, itt van nálam. S kivett az oldalzsebéből egy kis jegyzőkönyvet, abból egy összehajtogatott hártypapírlapot. Ez az.

Az erdész nagyot köszörült a torkán; szokása volt az, mikor nem találta meg mindjárt a szót.

— Nohát nem bánom, próbálja meg. Odabent van a reggelije, süttessen magának egy kis húst, a mit a tarisznyában magával vigyen; a kis kulacsban van bor.

— Köszönöm, én már reggeliztem. Húst sütni nincs idő, megteszi egy darab szalonna is. Bort meg so'sem iszom.

Hm! Úgy látszik, ez nincs elkényeztetve. Vagy talán csak most adja annyira az edzettet? No majd meglássuk.

— Hát úgysis jól van öcsém. Hanem kár, hogy Brúnó még nem ösmeri, sok hasznát vehetné.

Brúnónak a vérebet hívták. Zömök, vöröses szőrű kutya volt; a pofája barnás, a szája széle szinte fekete. Ott kapkodta a legyet a pad alatt. Az új segéd csettintett, azután egy akáczfalevelet véve a szájába, utánozta az őz sírását. Nyomban utána azt az éles kiáltást hallatta, amit a megriadt bakóz szokott, mikor menekül.

Brúnó felugrott és odament hozzá; örvendve vigyorgott és izgatottan csóválta a farkát. A fiatal ember megsimogatta s egy darabka maradék szalonnát vett ki a tarisznyájából. Azzal megdörzsölte az arcát s leguggolt. A kutya megnyalta jobbról-balról, mintha összecsókolta volna; utóljára lenyelte a szalonnabórt, melyet a segéd az orra elé tartott.

— Ördögös ficzkó! ez érti a dolgát. — Ezt csak úgy magában dünnyögte az öreg, de hangosan is mondott valamit. — Tudja-e öcsém, hogy Brúnótól ez nagy kitüntetés? nagyon nehezen barátkozik.

— Majd megismerkedünk, úgy-e Brúnó. (A kutya hízelegve dörgölődött a csizmájához.) Most pedig induljunk.

Mikor az erdész látta, hogy a kutya vissza se néz, úgy követi az új segédet, még egyszer kitört belőle: ördögös egy ficzkó! S mintha akkor jött volna egy jó gondolata, visszahívta.

— Hagyja itthon azt a puskát, vigye el inkább az én golyósomat. Itt van ni, felszerelve, a tarisznyában a kész töltények, csak az elemóziát tegye bele.

A segéd szót fogadott.

— Majd a kajla-út végén várjon rám, odáig szekérut visz, megyek én is mindjárt, nem árt ha többen leszünk.

Megelégedetten nézett a fiatal ember után, aki a vérebbel csakhamar eltűnt a fák között; azután nagy sebbel-lobbal összekürtöltette a közelben levő kerülőket és sürgős parancsokat osztott nekik.

A kajla-út a bükkösből vezetett egy sűrű vágásba. Ahol a nagy erdő a cserével egybeolvadt, ott kerülőkunyhó volt deszkából; nem lakásnak való, csak hogy az erdő-örnek legyen hol meghúzódni viharos időben. Mikor az erdész szekerének a zörgését hallani lehetett, a segéd, aki már ott pihent a gyepen, felállott s katonásan várta a prinzipálisát. Egy jókora darab föld volt a kezében.

— Mit akar azzal?

— Fordultam az imént egyet a kutyával, hogy ne lopjuk a napot. Ráakadtam a sebesült szarvas csapájára, csakugyan a Búgó felé haladt. Jó tizenhatos lehet, kiástam egy csapatát a késemmel, itt van.

A kemény gyepföldben jól látszott a szarvascsülök erős körvonala.

— Bizonyos ön abban, hogy ez a meglőtt szarvas?

— Csak lépésben ment, amint a csapák mutatják, mégis szétáll a csülke hegye. Bizonyosan gyengült, erőt vett már rajta a betegség. Azután meg Brúnó ráakadt a vérre.

— Hát akkor csak induljon utána. Én körülmegyek itt az ösvényen. Adjon jelt, ha a Búgóba ért.

— Majd huhogni fogok; a bagolyhang jó jeladás nappal, mert azt nem lehet félreérteni.

A segéd vékony kötélre fogta a kutyát s bement vele a sűrűségbe. Nem volt szabad a derék állatot eleresztenie, mert ha előre fut, árulója lehet, pedig a vadorzókkal nem szabad tréfálni. A cserje lépten-nyomon sűrűsödött, mindig kevesebb lett benne a tisztás hely; erős kemény fű borította az apró üres foltokat. Brúnó biztosan haladt előre, nem ingadozott egy pillanatig sem; sok helyen a galytörés is mutatta, hogy merre ment a szarvas. Egy széles vízmosáshoz érkeztek, annak a feneké agyagos volt; ott megint látszott a csapa a földön. Az első jobb láb csapája mellett mindenütt vér, elől kapta a szarvas a lövést, aligha mehetett nagyon messze.

A segéd fürkészve nézett végig a vízmosáson. Nini, hisz ez már a Búgó, itt kezdődik.

Két tenyerét behajtva a szája elé tette s elkezdett huhogni. Az erdő csendje dongva verte vissza a lángbagoly vontatott hangját, szajkó és rigó berzenkedve sikongtak rá a bokrok között. De a kutya kötelék eközben valahogyan elejtette a segéd s Brúnó szabadon érezvén magát, eliramodott. Még nem voltak annyira jó barátok, hogy a szenvedélyét le tudta volna küzdeni, mikor új vadászczimborája hívó füttyét hallja.

Pedig nagy lármát nem volt szabad ütni. A segéd látta, hogy nem ér a füttyölgetés semmit, hát ahogy csak tudott, ment a kutya után.

A vízmosásból megint a nagy erdőbe ért ki, attól a Búgónak jobbra kellett esni. Éppen a vén fák mohos oldalát kereste, hogy tájékozza magát az égtájak szerint: a hol zöldebb a moh, arra felé van a hűvös, árnyas észak. — Egyszerre mély buffogás hangzott fel a völgyből. Ott van Brúnó, előtte bizonyosan a megfeküdt szarvas.

Mintha puskából lőtték volna ki, úgy vágatott beljebb. Elragadta a vadászhév, de meg arra gondolt: hát ha itt járnak a vadorzók? azok sem engedik a magok zsákmányát s még lelövik a kutyát.

Abban a perczen, mikor ezt gondolta, lövést hallott s nyomban rá megszűnt az ugatás. Hideg izzadság verte ki a homlokát. Vége van Brúnónak!

Még jobban sietett, előntötte a düh, futtában meggyőződött róla, hogy a puskája meg van töltve. Ott volt a két éles töltény a maga helyén.

A bokrok ritkultak, egy kis nyíláson le lehetett látni a völgy aljára; ott valami laposnak kellett lenni, ahol kiverte magát a sás; valószínűleg víz is volt benne, a szarvas nyilván abban feküdt meg.

Pataky László eredeti rajza.

Esek azok! (Az új erdészsegéd.)

Még egy iramodás és kint volt a vágás szélén, előtte alig ötven lépésnyire három marczona alak, egyik a kinyújtóztatott szarvason ült; Brúnó, a hálátlan eb, hízelkedve kapaszkodott rá.

— Le a fegyverrel! — kiáltotta a fiatal vadász s golyós puskája csövét nekiszegezte a vadorzóknak. Azok egyszerre talpon voltak s lekapkodták vállokról a puskát.

— Le a fegyverrel, mondom, vagy meghaltok! kiáltotta a fiú még egyszer s a szemé szikrát hányt.

A vadorzók káromkodva emelték arcukhoz rozoga puskáikat.

Az új segéd nem várhatott tovább, megnyomta a ravaszt. Két hitvány csettenés hallatszott gyorsan egymásután; egyik töltény sem sült el.

A vadorzók ott álltak vele szemközt, három puskaeső fekete ürege meredt rá.

S a leányképü gyerkőcz, a helyett, hogy megfutott volna, eldobta a golyós puskát mely olyan csúfosan cserben hagyta, kirántotta szarvasölő-kését s egymaga vadul neki-rohant a három gazficzkónak.

— Megállj! — hangzott e pillanatban a sás közül.

Az öreg erdész emelkedett föl onnan s örömtől ragyogó arczczal közeledett a kővé vált erdészsegédhez.

— Kedves fiam! — mondta, mikor hozzáért, s gyöngéden megveregette a vállát. Azután megmagyarázta neki a dolgot.

— Ezek itt az én kerülőim; de te nagyon bátran viselted magadat. (Most már tegezte is.)

Az új segédnek lángolt a leányarca.

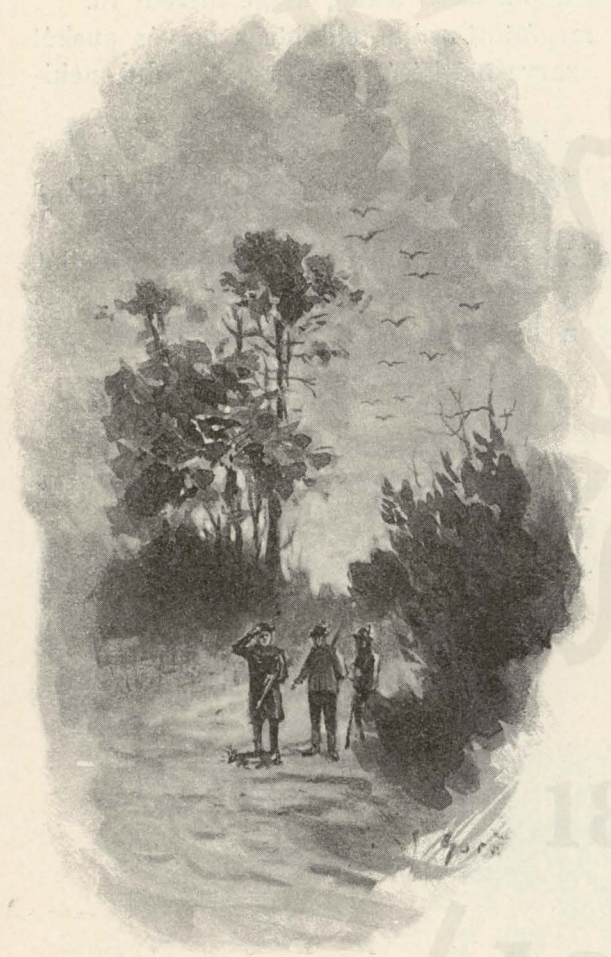
— Hátha lelőttem volna őket?

— Dehogy lótted volna! korpa van azokban a patronokban, nem puskaapor. Csak ilyen exámenekre tartogatom. — No, derekasan kiállottad!

Brúnó nyihogva ugrálta körül a két zöldhajtókás embert, mikor megölelték egymást.

Öreg czimborák.

A mint jön az ős, csöndes levélhullatásával, hűvös fuvalmas estéivel: összeverődnek ők is megint, az öreg czimborák.

Egész esztendőben se igen látják egymást, (az egyik a kis vidéki városka innenső végén lakik, a másik meg a túlsón), mindkettőjüknek van már egy kis köszvény az ikrájában, egy kis kóborló csúz a térdében, bokájában; nehezökre esik a haszontalan kóborlás, a cél-talan járás-kelés, holmi unalmas vizitre nem vágyik egyikök sem.

Hanem mikor a tarlót elkezd fujni az őszi szél, mikor a zizegő sárga síkságon nem igen nyújtózik más növény, csak az elárvult ökörfarkkóró, vagy legfeljebb egy bokor szá-márrózsa: akkor olyanná válik a két öreg, mint két tüzet-sejtő főnixmadár; kiülnek ott-hon a szellős folyosóra, elkezdik gusztálni az eget: meg van-e még kánikulai fényes-sége? vagy előmlik-e már rajta az őszi hala-ványság? — megnézegetik az eleven sövény vesszejét: hajt-e még új sarjat, vagy csak az őszi fonnyadás teszi olyan tarkává a leveles galyakat? Akkor már nincs többet nyugalomok odahaza; valami nagy hiányosság támadt

körülöttök, a mi miatt egyre forgolódnak, nézelődnek, tesznek-vesznek; találgatják, hogyan pótolhatnák.

Sehogyse pótolhatják.

Nem kell már nekik a megszokott nyugalom, a jól megérdemelt csöndes pihenés; a kert nem ad már nekik több gyönyörűséget: nincs mit ojtogatni, nyesegetni, gondozni és oltalmazni benne, hisz leszedték már a gyerekek az utolsó szem kékbegyű szilvát is. Most már nem hagyja békén őket az őszi fuvalom ingerkedése; eszökbe juttatja a régen elmúlt szépséges időket, a fiatal kor rugalmasságát, a huszas évek fáradhatatlanságát; eszökbe juttatja az örökös versengést, a miben egymással voltak valaha; a legénykor évődéseit, kifogyhatatlan tréfáló kedvét; eszökbe juttatja a homályos erdő némaságát, a

visszhangos hegyoldalakat, a sötét völgyeket s a messze hangzó kakukszó zenéjét, a melybe olyan búbájosan keveredett a kopócsaholás.

Nincs már a régi híres kopók közül egyszem. Még ebben sem olyan világ van ma, mint régen. Rosszabbak lettek az emberek, haszontalanabbak a kopók. Csak a drágaság nő napról-napra; a régi felséges passziók kielégítésének a lehetősége egyre fogy, mindig jobban apad.

Úgy elszomorkodnak, úgy eltünődnek a jó világ mulandóságán; úgy megkivánják egymást s a hajdanta szép napok emlékezetét; észre se veszik, mikor mind a ketten neki indulnak, csoszogva, botorkálva, keresni egymást ebben a nekik végetlen városban, a melyet egy jófutó iskolás gyerek egy iramodással keresztül tudna szelni.

Buzita bácsi ellenzót hajlít a tenyeréből a szeme elé, úgy nézi-nézi a vén Kerekest, a mint a templom tájékán megpillantja görnyedt alakját.

— Hahó! te rokkant bajtárs! Csak erre, erre! — kiabálja lelkes örömmel, csöppet sem törődve a mellette elmenő jó ösmerősök mosolyával.

Öreg Kerekes Anti megpeczkeli a térdét s még egyszer olyan erősen csapkodja le a talpát a pallóra, hadd lássa az a kilótt napóleoni ágyú, hogy kiben lobog még a fiatalos tűz.

Összeölelkeznek mikor találkoznak s a tréfás kötődésbe egy kis elfojtott remegése vegyül az elérzékenyülésnek. Valami finom fátyol fut a szemökre, a napfénynek panaszolja fel a könyvezést mind a kettő, mikor a két pár ósz bajusz össze simul egy baráti csókban a viszontlátás öröme.

Azután boldogan körülnézik, megtapogatják egymást.

— Milyen kemények még az izmaid, lelkem!

— De neked milyen rózsás az arcod, te vén varázsló! mit eszel, mit iszol, hogy hetven éves létedre ilyen pattogós vagy? egyem a májadat!

S úgy megkaczagnak újra, hogy végig pördül tőle ránczos, barázdás arcukon megint valami meleg-forrás árja, mint mikor a hófödte bérczen a tavaszi sugár egyszerre csak kis patakokká olvasztja a tömérdek fagyosságot.

Egy gondolatlanul hajlik le mind a kettő a sánta Bokrászhoz, az elvénült koreskopóhoz, mely ott sir, nyafog mögöttük, s egyik is másik is megsimogatja. Nono, kutyus, majd holnap; egy kis türelem, csak egy kis türelem holnapig, te aranyból való bálvány!

A sánta Bokrász legalább tíz esztendeje örül már minden esztendőben ennek a nagy napnak, ennek a csudálatos órának, a mikor a két öreg vadász, a két elválhatatlan czimbora, kiödöng lassan az erdőszélig s ott elfoglalja kiki a maga rendes állását, egyik az odvas tölgy mögött, a másik a keresztút szögellésén, a hol úgy megezvekedik, mintha ő volna az összetartó szög a keresztben.

Majd holnap, majd holnap! Még aludni sem tud a két vén gyerek erre a biztatásra; este sokáig moszatolnak otthon ócska puskájokkal; megtöltögetik remegő kézzel a patronokat, kiméretegetik nagy pontossággal a lőport, a sörétet. Buzita bácsi még meg is szokta olvasni a nullást, szörnyű pedánsul paklizza el a municziót. — Unokáik egyre kérdegetik: tán háborúba készülsz nagyapó?

— Oda bizony, buksi! majd hozok neked nagyfülü nyulacskát, te kapod a fülét, ha meg nem tanulod a leczkédet!

Már nappal van egy kicsit, mikor kettecskén kifelé bandukolnak. Az öreg csontnak jól esik a hajnali nyugvás álmatlanul is; hova is sietnének? Hisz övük az egész nap; ki kérné tőlök számon? — Egy kis elemózsia kerül a tarisznnyába, jó zsiros, omló és mégis kenésre való juhturó, meg egy kis finom, avas szalonna, (ilyenkor úgy tökéletes már az)

aztán egy-egy tuczat fényes tetejü, porhanyó pogácsa, meg fáintos, gyöngö, könnyen csúszó, szomjat enyhítő savanykás szőlőlé a kulacsba.

Ej, be' felséges koszt ez így együtt! És milyen ingerlően, kívánatosan új a két öreg gyerekeknek a hosszú nélkülözés után, az örökös leveskék és becsinált csibécskék után, a mitől muszáj betegesnek és gyöngének éreznie magát a legelszántabb fúrvézer-káplárnak is.

Kerekes bácsi megáll az erdő szélén s hamisan kacsint egyet:

— Gyere csak ide, te Buzita! van itt valami nagyszerű a te fogatlan szádnak, csak szíjjad lelkem, a hogy tóled telik.

Buzita mohó ínyeskedéssel tapad a kínált kis kulacshoz, a melyben ily alkalmakra tartogatott igazi szirmiai kotyog s mélabús sóhajtással ereszti ki ölelő karjai közül titkon imádott szeretőjét.

— Hej, te Tóni, te Tóni! de meg is változtak az idők, mióta először szaladgáltuk be ezt a vágást . . . azazhogy akkor volt ez igazi vágás! Emlékszel-e, mikor lekürtöltelek a hegytetőről, a hol a szép Iliána körül legyeskedtél? . . . Ha rajt' nem kaplak s nem fujok közbe a kürtömmel, tán még meg is csókolnad vón' te kujon, úgy-i?

Az öreg Tóni nyilván ludas ebben a czélzásban, mert ma is el tud tőle pirulni s hamar elfordítja a beszédet a szirmiaira.

— No lásd! azért volt az, mert akkor is ilyen nektárral éltem, a mitől cseppentett szikrává változik minden kis vére az embernek. Valld meg csak öreg, nem érzel valami változást tésis? ott a szíved körül?

Ki nem fogynának a kötekedésből, de a sánta Bokrász megakasztja őket; a völgy aljából rekedt, egyhangu csaholása hallik; ligetes bokrok vannak ott, nyilván nyulat ugrasztott, azt hajtja.

A két inaszakadt Nimród szótlánul kap a puskája után s minél gyorsabban tötyög a jól ösmert vadváltó felé, amerről negyven s egynehány esztendő óta megszokták várni a bolond nyulat. Ez volt valaha egyik nagy gyönyörűségök a sok közül; most ebbe szorult össze minden élvezetök, amire türelmesen lesnek egyik ósztól a másikig.

Hej! valamikor a leggazosabb bozót közé se röstelt bebujni a legény, hogy ellője társa orra elől a rókát! Most? csak a széles és minél szélesebb utakat s tisztásokat lesik, hogy hol szalad át a szökő nyúl; ott aztán jól szemügyre véve, kényelmesen czélozzák meg a mit sem sejtő fülest.

Ökrös szekér közeleg nyiszorogva az erdei úton; az oláh gazda maga biztatja hol csára, hol hajs'ra a csenevész tinókat. A jó árnyékos lomb alatt nincs oka túlságosan vágatni az olcsó rőzsével; alig is lehet végig várni, míg arrább viszi az ördög, hisz' addig át nem szalad a nyúl az úton, csak ott veszkődik, ott forog a gazban a kutyával.

Még a nap is kisüt egy kicsit az öreg Nimródok tiszteletére. Buzitáról lekivánczik a daróczködmön, összehajtja, szíjjra akasztja az oldalán; Kerekes Tóni óvatosabb, megcsóválja a fejét s leczkézteti a könnyelmű kenyeres pajtást. Meghütöd magadat, hékás! Nem kell henczegni; gyenge már a virtusra a legény!

Épp' akkor suttyan ki egy süldő Buzita mögött s meglepetésében ijedt rohanással fut egyenest végig az úton.

— Nini, te vaksi! mindjárt megesz a nyúl! — toporzékol Kerekes Tóni, a mint a nyuszi eltűnik a szederbokor közt. De ember legyen, a ki elhiteti Buzitával, hogy csak-ugyan nyúl volt ott; szokott a pajtása így évődni, bizonyos, hogy most is csak imposztorságon törí a fejét. Még a delelésnél is ezen vitatkoznak; szelíden összevesznek, meg újra kibékülnek s addig nyelegetik a karczost, míg nagyon megkívánják a délutáni csöndes szunditást félig kialvó pipa mellett.

Rágyujt a két öreg czimbora s végig nyújtózik az erdei pázsiton; melléjük telepszik a sánta Bokrász is; ő az első, a ki éber álomba merül a sok lótás-futás után.

A gyepen tépett pókháló selymes szála nyúlik, meglibbenti a legparányibb légáramlás is; a pipázók pőfékelésétől nagyokat rándul, aztán újra leszáll a fűre, mikor a gomolygó füst ránehezedik.

A két ősz ember úgy elnézegeti a szomszédját.

Az egyik azt gondolja: milyen derék, szép fiú voltál valaha s most kajlalábu, görhes aggastyán vagy, a kinek csak akkor szép az élet, ha minél több fekvéssel kínálkozik!

A másik azt gondolja: ni, hogy megártott neki a félliter borocska! szegény öreg! hja, ilyen ez a nyomorúságos elgyengült vénség; pedig reggelig is józanon ivott valaha!

Ha megmozdulnak, lassan emelik a tagjaikat, nehogy a zörgésre fel találjon ébredni a másik. Kell neki a pihenés, a nyugvás, az istenadtának.

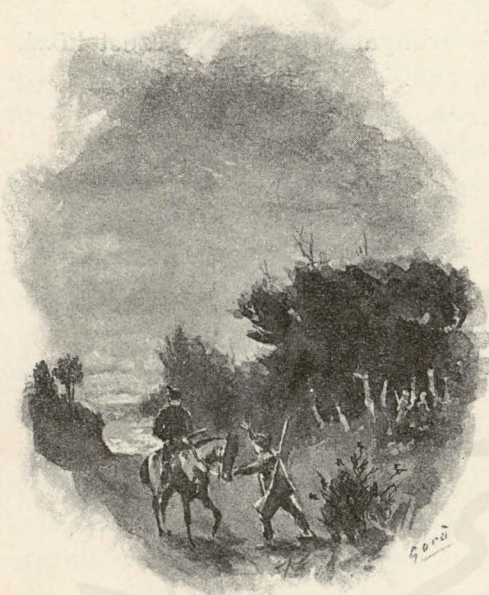
Az őszi nap szelíden mosolyog le rájuk s egy kis aranyat vegyít a sok ezüst közé, a mi a hajokon s a szakállukon terem.

1851

/1866/

A néma kerülő.

A sármányosi erdészet a legelhagyatottabb pontja volt az egész környéknek. Ide nem kívánczolt magától senki, rendesen büntetésből helyezték bele azokat az erdészeket, a kik valami suskust követtek el.

Girbe-görbe terület, sok haszontalan kopár domb, rendetlen vágások, sötét zúgok; a közlekedés a temérdek vízmosás miatt rendkívül megnehezítve; télvíz idején, meg tavaszi olvadáskor valósággal lehetetlen, de máskor sem gyönyörűség. Az a két-három elzüllyött falu, mely az erdő kiszögelléseinél gunnyasztott: volt a civilizáció utolsó jelensége.

Az erdész lakása bent volt a fák közt, a Kárászfalutól jobbra eső első domboldalon. Ott volt a tájék legridegebb, de ott volt leginkább szükség figyelő szemre, mert a kárászfalviak kilencztizedrésze lopott és gyujtogatott; megdézsmálta az ölfát, kivagdosta

szekérrúdnak a sudar erdő legszebb fiatal fáit, s ha a tolvajokkal szigoruan talált elbánni az erdész: nem lehetett bizonyos abban, hogy nem lónek-e egy marok szőget a hátába, a hogy Boros Kálmánnal tette az egyik Czakó fiú.

Gondolhatjuk, hogy milyen könnyű szívvel vált meg ennélfogva Boros a Sármányostól, mikor egyszer csak megkapta a hivatalos értesítést, hogy »áthelyeztetik s helyébe Gál Ferencz haladéktalanul kiküldetik« . . .

Gál Ferencz, az új penitenciárius, (bizonyos, hogy volt valami bűne), megérkezett reggel s Boros Kálmán, a kiállott purgatórium után, estefelé már útban volt kifelé a Sármányosból.

Lóhalálában adott át utódjának mindent; még abban is szerencséje volt, hogy az erdőrészeket nem kellett vele külön bejárnia, mert Gál valamikor körülnézett már itt s nagyjából ösmerte az erdei határok irányát, kiterjedését. Inkább úgy tessék-lássékképen barangoltak egy kicsit a pagonyban s ezalatt Boros figyelmeztette Gált a tudnivalókra.

Az olyan ember hányivetiségével, a ki szereti sejtetni, hogy sok mindenben ment keresztül az életben: éppen nem állotta ijesztgetni keserves sorsa örökösét.

— Biz' itt vigyázni kell, mondta, nem szabad hinni senkinek; a nép rossz, mindenre, még gyilkosságra is vetemedik. Az én hátamnak egy egész töltés vasszög volt szánva egyszer. (Sörétjök nem igen van a gazembereknek, hát ráfaynalodnak erre is.) Azért lótt rám Czakó

Feri, mert becsukattam az öcsését falopásért. Csak horzsolt a töltés, de a fiút gyilkossági kísérlet miatt elkaszlizták. Még sokáig fog ülni.

Gál csöndesen hallgatta a szószapora embert s csak néha hmmögött hozzá. Mégis megkérdezte:

— De hát éppen senkiben sem lehet itt megbízni?

Boros gondolkodott egy kicsit.

— No bizony, alig. Ha csak Buriánt nem veszem, de az néma, azzal még beszélni se tudsz majd.

— Ki az a Burián?

— Furcsa ember az. Egyszer kerülő korában fagyöngyöt szedett, oszt' leesett a fatetejéről s elharapta a nyelvét. Azóta néma s minthogy különben is korlátolt eszű, hát nagyon nehéz vele boldogulni. De Trézsi, az öreg gazd'asszony érti a szavát. Ahol van éppen. Hej, Burián!

A gyertyánfák mögül egy ember moszatolt elő; alacsony és zömök volt, jó, tiszta tekintetű, de egy kicsit elvadult. Vállán szimpla puska lógott. Odaállt szépen az urak elé s szó nélkül vette le a kalapját.

— Hallja kend Burián, — kezdte Boros, ez itt az új erdész úr, tudja, az a Gál úr, a kiról már tegnap beszéltem. Jó ember, nagy pipás, ha megbecsüli kend magát, lesz bagó. Vigyázzon rá, érti? Nem szeretném, ha itt baja esnék.

Burián jól szemügyre vette Gált s bólintott. A két erdész tovább ment.

— Így bátran beszélhetsz vele te is, megért mindent és szót fogad; de ha őneki van mondani valója, akkor csak Trézsit hívd tolmácsnak, — folytatta Boros. — Az a vén sátor ösmeri gyermekkora óta s minden mozdulatát tudja, hogy mit jelent. Egyébiránt legjobb, ha magára hagyod, az ő dolga mindössze az, hogy a vadra ügyeljen s csapóvasakat állítson a rókának, vermet ásson a farkasnak. Ha fog valamit, annak a bőrével beszámol s olyankor ragyogó arcza hirdeti örömét.

Mikor hazakerültek, Boros ráütött a Gál vállára.

— Igaz, hogy el ne felejtsem. Hacsak lehet, ne járj szekeren. A sárga, a nyerges, nagyon jól elvisz a hátán is és meg van az az előnye, hogy nem zörög, mikor az erdei utakon halad. Úgy szedi a lábát, hogy alig hallani a lépését. Sokat ér az az ilyen bolond helyen, a hol vasszögek röpködnek a levegőben.

Megebédeltek s egy kicsit iddogáltak. Trézsi asszony sokat dörmögött, de Boros megvigasztalta az álmétkodó Gált: — Ne bántsd, ilyenkor jó kedve van; mikor haragszik, akkor hallgat, piszkafával se kotorsz ki belőle egy szót se. Az ételét ne dicsérd, mert azt nem szereti, hanem csak egyél a mennyit tudsz. Ha üresen találja előtted a tálat, akkor embere vagy; már pedig megbecsüld, mert ide ugyan, az isten háta mögé, ki nem csalogatsz egy másik dámát.

Én úgy szoktam, hogy a mit meg nem tudtam enni, azt, ha lehetett, a bőrkabátom zsebébe sikkasztottam, odakint az erdön azután megették a kutyák.

Megitták a szent János áldását s Boros felült a rozoga szekérre, mely szabadságát jelentette. Még a kapuból is visszakiabált: »Oszk csak lóháton, mindig csak lóháton!«

Gál Ferencz pedig bement a szobába s a délfelé nyíló ablakon kinézett a messzire elnyúló vágásra.

Egyedül volt. Egész háznépe egy lehetetlenkorú nőszemély. A kerülők közül egy mindig be szokott jönni éjszakára házörzőnek. Az annak ünnep, mert alhatik. Ki az ördög zavarná éjjel? Ha jönne valaki idegen, azt ő nélküle is lefogják a kutyák.

Estefelé volt; a nap éppen a domb mögé bújt s az erdőben kezdtek a hosszú árnyékok elterpeszkedni. Megszólalt a bokrokban a fekete rigó; a régi huta felől, a hol csupa bükkös az egész erdő, bakóz böffentett. Az apró nappali bogarak közt kezdtek jelentkezni az alkonyattal ébredő rovarszörnyek, a hosszú csápu czinczerek, a kampós villájú óriás szarvasbogarak.

Idebent pedig csak dohos szag volt és komor unalom.

Az új ember megkívánta a szabad levegőt. Ki! csak ki innen, az erdőbe! ott nem ijeszt a magány, ott még kívánatos az egyedüllét. A míg ezt a remeteséget megszokja, addig inkább az éjszakát is kint tölti a szabadban, a folyosóra dobott szalmazsákon.

Megnyergelte a sárgát s karabélyát csak úgy szokásból a nyakába akasztva, elléptetett a füves, gyönyörű úton. Legalább kipróbálja a lovat.

Eszébe jutott, hogy mit mondott Boros. »Csak indítsd el akármelyik úton; abban az irányban odavisz, ahol én mindig legfigyelmesebben szoktam körülnézni. Azután ha megint felülsz rá, ereszd el a kantárt, hazahoz magától.«

Gál úgy találta, hogy a sárga igazán pompás állat. Ráhagyta egészen, hogy menjen amerre akar s amint meglegegedetten ringatózott a ló hátán, tele tüdővel szívta az erdő esti levegőjét.

Sokáig kóborolhatott így; talán egy kis bor is volt a fejében, aminek ki kellett gőzölnögni, de bizony egészen homályos lett a környék, mire eszébe jutott, hogy visszaindul. Éppen mikor a kantárt megakart húzni, jól bent az erdei úton, a nagy tölgyek határánál, két árnyéket látott a fák közé osonni.

Kik azok, vajjon? ha a kerülők lettek volna, nem bujnéának úgy. Eh, hát mindjárt meg lehet azt tudni.

Sarkantyúba kapta a sárgát, mely nagyot szökött előre. De nyomban ijedten kapta fel a fejét s elkezdett ágaskodni. Valaki eléje ugrott s megkapta a kantárszárát.

Gál nem volt gyáva ember, de mégis olyanformán érezte magát, mint a hogy akár az oroszlán érezheti, ha ösmeretlen sűrűségbe téved. Az az érzés, hogy idegenben vagyunk s hozzá egészen magunkra hagyatva, sohasem lehet valami biztató.

Zavarba jött s mialatt puskáját iparkodott lekapni, rá rivalgott a lovát tartó alakra: ki vagy?!

A fekete árnyék előre lépett s Gál megösmerte a néma Buriánt.

Szégyelte, hogy úgy megijedt ettől a jámbortól, de bosszankodott is a néma ember vakmerőségén. Elfelejtette, hogy az ugyan nem tud neki felelni s mogorván förmedt rá: mit akar itt kend?

A néma előre mutatott a tölgyes felé s tiltakozó mozdulatot tett a kezével. Gál megértette.

— Ne menjek arra?

— Ne! — intett a néma hevesen.

Az erdésznek eszébe jutott a két árnyék s egyszerre azt hitte, hogy nyitjára jött a dolognak. Ime, az az ostoba Boros! milyen hályog volt annak a szemén! Hisz ez a néma is csak olyan gazember, mint a többi. A tölgyesben bizonyosan fatolvajok járnak s azoknak áll most órt a hunczut; azokat védené, azért akarja őt lebeszélni, hogy oda ne menjen.

Vesszejével dühösen vágott végig Buriánon, aztán a lován, mely megzavarodva a szokatlan bánásmódtól, újra ágaskodott. a helyett, hogy kiugrott volna. De rögtön lekapta megint a fejét, mert a néma felkapaszkodott hozzá, mint egy hiúz s lerántotta a kantáránál fogva. Hallani lehetett, hogyan hörög elfojtott dühében, mikor öklével megfenyegette a goromba lovast.

Gált elöntötte az epe.

— Takarodjál gazember, vagy összetiporlak! — üvöltötte elfojtott torokhangon s bőszünten kezdte ütlegelni. Mikor látta, hogy az semmit sem használ, leugrott a lóról s azzal az elhatározással, hogy kiszorítja a lelket az utonállóból, nekiugrott.

Amint a sárga szabadon volt, megfordult, elvágatott. Gál nem törődött vele. Fuldokolva a felindulástól, kereste körmeivel a néma ember nyakát. Azt hitte, hogy vaserejével egy pillanat alatt meg fogja fojtani. De mikor már csavarítani akart rajta, hogy ledobja a földre: a kis zömök paraszt nekifordult s a hóna alá nyulva, úgy kapta a levegőbe, mintha pehely lett volna.

— Ohó! ennek a fele se tréfa.

Az erdész elsápadt. Tisztában volt vele, hogy banditák keze közé került s megfeszítette minden erejét, hogy legalább a kését kihúzhassa.

Nem lehetett. A néma úgy markolta, mintha aczélpántok öveznék; a tülekedéstől dübörgött a föld; azt elérte, hogy ide-oda rángatta magával ellenfelét, de mindinkább gyöngült s érezte, hogy nem sokáig fog már küzdeni.

Bizonyos, hogy a mint elesik, ütött utolsó órája. Itt agyonverik, elföldelik, soha senki se akad nyomára.

Kétségbeesésében még egy ravasz fogást kísérelt meg, a mit valamikor egy cirkuszbeli akrobatától tanult. Lekapta a fejét s mint egy vadbika dőfött bele a néma gyomrába. A kis paraszt olyan puffanással vágódott végig a gyepen, mint egy meglőtt szarvas. Sikerült a csel.

Gál Ferencz rátérdelt. A mint levegőt kapott, elmúlt a halálfélelme, megint az a bátor férfiú volt, a ki nem csinál félig semmit sem. Gyorsan, mint a villám, leoldotta a szíjját s hátrakötötte a néma kezét. Mikor a nyomorult feleszmélt, ártalmatlanná volt téve.

Az erdész felvette a karabélyát, melyet mikor a lóról leugrott, a fűre dobott volt, s neki szegezte a némának.

— Indulj előttem hazafelé, mondta. Ha egy gyanús mozdulatot teszesz, beléd lövök.

S az ezalatt egészen megfeketedett éjszakában hajtotta maga előtt az orgyilkost, a ki buta közönynyel ment előre.

Otthon már türelmetlenül várta az erdészt az öreg Trézsi.

— Jézus Mária, mi történt? sipította, mikor azok a kapun beléptek.

Gál beterelte a némát a szobába s ott levette kezéről a szíjját. Most már el nem szökik, amig vasat nem kap. Kiszólt Trézsinek, aki félénken ácsorgott az ajtóban: »hozza be csak a vaskeztyűket«. (Ezeket is Boros ajánlotta a figyelmébe.)

Amint a néma szabadon érezte magát, elkezdett ugrálni, mint egy bolond. Bambán kaczagott s a szeme könybe lábadt.

— Mi lelte ezt?

Trézsi bejött a lánczczal, de alighogy a néma meglátta, hozzáfutott s vad taglejtésekkel, állati ümmögéssel elkezdett neki valamit magyarázni.

A kezével hadonászott, mintha csépelte volna, dohogott, csuklott; mutogatott a földre az égre, az erdészre; lázasan keresgélt a tarisznájában s kivett belőle egy vasszeget, azt is mutogatta Trézsi asszonynak, a ki mindinkább elérzékenyedett.

— Szegény! — na, te szegény!

— Mit motyog? kérdezte az erdész türelmetlenül.

Az öreg asszony félvállról végig nézte, azután oly hangon, mely egy csöpp tiszteletet sem árult el, rákiáltott:

— Csak hallgasson most maga! most ezen van a sor.

S megint elkezdett ümmögni, dohogni, gesztizálni a némával, a kinek minden újabb meg újabb mozdulatára, jelbeszédére, megsóválta a fejét.

Mikor a néma »elhallgatott«, az öreg Trézsi odaszólt az erdésznek

— A Czakó fiú, a ki Boros urat le akarta lőni, megszökött a börtönből s az öcsésével itt bujkált ma. Ez a nyomorék hallotta egy nagy fa mögül, mikor arról beszéltek, hogy boszút állnak, lelövik az erdészt. Épp' akkor lovagolt maga arra. Azok nem tudták, hogy maga nem a *másik*; ha a sötétben a közelökbe kerül, bizony nem virradt volna rá új hajnal. Azért nem engedte a néma, hogy tovább menjen. Most köszönje meg neki.

A bárgyu Burián folyvást integetett, hogy úgy van! úgy van! Szinte kiabált a szeme.

*

Az orgyilkos Czakót, a szökevény rabot, még akkor éjjel elfogták az öcsese lakásán. Bevallott mindent, pedig csak a néma tanuskodott ellene.

1851

/ 1866 /

Csörsz és Penyige.

— Csörsz!

— Hallom.

— Gyere csak ide és tartsd le egy kicsit az orrod: mit látsz?

Csőrsz lehajolt s nagy bűzgalommal kutatta át a sűrű fűvet. Egyszer csak megakadt a lába valamiben.

— Hohó! hisz' ez hurok!

— Persze hurok, még pedig drótból; az ózet is megfogja.

— A vadorzók . . .

Ezt Csörsz mondta, de rögtön elhallgatott s belebámult az erdőbe, mintha valami tanácsot remélne a fáktól. Társa, a bibirecsős Penyige, szép csendesen elővette a taplót, meg a kovát, neki esett az aczéllal s dühösen verte a szikrát, míg rá tudott gyujtani.

— Látod Csörsz, ez így nem jól van; a gazemberek minduntalan elvisznek egy-két vadat; ha az uraságnak a fülébe jut úti-laput köt mindkettőnk talpára.

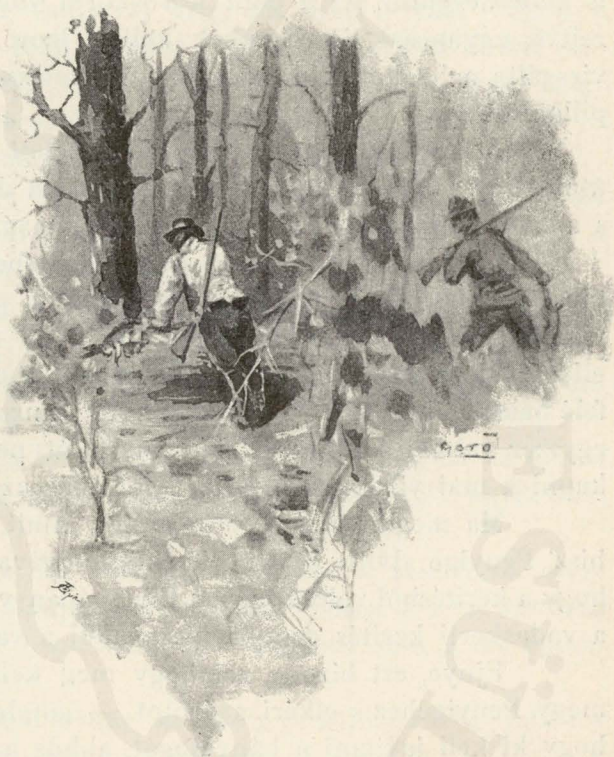
— De hát mit csináljunk? Van félesztendeje, hogy nem láttam közülök egyet sem; nem is nagy gyönyörűség velök találkozni; tudod, hogy Onucz minden gondolkodás nélkül beléd lőne.

— Na-na! kettőn áll a vásár; a mi kezünkben is puska van; egyébiránt nem adok egy hetet s megmutatom, hogy beszámolok neked a vadorzóval.

Már alkonyodott s a két erdővédnek még meg kellett kerülnie a maga járását. Penyige röviden üdvözölte társát s indult befelé az erdőbe. A bodor pipafüst jó darabon mutatta az útját. Mikor már nem látszott belőle egy csöpp sem, Csörsz haragosan döfött egyet a földre a puska tusával.

— Ebadta! nem elég, hogy folyton-folyvást az utamban van, de még a hurkot is elvitte. A legjobb hurkomat.

Elkezdett tünődni a régi jó világon, mikor szabadon hordta az uraság vadját a piacra, nem kérte számon senki; őzzel, nyúllal nem törődött a susogó-erdőben más, mint az isten, a ki táplálta, meg ő, a ki elfogta, lelőtte.

Most valami fiatal kölyök kezére ment a birtok; az él-hal a puskáért, meg a vadért; inkább a fülét vágatná le, semhogy egy rongy nyulat más valaki vigyen el az ő erdejéből. Most már a szegény embernek nincs itt semmi mulatsága, de még keresete sem igen akad. Az uraság úgy tett, mintha nagyon méltányos volna s könnyíteni akarna az erdővéd dolgán, hát rendelt mellé még egy másikat. Mintha nem lehetne azt könnyen kitalálni, hogy az egész komédia csupán arra való, hogy legyen a közelben mindig egy pár szem, a melyik vigyáz rá, ügyel minden mozdulatára. Az, hogy bosszuságában visszaadja a kölcsönt s ő ugyancsak odasandít a czimborája tíz körmére: éppen kívánatos az uraságnak. Csörsz bozontos szemöldökére húzta a kalapját s vagy negyven lépéssel beljebb ment a vágás szívébe. Ott egy jól kiveret vadcsapás vitt, egy ponton öt vagy hat irányból is kereszteződött. Az a pont köröskörül volt rakva nyúlhurokkal; gyönyörűen el voltak rejtve, ugyancsak jó szemnek kellett lenni, hogy keresetlenül észrevegye. Csörsz sorra vizsgálta a hurkokat s egyszerre örvendezve kiáltott fel: az egyikben gyönyörű süldőt pillantott meg.

A szegény állat hajnal óta lehetett fogva, még élt s Csörsznek fültövön kellett ütnie, hogy örökre elcsendesítse. Azután a derék erdőőr rendbe szedte újra a hurkokat s a nyulat fejével lefelé csüngetve vitte magával.

Máskor az eféle tiltott gyümölcsöt beszokta dugni a tarisznyájába, a hol sok-sok tapsifülesnek, fáczánnak meg fogolynak a porhüvelye volt már elrejtve az idők összevisszaságában; de most nem gondolt ilyen óvatosságra; hisz' a gaz Penyige, az ő halálos ellensége, valahol az északi széleket bujja e pillanatban, holott ő meg a déli szálerdő felé halad. Mióta ez a Penyige idekerült, nincs egyetlen nyugodt pillanata sem. Mégis kiszülhet egyszer valami s akkor fel is út, le is út, pedig ilyen nyugodalmas hivatalt nem könnyű kapni a mai világban. Meg is halna már az erdő nélkül.

Ma megint csak egy hajszálon mult a veszedelem. De talán el sem mult, mert hisz' Penyige elvitte a drót hurkot magával; ha nagyon jól megnézi, könnyen rá jön, hogy a kerítésből való. Éppen a minapában volt nagy csetepaté, hogy valaki mind elhordja a vadaskerti kerítés drótját, kiszabadul a vad s elbarangol az idegen erdőségbe.

Ejnye, ezt bizony valahogy meg kellene akadályoznia. Valami ürügygyel visszamegy Penyigéhez s elkéri a drótot, — gondolta. — Hazudik neki egyet; majd azt mondja, hogy ki kell javítani a kányafogót, ahhoz az a darab éppen jó lesz.

Megfordult hát nagy szórakozottan, folyvást azon törve a fejét, hogy miképen kezdje el a beszélgetést azzal a rabló Penyigével.

Az idő őszre járt, korán esteledett; a holdvilág szépen kibujt a fák mögül s fent ragyogott az égen. Itt-ott valami trillázó tücsök pörccögött, ennyi volt az egész lárma, madárdal nem zengett sehol az erdőben.

Csőrsz csak ment hallgatagon a maga útján s hogy kurtábban érje a Penyige viskóját, lekanyarodott a völgybe, melynek az alján gyönyörű szép, keskeny rét vitt végig az egész erdőn. A réttől jobbra-balra vadban gazdag sűrűség terült, néhol felkapaszkodott a dombra, máshol keskeny nyelv alakjában nyúlt le az erdőbe.

Más valaki, aki még nincs hozzászokva a természet e bágyadt éjjeli arcának a csodálásához: lefeküdt volna a puha, illatos réti fűre s órákig nézte volna az erdészél feketeségét, a holdfényben fehér kisértetként remegő nyárfát; a fák fölött libegő ködöket; — de Csörsz az effélékkel régen torkig volt s most éppen sokkal jobban szeretett volna a vacsorájával torkig lenni.

Hol járt mindenfelé az esze, azt az isten tudja. Nagyokat csetlett-botlott, minthogy a réti ösvény a fák éjjeli árnyában nem igen látszott, s végre bekerült a legjobb özvál-

tóra, a hol hajtóvadászatok idejében mindig hárommnyi őzet lehetett lőni, mint akárhol másutt. A mint az első fordulót elhagyta, hirtelen meghökkenve állt meg. Nem messze tőle, egy ember guggolt a földön s nagy búzgósággal dolgozott valamin. Csörsz sokkal gyakorlottabb volt az effélékben, semhogy rögtön ki ne találta volna, hogy hurkot rakott le az az ember.

A holdfény rásütött széles hátára, nagy erős férfinak kellett lennie; nem is sejtette, hogy valaki van a közelében, nagyon nyugodtan és meggondolva végezte a maga feladatát. Csörsznek szinte hallhatóan dobogott a szive. Ez nyilván a vadorzó, talán éppen a hirhedt Onucz, a kiról azt mondják, hogy már vagy három erdővédet küldött a másvilágra, de nem tudták egyszer sem rábizonyítani.

Igaz ugyan, hogy van a vidéken ilyen vadtolvaj elég, de inkább csak feljebb a hegyek közt, a hol a nagy vad lövése sokkal több hasznot hajt. Csörsz ugyan beszél vadorzóról, a hol csak lehet s a mennyit csak lehet, de önmagában meg kell vallania, hogy elevenen még soha sem látott egyet sem. Legkevésbé pedig az erdőben.

S most ime itt van egy, pedig ő azt sem tudja, hogy mit kezdjen vele.

Arra egy pillanatig sem gondolt, hogy valami kárt tegyen benne; itt lehetnek társai, akik szörnyű bosszút állnának barátjukért. Szerette volna bácsinak szólítani, de a háta közepéről nem igen lehet az embernek a korát leolvasni.

Végre is abban állapotodott meg, hogy »barátom«-nak fogja titulálni s legalább annyit megkérdez tőle, hogy mit akar itt?

A kérdés felesleges ugyan, mert a felelet benne rejlik a szituációban, de hát okosabb kérdés Csörsztől sehogy sem telt most ki.

Egy félpillanat múlva okvetetlenül meg is szólítja vala a vadorzót, ha az éppen el nem készül s fel nem áll a földről. Egyik kezében egy gyönyörű süldő volt, úgylátszik, az imént vette ki az egyik hurokból.

Azután megfordult és — sóbálványnya meredve bámult arra a kisértetre, mely mintha az égből pottyant volna eléje, Csörsz alakjában rettegte. Csörsz is nem kevésbé volt megilletődve s tágra meresztett szemmel bandzsított a »vadorzó« felé, a ki éppen úgy csüngette a nyulát, a hogyan ő.

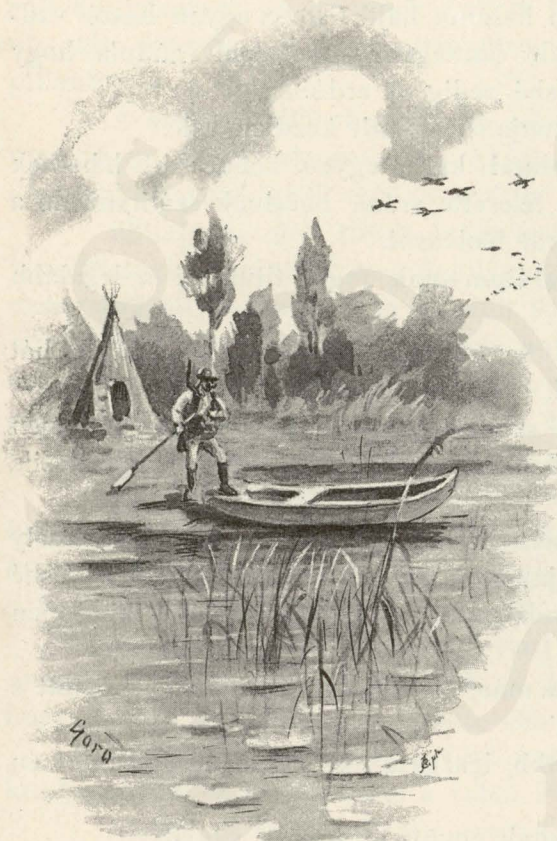
Utóljára is Penyige volt az, (ki nem találta már ki eddig?) a ki szóhoz jutott s ráförmedt a kedves barátjára.

— Vén ostoba! mit ijesztgetsz? Gyere inkább, igazgasd össze a drótodat, mert én nem igen értek kozzá.

S azontúl Csörsz és Penyige nyugodtan lopták együtt az uraság vadját.

A vad-ember.

Gencsy Boldizsár egy lápszéli faluban lakott, a hol birtokos volt.

Nem vala egyéb gyönyörúsége a föld hátán mint a pipája, meg a puskája; abból merítette a vigasztalását, ezadta neki a szórakozását. Gyilkosa lett volna, a ki bármelyiket is elkívánja tőle.

Egyébiránt békességgel megfért mindenki-vel s csupán egyetlen egy embert mondhatott haragosának. Ez az egy pedig a »vad-ember« volt. A vad-ember kerülte a lakott helyeket; örökké csak a lápot, meg a gatz bujta; ha bevehette magát a cseretbe, néha napokig se látták; afféle pákász-természet, csakhogy még mogorvább, visszavonultabb életű, mint a többi lápi ember. El-elvegyült a gulyások, kondások közé; meghallgatta, hogy milyen odakint a világ sorja, azután visszasonpolygott a nádba és fogta megint a csikot, lőtte a vadlibát, meg a kócsagot.

Ez a kócsagpusztítás nagyon fájt Boldizsár-nak. Valahányszor megtudta, hogy a vad-ember megint kihozott a nád közül egy fehér madarat, közel volt dühében a megpukkadáshoz. Annál

inkább bántotta a dolog, mert a pákász többnyire az ő lópján lőtte a királyi vadat. Bent, a legsűrűbb sűrűben, a hova senki utána nem mehetett, a hol ugyan a jó Istenen kívül útját nem állhatta sem erő, sem hatalom: ott duhajkodott a vad-ember az egyedül ő ösmerte vizeken.

E miatt nagy elkeseredés lakott iránta a Boldizsár szívében. Meg is üzente neki, hogy ha a Czikornyásban éri, egyenesen lenyúzza a bőrét s csak azután kezdi elevenen megsütögetni. Ez a Czikornyás volt tudniillik a legjobb vadváró terület; egy félreeső labirintos-zúg a lápon, a hova millió számra húzott a vizi-madár s a melynek a közepén egy kis szigetecske emelkedett ki, csak akkora, hogy egy nádkunyhó, meg egy kéregcsónak elférhetett rajta.

Egyszer, forró nyáron, a hogy kint bogarász Boldizsár a láp szélén, meglát a kék ég tiszta levegőjében úszni három hófehér madarat. Gyönyörű szép kócsagok voltak, lassan

ereszkedtek lefelé a lápba, a Czikornyás környékére. Egy kis szénaboglya mögül nézte a dolgot Boldi. A mint félrefordítja a fejét, látja, hogy az ér csücskénél ott áll a vad-ember s kezét ernyőként a szeme elé téve néz a kócsag után. Azután hirtelen beugrik a lápi csónakba, megnyomja a tolórudat s nyomban eltűnik a nádas közt.

Boldinak kedvére volt a dolog. Most valahára a keze közé juthat a gazficzkó. Több mint bizonyos, hogy a Czikornyás felé iparkodik, a hol a nád közé becsúszik majd, mint a kígyó, ott lesi nagy kitartással, még nagyobb ügyességgel, míg ellőhet vagy egyet a hófehérek közül. — Testes ember létére nem áttalott futni a maga csónakjáig s tíz perc múlva csendesen, lehetőleg zajtalanul, útban volt ő is a Czikornyás felé.

Tudta a járást, nagyjából tájékozta magát az ereken mindenütt, elég vadkacsát lőtt már ott. Haladt előre nyugodtan, ámbár meglehetősen izzadva, mert az ő keze bizony nem igen szokta meg a tolórudat, kivált ilyen meleg időben.

Nagyon sokáig tartott az útja; úgy tetszett neki, hogy már el kellett volna érnie a célját, hisz' jó egy óra óta taszította a csónakot befelé. Megállott hát s kissé körülnézett. Nagyon ösmerős volt ott minden; a vékony erek, a nádtömbök alakjai: mind látta ő már azt. Lehetetlen, hogy eltévedt volna. Tovább akarta folytatni az útját, mikor egyszerre azt veszi észre, hogy szemközt vele három nagy fehér madár közeledik egyenest feléje. A kócsagok voltak. Boldi nagy hirtelenséggel leguggolt a csónak fenekére, a magas nád jól elfödte, onnan pislogott fel óvatosan abba az irányba, a melyből a madarakat várta. Egy örökkévalóság volt ez a várakozás, de nem történt hiába. Mint három hófehér zászló, úgy lengett el fölötte a három kócsag, alig ötven méter magasságban. Boldi lázasan emelkedik fel a csónakban s ló, de abban a pillanatban megcsúszik s félrerántja a csövet. Kétségbeesve küldi a megriadt madarak után a másik csó tartalmát. Isten csodája! az egyik közülök kiválik s lassú oldalgással ereszkedik lefelé a lápba. Boldi azt is látta, hogy a hol leesett, jól megzurbolta a sűrű nádat.

Vesd el magad utána! — csepp hija volt, hogy ki nem ugrott a vízbe. Neki vágott a csónakkal a nádnak, s iszonyú erőfeszítéssel, toronyirányt verte magát a csereten keresztül. Fáradtságát siker koronázta; halálosan kimerülve eljutott végre arra a pontra, a hol a kócsag leesett. Ott találta a felséges madarat egy hajlós nádtömbön, mozdulatlanul.

Kimondhatatlan volt az öröme, hamarosan száraz nádágyat vetett a csónakban a szép zsákmánynak, kinyújtóztatta rá, betakargatta kákával, hogy a légy ne bántsa, ő maga pedig elmaradhatatlan szilvóriumos üvegjéből jót húzva, megpihent.

Szerencséje kibékítette az egész világgal; ebben az órában megfélekedett minden haragjáról. Nagyon szépnek találta a hináros vizet, melyen néhol fehér lápi liljom ringott. Lassan betolta a csónakot az árnyékba s ott elkezdett vidáman pöfékelni, közben pedig nézte, hogy micsoda nagy gyorsasággal lohol lefelé a merü a zöldesbarna mélységbe, ahol valami különös, ösmeretlen erőtől való mozgás folyvást himbálja, taszigálja az ingovány fenekén élő növényt. Csak akkor hagyta abban ezt a tünődő mulatságot, mikor beesteledett s a tömérdek szúnyog egyszerre rátámadt, majd megette.

Az ég kissé felhős volt, a hold hol kibukkant, hol megint elbujt. Messziről a bölömbika bűgása hangzott, közelében egy szárcsa sikkantott, fönt a szürkés-kék levegőben sipolt, suhogott az ide-oda húzó lápi szárnyas. Hamar összeszedte magát s indulni akart.

De merre?

Van úgy néha az ember még városban is, olyan helyen, ahol ezerszer megfordult s ahol a házak meg az utcák változósága szinte kiabálva tájékoztatja, hogy egyszer csak összekeveri az égtájakat, megfordítva látja a világot, az irányokat s erőnek erejével hátra indul, mikor pedig előre akarna menni.

Boldizsáron is ilyen különös megzavarodás hatalmasodott el.

Azt sem tudta, merre van észak, merre van dél. Tanakodott egy ideig, hogy honnan is került ide? hátha arrafelé menne vissza; de csak nem tudta kisütni. A láp szörnyen egyforma minden irányban; még sohasem érezte magát ilyen elhagyottnak és tájékozatlannak benne. Nem tudott határozni. Ha tovább mozdul, vesztébe indulhat; ha itt marad, megeszi a szúnyog. Mindenekelőtt újra kicsiholt s rágyújtott: hátha a füstben terem számára egy jó gondolat? A mint így töpreng, furcsa füttyszó üti meg a fülét.

Mintha a lápi madarak tilinkózni tanultak volna; valóságos egymásba olvadó füttyhangok azok, melyekből egyszer csak valami dallam lesz.

Mi lehet az?

Boldi nem birt a kíváncsiságával. Megindult csónakjával a hang felé, egy nyílt ér vezetett arra. Óvatosan csúszott előre a nád közt, meg-megállott, mikor a holdvilág nagyon is elbujt a felhők közt. Jó ideig tartott, míg ezzel a lassúsággal kivergődött az első rónavízre, de akkor nem bánta meg, hogy a különös füttyszó után indult.

Ott volt előtte a rónavíz közepén a czikornyásbeli kis sziget, a mit annyira keresett. Rajta a nádsátor; a sátor előtt ült a vad-ember s önfeledten fújta tilinkóját.

Boldit annyira meglepte ez a látvány, hogy egy kis ideig mozdulatlanul hallgatta a különös zenét. A vad-ember mesterien keverte bele az ő soha nem hallott, vagy végkép kifogatott nótáiba a láp hangjait, a póling bánatosan csengő szavát, a bibicz jajgatását. Az éj csendjében olyan volt az, mintha a láp lelke jött volna fel a poshadt vizekből sóhajtozni, sírni, panaszkodni vagy tán csúfolódni.

Csendesen közeledett Boldi a kis szigethez s a mint hátulról odaért, hirtelen kiugrott a csónakból s átnyalábolta a vad-embert. Az, a milyen bátor volt különben, most elkezdett reszketni s tilinkóját a vízbe ejtette.

Boldi a helyzet magaslatán volt; látta, hogy valami magasabb hatalomnak nézik, azt meg érezte, hogy ebben az elhagyatott világban, e mellett a megdühösített pákász mellett, nagy veszedelmére lenne a gyöngeség, olyannak mutatta hát magát, mint egy hadvezér, a ki nagyszerűen kieszelt tervvel nyerte meg a csatát.

— Most itt van kend úgy-e, a kezem közt? (Bizony azt gondolta pedig magában, hogy tulajdonképen ő van inkább a vadember keze közt.)

A pákász csak dűnnyögött. — Ereszsen el az úr! Nincs nekem az úrhoz semmi közöm.

— De van nekem te hozzád, ebadta! Ha ellövöd a libámat, ruczámat, kócsagomat, hát most számolj vele; most megcsiptelek az orrvadászságban.

— No hát csak most az egyszer ereszsen el, nem lát engem azután többet itt. — S készült, hogy majd beszáll a csónakjába.

De csak ez hiányzott volna Boldizsárnak. Hát akkor ő hogy talál haza innen? Itt még igazán megeszi a szúnyog, meg a piócza. Ez a gazember is visszajön, leüti, lelövi bosszúból, vagy hogy a holmijához jusson. Ki tudja azt meg valaha, hogy mi történt itt a láp szívében? Hirtelenében ki kellett eszelnie valamit, ha mindjárt valami nagy hazugságot is:

— Nem oda Buda, édes fiam! Ha már itt lestem rád annyi ideig s kifáradtam bele, én biz nem tolom a csónakot vissza. Állj csak ide elem szaporán és indíts kifelé. Ha rosszul lendítsz, meglátod, hogy menten megúsztatlak!

Kannibáli ábrázattal mondta ezt; a vad-ember elhitt belőle valamit.

— De hát a szélen útnak ereszt-e majd?

— Ha megesküszöl, hogy soha többet közelébe se jössz a Czikornyásnak. Nem neked tenyészttem én a kócsagot, te betyár!

G. K. N. G. E. R. 2 0 0 5 C. M. V. P.

Pataky László eredeti rajza.

A vadember tanyáján.

A pákász ugyancsak kimeresztette a szemét erre a beszédre. Új volt előtte, hogy a kócsagot is tenyésztteni szokás. Utóljára sötét arcczal belépett a csónakba, megvetette a lábát s nagyot lökött a sziget partján a tolórúddal.

— A nádas mellett mozogj! — vezényelt Boldizsár, nagyszerűen tüntetve a hideg vérével, azután keményen megnyomva a szót, hozzátette: — ha eltalálnád az utat hibázni, belefektetlek a hinárba!

A vad-ember kelletlenül húzódott a nádas közelébe; fogadni lehetett volna rá, hogy az volt a szándéka, hogy a rónavíz legmélyebb pontján megbillenti a csónakot, hadd úszszék az úr, míg bele nem szól a hinár, a mely lehúzza a pióczák közé. Hanem a kemény hang imponált neki; az is ért valamit, hogy ez a bátor ember bemert menni *ő érte, egyedül, éj idején*, a láp közepébe. A ki ezt megteszi, az nem ijed meg az árnyékától, az beváltja a fenyegetését. Igazán egy örökkévalóságnak tetszett, míg az éj homályában s csendjében végig mérték a kis csónakkal a lápot. Rá kellett hagyni a pákászra, hogy válaszsa az utat; rettenetes volt az a gondolat, hogy hátha feneketlen kátyuk közé evez a gazember, a honnan nem lesz szabadulás! . . . Egyszer rá is kiáltott, mikor úgy tetszett, hogy kissé tétovázik: »vigyázz!« — a vad-ember megdöbbsent s visszaterelte a csónakot az előbbi irányba. Ebből is kitűnt, hogy rosszban fő a feje! Csak egy pillanatnyi ellágyulás, csak egy jel, a miből észreveszi, hogy Boldi megijedt s hogy az élete az ő kényére-kegyére van bízva s a »kócsag tenyésztő« aligha látja többé a lápszéli falut.

Egyszer csak a lápi moszatolás hangjára elvakkantja magát egy kutya a parton. Alig lehetett tőlök ötven lépésnyire. Akkor megállott a vad-ember.

— Itt már nem mozog a csónak, a hol zombikos, lépve is kimehetünk rajta.

— Jól van fiam, nesze a kócsag, hozd utánam szépen, hogy baja ne essék.

A harmatos mezőn még egyszer megállottak; Boldi odaadta a kulacsát a vad-embernek, a kinek erre kiderült az arca.

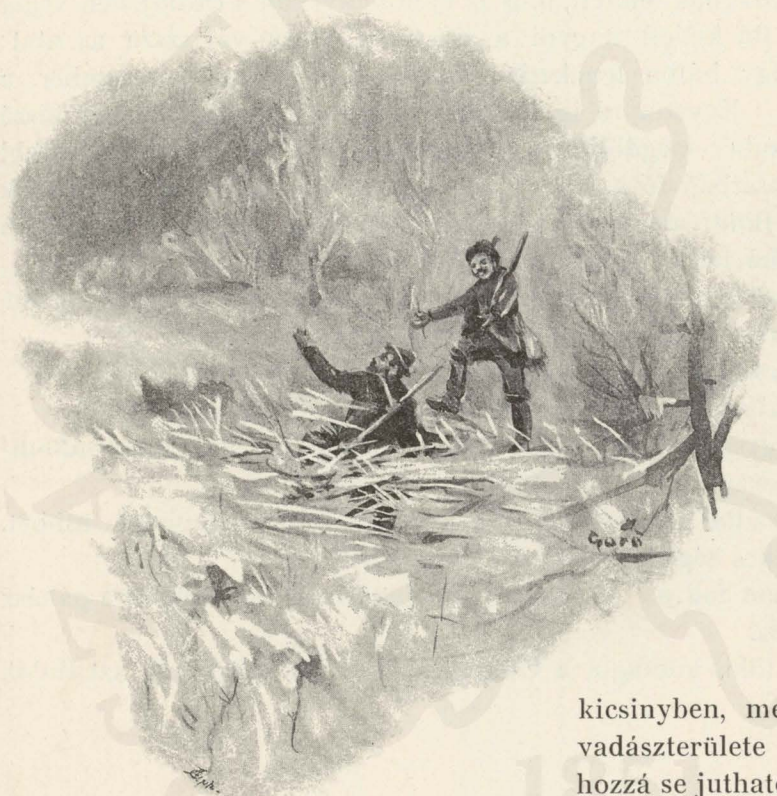
— Nesze fiam, tudom elfáradtál; hanem a Czikornyásban meg ne fogjalak többet, mert akkor deres paripára ültetlek s téged verlek el a lovad helyett.

— Ne féljen téns uram, nem fog meg többet a Czikornyásban, dönnyögött a pákász s visszalábolt a zombikon a lápba.

Nem ígerte, hogy nem ló több kócsagot a Czikornyásban; de mit bánta azt Boldi, csak hogy egészséggel hazakerült.

Borbolya esetei.

Vannak emberek, a kiknek sohasem tetszik az, a mi az övék s mindig a másé után kapaszkodnak.

Ösmertem egyszer egy négyezer holdas földesurat, a ki örökké a gazt bujta, de hacsak tehette, nem a magáét, hanem a szomszédját. Boldog volt, ha a határárkon túl ellóhetett egy pár rongyos fűrjet, ha pedig valami fáczánkakast vagy ózbakot tudott lopni, olyankor meg éppen ünnepet ült.

Efféle ember vala kicsinyben Borbolya kántor is. Azért kicsinyben, mert a derék férfiúnak semmiféle vadászterülete se lévén, máskép mint orozva, hozzá se juthatott ahhoz, hogy a puskáját kisüsse. Már pedig Csesztelnák Johann, az uradalom cseh

jágere, borzasztó módon szemmel tartotta s hacsak meglátta is puskával valahol, már jelentést tett ellene.

Ennek a nagy fenekedésnek meg volt különben a maga jó oka: nagyon elkeserítette a jágert Borbolya a cserebogarakkal. Ha valahol a faluban találkoztak, hiába kísért Csesztelnákot a segédje, vagy hiába kísért Csesztelnák valami úri vendéget, a kinek a gróf megengedte, hogy bejárja a határt: Borbolya el nem mulasztotta, hogy kegyetlen vidámsággal meg ne kérdezze:

— Ohó, Csesztelnák szomszéd, legelnek-e még a cserebogarak?!

Egyszer nagyon berugatták a szegény csehet a fiatal grófok s valamelyik elkövette vele boros fővel azt a rossz tréfát, hogy mikor tökrészegen aludt: szépen, czikkczakkosan, csillag-formára körülnyírta a vörös szakállát. Éppen május volt s a temérdek cserebogár úgy röpködött este rajokban, mint a szúnyog. Másnap ráfogták, hogy a cserebogarak legelték le a jáger szakállát. Csesztelnákot akkor félig megütötte a guta s nem is tudott a bajából

egészen kigyógyulni soha, mert a mikor már üdülni kezdett, bizonyosan az útjába hozta az ördög Borbolyát, a ki megint a pukkanásig bősztette a cserebogarak iránt való érdeklődésével.

El lehet gondolni, hogy micsoda gyönyörűség volt az egyrésről, és micsoda megdöbbenés másrésről, mikor egy kellemes, kissé borultas szeptemberi napon megpillantotta egymást Csesztelnák és Borbolya a gróf nyulásában.

'Iszen szabad volt azon keresztülmenni mindenkinek, mert út vitt át rajta a faluba; de az már nem volt szabad, hogy annak, a ki ott barangol, puska legyen a vállán s szép kövér süldő füle lássék ki a tarisznyájából, mert ezek a körülmények könnyen megkivánták a magyarázatot.

Borbolya látta az erdész arcán a kaján gyönyört, melyből bizonyosra vehette, hogy a spanyol inkvizíció hóhéraitól könnyebben szabadulhatna szép kéréssel, mint ettől az annyiszor csúffá tett, boszúvagyó csehtől. Szaladni hát nem volt tanácsos, mert semmi sem biztosíthatta arról, hogy nem durrant-e belé egy pár töltést az a vörös hunczut. Végső aggodalmában a kétségbeesés egy eszmét adott neki.

Úgy tett, mintha nem vette volna észre Csesztelnák Johannt, lehajtotta a fejét s ment előre botorkálva, dülöngözve, mintha részeg lenne. Még danolni is kezdett, akadozó, borízű, ordító hangon:

»Galagonya . . . kökiny — szár! . . .
A szeretóm . . . csapo — dár! . . .«

Jól megnyomta az utolsó szótagot s nyögött utána egyet, hogy szebb legyen.

Csesztelnák látta, hogy girbe-görbe útjában is felé ront beborozott ellensége, hát előre nyújtotta a karjait, hogy valamiképen az ő nyakába ne bukják. Mikor jó közel volt, rárivalt:

— Hé! . . . Porpoja, hé! megállsz egy kicsit.

A kántor felnézett, lekapta a puskát a válláról s kiszolgált őrmesterhez illően, oly mozdulattal, a milyennel valamikor szuronyt szegzett volna az ellenségnek, megrohanta a jágert.

— Ki vagy? utonálló! . . . dadogta nehéz nyelvvel.

Csesztelnák megvakarta a fejét.

'Iszen ez ittas. Most mit csináljon vele? . . . Pedig milyen nagy gaudium lett volna maga előtt hajtani, mint egy fatolvajt!

— Hé, Porpoja, — mordult a kántorra elégedetlenül, ne csinálsz itt olan naty lármát, 'iszén elkergetsz vele mind a nyulakat. — Hun ittad magadat olan részegre?

A kántor kancsalul pislogott s nagyban kereste, hogy kinek nyujtsa a kezét.

— Szerbusz . . . szerbusz jáger! — Szerette volna hozzátenni, hogy legelnek-e még a cserebogarak? de most nem merté. Olyan erős a cseh, mint egy stájer bika, még elpáholja itt, aztán mehet panaszra a jó Istenhez, a ki egyetlen tanuja lenne a kázusának. Hát inkább danolt megint.

»Galagonya . . . kökiny-szár!«

— Fogsz be mindjárt azfat a nagy száját? — förmedt rá Csesztelnák. — Mars be előttem a dutyibe, mer' ugyi, hogy itt pukkantottál agyon aztat a slézingert?

De már erre a gyanusításra vérszemet kapott Borbolya.

— Ejnye ni, te jöttment nyúlakter! hát hun van ez a nyuszi megbijjogozva?... He!... Falusi nyúl ez, nem grófi! he!...

Tántorogva kirántotta a nyulat a tarisznyájából s odadörgölte az erdész orrához. Csesztelnák Johann prüszkölni kezdett a felszipantott nyári nyúlszörtől.

— Kruczi... Porpoja!... Vidd el előlem azt a macskát. (Boszuságában eszébe se jutott, hogy a falu határában nem tenyészik még az urasági lapin, az a kis hitvány tengeri nyúl, a milyen a tarisznya fenekéről kikerült, mezei süldő helyett.)

Borbolya visszanyomkodta a nyulat a helyére s kivette a tarisznyából az üres szilvóriumos üveget.

— Ne, jáger, igyál!

Csesztelnák megszagolta az üveg száját s tünődve mondta: Ez jó lehetett — neked. De most pakolsz, indulsz, nem hagylak el itt, mert felgyujtod a pipáddal az erdőt. Mars!!

»Galagonya... kökiny-szár!...« visszhangzott megint a széles, sűrű erdő. De már kimozdult helyéből a két ember; Csesztelnák nagyokat lökött Borbolyán, úgy taszigálta előre; csakugyan szívesebben belökte volna valami bokorba, hadd aludja ki magát. De hátha kár esik benne, pedig a vesztét még se vette volna a lelkére.

Mentek, mendégéltek; jó út, rossz út, mindegy volt Borbolyának, ő csak csetlett-botlott, néhol megállott s megölelte a jágert, a ki sehogy se tudott szabadulni a csók-jaitól, hát inkább, hogy hamarabb készen legyenek, visszacsókolta halálos ellenségét.

Hogy a völgybe jussanak, a hol a falu volt, legrövidebb úton metszeniök kellett a »Varjúszállást«.

Egy kis domb volt az, melyen vagy tíz-tizenöt magas, sudar jegenye nyúlt az égbe. Ősz felé százával hált azon a csapatokba verődött varjú. A domb körül nagy területen járhatatlan tuskés bozót volt, jó tanyájok a ragadozóknak.

Itt már nem igen fészkelte a fáczán; ha idevetődött egy-egy fészkelő fáczántyúk, azt elkaparította a róka, meg a vadmacska, mindjárt. Még farkas is kölykezett a dagonyán túl, a sziklatömb aljában; rongálta, fogyasztotta az ózállományt; úgy irtották, a hogyan lehetett: méreggel, veremmel.

Csesztelnák most is rendben tartatott egy pár vermet, ámbár ilyenkor legkevesebb volt a kilátás, hogy a vad, mely mindenütt terített asztalt talál, rendes csapáján belebotoljék.

Mikor a Varjúszállás közepére értek, megszólalt Csesztelnák:

— Vigyázz Porpoja!... neki ne menj, ott van melletted a farkasverem.

A kántor csak azért is bambán lódította magát abba az irányba: hun, te?

A jáger látta, hogy a boldogtalan kántor ingadozik s fejjel előre hajolva, minden pillanatban rábukhatik a vermet befedő galyakra. Ijedten ugrott hozzá, hogy visszarántsa; abban a perczben Borbolya megbotlott, elesett s olyan ügyesen hempergett a jáger lábára, hogy a szegény cseh jókora gáncsot kapva, átkalimpált rajta s hosszában rázuhant a verem tetejére.

Egy másodperczig recsegett-ropogott a vékony galyszövedék, éktelen ordítás halatszott s Csesztelnák Johann eltűnt a Tartarusban.

Borbolya megszeppent egy kicsit. Hátha nyakát törte az árva? De mikor hallotta, hogy Csesztelnák szuszog és káromkodni kezd, megnyugodott. Tótágast állott és buk-fenczeket vetett örömeiben, aztán folytatta tovább hiven a szerepét:

— Hej!... jáger! hol vagy, te jáger?! — üvöltözött. Csesztelnák nagyokat kurjantva hívta:

— Gyere idebb, te részeges akasztófa, te nyiri bicska, te!

Borbolya sehogy sem akarta kitalálni, hogy merről jönnek a földalatti hangok. Mindig tovább és tovább botorkált a veremtől s újra elkezdett danolni, mintha semmise történt volna:

»Galagonya kökinyzár!« . . .

Mikor azután már vagy ötven lépésnyire volt a Csesztelnák siralomvölgyétől, lába közé kapta a nyakát s gyorsan átlóholt az urasági erdőn. Vitte magával persze a tarisznyát is a nyúlal.

A kerülőháznál megállott.

Az öreg Bikos ott hallgatózott már egy idő óta, hogy micsoda mély, döngő vonítás dűnnyög idáig a Varjúszállás felől.

Borbolya egyenesen neki tartott:

— Siessen kend Bikos, ott jöttem el a farkasverem mellett, mennykő nagy ordas, lehet benne, annak a hangja hallik idáig.

A kerülő megcsóválta a fejét.

— Furcsa, 'iszen nem ordít a farkas a veremben.

Azután vállára vette a puskáját s indult a Varjúszállás felé:

— No, mindjárt meglássuk, — dörmögte hitetlenül.

A nemezis.

Majd egy esztendő telt el ezután s a varjúszállási esetet még maga Borbolya is elfeledte. Hisz' a cseh jágernek egyébben főtt a feje, semhogy ráért volna vele torzsalogni, haragot tartani.

Borzasztó kárt tettek tudniillik a vadorzók az északi Sivóban. Alig volt nap, hogy a kerülők valami újabb gaztettőknek a nyomára ne akadtak volna; nem kimélték ezek az erdei rablók sem a vemhes állatot, sem a tojós fáczánt; derűre-borúra lóttek mindent, a mi a puskájok végére került.

Ennélfogva nagy volt ellenök az elkeseredés az uradalomban. Az erdőmester kiadta a rendeletet, hogy meg kell kétszerezni a kerülők számát s ha egy vadorzó kézre kerül, azt gúzsba kötve kell beszállítani a városba, a hol majd elvégzi vele a bíróság a többit. Ez foglalta el jó sokáig az egész erdész-személyzetet.

Rövid időre el is csendesedett a haramia-világ. Azok az alakok, a kikről már messziről megösméri az erdész, hogy nem jóban járnak: eltűnedeztek. A sok kerülő elől nagyon bajos lett volna nekik kitérni, hát, legalább egyelőre, egészen félreállottak az útból.

Szélcsend volt a háromezer holdas vadaskert környékén; csak Dongó, a vén stájer-kopó engedte meg magának néha azt a mulatságot, hogy a kerítésen kívül meg-

hajtogassa a bozótot. Ha kiugratott egy árva nyulat, azt azután lassú koczogással, ümmögő dünyögő nyafogással hajtotta órákig. Ha megunt, abbanhagyta, de a szegény nyúl ugyancsak megemlegethette az exkurziót, mely után, ha megpihent, órákra megmeregtek a tagjai.

Borbolya kántornak éppen oda szögellett a szölleje a Sivó sarkához. A becsületes embernek ez a szőlő volt minden öröme, bátran mondhatnók, hogy élete főczélja. A mi kis ideje hivatalos dolga után maradt, azt kint töltötte mindig a szőlőben. Tavasszal abban gyönyörködött, hogy a kapálás után hogyan nekieredt a venyige a sarjadzásnak. Ha jött a melegebb idő, ott leste a széles gohérlevelek fejlődését, melyek közt már látszott a sörétszemű zöld fürt. Őszszel kétségbe volt esve, hogy mi lesz szüretig a gyönyörű édes fürtökkel, ha a rigó így folytatja a pusztítást? Egész nap a darazsat öldöste s ha meglátott egy húrost vagy egy szőke rigót: rohant mindjárt a présházba a puskájáért s fanatikus dühvel lövöldözött a nyalánk szárnyasokra.

Szószaporítás lenne arról beszélni, hogy bizony egyetlen rigót se puffantott agyon életében. A rigó kis madár, Borbolya kántor pedig valóságos nyúl-söréttel lövöldözött rá. Isten csudája, hogy valami kárt nem tett a szőlőmunkásokban, vagy a kerü-lőkben.

Magányos órák kimondhatatlan élvezete volt az, ha úgy vasárnap, mikor a mise után felszabadult a dolgától, kiballagott a hegyre s az agyagos domboldal gesztenyefái alatt megtelepedve, belebámulhatott a végtelen messzeségbe.

Ott terült előtte a sík mező, a sárga tarló, a kigyózó ér; de kivált a szinte feketébe zöldelő Sivó. A tájék szépsége felköltötte benne a poétikus hangulatot, nagy lélegzeteket vett s meghenger-gőzött a gyepen, mint egy gyermek, a ki alig-alig fér a bőrében. Ily pillanatokban talán még a rigó-nak is meg tudott volna bocsátani, mely az érett gohért a legszemtelenebbül dézsmálgatta.

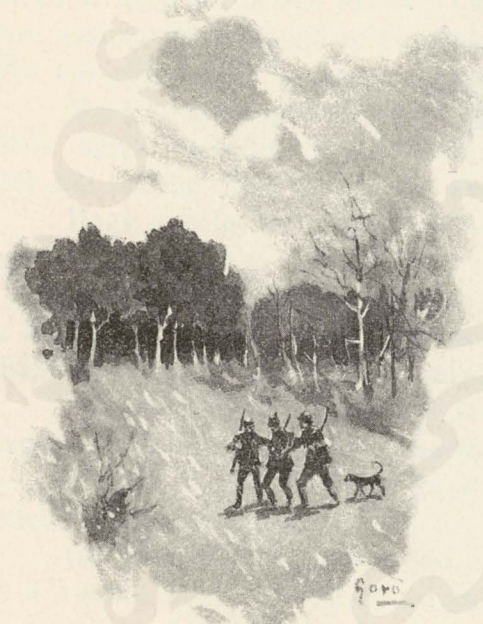
Már jó gohérérés ideje volt, mikor egy ilyen vasárnap délelőtt rendes szokása szerint kiballagott a hegyre, a Sivó szomszédságába. Az erdő széle ligetes volt, onnan még jó messzire látszott a vadaskert kerítése. Hogy ne kelljen a meredek kapaszkodót megmásznia, az erdei ösvényen akart felkerülni a hegyre s átment a liget csücskén.

Andalogva lépdelt, levette a kalapját, s puskáját, — melyet soha se hagyott el, ha a szőlőbe ment, — hanyagul a vállára dobta. Egyszer csak mély, dünyögő vakogás üti meg a fülét. A hang a völgyből jött s egyenesen feléje közeledett.

Borbolya megrezzent. Alapjában véve nem volt ugyan valami nagy vadászember, de azért okkal móddal szívesen elbogarászott a határban, ahol a bérlő szemet hűnyt, ha itt-ott észrevette.

Kivált tengeri-töréskor mindig végigsétált a sásas árkon, mely oly keskeny volt, hogy minden oda menekült nyúlnak okvetetlenül ki kellett előle ugrania, ha csak az agyontiportatás veszélyének nem akarta kitenni magát. Ilyenkor néha ráhibázott egy árva süldőre, melyet győzelmi mámorban úszva vitt haza.

Most megösmerte a kopóhangot s tisztában volt vele, hogy a vad sem lehet messze.

Puskáját ösztönszerűleg vette le válláról s gyorsan egy fa mögé húzódott. Az a gondolat, hogy a grófi tilosban jár, aggasztotta; csak abban reménykedett, hogy hát ha valami ragadozót hajt a kutya; azt, ha lelövi, még hálás lehet érte az erdő gazdája.

De sokkal rövidebb idő alatt, semhogy részletezni lehetne, eldőlt a kérdés. Egy nagy nyúl vágatott ki az árokból s az alacsony bokrok közt gumilaptaként pattogva iramodott Borbolya felé. A szegény kántor magánkívül bámult a gyönyörű jelenésre s eközben villámként futott végig agyán a gondolat, hogy Csesztelnák olajban főzné meg, ha itt most elcsípné. Szörnyű kilátása daczára is úgy járt, mint a gonosz-szokás rabja, a ki megesküszik, hogy holnaptól kezdve megjavul, de ma még a régi bálványt imádja.

Puff! ott feküdt a szegény füles a fűvön, még rúgott vagy kettőt, azután mozdulatlan maradt. Soha Borbolya ilyen alaposan nyulat agyon nem lőtt.

Magában ujjongott, de a szíve fenekén szorongó előérzet támadt.

A puskát bedugta valami gaz közé, azután sietett a nyulat elrejtetni. Nem is törődött a kopóval, mely a lövés által lelkesítve, most már abbanhagyta az unalmas ümmögést s erős csengő hangon hajtotta a nyomot, mely egyenest hozzá vitt.

Alig volt már a kántor pár lépésnyire a nyulától, mikor tapasztalnia kellett, hogy oly akadálylyal áll szemközt, melyre eddig legkevésbé sem gondolt.

Dongó, a nagy stájer kopó, vágatva érkezett meg s morogva vetette magát a nyúlra. Borbolya megilletődve hőkölt vissza.

Egy darabig gyanakvó bámulattal szemlélték egymást. A kutya azt látszott mondani: »Íszén csak ide hozd a plundrádat, majd megszabdalom!« — Borbolya nyilván elértette s hizelgéssel akarta a haragos állat bizalmát megnyerni.

— Ne kutyus, ne! — mondta. S nagyokat csettintett hüvelyk-, meg középujjával.

Csak ez kellett Dongónak. Mintha felszabadult volna a varázslat alól, mely néhány perczig elnémitotta: hangos vakogással támadt Borbolyára s dühösen kapkodott láb-szárai felé. A lárma kétségbeejtő volt, mert minden perczben arra csalhatott egy kerülőt; de különben is, a kutya nagyon komolyan látszott venni a dolgot s mindenáron ott akarta hagyni a foga nyomát a Borbolya nadrágján. Nem volt más hátra, mint nem törődve a nyúlal, menekülni.

Igen, ha Dongó engedte volna! De a nyomorult eb most már vérszemet kapott s útját állotta a kántornak. A merre Borbolya fordult, arra kanyarodott Dongó is és vadul csaholt; szája tajtékozott, szeme zavaros volt a dühtől.

— Nono, kutyus! no! . . . iszonykodott Borbolya, nagyokat ugorva jobbra-balra, ha a vén kopó túlságosan közel került hozzá.

Az erdő visszhangzott a csaholástól, a környék valamennyi Mátyás-madara mind oda gyült a kutya fölé s kárörvendő rekedt sipítással ujjongott a kántor önkénytelen táncza láttára.

Ezt a helyzetet nem lehetett soká kiállani. Borbolya fűjt, mint egy orgonadob s megátkozta még azt is, a ki a puskaport feltalálta. Végre is, gondolta, mi lesz, ha elcsípi? Fel nem akasztják, az bizonyos, ettől az átkozott kutyától pedig talán csak megszabadítják a kerülők.

Abbanhagyta a ficzánkolást, teleszívta a tüdejét levegővel s teljes erővel megnyomta a torka sípjait.

— Hahó! kerülők, hahó! — hangzott végig a szava harsogó zúgással az erdőn.

A rettenetes hangra Dongó hátracsapta a fülét s nagyot nyiffant. Megijedt s abbanhagyta minden gonosz tervét. De most már mindegy volt az Borbolyának; látta a jó hatást s ordított tovább, a hogy a torkán kifért: kerülő-ó-ók! . . .

Dongó zavarában leült egy vakondtúrásra, az égre nézett s felborzolt szőrrel bele-vonyított ó is a világba.

Egymást harsogták túl a kántorral.

A rendkívüli lármának meglett a kívánt eredménye. Egyszerre kétfelől rohantak oda a kerülők s a vérében fekvő nyúl láttára vadul ragadták meg Borbolyát.

— Ihol a vadorzó!

Kötelet vettek elő s mire a kántor magához tért, már gúzsba volt szorítva.

Az egyik kerülő megtalálta az eldugott puskát is. Szegény Borbolyának még tagadnia se lehetett többé, hisz' ha nem lett volna bűnös, mért rejtegetné a fegyverét?

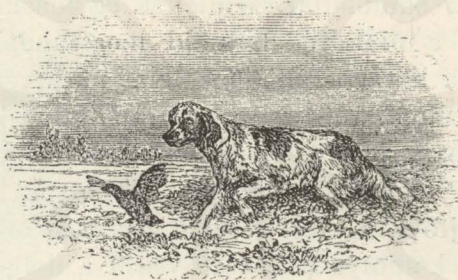
A másik kerülő felmarkolta a nyulat s jól hozzávágta a kántor hátához:

— Drága ára lesz ennek, komé! — mondta.

Megfogta a kötelet, tágitott rajta annyit, hogy Borbolya mozoghasson, azután nagyot rántott a szegény kántoron:

— Előre, róbsitz!

S megindultak a város felé. Dongó álmos pofával kullogott utánok.

1851

1866

Johann Csesztelnák.

Ugyanarról a Csesztelnákról van szó, akinek annyi bosszúságot okozott Borbolya, ez a kántorra puhult számvevő-örmester.

Csesztelnák valahonnan Prsibram környékéről került az uradalomba, ahol az első naptól fogva roppant ellenszenvvel találkozott. Nagyfejű, vörös szakállu cseh volt, aki egyetlen boldogságát az italban, meg alárendeltjei gyöttrésében találta. Már kora hajnalban úgy felöntögetett a garatra, hogy három lépésnyire megtelt körülötte a levegő a fenyőpálinka illatával. Lehet gondolni, hogy micsoda exercírozást művelt a jámbor kerülőkkel, akik egész éjjeli barangolás után holtra fáradtan álltak elébe, mikor a hajnal pirkadni kezdett, hogy jelentsék, ami körletökben az éjszaka történt.

A többi még csak túrta, szenvedte valahogy az idegen jármot, de Bikos Tivadar borzasztó módon el volt miatta keseredve. Ha már szidják, legalább magyarul szidnák, mondogatta fogcsikorgatva s leg-hőbb vágya volt, hogy valaha bosszút állhasson a folytonos gorombaságokért, melyekből egyébiránt egy szót sem értett, mert Csesztelnák, ha dühös volt, mindjárt anyanyelvére fordította a gondolatait. S annál rosszabb volt az állapot, mert alig mult nap, hogy egy csomó ilyen cseh gondolat cifra körülírással ne csiklandozta volna az öreg Bikost. Lomha, nagy ember lévén, nehezőre esett a sietés, de meg legmesszebről is kellett beczammognia, — valahonnan a határszélről, — így hát megkéselt néha egy kicsit. No 'iszen volt neki ilyenkor.

— De hol jársz mindig, te legnyurgább, te leglustább? Talán bizom katona se voltál? Habt acht! vin murmelthier! . . .

Bikos hiába kapkodta félre a fejét az e fajta titulusoktól, végig kellett hallgatnia a prédikációt. Dühében nagyokat fűjt, de nem szólt egy szót sem. Félt, hogy ha kitérte a száját, mindjárt el is nyeli ezt a pufók »cseh pimaszt«, attól pedig el találná rontani a gyomrát. Csak várta hát fanatikus bizodalommal az alkalmat a kamatostól való fizetésre és törté a fejét, hogy miféle poklokon hurezolja keresztül ezt a Csesztelnák Johannt, az ó rossz szellemét?

Egyszer a kopasz-hegyi kerülő nagy ujságot hozott.

A sima szikla fölött, a kis bükkfán, óriás griffmadár tanyázik. Este megjön, lomha, suhogó szárnycsapással, rátelepszik a faderekán kinyúló karvastagságu száraz ágra s ott tölti az éjt. A pásztorok a völgyből látják, hogy tollászkodik még egy darabig, mielőtt egészen elnyugszik. Olyan rettentő nagy, hogy jól láthatja mozgó fejét az is, aki a völgyből nézi.

Csesztelnák Johannban nagyon dobbant az érző vadász-szív. Az az egy erénye — erdész lévén — megvolt, hogy lelkesedett a vadászatért s így szörnyen izgatta fantáziáját az elbeszélés.

Mi lehet az? Talán valami vén szirti sas, a mely ugyancsak diszitené az erdészi lakást, ha kifeszített szárnyával, kitömve csüngene le a gerendáról, jó vastag forgó-dróton. Vagy még az is meglehet, hogy egy véletlenül ide tévedt szakállas keselyű, melyet valahonnan a bosnyák hegységekből hajszolt idáig a vihar, meg a kíváncsiság.

Csesztelnák Johann nem aludt egész éjjel, s hajnalban, mikor még a csillag is fönn volt az égen, már indult ki a pásztoranyára a bükkös völgybe. Onnan egyenesen a kopasz-hegy tetejére lehetett látni.

A pásztorok szörnyűködve fogadták:

— Éppen most szállt el a griffmadár; olyan mint egy báránnyel, elfogja az eget, mikor röpül.

— Ej, ej! mondta Johann türelmetlenül és megcsóválta a fejét.

Bikos Tivadarnak a kopasz-hegyen volt a járása; a szürkületben ugyancsak vágatott lefelé, hogy bent legyen az erdésznél idejére. Csesztelnák meglátta. Kézze-lábbal hadonászva kezdett kiabálni.

— Te! ejnye, ide gyere!

Bikos meghallotta, szót fogadott.

— Hallottad Bikos? Láttad Bikos? — kérdezte Johann lelkendezve.

A kerülő ösztönszerűleg kitalálta, hogy miről van szó.

— Egy ózet ölt meg tegnap; — dörögte komoran.

— Ejnye, ejnye! — riadozott a cseh jáger. — Hogy lehetne megkeríteni?

— Bajos az ténsúr; a kopasz-hegyre szörnyen fáradságos följutni; csupa meredek szikla mindenütt, egyenes, mint a fal. Oszt' a kis bükk is olyan pusztán, magányosan áll; a mig egészen be nem sötétedik, halandó azt meg nem közelíti úgy, hogy a griffmadár észre ne vegye; éjjel meg — sötétben — nem lehet ott egy lépést sem tenni, nyakát törí az ember.

— Mit csináljunk Bikos?

Szelid és kérő volt a Csesztelnák hangja, szinte olvadozott. Nagyon erőt vehettek rajta a vadász-vágyak, meghozott volna e perczen minden áldozatot a »szakállas keselyűért«.

Bikos kimeresztette a szemét és elbáméskodott a levegőbe. Egyszerre nagyot mordult:

— Van mersze a téns jáger úrnak?

— Mersze? Persze! — lobbant fel Csesztelnák reménykedve.

— Nohát, látja ott azt a szürke sziklafalat, mellette azt a keskeny fekete eret a falban? Az ott a Csik-hasadék, úgy-e? Ha egy ember azon a hasadékon felkapaszkodik a hegyre, akkor alig van ötven lépésnyire a bükkfától; onnan már lelehet lőni a nagy madarat. De azt az utat csak az teheti meg éjjel, aki már ösmeri, — én ösmerem, — más mindenki ott hagyná a fogát. Hát ha én a sziklafal tetejéről leeresztek egy kötelet a hasadék aljához,

akkor a kötelen fel is húzhatnék egy embert, arra elég erős vagyok. Kora hajnalban, mikor még a nagy madár alszik, ott vagyunk s amint világosodik, lelőjjük.

Csesztelnák egy percze meghökkent.

— Nem tréfálsz? Nem löksz le?

— Hát 'iszen egy kis mersz kell hozzá, de én bizonyos vagyok a dolgomban.

A pásztorok állították, hogy soha erősebb embert nem láttak, mint Bikos. Félkézzel is fel fogja húzni a téns jáger urat.

— No Bikos, nem bánom, van mersze! Erigy a spagátért.

Csesztelnák kint töltötte az egész napot s várta estefelé a keselyűt. Ha rá gondolt, mindjárt kirázta egy kicsit a hideg. Bikos régen megjött s hozott magával egy harmincz öl hosszú erős kötelet; ahány kötőfék a háznál volt, azt mind összecsomózta, így valahogy kitelt a kívánt hosszúság.

Azután próbát tettek. Bikos ráhurkolta a kötelet a Csesztelnák derekára, ő maga felmászott egy erős tölgyre s mint a pelyhet, úgy emelte magához az erdészt. Johann ujongott, visszatért a bizalma egészen.

A nap éppen lement, mikor a pásztorok valamennyien egyszerre kezdtek elfojtott hangon kiabálni:

— Ott a griffmadár, ni!

A sötétedő hegyek felől, lassan ereszkedve szállt a kopasz-hegy irányában egy óriás sas. Mint egy fekete kisértet zúgott át a levegőn s a bükkfa lombjai közt eltűnt. Csesztelnáknak káprázott a szeme, fennen esküdözött, hogy a legnagyobb »keselyű« ez, amit életében látott. Azt persze nem árulta el, hogy még egyet sem látott eddigé.

Ünnepélyes csend következett; az erdész rámeredt a bükkfára, mely a messzeségben mindinkább elsötétült. Bikos várt, a pásztorok nem mertek moczcanni sem.

A holdvilág lassan emelkedett ki a kopasz-hegy mögül.

— No most, Bikos, gyerünk! Inkább odafent várjuk a hajnalt, türelmetlenkedett Csesztelnák.

Elindultak a bokrok között, le a Csik-szakadékhoz. Minden lépésre nagyon vigyáztak, hogy a kavics se zörögjön talpok alatt. A szakadéknál Bikos megállott s azt mondta.

— Látja jáger úr, a kötél ott fog leereszkedni annál a kiszögellő kőnél, oda álljon. Azután bátran kösse a hurkot a derekára s mikor elkészült, rántsa meg, ha csakugyan van mersze.

— Ne félj Bikos, ne félj, mondta a cseh, önmagát bátorítva, de azért egy kicsit végigfutott a hideg a hátán.

Bikos eltűnt a szakadékban.

Egy ideig még hallotta Csesztelnák a nagy, erős test moszatolását, a mint a szikla-lépcsőkön fölfelé csörtetett; utóljára csak a kötőrmelék hullása figyelmeztette, hogy valaki van a földrepedésben. Jó idő telt el azután, anélkül, hogy Bikos életjelt adott volna magáról. Talán valami veszedelem érte?

Dehogy érte, hanem amint a hegyre jutott, egy jókora sziklatuskó után nézett. Ő már tudta, miért.

Vége megszapta valami a Csesztelnák arcát. — Itt a kötél! . . .

— Jól vagy ott, te Bikos? — kérdezte Johann elfojtott, aggodalmas hangon.

— Köszönöm téns úr, nagyon jól, — volt a kedélyes felelet a hegyről.

— No hát húzzad Bikos!

A völgyből egy kisérteti alak kezdett lassan emelkedni a magasba. Egy összegubbaszkodott lény, a kinek nem vala szárnya, mégis repülni látszott; a holdvilág fényében úgy tetszett, mintha egy nagy teknős-béka kapaszkodnék föl a sziklafalon.

Már jó kétemeletnyire lehetett Csesztelnák a földtől, mikor egyszerre mozdulatlanná vált a kötél. Odafönt ugyan rángatták, azt lehetett érezni, de azért nem emelkedett többé egy hüvelyknyit sem.

— Nono, Bikos, mi az? — riadozott Johann.

— Egy kis baj van, ténsúr.

— Micsoda kis baj? — kis baj most nagy baj, húzzad hamar!

— Mondom, hogy nem lehet.

— Hogyne lehetne? Csak nem hagysz itt csüngen? Tufferfluchter Bikos!

— De mikor megakadt a kötél. Ha nagyon erősen húzom, még elszakad.

— Ne húzd, inkább ne húzd! jajongott a cseh, megértvén a szituációt. Nagyon kellemetlen volt ez a függő helyzet.

— Maradjon nyugodtan jáger úr, próbálok valamit.

— Csak hamar próbálj, kedves Bikos!

Csesztelnák közel volt hozzá, hogy sírva fakadjon; nem is sejtette, hogy a gaz Bikos, akitől e pillanatban az élete függött, odafent kényelmesen leheveredett a zsenge fűre, de előbb beleakasztotta a gazdája kötelét egy jó erős sziklacsúcsba, melyet erre a célra még akkor szemelt ki, mikor a Csik-szakadékon fölmászott.

— No most szepegj jáger, itt a bosszu, mormogta s várta nagy gyönyörúséggel, ami következik.

Rövid ideig kellett várnia. Csesztelnákot a nagy csendben rémképek kezdték gyötörni. Aggodalmai újra fölébredtek s csakhamar megtizszereződtek. El sem tudta képzelni, hova lett Bikos? Még utóbb valami szerencsétlenség történt vele s akkor ő is itt vész, hozzátapadva a sziklafalhoz.

Eleinte csak mérsékelten, az adagio s az andante ütemében kezdte szólongatni a kerülőt, de hangja folyvást emelkedett, s rövid idő alatt eljutott a crescendo legmagasabb fokára, amikor is rémesen hangzott kiáltozása.

— Bikos! — Bikos! — szólott az éjszakában a rémes huhogás. A nagy sas régen megriadt a bükkfán s tova szállt, éppen a Csesztelnák feje fölött; most már ügyis hiába húzná fel a hegyre az a bikaerejű ember.

— Bikos?! — kiáltott, könyörgött, rimánkodott a mindinkább fogyó hang a sziklafalról.

— Még megüti a guta, — gondolta Bikos, aki a bosszu orgiáját végig dózsölte ez alatt a hegyen. Jó lesz tán letenni.

S mintha akkor érkezett volna vissza, lihegve kiabált felülről.

— No! itt vagyok már! dorongért voltam, hogy kiemeljen, de nincs sehol arra való; legjobb tán, ha megint szépen leeresztem! . . .

— Jaj te Bikos, te akasztófa-virág, persze, hogy eressz le!

A kötéll lassan megindult lefelé.

Két percz mulva Csesztelnák János szilárd földet érzett a lába alatt.

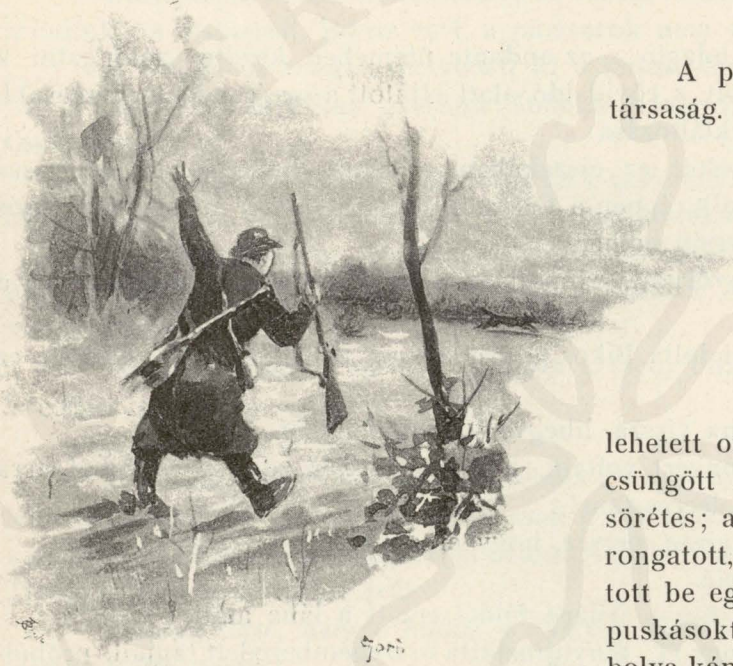
Alig akarta szegény elhinni, hogy él; kinyújtóztatta összegémberedett tagjait, próbál-gatta, hogy nincs-e kitörve valamije.

Mikor Bikos visszaérkezett, csak úgy oldalgott, nem lévén bizonyos arról a sorsról, ami rá vár. De a komor cseh nem is szólt hozzá, csak fogta a puskáját és indult hazafelé. Nagyon meg volt hatva.

Ő bizony máig is hallgatott volna a keselyű-kalandról, de ki tehet róla, hogyha Bikosban, nem állott a szó?

Páter Belegi, a farkasvadász.

A plébániáról volt indulandó az egész társaság. Először is, mert a faluban nem lehetett úribb és kényelmesebb gyülekező helyet találni; másodsor pedig azért, mert az elemóziát a plébánia állította ki s egy kis kóstoló-szemlére jónak látták az urak beszólni a paphoz.

Rettentő készülődéseket lehetett ott látni. A szolgabírónak két puská csüngött a vállán, az egyik golyós, a másik sörétes; a jegyző egy ócska disznólabát szorongatott, melyet valamelyik kerülő szolgálta be egyszer a község házához, mint a lesipuskásoktól elvett zálogot; ott volt még Borbolya kántor is, aki valaha számadó őrmester lévén, élete e boldog korszakát szóval és

mozdulattal igyekszik visszaidézni; azután következett a falusi gazdák csoportja, vagy tizenöt puskás ember, egyik-másik jó rendben tartott perkussziós puskával; meglátszott némelyiken, hogy nem ritkaság a kezében ez az öldöklő szerszám.

Az egész társaságban csak az erdész viselte magát csöndesen, a többi mind kiabált és esküdözött, hogy legalább egy tucsat farkast fog ma agyonlőni. A jókedv olyan széles hullámokat vetett, hogy mikor a tisztelendő úr útra készen, bagariásan, megjelent köztök, megéljeneztek. Csöpp hija volt, hogy fel nem emelték a vállaikra.

A derék páternek rengeteg sál volt a nyaka köré tekerve s általában alig tudott mozogni a sok vastag ruhában, amit a húga ráadott.

— Rogo amice! — fordult mindjárt az erdészhez, aki a vadászatot rendezte, — engem csak oly helyre állítson, ahol nem kell sokat járnom, mert már nehéz vagyok. Aztán én úgy is megtettem már a magamét; elmondtam a könyörgő misét, annak minden bizonynyal lesz ma sikere. Úgy-e Borbolya?

— Vagy lesz, vagy nem lesz, — dörmögte a kántor és katonásan állásba tette magát.

Ideje volt, hogy induljanak. Az erdész kiadta a rendeletet, hogy a bíró vezesse a parasztpuskásokat a kerek dombra. Az erdőig szekeren megy az egész társaság, ott elválnak s egyik rész elállja a dombot, a másik a völgyet. Ott lesz a hajtás. A legjobb lövők mind

a völgybe kerülnek, a patakhoz, mert százat lehet egy ellen tenni, hogy arra felé tör majd ki a farkas. A patak vonalán az urak sorakoznak, fent a dombon meg a parasztok.

Felséges téli nap volt. Csillogó fehérbe öltözött az egész természet. Az úton porzott a fagyos hó; ha egy kis szél támadt, egész forgatagok képződtek hóból a mezón.

Hozzá még ragyogott a nap s a fénye megcsalta az embert. Hideg volt, de ebben a gyönyörű csillogásban nem is érezte azt senki.

A hármás keresztnél a vadászok két kondással találkoztak, a kik éppen egy szétmarczangolt koczáat vittek be a falu házához. Azt is a farkas vágta le. De milyen farkas! A kondások látták hajnalban; olyan nagy, mint egy borjú, szörnyű feje van, a lábanyoma akkora, akár egy tinóé. Ha az erdész félbe nem szakítja őket, kisütötték volna, hogy legalább is oroszlánt láttak.

— Hát merre találkoztak vele kendtek?

— A kerekerdő táján, a vágás szélén.

— Nohát akkor jó helyen keressük, előre vadászok.

A pap meg az erdész egy szekeren ültek. Kis idő múlva megszólalt a tisztelendő úr.

— Rogo amice benevolenter, talán az elemózsiával is kéne maradni valakinek. Biz' én ott maradnék; megvallom őszintén, nem igen vagyok vadászember.

— Jaj főtisztelendő úr, szükség van ám most minden puskásra; nagy a terület, kevés a vadász; aztán gondolja meg, micsoda szép dolog lesz az, ha éppen a főtisztelendő úrra megy a farkas.

— No, az csakugyan szép dolog lesz, gondolta ijedten a páter, de nem mondta. Még sem akarta elárulni, hogy annyira utálja azt a bestiát.

A pompás úton rövid idő alatt célhoz ért a társaság; egyszer csak megállt a sok szekér a kerülőház előtt. Ott hamarosan lerakodtak, kiki zsebre dugta a maga kis kulacsát vagy snapszos üvegét s azzal egy kettő, helyre vadászok!

A hajtók már körülfogták a nagy völgykatlant s csak a jelre vártak, hogy megkezdjék a hajtást.

Nem lehetett más neszt hallani, mint a hó ropogását. A nehéz lépések alatt csakhamar szép keskeny ösvény támadt. A páter egyre iparkodott hátra maradni, mert a kijárt, letaposott úton könnyebben esett neki a mozgás. Mintha gondolatokba lett volna merülve, egyenkint eresztgette maga elé a vadászokat s végre azon vette magát észre, hogy utólsónak maradt.

Valami ürügygel elszelel itt, gondolta magában, s ha a vadászok bekanyarodnak a fordulónál, akkor szépen visszalohol a kerülőházhoz. Macska vigye az egész vadászatot, neki elég, hogy ma misézett a sikerért.

De mikor éppen megkönnyebülten vetett magára keresztet abban a hitben, hogy a terve sikerült: látja, hogy lélekszakadva üget Borbolya kántor, aki valahogy szintén hátra maradt s most futva hozza be a mulasztást. A kántor is észrevette az ácsorgó pátert, belecsimpszkodott s a hivatalos tiszteletet félretéve, elkezdte a dombon fölfelé cibálni.

— Jójjön, siessen tisztelendő úr, mert elrontjuk az egész vadászatot, oszt akkor hiába imádkoztunk!

Az imádságra való hivatkozás hatott. Nem vonakodott többé a szegény pap, ámbár a sietés annyira kimerítette, hogy szinte magánkívül volt már.

Szerencsésen utólérték végre a társaságot, éppen mikor az erdész fölállította a puskásokat. Mindenkinek olyan hely jutott, a mely egy vagy más oknál fogva nagyon előnyösnek ígérkezett. A plébános úr a patak partjának egy oly pontján tartott stáncziót,

a honnan a szomszédai jól láthatták őt, meg ő is a szomszédait. Ez a körülmény láthatólag megnyugtatta. Mérsékelt bátorsággal vette le válláról Lefauchaux-puskáját, hogy a válságos pillanatban hasznát vehesse.

Egyik oldalán Borbolya kántor izgett-mozgott; a szerencsétlen ember még itt is folyvást exercírozott s minduntalan átintegetett a tisztelendő úrhoz, a kit szörnyen bosszantott ez a dolog.

Egyszer csak a jobb oldalán, a mély völgy legsűrűbb sarkáról, fölhangzott a hajtás megkezdésére adott jel: egy éles patron-fütty, melynek a rezgése végigsiklott a völgyön s fölkapaszkodott a dombtetőre. Ott a kerülő ismételte a távol álló hajtók számára.

Néhány pillanat mulva messziről, nagyon messziről, csöndes zúgás zaja hatott el a plébános füléhez. A hajtók elindultak. Ettől kezdve minden más hang megszűnt az erdőben.

Még az igazi vadászemberre is különös hatással van a hajtók zürzavaros lármája, mely kétségbeesett jajgatásként hangzik a gyakorlatlan fülnek. Mintha az erdő szellemei nyögnének, sóhajtanának. Az ágakról leesik itt-ott egy csomó hó; messziről úgy látszik, mintha fehér madár szállna a fehér földre; a száraz ág megpattan néhol s ha a szajkó vagy a fakopáncs szárnya érinti a letört galyat, elválik ágától s nesz nélkül hull le a hóra. Mindez alig zavarná máskor a nagy némaságot, de most, mikor minden pillanatban s minden irányból előtörhet a vad, rendkívül izgató az ilyesmi.

A plébánosnak a hideg daczára is melege volt, mégis vaczogott; Borbolya meg annyit kapkodta a nyakát jobbra-balra, hogy szinte kicsavarodott már a helyéből.

Hallga! most valami rémes ordítás futott végig az egész domboldalon: farkas! farkas! . . .

A hajtásban farkas van, a hajtók már látják, ott fut elöttök, talán ki akar törni.

A tisztelendő úr keresztet vet magára titokban; most már nem is leli, de rázza a hideg. Csak erre ne jönné a beste-lelke!

— Farkas! farkas! . . . hangzik újra végig az erdőn, a völgyön; Borbolya majd megőrül, úgy szökik ide-oda, hogy jobban lásson a bokrok közé; néha föl-főlemeli a puskáját, mintha lőni akarna, ilyenkor a papban meghül a vér.

Még a levegő is elkapja az aggodalmas zajra a félelem borzongását: elkezd fujni a szél, végigsöpör a fák közt, megzörgeti a bokrokat; minden galy mozog, mintha meg-elevenednék s e szörnyű izgalmas percekben félelmes, aggódó, bős és kétségbeesett láрма hangzik folyvást: farkas, farkas! . . . No most! puskaropogás a völgy elején, a patak alsó részén. Ott van, bizonyosan ott van a komor fenevad!

A puskalövések közelebről hangzanak, a vad szökik, erre szökik a vadászok vonalán; még egy duplázás dörög a bokrok közt; úgy látszik, nem fogja a golyó a borzasztó állat bőrét, — ez nyilván a sokat emlegetett rémfarkas.

Főnt a dombon is esik egy-két lövés, de mi az ehhez a háboruhoz képest? Itt valóságos ágyúzás folyik. A hajtók egyre ordítanak; bábeli zavar van az egész erdőben, rémülve menekül belőle a madár.

— Farkas! farkas! üvölt valaki a pap mellett, kétségbeesve Borbolya. kántor bömböl: látja a vadállatot s vaktában odadurrint, aztán riadozva int a tisztelendő úrnak: »vigyázzon, ott megy, mindjárt ott lesz!«

S abban a nyomban egy nagy szürkesség rohan a papnak, tátott torokkal.

Főtisztelendő Belegi úr már odafőnt látta halhatatlan lelkét az égi karok és rendek között, mert bizonyosra vette, hogy halandó teste nem kerül ki élve ennek a szörnynek az agyara közül.

Vakon és süketen nekifordította puskáját a rohanó vadnak, seprűnyél módjára forgatta maga körül s megilletődve kiabálta:

— Nye te! nye te!

Igazán borzalmas percz volt ez. A farkas majd elgázolta a papot, a kinek eszébe se jutott, hogy lőjjön. Mikor a szürke fenevad már majdnem eltűnt, még egy lövés esett. Az erdész lőtt, a ki a patak legelghagyottabb részén állt.

Az iszonyú lármára mindenünnen arra felé sereglettek a vadászok; csakhamar mutatkoztak a hajtók is.

— Mi volt az? Mit lőttek? — kérdezte mindenki.

A pap szóhoz se tudott jutni, csak a homlokát törülgette; halálsápadt volt a kiál-lott ijedségtől. Borbolya kántor lelkendezve esküdözött, hogy ekkora farkast, mint ez volt, még nem látott a világ. A szolgabíró, a ki szintén rálőtt, ugyanezt a véleményt hangoztatta.

— Adjunk hálát az istennek, uraim, hogy megmenekültünk, — mondta a pap, mikor végre megoldódott a nyelve.

— Mitől menekült meg? — kérde az erdész, aki éppen akkor érkezett oda.

— Hát még nem is tudja?! Irtózatos kalandot éltünk át! Soha ekkora fenevadat! — kiabált Borbolya.

Az erdész fölkaczagott s oda szólt az egyik kerülőnek.

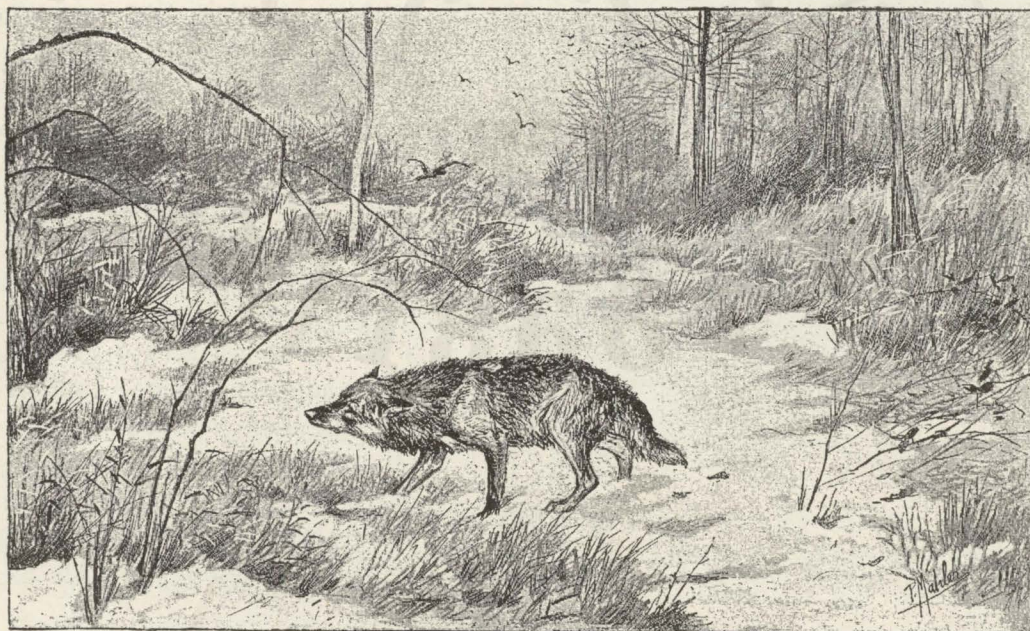
— Eregy csak Gyorgye! a nagy fenevad ott van abban a bokorban, lelöttem, hozd ide. Gyorgye a bokorhoz futott s riadozva emelt föl valami lompos állatot a földről, azután futva vonszolta a társasághoz.

Mikor jól szemügyre vették, mindenki elszörnyedt.

Fölismerték a kimult állatban Bundást, a plébános nagy szürke kuvaszát, mely az elemőzsiás szekér után czammogva, kijött az erdőbe s vesztére elindult, hogy majd megkeresi a gazdáját.

Az erdész kóbor kutyának nézte s agyonpuffantotta.

A vadászlakomán bizony nem siratta senki.

Onucz.

Nagy különbség van a síksági meg a hegyi pásztor között.

A síksági pásztor jóformán csak őrzője, számontartója a nyájnak; olyan, aki még a nagy pusztaságokon is megmarad valamenynyire társas lénynek; érintkezik a maga fajtájabeliekkel, be-betér egy itatra az útszéli csárdákba, néha meg is házasodik s akkor hetenkint legalább egyszer haza látogat a családi tűzhely mellé.

A hegyi pásztor nem ösmer se korcsmát, se pajtást, se feleséget; neki csak egy öröme, egy boldogsága van s ez a nyája. A magas hegyek emberlaktatlan világában valami mély és benső ragaszkodás fejlődik ki a pásztorban az ő négy lábú barátai iránt, a kiknek ott ő a vezetőjök, a gyámjok, az oltalmazójok.

A síksági pásztor leteszi a tisztét, amint a hideg ősz beköszönt; fagyban, hóban mit is csinálna a mezőn a jószág? Jászla mellett kérődzik jámborul s őrzője bagózva unja magát a folytonos almozás munkájában. De a hegyi pásztor nem engedi megpihenni még a téli zimankó sem; neki akkor kell legjobban ébren lennie, mikor a zord téli éjszakák felkorbácsolják a vadállatokban a rablógyilkosság szenvedélyét; ha rossz az idő, az csak egy okkal több, hogy a pásztor fáradha-

tatlanul járja körskörül a nyáját s gondoskodjék róla, nehogy elfogyjon előle az amúgy is szűk koszt.

Hegyvidéki ember tudja már, hogy miféle nyáj az, amelynek még a téli viharokat is fedél nélkül kell sokszor elszenvednie. A koplalást, a süppedő hóban való botorkálást,

a sikos, jeges köveken lépten-nyomon szükséges magasabb foku gimnasztikát csak egyetlen kérődző állatunk bírja, s ez a kecske.

Ilyen hegyi kecskenyájának volt a pásztora Onucz.

A kis Onucz, ez a félben maradt, furcsa emberke, akiről senki se tudta, hogy honnan került, hány esztendő, ki volt apja, anyja.

Még soha kint nem volt az erdeiből, a mivel ugyan nincs sok mondván, mert akár tíz mértföldet is mehetett volna egyvégben, anélkül, hogy a fák közül ki kellett volna bujnia.

A komor bérczek alatt, a zúgó hegyi patakok környékén járta bizonytalan utait a nyájjal, melyet halk rikkantással terelt a kövér erdei legelőkön le s fel.

Kövér legelők! igen, nyáron. Nyáron felséges multság az ilyen pásztorkodás; a kecskének dúsan terített asztala van a zamatos, virágos réteken; hajnaltól késő estig nincs más dolga a pásztornak, mint hallgatni, hogyan szól a kakuk s megkérdeni tőle: »kakuk madár, hány esztendeig élek?!« — Még a nyájból is felütögeti egyik-másik gödölye a fejét, úgy hallgatja a csengő, kutyogó, visszhangos jóslatot. Minden bokor egy table d'hôte ilyenkor; ott van rajta a zsenge levél, a finom kesernyés hánscs, a galyhegyek ingerlő deliziája, ami úgy megcsiklandja a pákosztos kecskének ínyét.

De télen! mikor leesik a hó s a fagy csókjától meghal a patak; mikor a megaszott füvet eltakarja, kegyetlen önzéssel birtokába veszi az öles fehérség!

Akkor vége a kényelmes, úri életnek, a szederböngészésnek. Akkor elő kell venni a szekerczét s kikeresni egy-egy élettől duzzadó, rügyet gazdagon hajtó fiatal fát, amelyet halálra ítél a pásztor, hogy ennivalója legyen a nyájának.

A sötét völgyekben jajgató riadással adja hírül a fejsze-csapások visszhangja, hogy fát döntöget a kecskének őrzője. A nyáj ott lesi együtt, hogy mikor hajlik meg az elforgácsolt árboc; amint ropogva-recsegve elterül a havon: rajta van nyomban a sok kecske s mohón faldossa a rügyhozó hánscsot, a zsenge galyacskákat. A kolompos bak nagyokat döf maga körül, olyankor egy kis zavar, egy kis keveredés van a társaságban, de csakhamar helyre áll a rend s vígan folyik a lakmározás, melyért a pásztor erős karját illeti a hála. Ilyenkor igazi édes apja a pásztor az ő nyájának.

Ebben a kietlenségben, mikor a bérczi útsapásokat tökéletesen elfödi a hó, a kecske reszketve lépdel a szakadékok szélén. Hátha csalóka, vékony jégréteg van előtte, mely leszakad vele együtt, ha elbizottan rálép?

Ha egy kis zuzmót vesz észre a nyáj a kövön, vagy megpillantja a fonnyadt mohot a fák derekán: menten neki esik s elcsábíttatja magát a zöld szín e paródiájától.

A pásztor megvizsgálja valahogyan a szekerczéjével a csalódott nyájat, de ki vizsgálja meg a pásztort, akinek szembe kell szállania a viharral, el kell terelnie a kecskét a hógörgetegek veszélyes tájékaról s meg kell védenie a félénk állatokat a bestiák mohó vérszomjától?!

Onucz nem is várta az ilyen vizsgálatot. Gyermekkorától kezdve megszokta, hogy találkozzék a vérszopókkal s ilyféle halálos párviadalra el volt készülve minden pillanatban.

Nem kell azt hinni hogy a bátorság valami különös istenáldása, vagy éppen nagy erény. A bátorság is csak szokás, mint minden a világon. A veszedelmet meg lehet szokni s akkor nincs ránk többé izgató hatással. Aki — mint Onucz — egy tuczat medvét küldött másvilágra a szekerczéjével, az joggal mosolyoghat, ha látja azokat az előkészületeket, amiket a bátor medvevadászok szoktak megselekedni, ha egy maczkónak a vesztére esküsznek.

El lehet képzelni, hogy milyen nagy dolog volt az, mikor Onucz egy októberi reggel leüzent egy szénégetővel a faluba, hogy aki férfi, az fogjon mind baltát, vasvillát vagy puskát, és jöjjön minél előbb a Pakulár-völgybe, mert ha tovább is így tart: két hét alatt fele se marad meg a gyönyörű szép nyájnak.

Egy vén anyamedve kapott a kecskékre, kiszedi közülök gyakran a dézsmát.

Gyors mint a hiúz; alattomos akár a farkas és oly szívós, hogy a szekercze nem fogja a bőrét. Onucz bele vágta egyszer a fültövébe, de biz' arról lepattant a vas és beékelődött a vállába. A nagy barom csak egyet csapott feléje, azzal úgy elütötte, hogy szegény Onucz a hegyoldalról mindjárt lekalimpált a patakba.

Az volt a szerencséje, mert a meredeken a medve nem ment utána, őt meg a hideg víz hamarosan életre keltette.

S most hadd mondja tovább a történetet az a festő barátom, a ki az Onucz kétségbeesése idejében egy szenvedélyes-vadász ángollal éppen a Pakulár-völgy környékén barangolta be a vidéket.

»Medvevadászat! Ez éppen kapóra jött nekünk. Az ángolom majd kibújt a bőréből örömeiben s egy kis vagyont ígért a falunak, ha ő lövi le a medvét. Nem telt bele huszonnégy óra s minden előkészület meg volt téve. Másnap egy kis, de elszánt csapat vonult ki velünk a Pakulár-völgy felé.

A felséges tarka ősz panorámája egészen elfeledtette velem, hogy tulajdonképen veszedelmes vállalkozásra adtam a fejemet. Gyönyörködtem a fonnyadás gazdag színpompájában s az oláh hajtók tipikus alakjaiban. Az ángol nem szólt egy szót sem, csak egyre vizsgálgatta az övét, hogy benne vannak-e a pisztolyai. Egy nagy szarvasölő kés csüngött az oldalán; olyan volt, mintha a legsötétebb Afrikát akarta volna fölfedezni.

A sötétséget lassankint észre is vehettük már. Fenyvesbe értünk, mely rohamosan kezdett egy mély völgybe hanyatlani.

Mintha a barátságos nyílt tájat egyszerre elkapta volna előlünk valami gonosz tündér keze: májdnem alkonyati homály vett körül bennünket; pedig a magas fák közt tiszta kék foltjai látszottak az égnek.

Az erdész, a ki bennünket idáig vezetett, elfojtott hangon szólt hátra: »csend legyen!« A hajtók már hozzá voltak szokva az eféle kirándulásokhoz, meg se mukkan- tak többet. Különben is jámbor, hallgatag nép az. Boeskoraiak alatt megroppant néha a száraz galy, azonkívül más neszt ők nem okoztak.

S egyszer csak kint voltunk az erdőből egy kis tisztáson, a Pakulár-tanyán. Ott várt ránk Onucz, a kecskepásztor.

Még öt lábnyi sem volt tán, de zömök és fűrge. Szinte pattogva lépett, megszokta azt a köveken ugráltában.

Azzal mutatta be magát, hogy felemelte az ingét s felénk tartotta a jobb oldalát; egy jó tenyérnyi területen nem volt bőr rajta. Az a seb is a maczkó erejét hirdette.

Itt már nem volt szabad az erdő mélységes csöndjét fölösleges hanggal megzavarnunk.

Onucz vagy ötven lépésnyire bevezetett bennünket a sűrűbe s megmutatta a helyet, ahol a medvével vívott párbaja lefolyt. Legalább tíz ölet gurulhatott lefelé a meredélyes hegyszakadék közt, mikor a maczkó elütötte.

Az erdész rábízta a hajtókat, hogy vigye körül őket a Pakulár-völgy szélén s állítsa fel csöndben egyenkint az egész csapatot. Puskát is akart neki adni, de Onucz nem fogadta el. Megszorította baltája nyelét s vad mosolylyal mondta: »Ha még találkozunk, másképp ütök!«

Pár pillanat múlva eltűnt a fák közt a sok hajtó s az erdész zajtalanul lépve elindult velünk a patak folyása irányában.

A patak volt természetes határa a Pakulár-völgynek; a medve mindig azon át szokott kitörni a vadászok vonalából.

Egyik puskás a másik után maradozott el tőlünk, ahogyan az erdész rendelkezett. Végre rám került a sor. Megállottam egy óriás fenyőfa mellett s csakhamar egészen egyedül voltam a rengetegben.

Bármily felséges volt is a környező táj, nem tagadom, hogy eleinte kevésbé gyönyörködtem benne. Az erdei magány ugyanis könnyen lenyom, aggaszt, idegessé tesz; most meg tagadhatatlanul volt is egy kis okom arra, hogy ne érezzem magamat túlságos bátorságban. Egy lelket se láttam; az életnek legkisebb jele se volt közelemben, legalább én sokáig azt hittem.

Egy nagy szikladarab púposodott előttem a patak túlsó partján; mellette egy kidólt fenyő korhadozott, ki tudja, mióta. Bizonyosan a vihar döntötte ki; vagy tán az a szikladarab törte el derékban, mikor a fergeteg rádobta.

Minél tovább álltam egy helyben, annál inkább úgy rémlett előttem, mintha a patak csobogása valóságos beszélgetés lenne. A zurboló víz hangja szinte dallamossá vált, néha csengett, néha mély akkordokkal bűgött.

El tudtam volna hallgatni akármeddig. Ez az egyhangu zene lassankint megint megnyugtatót, lecsillapított. Álmodozásomból egy valóságos emberi hang riasztott fel. Az angol volt, a kit szomszédommá tett a véletlen. Régóta látott már engem az állásáról, mely kissé magasabban volt; nagyon megtetszett neki az a mély pont, a hol én vártam Diana kegyére; arra kért, hogy cseréljünk helyet. — Önnek úgyszólván nyomorúságos a fegyvere, jobb, ha nem lesz szerencséje az öreg bundáshoz. Nézze, micsoda medveölő az enyém; valóságos ágyu-golyó van a patronaimban; mégsem tudom, hogy nem lesz-e szükség a pisztolyokra.

— Nem mondhatnám, hogy valami túlságosan bátor medve-vadász volnék s így érthető, hogy az angolnak sikerült belém szuggerálnia egy kis aggodalmat.

— De hát akkor az ön helyén se sok hasznát veszem ennek a disznólának, kockáztattam meg a gyanakvó kérdést.

Az angol meglepő mohósággal mondta:

— Tudja mit, maradjunk itt együtt, egymás mellett. Mind a kettőnknek megnyugvás lesz az.

Ebből kitaláltam, hogy Albion hidegvérű fia e perczen épp' úgy tart az eshetőségektől, mint jó magam.

Annál jobb, vagy tán annál rosszabb. Nem mozdultunk többet egymás mellől.

Ideje volt, hogy elhallgassunk. Messziről mintha felhangzott volna már az a saját-szerű kopogás, kattogás, a mit a hajtók szoktak okozni, mikor dorongjaikkal megütik a fát.

Figyelmünk megkétszereződött. Azok a tompa ütések még szorongóbbakká tettek bennünket. Ki tudja, melyikünknek a halálharangja szól belőlök.

Sokára, nagyon sokára, egy kis zaj támadt a patakban. Megrezzentünk. Oh csak egy róka volt, mely vadászatva, fülelve, osont végig a kavicsos part mentén.

Nem vett észre bennünket, nem is a hajtók elöl jött, azok még messze lehettek.

Rosszul éreztem magamat annak a tapasztalatára, hogy íme, egy rókától is megnyire meg tudunk ijedni. Mert sajna, nem lehetett tagadnunk, hogy csakugyan megszeptünk a hitvány kis zajra.

Valami zsidbasztó csend következett megint. Homályos volt az erdő s nehéz, dohos szag áradt ki a sűrűségből. A fenyőlombokok átváltoztak az én szememben czipruslombokká, melyek egy nagy temető fölé borulnak.

Még mindig semmi! Pedig már jó egy órája állunk egy helyben. Ki tudja, melyik völgyet járják most halál-megvetéssel a hajtók? Képzeletemben láttam Onuczot, a kis pakulárt, a mint fejszéjét magasra emelve, keresi a megsebesített szörnyeteget. Mily nagy-szerű modell! elhatároztam, hogy le fogom festeni.

Bömbölő ordítás szakította félbe tervezgetésemet. Egy iszonyu hang, mely a föld alól látszott jönni, hogy a felhőkben végződjék. Az erdő egyszerre megharsant s tele lett vészkiáltással; az imént még oly néma kietlenség egy fél perc alatt ördögök orgiájának a színhelyévé vált. Az angol sápadt volt, de azért elég elszántnak látszott. Én magam nem törődtem többet a vadászattal, meg voltam bénulva s szemmeresztve, lélekzet-visszafojtva bámultam a zaj irányába.

Az ordítás nem ismétlődött, de a vészkiáltások kétségbeejtőkké váltak. Most már bizonyos! a hajtók ráakadtak a sebesült vadállatra s az megtámadta őket!

A helyzet minden borzalma dacára is sokat adtam volna, ha ott lehetek a veszélyes tusa közelében.

Hirtelen megszűnt a félelmem s jóformán önkivületi vakmerőség szállt meg. Azok ott, a bocskoros parasztok, egy-egy vasvillával a kezökben nem hátrálnak! s mi, az expresszpuskás vitézek elbujjunk?!

Megragadtam az angol karját és izgatottan sürgettem, hogy menjünk, fussunk, be a rengetegbe.

Lihegve kapaszkodtunk fel a köveken, átugrottunk egy pár kidőlt fát, közé csörtettünk a bozótnak s szakgatott, jeladó kiáltásokkal közeledtünk a dráma színhelyéhez.

Magam sem tudom, hogyan történt, egyszer csak előttünk volt a véres színpad, de nem drámát játszottak azon, hanem tragédiát.

Egy sereg oláh-hajtó állt körül valamit, lármázva, hadonázva, átkozódva.

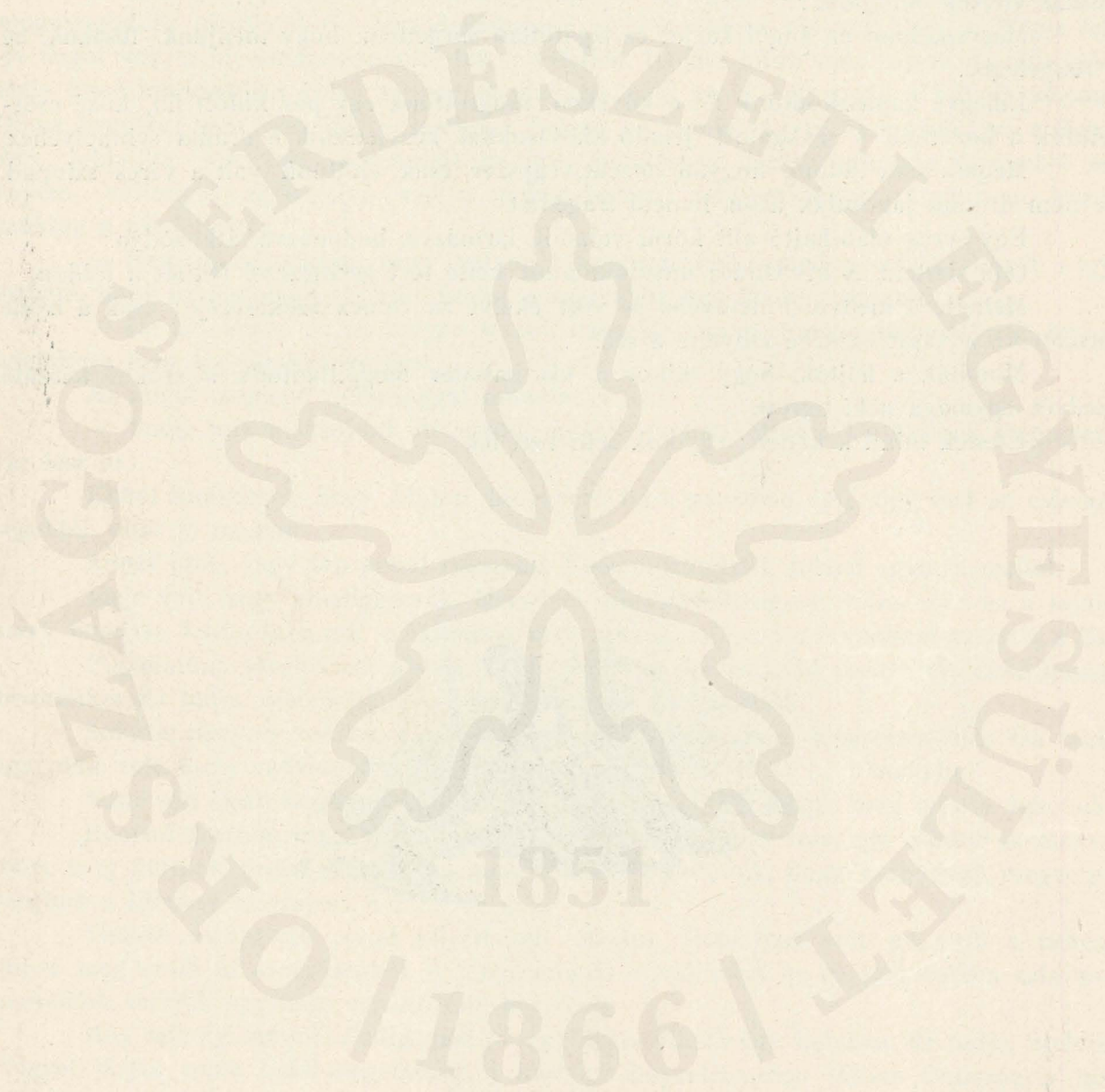
Oda siettem. A kis Onucz mozdulatlanul, ketté tört gerinczezel feküdt a földön.

Mellette a medve. Fületövébe be volt ékelve az Onucz szekerczéje; csak a nyele látszott ki, a vasat egészen elnyelte a seb.

Mondták a hajtók, hogy mikor a kis pakulár megpillantotta a szökni készülő medvét, egymaga neki ugrott.

Elestek mind a ketten; egyikök sem kelt fel.

TARTALOM.

	Lap		Lap
Az olvasóhoz	1	XXII. Erdők szívében (színyomatu képpel) ...	104
I. Arasznyi világ	3	XXIII. Véres nap	112
II. A haldokló halál	7	XXIV. Az első hó	117
III. Kis inségesek	10	XXV. Téli hajtóvadászat (színyomatu képpel)	125
IV. Tavaszi szellő	15	XXVI. Álmodok	130
V. Szerelmem a sikon s a berekben (színyomatu képpel)	18		
VI. Itt vannak	23	Érdekes alakok.	
VII. Szárnyas Don Juánok	27	XXVII. Vadorzók (színyomatu képpel)	137
VIII. Május	34	XXVIII. A hegy betege	142
Esik eső	38	XXIX. A halkirály	146
IX. Pillangó	41	XXX. Vizi-fiú (színyomatu képpel)	150
X. A róna titkaiból (színyomatu képpel) ...	45	XXXI. A vándor-madarász	155
XI. Szegény Pupák	49	XXXII. Tógyerka	159
XII. Junius	55	XXXIII. A füstös familia	163
XIII. Őzike (színyomatu képpel)	58	XXXIV. Az új erdészsegéd (színyomatu képpel)	166
XIV. Hajnali órák (színyomatu képpel) ...	63	XXXV. Öreg cimborák	170
XV. Zizegő nád közt (színyom. képpel) ...	65	XXXVI. A néma kerülő	174
Este	69	XXXVII. Csörsz és Penyige	179
XVI. Nyár végén (színyomatu képpel) ...	74	XXXVIII. A vad-ember (színyomatu képpel) ...	182
XVII. Ősz az idő (színyomatu képpel) ...	77	XXXIX. Borbolya esetei	186
XVIII. Az erdő basái (színyomatu képpel) ...	82	A nemezis	189
XIX. Lármas vizek	86	XL. Johann Csesztelnák	193
Pihenő	90	XLI. Páter Belegi, a farkasvadász	198
XX. A puszta éjszakája	93	XLII. Onucz	202
Egy nyárfasorról	95		
XXI. Kócsagles	99		

NYELV

SZINES KÉPEK.

1. *Erdőn, mezőn* (belső címkép).
2. *Pihenő.* (A »Nyár végén« című cikkhez) a 6. és 7. oldal közt.
3. *Végzetes légyott.* (A »Szereltem a sikon s a berekben« című cikkhez) a 22. » 23. » »
4. *A róna titka.* (»A róna titkaiból« című cikkhez) a 48. » 49. » »
5. *Nyári éj az erdőn.* (Az »Őzike« című cikkhez) az 54. » 55. » »
6. *Vigyázz!* (Az »Őzike« című cikkhez) a 60. » 61. » »
7. *Hajnali órák.* (A »Hajnali órák« című cikkhez) a 64. » 65. » »
8. *Az ingovány haramiája.* (A »Zizegő nád közt« című cikkhez) a 72. » 73. » »
9. *Áll a kutya.* (Az »Ősz az idő« című cikkhez) a 78. » 79. » »
10. *Az erdő basái.* (»Az erdő basái« című cikkhez)! a 84. » 85. » »
11. *Erdő szívében.* (»Az erdők szívében« című cikkhez) a 110. » 111. » »
12. *Vaddisznók a hajtásban.* (A »Téli hajtóvadászat« című cikkhez) a 128. » 129. » »
13. *A vadászó tragédiája.* (A »Vadászók« című cikkhez) a 140. » 141. » »
14. *A vízi-fiú.* (»A vízi-fiú« című cikkhez) a 152. » 153. » »
15. *Ezek azok!* (»Az új erdészsegéd« című cikkhez) a 168. » 169. » »
16. *A vad-ember tanyáján.* (A »Vad-ember« című cikkhez) a 184. » 185. » »

1851

/1866/

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT NYOMÁSA.

Pisér

